

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
INSTITUTUL DE ADMINISTRARE PUBLICĂ**

GUVERNAREA BAZATĂ PE DATE DEMOGRAFICE ȘI INTEGRAREA PRINCIPIULUI ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE ÎN POLITICILE SECTORIALE/LOCALE

Suport de curs

*Aprobat de Consiliul
Calității al USM*

Chișinău – 2025

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
INSTITUTUL DE ADMINISTRARE PUBLICĂ

**GVERNAREA BAZATĂ PE DATE DEMOGRAFICE ȘI
INTEGRAREA PRINCIPIULUI ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE ÎN
POLITICILE SECTORIALE/LOCALE**

Suport de curs

Aprobat de Consiliul Calității al USM

Chișinău – 2025

Recomandat de Institutul de Administrare Publică, Universitatea de Stat din Moldova.

Recenzenți:

Angela POPOVICI, doctor, conferențiar universitar, Institutul de Administrare Publică, Universitatea de Stat din Moldova

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE, doctor, conferențiar cercetător, Institutul Național de Cercetări Economice, Centrul de Cercetări Demografice

Autori:

Anastasia OCERETNÎI, Universitatea de Stat din Moldova

Olga GAGAUZ, Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei de Studii Economice din Moldova

Inga CHISTRUGA-SINCHEVICI, Institutul Național de Cercetări Economice al Academiei de Studii Economice din Moldova

Aliona CREȚU, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Igor CIUREA, Laboratorul de Inițiative pentru Dezvoltare „LID Moldova”

Veronica CREȚU, expertă independentă

Suportul de curs a fost elaborat cu suportul Fondului ONU pentru Populație, UNFPA în Moldova, în cadrul proiectelor „Consolidarea guvernării bazate pe date demografice fiabile și dezagregate pentru autoritățile centrale și locale” și „Fondul comun pentru consolidarea participării tinerilor și dezvoltarea Centrelor de tineret din Republica Moldova” susținute financiar de Biroul de Cooperare al Elveției în Republica Moldova.

Lucrarea este destinată personalului cu funcții de conducere/execuție din cadrul autorităților administrației publice centrale și locale. Conținutul lucrării cuprinde aspecte referitoare la sursele de date în analiza proceselor demografice, prognoza demografică, integrarea îmbătrânirii active și a perspectivei tinerilor în politicile publice și guvernarea datelor și instrumentele de inteligență artificială.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Guvernarea bazată pe date demografice și integrarea principiului îmbătrânirii active în politicile sectoriale/locale : Suport de curs / Anastasia Oceretnîi, Olga Gagauz, Inga Chistruga-Sinchevici [et al.] ; Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Administrare Publică. – Chișinău : [S. n.], 2025 (Ed-Color). – 310 p. : fig., tab. color.

Aut. indicați pe verso p. de tit. – Referințe bibliogr. la sfârșitul cap. – Cu suportul Fondului ONU pentru Populație, UNFPA în Moldova. – [60] ex.

ISBN 978-9975-3647-4-4.

351/354:316.346(075.8)

G 98

© Ministerul Muncii și Protecției Sociale

© Institutul de Administrație Publică, Universitatea de Stat din Moldova

© Fondul Națiunilor pentru Populație

Tipografia „ED-COLOR” SRL

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	6
MODULUL I. SURSE DE DATE ȘI ANALIZA FENOMENELOR DEMOGRAFICE	9
1. EXPLORAREA SISTEMULUI INFORMATIV DEMOGRAFIC	10
1.1. Rolul statisticii demografice curente în activitatea administrativă.....	11
1.2 Registrul Populației în administrarea și dezvoltarea societății	21
1.3 Recensământul populației - instrument esențial pentru decizii informate.....	33
1.4 Utilitatea studiilor demografice în elaborarea politicilor publice (GGS etc.)	38
2. SCHIMBĂRI ÎN STRUCTURA POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA REFLECTATE ÎN DATELE DEMOGRAFICE.....	45
2.1 Structurile populației	46
2.1.1 Structura demografică.....	47
2.1.2. Structura socio-economică și teritorială	56
2. 2 Implicațiile evoluției fenomenelor demografice asupra structurii populației	64
2.2. 1. Mortalitatea populației	64
2.2.2 Natalitatea și fertilitatea populației	71
2.2.3. Nupțialitatea și divorțialitatea populației	78
2.2.4. Migrația.	81
3. UTILIZAREA DATELOR DEMOGRAFICE ÎN PROCESUL DE ADMINISTRARE PUBLICĂ LA NIVEL CENTRAL ȘI LOCAL	86
3.1 Rolul datelor în planificarea strategică, în economie, sectorul privat și dezvoltarea politicilor	87
3.2. Utilizarea datelor demografice la nivel local.....	93
3.3 Utilizarea datelor Biroului Național de Statistică în procesul decizional	95
4. PROGNOZA DEMOGRAFICĂ CA REPER ȘI ORIENTARE PENTRU POLITICI ECONOMICE ȘI SOCIALE	98
4.1. Esența și necesitatea prognozei populației.....	98
4.2 Metode de prognozare a numărului și structurii populației.....	101
4.3 Experiența Republicii Moldova în elaborarea prognozelor demografice	109
4.4. Prognoza demografică oficială pentru anii 2024-2040	112
4.5. Prognoza demografică în profil teritorial la orizontul anului 2033.....	114
MODULUL II. ÎMBĂTRÂNIREA ACTIVĂ	119
5. ANGAJAMENTE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE	120
5.1. Conceptul de Îmbătrânire Activă și importanța promovării îmbătrânirii active și sănătoase	120
5.2. Cadrul internațional în domeniul îmbătrânirii active	125

6. ÎMBĂTRÂNIREA DEMOGRAFICĂ ȘI SITUAȚIA ÎN DOMENIUL ÎMBĂTRÂNIRII LA NIVEL NAȚIONAL	140
6.1. Coeficientul îmbătrânirii demografice	140
6.2. Situația persoanelor în vârstă la nivel național.....	142
6.3. Provocările și oportunitățile îmbătrânirii demografice. Adaptarea la schimbările demografice	151
7. INTEGRAREA PRINCIPIULUI ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE ÎN POLITICILE PUBLICE SECTORIALE/LOCALE	155
7.1. Cadrul strategic pentru integrarea problemelor îmbătrânirii	155
7.2. Cadrul național de politici în domeniul îmbătrânirii.....	167
7.3. Activități implementate pentru promovarea îmbătrânirii active.....	168
7.4. Modalități de integrare a principiului îmbătrânirii active în politicile locale:	
bune practici la nivel european și național	170
MODULUL III. INTEGRAREA PERSPECTIVEI TINERILOR ÎN POLITICILE PUBLICE SECTORIALE/LOCALE	179
8. CADRUL NAȚIONAL DE POLITICI DE TINERET	180
8.1. Concepte și noțiuni de bază	181
8.2. Cadrul normativ și de politici de dezvoltare a sectorului de tineret	186
8.3. Actori-cheie în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret	192
8.4. Definirea grupurilor țintă și asigurarea unui proces participativ în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret bazate pe date	201
8.5. Indicatori de monitorizare și evaluare a politicilor de tineret	207
9. BUNE PRACTICI NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE DE DEZVOLTARE A POLITICILOR SECTORIALE/LOCALE ÎN BAZA DATELOR.....	213
9.1. Cadrul european și al ONU al politicilor de tineret	213
9.2. Bune practici în dezvoltarea politicilor sectoriale/locale cu integrarea perspectivei tinerilor.....	225
9.3. Coordonarea intersectorială a politicilor de tineret: modele orizontale și verticale	232
10. INSTRUMENTE DE INTEGRARE A PERSPECTIVEI TINERILOR ÎN POLITICILE SECTORIALE/LOCALE....	237
10.1 Cadrul de monitorizare a politicilor sectoriale/locale din perspectiva tinerilor	237
10.2 Mecanisme și structuri de monitorizare a politicilor de tineret sectoriale/ locale	246
MODULUL IV. GUVERNANȚA DATELOR ȘI INSTRUMENTE DE INTELIGENȚĂ ARTIFICIALĂ PENTRU EFICIENTIZAREA PROCESELOR INSTITUȚIONALE.....	257
11. INIȚIERE ÎN GUVERNANȚA DATELOR	258
11.1. Definirea guvernancei datelor și importanța datelor în administrația publică locală/centrală, precum și a ecosistemei datelor în ansamblu	259
11.2. Pilonii cheie a cadrului privind guvernancea datelor în sectorul public	265
11.3. Cadrul normativ european și național privind guvernancea datelor	270
11.4. Rolul datelor în îmbunătățirea serviciilor publice, precum și a transparenței și responsabilizării guvernării	274

12. INIȚIERE ÎN INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ PENTRU GUVERN (NIVEL LOCAL/CENTRAL)	282
12.1 Definiții cheie legate de instrumente de Inteligență Artificială	283
12.2. Practici de reglementare normativă la nivel internațional și european privind Inteligența Artificială.....	288
12.3. Instrumente de Inteligență Artificială cu potențial de eficientizare a proceselor interne instituționale	292
SUBIECTE/TESTE DE EVALUARE	301
LISTA EXERCIȚIILOR.....	304
Anexa 1.	306

CUVÂNT ÎNAINTE

Dezvoltarea politicilor publice nu poate fi realizată în afara unor dovezi pertinente, inclusiv cele referitoare la populație. Tendințele demografice la nivel regional, național și local, în contextul în care se înregistrează un ritm alert de îmbătrânire demografică, o emigrație a tinerilor și o scădere a fertilității, impune nevoia de integrare în politicile publice ca răspuns la nivel național și local. Prin integrarea datelor în ciclul politicilor publice se asigură transparența și fundamentarea acestora pe evidențe reale despre populație, aspecte importante în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Fortificarea competențelor funcționarilor publici de lucru cu datele, inclusiv a celor demografice, este un deziderat și necesitate în demersul de realizare a unor politici care să răspundă nevoilor diferitor categorii sociale și cu impact asupra dezvoltării locale. Or, situația demografică a Republicii Moldova impune intervenția atât prin politicile publice sectoriale, cât și cele locale.

Suportul de curs **„Guvernarea bazată pe date demografice și integrarea principiului îmbătrânirii active în politicile sectoriale/locale”** a fost elaborat pentru a sprijini procesul de formare profesională continuă a funcționarilor publici, care urmărește familiarizarea acestora cu utilizarea datelor demografice în procesul de elaborare și evaluare a politicilor publice sectoriale și de dezvoltare locală, din perspectiva dezvoltării unor politici bazate pe dovezi și susținerii eforturilor de mobilizare a fondurilor.

Materialul didactic este elaborat în corespundere cu curriculum-ul la disciplină, fiind structurat pe patru module. Modulul I este axat pe familiarizarea cu privire la explorarea sistemului informativ demografic, schimbările în structura populației Republicii Moldova, utilizarea datelor demografice în procesul de administrare publică centrală și locală și prognoza demografică. Modulul II cuprinde informații cu privire la angajamentele internaționale în domeniul îmbătrânirii active, situația în domeniul îmbătrânirii la nivel național și integrarea principiului îmbătrânirii active în politicile publice. Modulul III se axează pe abordarea integrării perspectivei tinerilor în politicile publice sectoriale/locale, prin relevarea cadrului național de politici de tineret, a bunelor practici naționale și internaționale de dezvoltare a politicilor de tineret și instrumente de integrare a perspectivei tinerilor în politicile sectoriale și locale. Modulul IV abordează tematici privind guvernarea datelor și utilizarea Inteligenței Artificiale în activitatea funcționarilor publici.

În vederea facilitării autoevaluării și dezvoltării continue, suportul de curs conține seturi de sarcini de autoevaluare, exerciții, teme de cercetare suplimentară, subiecte de evaluare. În acest context, suportul de curs poate fi utilizat atât de cadrele didactice/formatori în proiectarea procesului didactic, cât și audienții disciplinei în extinderea arealului de

cunoștințe și competențe.

În cadrul cursului va fi consolidată competența de lucru cu datele, inclusiv prin utilizarea instrumentelor de Inteligență artificială, în vederea identificării inegalităților și argumentării și evaluării intervențiilor prin politicile publice, monitorizării și evaluării politicilor și a impactului acestora, elaborării de proiecte și accesării de fonduri în vederea soluționării unor probleme care afectează bunăstarea populației și conceptualizării unor acțiuni de promovare și asigurare a îmbătrânirii active și a dialogului intergenerațional la nivel local.

Suportul la curs a fost elaborat cu suportul Fondului ONU pentru Populație UNFPA Moldova, în cadrul proiectului *„Consolidarea guvernării bazate pe date demografice fiabile și dezagregate pentru autoritățile centrale și locale”*.

Colectivul de autori

MODULUL I.

SURSE DE DATE ȘI ANALIZA FENOMENELOR DEMOGRAFICE

1. EXPLORAREA SISTEMULUI INFORMATIV DEMOGRAFIC

Conținuturi:

- 1.1. Rolul statisticii demografice curente în activitatea administrativă
- 1.2. Registrul Populației în administrarea și dezvoltarea societății
- 1.3. Recensământul populației - instrument esențial pentru decizii informate
- 1.4. Utilitatea studiilor demografice în elaborarea politicilor publice (GGS etc.)

Obiective de referință:

- să determine specificul statisticii demografice curente și diferențele de alte surse de informare demografice;
- să identifice specificul Registrului Populației de alte surse ale sistemului informativ demografic;
- să analizeze principiile științifice ale realizării recensământului;
- să identifice importanța anchetelor și monografiilor demografice în colectarea datelor demografice pentru perfecționarea politicilor publice;
- să evalueze schimbările înregistrate în sistemul informativ demografic în plan național și internațional.

Competențe:

- cunoașterea principalelor surse ale sistemului informatic demografic;
- înțelegerea modului în care Registrul Populației contribuie la dezvoltarea socială și economică;
- utilizarea datelor de la recensământ pentru prognozarea și planificarea administrativă;
- interpretarea rezultatelor studiilor demografice pentru a formula politici publice eficiente.

Termeni-cheie: populație, eveniment demografic, fenomen demografic, statistica demografică curentă, statistica migrației, registrul populației, recensământ, anchetă demografică, monografie demografică.

1.1. Rolul statisticii demografice curente în activitatea administrativă.

Statistica demografică curentă joacă un rol esențial în activitatea administrativă, oferind decidenților publici date actualizate și relevante despre dinamica populației în timp și spațiu. Aceste informații sunt fundamentale pentru administrațiile centrale locale în procesul de planificare, implementare și evaluare a politicilor publice pentru diverse domenii, inclusiv planificare urbană, sănătate publică, educație și dezvoltare economică. Într-o lume în continuă schimbare, în care migrația, natalitatea și alte fenomene demografice pot varia rapid, capacitatea de a accesa și analiza date demografice precise și la zi este crucială pentru a răspunde în mod eficient nevoilor populației. Astfel, statistica demografică curentă nu doar informează decidenții administrativi, ci și asigură adaptabilitatea și reziliența structurilor de guvernare în fața schimbărilor demografice, contribuind la dezvoltarea sustenabilă a comunităților și a răspunde la nevoile și provocările societății.

În literatura de specialitate statistica este definită ca știința care studiază aspectele cantitative ale determinărilor calitative ale fenomenelor de masă, care sunt supuse acțiunii legilor statistice care se manifestă în condiții concrete, variabile în timp și spațiu.¹ Statistica demografică reprezintă un domeniu al statisticii care se ocupă cu colectarea, analiza și interpretarea datelor referitoare la populația umană. Aceasta include informații esențiale despre structura, dinamica și distribuția populației.

Statistica demografică deține un loc privilegiat, datorat atât obiectului său specific, cât și actualității strategiilor și politicilor naționale de dezvoltare socială și economică, în care populația apare drept principalul factor și beneficiar ale acestora. Populația se definește ca o sumă, o colectivitate de oameni care trăiesc pe un anumit teritoriu delimitat corespunzător.

Pentru o abordare corectă a populației e necesară precizarea conținutului următoarelor concepte cu care se operează în acest sens: evenimentul demografic, fenomenul demografic și fluxul demografic sau procesul demografic.

Evenimentul demografic reprezintă unitatea statistică simplă, cazul individual al cărei producere modifică componența populației din punctul de vedere al efectivului sau al structurii acesteia. Astfel, nașterea, decesul, căsătoria, divorțul, schimbarea domiciliului stabil a unei persoane sunt evenimente demografice. Unele evenimente demografice sunt în același timp evenimente biologice (nașterile, decesele), în timp ce altele (căsătoriile, divorțurile, schimbarea domiciliului stabil) sunt evenimente sociale.²

Evenimentele demografice constituie obiect de înregistrare în actele de stare civilă sau în alte sisteme de evidență, fiind supuse observării curente. Evenimentul demografic oricât interes ar prezenta din punct de vedere biologic, medical sau social, nu constituie obiect de studiu al demografiei, deoarece cazul individual, izolat nu permite desprinderea legităților care guvernează evoluția populației ca sistem, nu poate sugera concluzii generalizatoare, fundamentate științific, privind interdependența dintre fenomenele demografice și cele so-

¹ A se vedea: Andronic L., Pîrțachi I. Statistica în comunicare. Chișinău, 2013. p.8.

² A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001. p. 19.

cial-economice, culturale, de mediu. Producerea evenimentului demografic este legată de noțiunea de risc și de populația expusă riscului. Decesul este un risc căruia îi este expusă întreaga populație, căsătoria este un risc care poate afecta numai populația care a atins o anumită vârstă și care nu este căsătorită; nașterea este un risc căreia îi este supusă numai populația feminină având o anumită vârstă. Evenimentele demografice sunt văzute ca masă; frecvența lor într-o populație expusă riscului respectiv măsoară probabilitatea de producere a acestora.

Fenomenul demografic definește masa evenimentelor demografice de același fel, înregistrate într-o anumită perioadă de timp. În funcție de specificul evenimentelor demografice a căror masă o descriu, fenomenele demografice poartă denumirea de natalitate (masa născuților vii), mortalitate (masa deceselor), nupțialitate (masa căsătoriilor), divorțialitate (masa divorțurilor), migrație (masa evenimentelor de schimbare a domiciliului stabil). Fenomenele demografice au ca trăsătură distinctivă caracterul de masă, sunt guvernate de legi statistice, iar prin caracterul aleatoriu sunt supuse conceptelor teoriei probabilităților.³ În procesul analizei, fenomenele demografice beneficiază de o exprimare cantitativă absolută (numărul născuților vii, numărul decedaților, numărul persoanelor care se căsătoresc etc.) într-o anumită perioadă de timp, de regulă un an, precum și de o exprimare relativă, care prezintă o capacitate sporită de cunoaștere, indicând intensitatea cu care se manifestă fenomenul în rândul populației studiate (rata natalității, rata mortalității, rata nupțialității etc.). Se recomandă îndeosebi cel de-al doilea mod de exprimare, deoarece face comparabilă aprecierea fenomenului în cadrul a două sau mai multe colectivități.⁴

Fertilitatea/natalitatea, mortalitatea, imigrația și emigrația sunt considerate fenomene principale, celelalte două - nupțialitatea și divorțialitatea, ar putea fi numite secundare sau fenomene cu acțiune demografică indirectă. Ele vizează constituirea sau disoluția familiilor.

Procesul demografic (flux demografic) definește modificarea (variația) în timp și spațiu a fenomenelor demografice din punct de vedere calitativ sub influența unui ansamblu de factori. Procesul demografic, relevând caracterul dinamic al fenomenelor demografice atrage atenția asupra determinării complexe a acestora. Procesele demografice determină în mod continuu modificarea stării populației sub aspectul efectivului, distribuției și structurii acesteia. Pe de altă parte, așa cum s-a precizat anterior, populația se află într-o strânsă legătură cu alte sisteme, constituind obiect al politicii de dezvoltare social-economică. Statul poate influența evoluția populației prin intermediul măsurilor de politică demografică.⁵ La etapa actuală ceea ce se întâmplă în prezent cu fenomenul migrației în Republica Moldova este mai degrabă flux demografic, deoarece el s-a modificat în timp ca intensitate și este influențat de un ansamblu de factori de natură social economică (asigurarea cu un trai decent, îmbunătățirea situației financiare a familiei etc), social-culturală (reunirea familiei etc.).

3 A se vedea: Sora V., Hristache I., Mihaescu C. Demografie și statistica socială. București, 1996.

4 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001. p. 19.

5 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

Efectivul sau numărul populației, care este un indicator de maximă generalitate, este influențat de patru tipuri principale de evenimente demografice. Populația se află într-un proces continuu de modificare (variație) a efectivului, distribuției și structurii, ceea ce impune studierea ei într-o viziune sistemică. **Nașterile și decesele** determină ceea ce se numește **mișcarea naturală** a populației, **imigrările și emigrările** sunt componentele **mișcării migratorii** (sau teritoriale), care afectează dimensiunea și structura demografică prin fluxurile de intrare și ieșire ale populației dintr-o regiune sau țară. Altfel primate, cele patru evenimente demografice fundamentale pot fi clasificate ca fiind „intrări” în populație (nașterile și imigrările), iar celelalte două (decesele și emigrările) ca reprezentând „ieșiri”.

Astfel, unul din indicatorii esențiali care caracterizează populația este **sporul natural** care reprezintă diferența dintre nașteri și decese (N-D). Respectiv un alt indicator este **sporul (soldul) migrator** care este diferența dintre imigrări și emigrări (I-E).

În felul acesta ecuația fundamentală a mișcării populației, care ne dă volumul populației la un moment dat, P_{t+1} , plecând de la populația la momentul anterior, P_t , dacă se cunoaște numărul de născuți (N), decedați (M), imigranți (I) și emigranți (E) între cele două momente de timp t și t+1 este:

$$P_{t+1} = P_t + N - M + I - E$$

Spre exemplu, volumul populației la data de 01.01.2024, va fi calculată astfel:

$$P_{1.01.2024} = P_{1.01.2023} + (N_{2023} - M_{2023}) + (I_{2023} - E_{2023})$$

Din punctul de vedere al modalității de obținere a informațiilor și de calcul al numărului populației, distingem noțiunile de număr înregistrat al populației și număr calculat. Numărul înregistrat al populației indică totalitatea persoanelor înregistrate cu ocazia recensământului. Numărul calculat, așa cum sugerează denumirea, se obține prin calcule și poate fi număr estimat al populației, implicând informațiile recensământului și ale evidenței curente a mișcării naturale și migratorii sau metode speciale de interpolare și număr proiectat (prognost), oglindind evoluția probabilă a efectivului populației în viitor.

Analiza datelor privind schimbările în efectivul populației Republicii Moldova demonstrează o scădere semnificativă. În anul 1991 populația țării, inclusiv cu regiunea transnistreană constituia 4364,1 mii de locuitori. În anul 1998, fără regiunea transnistreană și mun. Bender, populația constituia 3655,6 mii, la Recensământul Populației din 2004 – 3383,0 mii, micșorându-se cu 272,6 mii. La recensământul din 2014 s-au înregistrat 2869,2, mii iar la începutul anului 2024 erau 2 423,3 mii.

Modernizarea sistemului statistic național, prin implementarea de noi tehnologii și instrumente statistice standardizate au permis estimarea efectivului populației cu reședință obișnuită. În anul 2018, Biroul Național de Statistică a obținut date individuale anonimizate de la Inspectoratul General al Poliției de Frontieră privind trecerea frontierelor de stat de către persoane fizice, atât a celor care au ieșit din și au intrat în țară în 2013, cât și ulterior, În perioada 2018-2019, pe baza datelor disponibile, Biroul Național de Statistică a început să

estimeze statisticile anuale ale fluxurilor de imigrați și emigranți în funcție de sex și vârstă, adaptându-se la definițiile/cerințele internaționale. Conform acestor definiții, statutul de imigrant/emigrant pentru anul de referință (1 ianuarie, anul X) poate fi determinat doar la un an de la sfârșitul anului de referință (de exemplu, numărul de imigranți și emigranți pentru 2023 poate fi estimat numai după sfârșitul anului 2024).

Până în 2019, cetățenii moldoveni care se aflau temporar în străinătate dar aveau reședință permanentă în Republica Moldova (adică nu au fost radiați din registru), se considerau parte a populației de jure a Republicii Moldova. Începând cu 2019, Biroul Național de Statistică a adoptat noua definiție – **numărul populației cu reședință obișnuită**. Reședința obișnuită reprezintă locul în care o persoană își petrece în mod normal perioada de odihnă zilnică, indiferent de absențele temporare (în scopul recreerii, vacanței, vizitelor la rude și prieteni, afacerilor, tratamentului medical, pelerinajelor religioase etc.). Reședința obișnuită, de regulă, se consideră în acea localitate, în care persoana petrece cea mai mare parte din timpul său, indiferent dacă coincide sau nu cu adresa indicată în Registrul de stat al populației sau în orice alt document de identitate.

Noile estimări ale populației din 2019 au fost efectuate prin revizuirea datelor recensământului din 2014 și actualizarea cifrelor pe baza datelor privind trecerea frontierei de stat, primite de la Inspectoratul General al Poliției de Frontieră. În urma acestei lucrări aproximativ 900 000 de persoane-cetățeni moldoveni care locuiesc în străinătate cea mai mare parte a timpului au fost excluși din datele statistice, rezultând într-o scădere semnificativă a cifrei populației totale. Acest nou calcul al fluxurilor migraționale anuale din Moldova a fost considerat util și recunoscut ca inovație pentru impactul pozitiv, inclusiv monitorizarea fenomenului migrației în contextul proceselor globale.⁶

Până în 2019, numărul populației țării era supraestimat, iar migrația subestimată, ceea ce nu permitea elaborarea politicilor bazate pe dovezi, care să aibă rezultatul scontat. Datele despre populație dezagregate la nivel național și subnațional sunt esențiale pentru promovarea politicilor de dezvoltare incluzive. Calculul acestor serii de statistici ale populației a cuprins o revizuire a indicatorilor demografici pentru perioada 2014-2018.

Informațiile demografice trebuie să fie complete, detaliate și multidimensionale. Astfel, **variabilele demografice** sunt acele caracteristici ale populației care intervin în mod diferențiat în producerea evenimentelor demografice. Distingem variabile principale, precum sexul și vârsta, variabile secundare cum ar fi starea civilă și variabile sociale precum nivelul de școlarizare, ocupația, mediul de rezidență, etnia etc. Este important să avem date nu numai despre populația totală și numărul total de evenimente demografice, ci și despre modul în care acestea sunt împărțite în funcție de anumite caracteristici. De exemplu, dacă studiem fertilitatea, atunci este necesar să cunoaștem nu numai numărul total de nașteri pentru o anumită perioadă de timp, ci și nașterile conjugale și în afara căsătoriei, nașterile din mediul

⁶ A se vedea: Organizația Internațională pentru Migrație. Studiul datelor privind migrația, produs de GMDAC al OIM. Raport pentru Moldova, 2021. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/GMDAC%2520MOLDOVA%2520Report_RO_010621_rev.pdf

urban și cel rural, distribuția în funcție de vârsta femeilor, nivelul de instruire, rangul născuților-vii. Lipsa unor astfel de detalii poate distorsiona situația reală privind natalitatea și poate duce la concluzii incorecte.

De o importanță deosebită în cadrul statisticii demografice este studierea problematicii evoluției populației. E vorba de schimbarea volumului de indivizi din populație și care privește și modificarea diverselor componente și aspecte structurale ale populației. Acestea pot fi studiate fie separat, ca procese demografice în sine, fie ca părți componente ale întregului. Ca orice altă mișcare în timp, evoluția demografică are o zonă a retrospectivului, care se referă la trecut, și una a prospectivului, privind viitorul. Trecutul trebuie reconstituit și explicat susțin demografii; iar viitorul trebuie construit, în diferite variante, sub diferite ipoteze și analizat prin prisma consecințelor sale posibile.⁷

Spre deosebire de recensământul populației care se desfășoară o dată la 10 ani și care cuprinde toată populația, înregistrarea curentă a evenimentelor demografice reprezintă o acțiune permanentă de colectare a informației despre nașteri, decese, căsătorii, divorțuri în măsura în care acestea apar. Astfel, datele despre evenimentele demografice sunt obținute din înregistrarea pe măsură ce apar aceste evenimente.

Datele cu privire la evenimentele demografice sunt la fel de importante precum datele recensămintelor, deoarece anume cunoașterea numărului de nașteri, decese și mutări dintr-un loc în altul permite calcularea numărului populației în perioada inter censitară. De asemenea, datorită informațiilor privind numărul și structura populației este posibilă calcularea indicatorilor socioeconomiici și demografici. De aceea, este atât de necesară, înregistrarea curentă a evenimentelor demografice.

Evenimentele demografice intră sub incidență din momentul înregistrării lor legale (semnificație juridică). Responsabilitatea pentru înregistrarea nașterii, de regulă, este a părinților (uneori a reprezentanților maternităților), de înregistrarea decesului sunt responsabile rudele decedatului, medicul (în unele țări birourile funerare). Înregistrarea căsătoriei se face la oficiul stării civile o dată cu depunerea cererii de căsătorie care capătă importanță statistică la semnarea actului de căsătorie. Pentru înregistrarea divorțului este necesară hotărârea instanței de judecată, a notarului sau a oficiului de stare civilă. La înregistrarea evenimentelor demografice se fixează mai multe caracteristici social-economice și demografice a persoanelor vizate. Înregistrarea sistematică și completă a evenimentelor mișcării naturale a populației, o condiție absolut necesară asigurării fluxului informațional statistic, este garantată prin obligativitatea declarării, într-un anumit termen, a oricărui eveniment, de regulă scurtă, având scopul de a asigura înregistrarea deplină și cu maximă precizie a evenimentului.

O limită a **înregistrării curente a populației** este că în orice societate există subpopulații complet marginalizate, excluse, trăind în condiții asupra cărora comunitatea în ansamblul ei nu are practic nici un control. Alte probleme ridică căsătoriile și divorțurile, care sunt legate

7 A se vedea: Rotariu T. Demografie și sociologia populației. Iași, 2003.

de faptul că ele se pot produce de facto mult înainte să fie sancționate de jure. Aici este vorba de convețuirile în cupluri necăsătorite sau de cuplurile despărțite în fapt, dar nedivorțate.

În Republica Moldova, infrastructura existentă a sistemului de înregistrare a actelor stării civile și statistica mișcării naturale a populației asigură gestionarea fluxului informațional integrat. Astfel, responsabilitatea de eliberare a certificatelor medicale constatatoare ale nașterii/decesului ține de Agenția Națională pentru Sănătate Publică, înregistrarea actelor stării civile ține de Agenția Servicii Publice, iar evidența statisticii mișcării naturale – de Biroul Național de Statistică.

Biroul Național de Statistică asigură recepționarea și verificarea corespunderii informației, în special coerența internă, temporală și cu alte date. În cazul nou-născutului, se verifică datele statistice primite, cum ar fi spre exemplu: corespunderea datei nașterii copilului și vârstei părinților; vârstei părinților și datei căsătoriei; vârstei persoanelor și nivelul de instruire, sau statutul ocupațional; durata sarcinii și greutatea copilului la naștere; starea civilă a mamei și situația juridică a nou-născutului; vârsta soților și numărul de căsătorii sau divorțuri etc. În cazul constatării de către Biroul Național de Statistică a diferențelor vizând datele din actele de stare civilă prezentate conform raportului statistic (nr.97) acestea vor fi semnalate Agenției Servicii Publice în vederea explicării și corectării inexactităților stabilite.⁸

Începând cu 1997 până la finele anului 2014, pentru colectarea informației juridice și statistice în domeniul demografiei au fost utilizate: actele de înregistrare și buletinele statistice pentru mișcarea naturală: buletin statistic pentru născutul viu, care trebuia declarat timp de 15 zile, în prezent 3 luni; buletin pentru născutul mort, 24 ore; buletin statistic pentru deces, maximum 3 zile; buletin statistic pentru căsătorie, în momentul încheierii căsătoriei; buletin statistic pentru divorț, după pronunțarea sentinței. Altfel spus evenimentele demografice se treceau pe de o parte în registrele corespunzătoare, ce se păstrau la unitatea respectivă (primărie, judecătorie), apoi se înmânau în actele celor în cauză sau familiilor acestora (certificat de naștere, de deces) și în sfârșit se întocmeau buletine statistice, care se transmiteau organelor statistice.

Începând cu 1 ianuarie 2015, Biroul Național de Statistică a renunțat la buletinele statistice pe suport de hârtie și produce statistici cu privire la evenimentele demografice a populației utilizând numai datele primite în format electronic de la Agenția Servicii Publice, în conformitate și în condițiile Contractului de prestare a serviciilor informaționale.

Există și unele **aspecte specifice în înregistrarea nou-născuților din Republica Moldova**. Evidența nou-născutului, conform prevederilor cadrului legal în vigoare, începe din instituțiile subordonate Ministerului Sănătății. Astfel, pentru confirmarea faptului nașterii unui copil de către o femeie concretă, este prevăzut certificatul medical constatator al nașterii (Formular 103/e), compus din două părți, aviz de eliberare a certificatului și certificatul medical constatator, în care se înscriu detaliat toate datele cu privire la naștere, copil și mamă. Formularele 103/e au deja introduse codul de identificare (IDNP), care urmează a fi atribuit nou-născutului în momentul înregistrării nașterii, prin completarea certificatului medical de constatare

⁸ A se vedea: <https://statistica.gov.md/files/files/Metadata/Populatia.pdf>

a acesteia. Persoanele responsabile transmit avizele cu privire la eliberarea certificatelor medicale constatatoare ale nașterii șefului Oficiului Stare Civilă, care conform prevederilor cadrului normativ, semnează și menționează data recepționării acestora într-un registru de evidență. În succesiunea etapelor de înregistrare a nou-născuților, sub aspectul temporal, un rol însemnat le revine părinților, cărora instituția medicală le eliberează certificatul medical constatator, informându-i despre prevederile Legii nr.100 din 26.04.2001 (art.22, alin (5)) cu privire la obligativitatea înregistrării copilului la Oficiul de Stare Civilă în termen de cel mult trei luni, pentru a activa IDNP-ul copilului. În procesul de înregistrare a nou-născuților o problemă evidentă este termenul de trei luni, stabilit prin lege, prevăzut pentru înregistrarea copiilor de către părinți la Oficiului Stare Civilă, care duce la neînregistrarea copiilor născuți în ultimele luni ale anului curent, având opțiunea să o facă la începutul anului viitor. Astfel, Biroul Național de Statistică prezintă datele complete cu întârziere. Evidența statistică a natalității după cum a fost menționat mai sus este un proces continuu, ce se realizează inclusiv prin intermediul subdiviziunilor Serviciului de Stare Civilă, care sunt responsabile de completarea Registrului de Stat al Populației. Acest proces include înregistrarea în regim automatizat a actelor de stare civilă, atât în municipii, raioane, cât și în primăriile satelor și comunelor din subordine, iar informația este stocată în cadrul Oficiului de Stare Civilă timp de două zile, iar la a treia zi transmisă în Registrul de Stat al Populației. Din 2008 în 38 de maternități de pe teritoriul republicii au fost inaugurate birouri specializate de înregistrare a nou-născuților. Birourile specializate ale Oficiului de Stare Civilă ar putea juca un rol esențial în soluționarea problemei copiilor neînregistrați. După eliberarea certificatului medical constatator al nașterii, părinții cu cetățenie dublă, de exemplu cetățenia română, evită înregistrarea copilului la Oficiul de Stare Civilă și se adresează direct Consulatului României pentru emiterea certificatului de naștere. O parte din acești copii nu vor intra în datele statistice cu privire la numărul nou-născuților, astfel datele nefiind complete vor duce la distorsionarea altor indicatori demografici.⁹

Statistica migrației oferă importante informații referitoare la un alt fenomen demografic și anume mobilitatea teritorială sau geografică a populației. Migrația este unul dintre cele mai complexe fenomene demografice, mult mai dificil de măsurat și urmărit decât fertilitatea și mortalitatea. Majoritatea țărilor nu au o modalitate ușoară și precisă de a urmări mișcarea migratorie a populației. Statisticile cu privire la migrație produse în mod regulat sau ocazional de diferite instituții naționale sunt pentru luarea deciziilor de stabilire a obiectivelor strategice, elaborarea și monitorizarea politicilor migraționale și revizuirea cadrelor normative relevante pentru sector.

În Republica Moldova, responsabilitatea evidenței migrației internaționale și interne ține de competența Agenției Servicii Publice, Inspectoratului General pentru Migrație și Inspectoratul General al Poliției de Frontieră.

⁹ A se vedea: Bargan N. Cu privire la evidența statistică a natalității. În: *Creșterea economică în condițiile globalizării*. Conferința Internațională Științifico Practică. Chișinău, 2015.

Sistemul Informațional Integrat al Poliției de Frontieră colectează, procesează, stochează, actualizează și analizează date despre trecerile frontierei de către persoane și despre mijloacele lor de transport. Datele stocate în Sistemul Informațional Integrat al Poliției de Frontieră despre persoana fizică sunt - nume, prenume, patronimic, sex, data nașterii, IDNP, cetățenie, copia filei documentului de călătorie care conține poza persoanei, amprentele digitale pentru cazurile stabilite, statutul la traversarea frontierei – șofer, pasager, pieton, ciclist.¹⁰

O provocare pentru calitatea datelor Sistemul Informațional Integrat al Poliției de Frontieră este legată de lipsa datelor de trecere a frontierei la intrări și ieșiri prin segmentul transnistrean destul de mare (453,4 km) al frontierei moldo-ucrainene. Problema se datorează lipsei autorităților moldovenești la punctele de control la frontiera moldo-ucraineană externă și a lipsei controlului comun la punctele de trecere a frontierei moldo-ucrainene. În conformitate cu Planul de Acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană în domeniul liberalizării regimului de vize pentru cetățenii Republicii Moldova, Ministerul Afacerilor Interne, prin intermediul Inspectoratului General pentru Migrație a stabilit un mecanism de evidență a străinilor care intră-pleacă în/din Republica Moldova prin regiunea transnistreană. Dar, înregistrarea este benevolă și activitatea respectivă nu trebuie confundată cu activitatea poliției de frontieră. Regiunea transnistreană este recunoscută/considerată de Republica Moldova și de comunitatea internațională parte componentă a țării, astfel, punctele de evidență amplasate pe linia delimitării administrative cu regiunea transnistreană nu sunt în drept să efectueze activități de control, acordarea dreptului de acces sau refuz de intrate în teritoriu. Totodată, datele obținute nu reflectă pe deplin realitatea, deoarece autoritățile țării nu dispun de informații și mecanisme de obținere a informației privind stocul de străini în regiunea transnistreană, care nu circulă în alte raioane ale Republicii Moldova.¹¹

Inspectoratul General pentru Migrație colectează date despre străinii permanenți și temporari în scopuri de muncă și alte scopuri, recunoașterea statutului de refugiat, protecție internațională și altele. Fiecare străin este introdus în bazele de date cu un număr de identificare eliberat la momentul solicitării vizei, la frontieră de către Inspectoratul General al Poliției de Frontieră sau prin accesarea procedurilor Inspectoratului General pentru Migrație.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă gestionează o bază de date, numită Sistemul Informațional Automatizat „Evidența migrației forței de muncă”, cu date despre moldovenii angajați în străinătate în cadrul acordurilor bilaterale și migrantii din Moldova care beneficiază de servicii publice. Agenția gestionează, de asemenea, baza de date a Sistemului Informațional „Piața forței de muncă”, care cuprinde cetățenii care se întorc din străinătate în cadrul programelor naționale. Aceste două baze de date permit elaborarea de statistici privind lucrătorii moldoveni care pleacă în străinătate, dezagregate în funcție de

10 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 834/2008 **cu privire la Sistemul informațional integrat al Poliției de Frontieră**. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 125-126, art. 841

11 A se vedea: Organizația Internațională pentru Migrație. Studiul datelor privind migrația, produs de GMDAC al OIM. Raport pentru Moldova, 2021. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/GMDAC%2520MOLDOVA%2520Report_RO_010621_rev.pdf

țara de destinație, sex, grup de vârstă, nivel de educație, mediu de trai, intermediar (adică agenție privată, acorduri bilaterale sau altele), sectorul ocupării forței de muncă.¹²

Ministerul Afacerilor Externe are la dispoziție: datele despre moldovenii din străinătate care sunt colectate prin misiunile diplomatice și oficiile consulare, dar fără distincția perioadei de ședere; datele privind vizele pe care ministerul le-a acordat străinilor prin Sistemul Informațional de Gestionare a Vizelor.

Până pe 07.10.2023, în conformitate cu Hotărârea nr. 1401/2007 privind aprobarea Concepției Sistemului informațional integrat automatizat „Migrație și azil” (care a fost abrogată) toate ministerele și autoritățile centrale relevante responsabile de urmărirea și colectarea datelor despre migrație erau implicate în dezvoltarea și revizuirea datelor incluse în Sistemul Informațional Integrat Automatizat „Migrație și Azil”. Obiectivul acestuia era să integreze resursele informaționale de la diferite autorități publice, să asigure monitorizarea fluxurilor și stocurilor migraționale, să pregătească și să elibereze rezultate analitice și statistice și să faciliteze luarea deciziilor de către autoritățile publice. În 2023 s-a lucrat la Conceptul Sistemului Informațional „Migrație”, dar care încă nu a fost aprobat în forma finală¹³. Impactul Sistemului Informațional „Migrație” va consta în implementarea unei soluții moderne de colaborare, gestiune și automatizare a fluxurilor de lucru și a circulației de documente în procesul evidenței străinilor și a măsurilor aplicate acestora, în îmbunătățirea calității informației stocate, inclusiv a relevanței, integrității, oportunității, exactității, accesibilității, comparabilității, coerenței acesteia, pentru a oferi un serviciu mai calitativ, a face mai transparent și mai rapid procesul de luare a deciziilor.

Biroul Național de Statistică produce statistici cu privire la migrația internațională pe baza propriilor operațiuni statistice și a datelor administrative primite de la trei instituții: Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, Agenția Servicii Publice și Inspectoratul General pentru Migrațiune. Începând cu anul 2001, Agenția Servicii Publice furnizează către Biroul Național de Statistică informația cu privire la statistica migrației interne și externe autorizată, în format electronic.

În recomandările ONU, reședința obișnuită este definită ca locul în care persoana a locuit (sau își petrece de obicei perioada de odihnă zilnică) în principal în ultimele 12 luni, indiferent de absențele temporare (pentru recreere, vacanță, vizite la rude și prieteni, afaceri, tratament medical, pelerinaje religioase, etc.). Pentru termenul „în principal” în contextul Republicii Moldova a fost aplicat pragul de „cel puțin 9 luni cumulate în ultimele 12 luni” înainte de momentul de referință (1 ianuarie). Prin urmare, definițiile imigranților și emigranților adoptate de Biroul Național de Statistică sunt următoarele:

- **Imigrant:** o persoană care a intrat în Republica Moldova și a locuit în țară cel puțin 9 luni cumulativ în următoarele 12 luni după ce a locuit în străinătate timp cel puțin 9 luni în 12 luni precedente.

¹² A se vedea: Ibidem.

¹³ A se vedea: Cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Migrație” <https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-484-mai-2023.pdf>

- **Emigrant**: o persoană care a plecat din Republica Moldova, a trăit în străinătate cel puțin 9 luni cumulativ în următoarele 12 luni după ce a locuit în țară timp de cel puțin 9 luni în 12 luni precedente.

Moldova a promovat pe larg adoptarea de servicii naționale a mijloacelor moderne de dezvoltare, actualizare și consultare a bazei de date administrative. Interoperabilitatea platformei MConnect facilitează schimbul de date între instituții și accesul cetățenilor la propriile date. Prin intermediul acestei platforme, autoritățile publice fac schimb de date în timp real, permite schimbul de date în serviciile web, ceea ce înseamnă că nu stochează date, ci permite schimburi în timp real între sistemele informaționale ale tuturor autorităților naționale. În plus, conectează sistemele informaționale create în perioade diferite și permite acces instituțiilor care nu dispun de sisteme informaționale. Astfel, Biroul Național de Statistică dezvoltă Sistemul Informațional "Statistici demografice și sociale", în cadrul căruia unul dintre cele 4 subsisteme este „Statistica populației și migrației” – privind mișcarea naturală și migratorie, mobilitatea internă, starea civilă, numărul anual al populației cu reședință obișnuită, la nivel național și în profil teritorial, concretizat și ajustat în cadrul recensămintelor, precum și indicatorii demografici de bază¹⁴. Sistemul Informațional "Statistici demografice și sociale" cuprinde totalitatea sistematizată de date primare necesare pentru producerea și diseminarea de statistici sociodemografice oficiale despre populația țării după locul și momentul aflării în țară, caracteristicile demografice, mobilitatea și mișcarea lor migratorii, nucleeele familiale și relațiile intergeneraționale, fenomenele demografice care le însoțesc, condițiile de trai și statutul locuințelor, nivelul de educație și starea de sănătate, oportunitățile de realizare economică și comportament social, accesul la resursele economice, financiare, sociale, tehnologice și la serviciile publice, protecția, securitatea personală și justiția socială, precum și evoluția acestora în timp¹⁵. De asemenea, în conformitate cu **Programul de dezvoltare a sistemului statistic național pentru anii 2023-2026**¹⁶ **acțiunile ce urmează a fi întreprinse vor** contribui la îmbunătățirea funcționării sistemului statistic național prin sporirea calității, clarității și disponibilității datelor statistice, precum și a înțelegerii lor de către utilizatorii de date prin sporirea capacităților acestora de a beneficia de valoarea informațională a datelor.

Schimbul de date mai frecvent și mai ușor între țări este cea mai importantă nevoie pentru ca Biroul Național de Statistică să aibă date mai fiabile cu privire la migrație. Încheierea de acorduri bilaterale ar contribui la îmbunătățirea colectării, analizei și utilizării datelor privind migrația, în special pentru a înțelege mai multe despre populația de emigranți. Cu toate acestea, prezența cetățeniei duble în Moldova reduce semnificativ fezabilitatea acestui potențial.

14 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 604/2022 **cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Statistici demografice și sociale”**. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 291-296, art. 732.

15 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 38 din 17-01-2024 **pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional „Statistici demografice și sociale”**. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 58-60 art. 101.

16 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 954/2022 **cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2023-2030**. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 49-52 art. 89.

1.2 Registrul Populației în administrarea și dezvoltarea societății

O variantă a sistemului informațional în demografie, care îmbină trăsăturile recensământului populației și evidența curentă a mișcării naturale și migratorii, facilitată de posibilitățile oferite de sistemele electronice de calcul și de stocare a informației este **Registrul Populației**. Acest instrument întrunește calitățile specifice unei „bănci de date” în domeniul populației menite să ofere, într-un timp foarte scurt, cele mai variate informații referitoare la populația țării dar și cetățenii țării care locuiesc în afara granițelor acesteia. Un registru al populației, în loc de o analiză separată a evenimentelor demografice pentru o singură persoană, permite corelarea tuturor datelor și obținerea de acces la statistici pentru întreaga populație.¹⁷ Ca o sursă modernă de informații statistice în demografie registrele de populație sub forma registrelor permanente asigură într-un cadru complex marea majoritatea a informațiilor despre populație.

Mai general, conceptul de registru este, conform UNECE (2007), o colectare sistematică de date individuale, astfel încât să permită actualizări. Actualizarea unui registru este luarea în considerare a unor informații de identificare care fac posibilă constituirea, corectarea și îmbogățirea registrului astfel încât acesta să poată fi considerat ca o înregistrare continuă.¹⁸

Registrul Populației înregistrează toate evenimentele de viață relevante din punct de vedere demografic, cum ar fi nașterile, decesele (inclusiv cauza morții), adopțiile, căsătoriile și divorțurile. Fiecare dintre aceste evenimente pot oferi informații despre dimensiunea populației, structura de vârstă și raportul pe sexe. Aceste date sunt produse în mod continuu ca parte a procesului administrativ existent și, atunci când sunt stocate digital, sunt disponibile în timp real și – în comparație cu recensămintele și anchetele la scară largă în gospodării – nu necesită finanțare suplimentară.¹⁹

Scopul principal al unui registru al populației este obținerea unei identificări exacte a fiecărei persoane. Caracterul continuu al actualizării datelor, inclusiv a celui al adresei obișnuite de reședință, constituie specificul registrului populației și reprezintă interesul major al acestuia pentru realizarea de statistici demografice.²⁰

Utilitatea registrelor centralizate este incontestabilă și este de mare importanță practică, astfel, **beneficiile Registrului de Populație** sunt:

- Furnizarea de date agregate despre populație permite implementarea, monitorizarea și reglementarea politicilor de administrație publică și planificare la o scară mai largă.

17 A se vedea: Алгулиев Р., Алыгулиев Р., Юсифов Ф., Алекперова И. Формирование электронной демографии как эффективного инструмента социальных исследований и мониторинга о населении. În: *Developing Electronic Demography as an Effective Tool for Social Research and Monitoring Population Data*. *Public Administration Issue*, 2019. no 4, pp. 61–86.

18 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

19 A se vedea: Demographic data for development planning.

<https://health.bmz.de/toolkits/population-dynamics-handbook/demographic-data-for-development-planning/>

20 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

- Face posibilă estimarea în orice moment a mărimii populației, a structurii socio-demografice, precum și a mișcării populației și a diferitelor componente ale acesteia. Comparativ cu alte registre, Registrul de Populație nu are un scop anume și, prin urmare, oferă informații despre toți rezidenții care locuiesc în țară, fără excepție. Se produc statistici privind gospodăriile și unitățile familiale distingând, de exemplu, mărimea, tipul și caracteristicile persoanelor care le compun, de asemenea, indivizii pot fi caracterizați în funcție de situația gospodăriei care poate fi monitorizată continuu.
- Permite urmărirea dinamicii populației, spre deosebire de recensământ care oferă o imagine statică a populației la un moment dat.
- Permite atât analiza transversală, cât și longitudinală, deoarece oferă date biografice care permit surprinderea apariției evenimentelor demografice succesive ale aceluiași individ. Registrul centralizat face posibilă reunirea tuturor evenimentelor în care este implicat un anumit individ și, în mod exhaustiv, pentru întreaga populație. De asemenea, pot fi comparate traiectoriile demografice ale soților, precum și ale părinților și copiilor acestora pentru a evidenția **nivelul lor de interacțiune**.²¹
- Înregistrarea și prelucrarea datelor în formă digitală reduc semnificativ timpul și costurile implicate în colectarea datelor și scad erorile de transmisie și pierderile de date. Toate nivelurile politice și administrative, în special la nivel local beneficiază de datele despre populație colectate digital. Prin utilizarea datelor extrase din registrele populației, oficiile de statistică și-au facilitat mult sarcina de colectare și au produs o gamă mai largă de date demografice.²²
- Înregistrarea online continuă a modificărilor de adrese permite ca registrul de populație să poată fi considerat principala sursă de informații despre migrare.²³ Orice migrație poate fi percepută prin schimbările de reședință declarate de către părțile interesate și înregistrate în registrul centralizat al populației. Acesta face posibilă monitorizarea continuă a mișcării populației prin asigurarea concordanței între evoluția stocului de populație și fluxurile de intrare și ieșire. Mișcarea populației poate fi estimată continuu și nu doar anual, așa cum a fost cazul utilizând registrele locale de populație necomputerizate. Datele extrase din registrul centralizat fac posibilă descrierea stării populației și a mișcării acesteia pentru toate unitățile administrative dintr-o țară în același timp, într-o manieră armonizată și coerentă.²⁴

Înregistrarea populației s-a efectuat, în scopuri economice sau politice, în toate timpurile,

21 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

22 Ibidem

23 A se vedea: Алгулиев Р., Алыгулиев Р., Юсифов Ф., Алекперова И. Формирование электронной демографии как эффективного инструмента социальных исследований и мониторинга о населении. În: Developing Electronic Demography as an Effective Tool for Social Research and Monitoring Population Data]. *Public Administration Issue*, 2019. no 4, pp. 61–86.

24 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

de cele mai multe ori de către biserici. Nemijlocit în biserici se înregistrau nașterile, botezurile și decesele enoriașilor. Treptat instituțiile laice au început să folosească registrele bisericilor pentru pregătirea informației, colectarea taxelor și impozitelor. Abia la începutul secolului al XX-lea înregistrarea populației a devenit o funcție a statului, dar, ca și mai înainte, biserica era responsabilă de ținerea registrelor, de înregistrarea actelor de stare civilă în teritoriu, continuând să aibă rolul de oficiu de înregistrare a populației. Din anii 1960 registrele centralizate ale populației sunt utilizate în țările scandinave, iar din anii 1990, în multe țări baltice și central-europene. Unul dintre motivele dezvoltării cu succes a înregistrărilor administrative în țările nordice a fost faptul că populațiile acestor țări sunt mici, compacte și omogene. În țările mari, crearea registrelor administrative la nivel de stat este mai limitată și problematică din cauza restricțiilor tehnice, organizatorice și de altă natură.

În Suedia, care este o țară de pionierat în acest domeniu, registrul populației a fost centralizat pe când era încă sub responsabilitatea Bisericii Luterane. Abia în 1991, întregul sistem de evidență a populației a intrat în responsabilitatea administrației fiscale. În majoritatea celorlalte țări, Ministerul de Interne și administrațiile locale sunt responsabile de registrul centralizat al populației. Islanda este singura țară în care Oficiul Național de Statistică gestionează integral Registrul centralizat al populației, atât în scopuri administrative, cât și statistice. În alte câteva țări, oficiile de statistică au dezvoltat un registru „ogindă” similar cu acesta și actualizat periodic din registrul administrativ centralizat. Acest registru ogindă este anonimizat din motive de confidențialitate și acolo sunt păstrate doar variabilele pentru uz statistic. Este un instrument statistic esențial deoarece facilitează foarte mult sarcina statisticienilor în ceea ce privește accesibilitatea la date și fiabilitatea acestora (erorile administrative pot fi corectate fără a depinde de reguli legislative restrictive).²⁵ Cert este că în toate țările oficiul național de statistică are acces sub diferite forme la datele din registrul centralizat al populației, acolo unde acesta există.

O dată cu implementarea registrelor populației, în majoritatea țărilor, oficiile naționale de statistică și-au modificat metoda tradițională de producere a statisticilor demografice, bazându-se pe datele extrase din registrele populației. Această schimbare majoră este însoțită de multe avantaje, dar a generat și unele preocupări. Cu siguranță, bazându-și producția statistică pe registrul centralizat al populației, oficiile de statistică nu mai asigură controlul producției statistice devenind dependente de numeroase reguli administrative. Obligați să accepte datele extrase din registrul centralizat ca atare, ei se limitează la efectuarea unor minime verificări și corecturi. Mai mult, este uneori dificil pentru aceste instituții să urmeze recomandările internaționale dacă aceasta presupune o modificare a regulilor administrative și mai precis a legii privind evidența populației.²⁶

25 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

26 Ibidem

Principiile organizării Registrului Populației:

- Se recomandă ca acțiunea de introducere a registrului național să aibă ca punct de plecare un recensământ, astfel organizat încât să permită transpunerea în limbajul codurilor a caracteristicilor demografice, social-economice, teritoriale referitoare la populația în viață la momentul critic.
- Odată înființat acest registru, acesta trebuie ținut permanent la curent cu variațiile care apar în populație, în urma nașterilor, deceselor și schimbărilor de reședință. Utilitatea și valoarea registrelor populației depind de măsurile luate pentru a asigura înregistrarea completă a tuturor acestor evenimente și de verificările efectuate cu datele de recensământ **ulterioare sau cu alte date**.²⁷
- **Caracterul obligatoriu al acestuia și caracterul complet al acoperirii populației** - toți cetățenii și rezidenții trebuie să fie înregistrați în registrul populației. Aceasta implică faptul că statul impune prin lege colectarea și menținerea datelor personale ale tuturor cetățenilor și rezidenților în acest registru.
- **Informatizarea registrului** - face posibilă optimizarea utilizării acestuia, facilitarea procesului de actualizare a acestuia și, în cele din urmă, creșterea fiabilității acestuia.
- **Registrul populației este înainte de toate un instrument administrativ** și în al doilea rând un instrument de colectare statistică. Regulile administrative au prioritate față de recomandările statistice internaționale pe care managerii naționali de statistică ar dori să fie introduse. Implicarea acestuia din urmă în dezvoltarea registrului centralizat și implementarea efectivă a acestuia variază de la o țară la alta, de la simple consultări, cum este cazul în Belgia, până la preluarea completă a sistemului, ca în Islanda. În majoritatea țărilor vizate, datele sunt transmise autorităților statistice care le folosesc așa cum sunt, fără a oferi corecții în schimb sau a putea sugera modificări de definiție. Situația este așadar fundamental diferită față de organizarea unui recensământ asupra căruia managerii statistici ai unei țări dețin controlul deplin.²⁸
- Folosirea registrelor populației în scopuri statistice și analitice depinde, în mare măsură, de **caracterul complet al acestor registre și de acuratețea lor**. Mai mult, mecanismul de înregistrare permanentă poate duce la erori cumulative, care trebuie corectate utilizând alte surse – recensăminte.²⁹
- **Utilizarea unui număr de identificare personală pentru persoane fizice**. Fiecare persoană primește un număr de înmatriculare demografică, număr care va trebui să permită în primul rând identificarea persoanei, să fie lipsit de ambiguitate și să con-

27 A se vedea: Courgeau D. Méthodes de mesure de la mobilité spatiale Migrations internes, mobilité temporaire, navettes. Paris, Ined Editions, 2021. <https://books.openedition.org/ined/15790>

28 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

29 A se vedea: Courgeau D. Méthodes de mesure de la mobilité spatiale Migrations internes, mobilité temporaire, navettes. Paris, Ined Editions, 2021. <https://books.openedition.org/ined/15790>

țină o serie de caracteristici demografice. De exemplu numărul de înmatriculare poate cuprinde un sistem codificat: sexul, data nașterii, domiciliul stabil, numărul de înregistrare în registrul stării civile. Acest număr va însoți persoana de-a lungul vieții. Toate evenimentele din viața unei persoane care necesită documentare sunt însoțite de includerea acestui număr în documentele relevante. Scopul principal al utilizării unui număr de cod unic a fost acela de a elimina dublarea calculelor, de a îmbunătăți coordonarea între diferite registre guvernamentale și de a îmbunătăți procedurile de colectare a impozitelor. În prezent, în toate țările care au un registru al populației sunt necesare numere unice de identificare, iar acest număr este folosit pentru actualizarea datelor personale anonime. În multe cazuri, aceste coduri sunt determinate înainte ca registrul să fie implementat. În absența unui sistem unificat de identificare, este dificil să se integreze și să comande diferite registre.³⁰ **În general, toate țările care au dezvoltat un registru centralizat al populației, utilizarea unui cod unic de identificare a devenit esențială și este același cod care permite transferul informațiilor individuale anonimizate în vederea actualizării registrului statistic. Cu toate acestea, utilizarea acestui cod de identificare este strict reglementată. În Austria, principiul codului unic nu a fost păstrat, fiind oferite coduri diferite în funcție de registre, asigurând în același timp respectarea maximă a vieții private. În Germania, nu există IDNP ca atare, ci un număr unic de identificare pentru colectarea impozitelor introdus în 2009, care ar putea juca acest rol în viitor. În Italia, codul fiscal atribuit fiecărei persoane fizice în scopuri fiscale ar putea servi drept IDNP.³¹**

Sarcină de lucru în grup:

Alocarea unui cod de identificare personală, posibilitatea de potrivire a unui set de informații personale pe această bază și centralizarea datelor au alimentat numeroase dezbateri privind confidențialitatea datelor și respectarea vieții private. Potrivit reacției opiniei publice, se consideră că întocmirea unor baze de date cu IDNP inclus încalcă drepturile elementare ale persoanelor, facilitând accesul oricărei persoane la informații despre aspectele intime ale vieții oamenilor. Considerați că aceste temeri sunt întemeiate? Ce măsuri pot fi luate pentru a asigura respectarea vieții private în contextul centralizării datelor personale?

Tema legată de confidențialitatea datelor și de protecția vieții private a generat reglementări la nivel european. Suedia, care a fost prima care a folosit IDNP și a fost una dintre țările

30 A se vedea: Алгулиев Р., Алыгулиев Р., Юсифов Ф., Алекперова И. Формирование электронной демографии как эффективного инструмента социальных исследований и мониторинга о населении. În: Developing Electronic Demography as an Effective Tool for Social Research and Monitoring Population Data]. *Public Administration Issue*, 2019. no 4, pp. 61–86.

31 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

de pionierat în ceea ce privește protecția vieții private în fișierele computerizate, atât la nivel național, cât și internațional. Prima legislație națională privind protecția vieții private datează din 11 mai 1973. Această țară a fost, de asemenea, foarte activă în cadrul Consiliului Europei în dezvoltarea instrumentelor juridice menite să protejeze viața privată. Convenția nr. 108 pentru Protecția persoanelor cu privire la prelucrarea automată a datelor cu caracter personal, adoptată în 1981, a fost probabil influențată de legea franceză din 1978. În cadrul Uniunii Europene, Directiva 95/46/CE privind protecția datelor oferă un instrument-cadru pentru punerea în aplicare a legilor naționale care asigură protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date.³²

În pofida beneficiilor pe care le presupune Registrul Populației, survin și o serie de limite. În general, calitatea registrelor centralizate de populație este îmbunătățită constant. Din motive evidente, administrațiile locale, precum și cele naționale au tot interesul să se asigure că situația persoanelor înscrise în registrul populației corespunde cu realitatea. Totul se face la nivel local pentru ca persoanele cu reședința obișnuită pe teritoriul în cauză să fie înscrise în registre, iar cei care au părăsit definitiv acest teritoriu să fie înlăturați. Cu toate acestea, în ciuda acestui lux de precauție și verificare, erori există și unele dintre ele sunt recurente. Astfel, este important ca Oficiile Naționale de Statistică să efectueze o validare temeinică a datelor extrase din registrul populației și să informeze instituția responsabilă cu ținerea evidenței de dificultățile și erorile întâmpinate. Compararea diferitelor surse de date, atât statistice cât și administrative, face posibilă verificarea fiabilității **datelor în condiții optime.**³³ Anumite informații sunt înregistrate pe baza documentelor justificative: acestea sunt date referitoare la naștere (inclusiv numele, sexul, data și locul nașterii, filiație), căsătoria, divorțul sau văduvie (inclusiv identificarea soțului), naționalitatea și moartea. În toate aceste cazuri, riscul de eroare este limitat la erori de codare sau transcriere. Prin urmare, putem considera că aceste informații, care provin toate din starea civilă, sunt extrem de sigure. O altă categorie de date se înregistrează pe baza declarației părților interesate. Aceste date se referă în principal la schimbări legate de locul de reședință obișnuită și de componența gospodăriei. Instrucțiunile referitoare la ținerea registrelor populației prevăd un set de verificări însoțite de sancțiuni pentru persoanele care au făcut o declarație falsă. Neconcordanțele la acest aspect se datorează, în principal, încetirii procedurii administrative de înregistrare a schimbării reședinței. În cadrul gospodăriilor, inconsecvențele îi privesc în special pe tineri din cauza subdeclarării schimbărilor de reședință din cauza școlarizării, în cazul separării unui cuplu, schimbarea/modificările de reședință obișnuită pe care o presupune nu pot fi declarate sau declarate cu întârziere, la vârste mai înaintate, intrarea într-un azil de persoane în vârstă sau coabitarea cu copii poate să nu fie declarată sau să fie declarată tardivă. Majoritatea discrepanțelor dintre situația de fapt și situația administrativă se datorează deseori neglijenței sau întârzierilor.

32 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

33 Ibidem

În practica olandeză, pentru a se asigura că registrele sunt actualizate și ținute la zi, precum și pentru a crește responsabilitatea cetățenilor, se aplică o amendă de 325 de euro celor care nu furnizează informații autorităților executive locale în timp util (Prince, 2017).³⁴ Astfel, se îmbunătățește aspectul ce ține de capacitatea populației de a furniza informații actualizate în timp util.

Introducerea registrului național al populației nu elimină recensământul populației, adică nu va dispărea, însă programul de observare al acestuia va fi serios simplificat, cuprinzând numai caracteristici care nu se regăsesc în registrul național. Crearea unui registru unificat al populației va face posibilă anularea recensămintelor tradiționale, efectuarea unui recensământ online și monitorizarea populației pe baza analizei datelor culese în registrul de stat.

În majoritatea țărilor, primul registru al populației a fost înființat pe baza unui recensământ. Actualizarea continuă a registrului pune în general probleme de fiabilitate legate de înregistrarea slabă a mișcărilor migratoare, recensământul servind la actualizarea periodică a registrului. În urma informatizării registrului și a îmbunătățirii fiabilității acestuia, recensămintele și-au pierdut rolul de actualizare a registrelor. În mai multe țări, chiar apare situația inversă, registrul populației servește acum drept bază pentru implementarea recensământului.

Pe parcursul valului de recensăminte din 2010-2011, utilizarea registrelor de populație pentru desfășurarea recensămintelor a luat diferite forme în funcție de țările europene. În țările nordice, recensământul se bazează exclusiv pe date extrase din registrul centralizat al populației și din alte baze de date administrative. În Țările de Jos și Belgia, situația este similară, dar absența anumitor date a impus utilizarea anchetelor statistice existente sau noi implementate pentru acest recensământ. În multe țări, enumerarea populației și colectarea datelor demografice se fac pe baza registrului centralizat al populației. Chestionarul de recensământ pre-codificat din aceste date demografice face posibilă colectarea tuturor datelor non-demografice, eventual corectând datele demografice pre-codificate. În sfârșit, în ultima grupă de țări, recensământul se realizează în mod tradițional, cu o enumerare „de la ușă în ușă” a populației și administrarea unui chestionar complet pentru a colecta toate datele necesare.

34 A se vedea: Алгулиев Р., Алыгулиев Р., Юсифов Ф., Алекперова И. Формирование электронной демографии как эффективного инструмента социальных исследований и мониторинга о населении. În: Developing Electronic Demography as an Effective Tool for Social Research and Monitoring Population Data]. *Public Administration Issue*, 2019. no 4, pp. 61–86.

Tab.1.1. Diferitele forme de evidență centralizată a populației utilizate pentru recensămintele 2010-2011 în funcție de țară

Recensământul este implementat integral din baze de date administrative (registru centralizat al populației și alte registre)	Austria, Danemarca, Finlanda, Islanda, Norvegia, Suedia
Recensământul este realizat parțial folosind baze de date administrative (registru centralizat al populației) și anchete statistice existente sau ad-hoc.	Germania, Belgia, Olanda, Slovenia
Recensământul folosește numai registru centralizat al populației pentru enumerarea populației	Spania, Estonia, Italia, Letonia, Lituania, Polonia, Cehia, Elveția
Nicio legătură între registru centralizat al populației și recensământ	Bulgaria, Ungaria, Luxemburg, România, Slovacia

Sursa: Poulain M., Herm A. *Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013.*

https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

Registru de Stat al Populației din Republica Moldova reprezintă un sistem integrat unic de evidență automatizată a cetățenilor, cetățenilor străini, persoanelor fără cetățenie, cetățenilor străini domiciliați permanent și temporar pe teritoriul țării, precum și a cetățenilor acesteia, stabiliți permanent sau temporar peste hotare. Registru de Stat al Populației este destinat colectării, stocării, actualizării și analizării datelor cu privire la persoanele fizice, care prezintă obiectul înregistrării, cu prezentarea informației organelor administrației publice, altor persoane fizice și juridice. În Republica Moldova la 20 septembrie 1993 conducerea Republicii Moldova a adoptat decizia privind demararea lucrărilor de creare a sistemului național de pașapoarte și a registrului de stat al populației în baza sistemului informațional automatizat de evidență și control. **Agencia Servicii Publice** este posesorul și deținătorul Registrului de stat al populației.

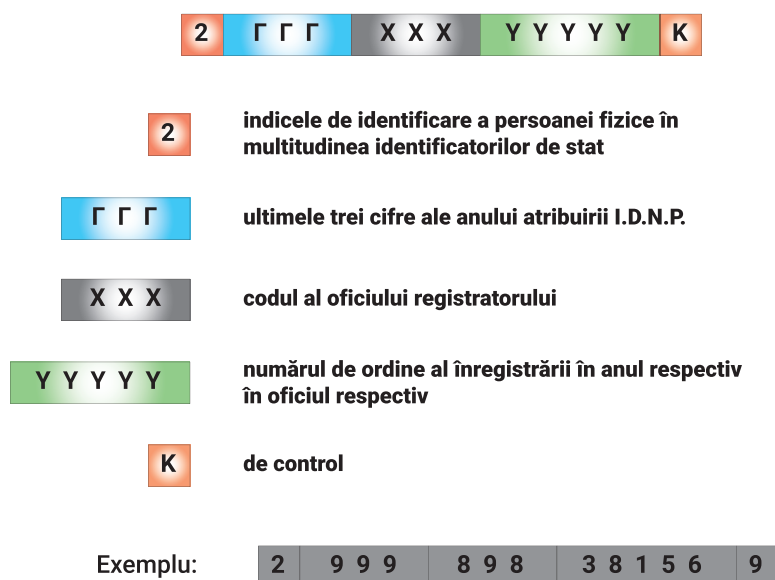
În Registru de Stat al Populației sunt incluse informațiile de la:

- înregistrarea actelor și faptelor de stare civilă înregistrate (naștere, deces, căsătorie, divorț, schimbarea numelui și/sau prenumelui, adopție, recunoașterea/stabilirea paternității);
- actele de stare civilă reconstituite;
- actele de stare civilă transcrise;
- actele de stare civilă modificate/anulate;
- documentele de stare civilă eliberate;
- actele de identitate din Sistemul național de pașapoarte eliberate;
- persoanele înregistrate la domiciliu și/sau reședința temporară, precum și radiate din
- evidență;
- persoanele care au dobândit sau au pierdut cetățenia Republicii Moldova;
- autorizarea emigrării cetățenilor Republicii Moldova;

- repatrierea cetățenilor Republicii Moldova;
- înregistrarea persoanelor fără eliberarea actelor de identitate din Sistemul național de pașapoarte.

În Republica Moldova, principiul identificării de stat a obiectelor înregistrării prevede că fiecărei persoane fizice din teritoriul Republicii Moldova, fiind obiect al identificării, i se atribuie un indice – numărul de identificare de stat al persoanei fizice, specificat conform uzanțelor internaționale ca abreviere a sintagmei în limba engleză "Identification Number of Person" – IDNP. Conținutul și structura datelor personale pot să se modifice în corespundere cu legislația Republicii Moldova, însă IDNP va rămâne neschimbat. Numărul de identificare de stat și un anumit volum de date ale persoanei fizice se păstrează permanent.

Indicele de bază de identificare a obiectului reprezintă o serie din 13 cifre, dispuse într-o ordine strictă. IDNP se atribuie fiecărei persoane fizice în momentul introducerii inițiale a datelor despre ea în Registrul de Stat a Populației.³⁵

Categoriile numărului de identificare

Sursa: Hotărâre nr.333/2002 pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat "Registrul de stat al populației" și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației.

Atribuirea unui număr de identificare de stat pentru fiecare persoană și introducerea în banca de date a Registrului de Stat a Populației a volumului stabilit de informații se efectuează la:

- naștere;
- prima trecere a frontierei de stat în legătură cu intrarea în Republica Moldova, confecționarea vizei sau invitației (în dependență de regimul de vize, determinat pentru

35 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr.333/2002 pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat "Registrul de stat al populației" și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45, art. 409.

țara respectivă) sau la înregistrarea străinilor sosiți prin segmentul de frontieră moldo-ucrainean, necontrolat de autoritățile moldovenești.

- eliberarea actelor de identitate din Sistemul național de pașapoarte;
- înregistrarea anumitor categorii de populație fără eliberarea actelor de tip nou.

Registrul de Stat al Populației din Republica Moldova conține următoarele date privind persoanele fizice, care constituie baza resurselor informaționale de stat cu privire la populația țării:

1. Datele personale de bază:

- a. numărul de identificare de stat al persoanei fizice;
- b. datele personale de identificare a persoanei: numele; prenumele; prenumele tatălui (patronimicul); sexul; data nașterii; locul nașterii;
- c. date despre deces: data, locul și cauza decesului și locul înmormântării;
- d. imaginea grafică: fotografia; specimenul semnăturii persoanei în cauză;
- e. date despre cetățenie: cetățenia; temeiurile dobândirii sau motivele pierderii cetățeniei; data dobândirii sau pierderii cetățeniei;
- f. datele privind domiciliul și/sau reședința: țara; județul (regiunea); municipiul (orașul, comuna); sectorul, strada, numărul casei, blocul, numărul apartamentului; tipul și data înregistrării la domiciliu și/sau la reședință, termenul reședinței.

2. Date personale suplimentare:

- a. starea civilă
- b. situația militară
- c. date despre studii și gradul științific;
- d. statutul social (angajat, pensionar);
- e. date despre emigranți și imigranți: data intrării în/ieșirii din țară; țara de plecare/de destinație;
- f. datele biometrice: grupa sanguină, fotografia digitală, amprentele digitale, înălțimea, culoarea ochilor;
- g. apartenența etnică;
- h. capacitatea de acțiune.

3. Datele personale ale rudelor: gradul de rudenie (părinți, copii, soț, soție); IDNP; numele; prenumele; prenumele tatălui (patronimicul); data și locul de naștere; data și motivul stabilirii și/sau ruperii relațiilor de rudenie.

4. Date despre documentele aparținând persoanelor fizice: denumirea (codul) documentului; seria; numărul; data eliberării; termenul de valabilitate; autoritatea emitentă.³⁶

36 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr.333/2002 **pentru aprobarea Concepției sistemului informațional automatizat "Registrul de stat al populației" și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45, art.409.**

Actualizarea datelor din Registrul de stat al populației constă în introducerea sistematică a modificărilor (rectificărilor, completărilor) în datele personale ale persoanei fizice în baza informațiilor cu privire la eliberarea actelor de identitate din Sistemul național de pașapoarte, dobândirea, redobândirea sau pierderea cetățeniei Republicii Moldova, ținerea evidenței persoanelor la domiciliu sau la reședință, stabilirea cetățenilor Republicii Moldova cu domiciliul în străinătate și înregistrarea anumitor categorii de persoane fără eliberarea actelor de identitate din Sistemul național de pașapoarte; cu privire la nașteri și decese; cu privire la înregistrarea actelor de stare civilă (naștere, deces, căsătorie, divorț, schimbare a numelui și/sau prenumelui), cu privire la modificarea (urmare a adopției, stabilirii/contestării paternității), reconstituirea, transcrierea și anularea actelor de stare civilă; privitor la trecerea frontierei de stat de către persoanele fizice; cu privire la evidența consulară a cetățenilor Republicii Moldova cu domiciliu stabil sau temporar peste hotare, eliberarea de către serviciile consulare din străinătate a vizelor de intrare în Republica Moldova străinilor, eliberarea pașapoartelor diplomatice și de serviciu cetățenilor Republicii Moldova; cu privire la înregistrarea și radierea din evidența militară a persoanelor fizice; cu privire la înscrierea persoanelor înmatriculate în instituțiile de învățământ și cele care au absolvit sau au fost exmatriculate din aceste instituții; cu privire la modificarea statutului social al persoanei (lucrează, este pensionar); cu privire la acordarea/prelungirea dreptului de ședere provizorie, acordarea dreptului de ședere permanentă, anularea sau revocarea dreptului de ședere, invitații, cu privire la eliberarea actelor de identitate străinilor cu drept de ședere permanentă sau provizorie, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, precum și despre înregistrarea și evidența solicitanților de azil; cu privire la necesitatea introducerii modificărilor în datele sale personale (în temeiul cererii motivate).

Radierea persoanei fizice din evidență și expedierea datelor în arhivă constă în efectuarea unei note speciale în baza de date. Această procedură se efectuează în următoarele cazuri:

- decesul sau în temeiul deciziei instanței de judecată referitor la decesul persoanei respective.
- plecarea definitivă din Republica Moldova a străinilor cu drept de ședere provizorie pe teritoriul ei;
- renunțarea sau retragerea cetățeniei Republicii Moldova cetățenilor Republicii Moldova cu domiciliul stabil peste hotare;
- plecarea din Republica Moldova a străinilor cu drept de ședere permanentă, cu scopul de a-și stabili domiciliul permanent peste hotare.
- încetarea sau anularea statutului de refugiat sau a protecției umanitare.
- anularea sau revocarea dreptului de ședere.
- în cazul emigrării autorizate.³⁷

³⁷ A se vedea: Hotărârea Guvernului nr.333/2002 **pentru aprobarea Concepției sistemului informational automatizat "Registrul de stat al populației" și Regulamentului cu privire la Registrul de stat al populației. În:** Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 43-45, art.409.

Agenția Servicii Publice publică statistici recente privind persoanele care locuiesc în Moldova, cu diferite variabile, și cetățenii care pleacă în străinătate pentru reședința permanentă, în funcție de țara de destinație, disponibile din înregistrările continue în Registrul de Stat al Populației prin intermediul paginii web: <http://asp.gov.md/en/node/1700>.

În prezent, datele din Registrul de stat al populației nu reflectă amploarea fenomenului migrației internaționale (și interne), deoarece nu există un mecanism de stimulare a înregistrării/radierii de reședință/domiciliu. Numărul emigranților internaționali este încă puternic subestimat, deoarece majoritatea dintre ei nu s-au radiat, vrând să își păstreze legătura cu Moldova.³⁸ Statisticile privind emigrația internațională sunt, fără îndoială, cele mai puțin sigure. Nu este neobișnuit să întâlnim o rată de acoperire mai mică de 50%, o rată extrem de scăzută care poate fi explicată prin circumstanțele emigrării și de foarte multe ori teama de a pierde avantajele legate de înregistrarea **în țara de origine**.³⁹ În diferite țări sunt întreprinse controale indirecte, folosindu-se toate contactele pe care serviciul de înregistrare le poate avea cu rezidenții pentru a detecta și corecta orice omisiune în notificarea schimbărilor de domiciliu, plecări. În Țările de Jos, unde serviciul de înregistrare este parte integrantă a administrației publice, aceste controale sunt foarte frecvente: de exemplu, în primul an de viață (vaccinări); la vârsta de 6 ani (învățământ obligatoriu); la 18 ani (recrutare în armată); la 21 (drept de vot); la 65 de ani (pensie de pensie). Există multe alte oportunități de verificare (indemnizații de maternitate, alocații pentru copii în întreținere, pensii de invaliditate, cereri de pașaport etc.). În plus, serviciul de înregistrare primește notificarea schimbărilor de adresă de la diverse alte servicii administrative.⁴⁰ În Suedia, acuratețea registrelor se verifică o dată pe an printr-o procedură specială, prin care fiecare proprietar de imobil este responsabil pentru informațiile care trebuie furnizate cu privire la toate persoanele care locuiesc. Cu această ocazie, fiecare cap de gospodărie trebuie să completeze un formular cu detalii despre gospodărie și membrii acesteia. În acest fel, Suedia realizează efectiv un recensământ anual al populației, deși datele colectate nu sunt utilizate în general în scopuri statistice. Când are loc un recensământ al populației, suedezul nu observă nimic deosebit, în afară de faptul că forma anuală de descriere este puțin mai detaliată decât în alți ani.⁴¹

Securitatea demografică este un aspect strategic cheie ale dezvoltării țărilor. În general, se poate observa că eficiența registrelor populației crește datorită accesului constant al utilizatorilor la baza de date și se creează condiții pentru eliminarea eventualelor erori. Odată cu introducerea registrelor centralizate ale populației, producția de statistici demografice a intrat într-o nouă eră, deoarece potențialul este enorm. Pentru demografi, posibilitățile oferite de această nouă sursă sunt variate.

38 A se vedea: Organizația Internațională pentru Migrație. Studiul datelor privind migrația, produs de GMDAC al OIM. Raport pentru Moldova, 2021. https://moldova.iom.int/sites/g/files/tmzbd11626/files/documents/GMDAC%2520MOLDOVA%2520Report_RO_010621_rev.pdf

39 A se vedea: Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf

40 A se vedea: Les registres de population et autres documents administratifs. <https://books.openedition.org/ined/15790>

41 Ibidem

1.3 Recensământul populației - instrument esențial pentru decizii informate

Recensământul este una din principalele forme de observare în statistica demografică. Conform aprecierii Comisiei pentru Statistică a ONU, „este un proces unic de colectare, generalizare, analiză și publicare sau de diseminare prin alte metode a datelor demografice, economice și sociale ce caracterizează la o anumită perioadă de timp populația întregii țări sau a unei părți bine limitate din țară” (United Nations, 1980). Avantajul acestei definiții constă, în primul rând, în faptul că conține un număr de caracteristici importante ale recensământului, ce accentuează criteriul universalității, adică acoperă întreaga populație. Lucrările privind recensământul nu se limitează doar la colectarea de informații, ci includ, de asemenea, și o evaluare a calității rezultatelor recensământului, o analiză și publicarea lor. Ultima caracteristică a recensământului (publicarea sau diseminarea rezultatelor sale) este deosebit de importantă pentru orice stat, pentru a vedea tendințele în dinamică a evoluției populației. În al doilea rând, definiția dată de Națiunile Unite relevă caracterul multidisciplinar al recensământului. Deși se pune accentul pe colectarea datelor cu privire la caracteristicile demografice, acesta de fapt furnizează o serie de caracteristici ale populației în afara granițelor obiectului demografiei. Prin urmare, nu există nici o exagerare atunci când în campania de informare se utilizează sloganul „Recensământul populației este o lucrare de importanță națională”.⁴²

Recensământul este, fără îndoială, cea mai importantă sursă pentru demografie. Potențialul său rezidă în diversitatea variabilelor adunate, atât în domeniul demografic, cât și socio-economic, precum și în tot ceea ce privește detaliile locuințelor. În plus, posibilitatea de a agrega aceste date la nivel local, pe zone și raioane (cartiere și orașe) constituie un avantaj de bază pentru comparația spațială și geodemografică.

Scopul recensământului este de a colecta date despre populație și caracteristicile sale de bază, pentru a ajuta statul în planificarea de viitor a dezvoltării acesteia. Obiectivele unui recensământ sunt specifice fiecărei țări și diferă în conformitate cu situația locală. Rolul său unic depinde de cererea de statistică existentă într-o țară și de conținutul și structura sistemului statistic existent. Astfel, scopul recensământului nu trebuie să reflecte anumite interese particulare ale statului, nici nu poate avea legătură cu vreo manifestare administrativă sau afecta într-un mod oarecare drepturile sau interesele cetățeanului asupra averii sau proprietății pe care o deține.⁴³

Istoria recensământului pe teritoriul Republicii Moldova este parte integrantă a evoluției istorice a poporului din acest spațiu. Astfel, pe teritoriul Republicii Moldova s-au organizat recensăminte în anii – 1897, 1930, 1959, 1970, 1979, 1989, 2004, 2014, 2024. Cel din 2024 se consideră a fi ultimul recensământ în forma clasică. Următoarele recensăminte se preconizează a fi realizate în baza Registrului Populației. Acesta ar fi un salt calitativ în dez-

42 A se vedea: Bargan N. Metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova. Chișinău, 2017. https://ccd.ucoz.com/_ld/0/60_Metodologie_rec.pdf

43 Ibidem

voltarea și modernizarea statisticilor naționale și ar reduce povara asupra respondenților, precum și costurile și timpul necesar pentru realizarea recensămintelor.

Experiența efectuării recensămintelor populației a permis definirea unor *principii metodologice* de care trebuie să se țină seama în desfășurarea lor și a căror respectare constituie o garanție a reușitei unor asemenea lucrări statistice de amploare. Printre acestea sunt următoarele:

- **caracterul oficial** al recensămintelor, care se fac numai pe baza unor hotărâri luate de fiecare stat în parte;
- **universalitatea recensământului**, ce presupune cuprinderea în totalitate a populației unui teritoriu dat.
- **simultaneitatea recensământului** presupune ca înregistrarea datelor să se refere la același moment (numit **moment critic** sau **moment de referință**) pentru toate persoanele recenzate indiferent de momentul înregistrării propriu-zise. De obicei acesta este ora zero a primei zile a recensământului, cu toate că perioada de recenzare poate fi de o săptămână sau chiar două, toate informațiile vor prezenta situația populației la acel moment. Astfel, copiii născuți în timpul recensământului nu vor fi recenzați, iar persoanelor decedate în timpul recensământului le vor fi completate chestionare din declarația rudelor, deoarece la momentul critic acesta era încă în viață. Concentrarea pe momentul critic permite obținerea unei imagini de ansamblu a populației ca o poză a acesteia la un moment dat. Ar fi mai aproape de realitatea obiectivă aplicarea metodei de colectare a datelor doar într-o singură zi, după modelul Turciei, însă acest deziderat este o misiune greu de realizat, atât din punctul de vedere al mobilizării resurselor financiare și umane, cât și din cauza mobilității sporite a populației pe care nu ar fi posibil să o obligăm de a sta la domiciliu în acea zi. Din aceste considerente majoritatea țărilor lumii aleg acest principiu cu respectarea momentului critic, însă perioada de recenzare de obicei este extinsă;⁴⁴
- **periodicitatea recensământului** face referire la necesitatea repetării lui la intervale de timp egale (decenale);
- **comparabilitatea** după criteriul cronologic și în teritoriu a indicatorilor calculați pe baza datelor înregistrate în condițiile adaptării unor definiții unitare ale acestora;
- **caracterul științific și aplicativ general**. Datele personale furnizate de populație cu ocazia unui recensământ au un caracter secret, iar în procesul de centralizare și prelucrare statistică își pierd caracterul individual și devin informații generale, abstracte, servind doar cunoașterii statistice a colectivităților umane;⁴⁵
- **principiul autodeterminării** înseamnă că toate informațiile primite sunt înregistrate exclusiv din opiniile persoanei intervievate;

44 A se vedea: Bargan N. Metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova. Chișinău, 2017. https://ccd.ucoz.com/_ld/0/60_Metodologie_rec.pdf

45 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.p. 23.

- **menținerea anonimatului informațiilor primite de la populație** în timpul recensământului;⁴⁶
- **program și reguli unice pentru întreg teritoriul cuprins de recensământ.** Respectarea acestui principiu este necesar pentru obținerea datelor, rezultatelor comparabile la nivelul întregului stat. În situația nerespectării acestui principiu, spre exemplu formularea unei întrebări din chestionar puțin diferit de alt raion sau regiune, va duce la obținerea unor răspunsuri care nu vor mai fi utile pentru comparație. Astfel de situații se pot întâmpla în țările cu mai multe etnii, unde chestionarul pentru recenzare elaborat în limba de stat necesită a fi tradus în limba etniilor minoritare, pentru respectarea drepturilor acestora de a se exprima în limba maternă. Orice traducere este o muncă foarte scrupuloasă și necesită cunoștințe profunde filologice, sociologice dar și istorice, pentru a reda sensul corect al informației traduse. Pentru siguranță se vor efectua verificări de terminologie în scopul evitării erorilor și interpretarea incoerentă a întrebărilor expuse în chestionar;⁴⁷
- **înregistrarea individuală** este principiul care prevede obținerea informației despre fiecare persoană separat, nu însumate pe familie, gospodărie sau locuință recensată. După finalizarea recensământului, datele individuale vor fi depersonificate și agregate conform programului de tabulare prevăzut, transformându-se în date anonime fără a le putea identifica. Cu toate nuanțele ce derivă din acest principiu, există posibilitatea prezentării datelor colectate într-o multitudine de combinații ale caracteristicilor demografice, economice dar și sociale ce facilitează înțelegerea mai profundă a populației și tendințele evoluției acesteia.

Sarcină pentru exercițiu de brainstorming:

În opinia Dvs, un angajat al unei misiuni diplomatice al unui stat străin în Republica Moldova poate constitui obiectul înregistrării în cadrul recensământului? De ce?

Pentru pregătirea și definitivarea metodologiei unui recensământ general al populației se efectuează **recensăminte de probă**, numite și **recensăminte preliminare** sau **anchete pilot**. În scopul verificării exactității datelor obținute pe baza unui recensământ se utilizează **anchetele selective postcensitare**.

Recensământul furnizează informațiile de bază asupra principalelor fenomene demografice (fertilitate, natalitate, mortalitate și migrație), pentru descoperirea tendințelor de evoluție a fenomenelor demografice. De asemenea surprinde aspecte cu privire la **familie și gospodărie pentru cunoașterea numărului și structurii acestora. Locul nașterii, vârsta, sexul,**

46 A se vedea: Смирнова И.В. Демография: Учебно-методическое пособие для студентов специальности «Государственное и муниципальное управление». Калуга, 2004. p.14-16.

47 A se vedea: Bargan N. Metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova. Chișinău, 2017. https://ccd.ucoz.com/_Id/0/60_Metodologie_rec.pdf

starea civilă, cetățenia, naționalitatea, nivelul de instruire, limba vorbită, ocupația, sunt caracteristici demografice, sociale și economice fundamentale pentru caracterizarea potențialului demografic. O altă categorie de informații înregistrate cu ocazia efectuării unui recensământ sunt cele legate de fondul locativ pentru cunoașterea mărimii structurii și destinației clădirilor, calitatea materialelor de construcție utilizate, gradul de confort etc.⁴⁸

Un recensământ este o sursă unică de informații, oferind date valoroase despre mărimea, structura și distribuția populației, defalcate la cea mai mică unitate geografică și statistică. Cu toate acestea, recensămintele oferă doar o imagine instantanee la un moment dat și sunt foarte costisitoare pentru țările mai sărace de realizat fără sprijin internațional.⁴⁹

Astăzi înregistrarea proceselor migratorii ale populației este destul de complicată. În rezultat calculele privind numărul populației republicii, a unor orașe sau localități rurale, de care dispune în prezent statistica necesită precizări, ceea ce e posibil numai în rezultatul efectuării recensământului. Recenzarea populației se face la reședința obișnuită a persoanelor.

În ciuda utilității sale recensămintele au numeroase limite informaționale. Dat fiind caracterul exhaustiv al acestui gen de informație statistică, informația fiind prelevată de la un număr enorm de persoane, chestionarul de recensământ trebuie să fie foarte simplu, cuprinzând un număr mic de întrebări, toate cu caracter factual. În al doilea rând, chiar și în această formă simplă, culegerea dar mai ales verificarea și prelucrarea datelor durează mult timp, așa încât până la publicarea rezultatelor trec de obicei mai mulți ani, ceea ce face ca datele să aibă doar o valoare istorică și nu de strictă actualitate. În al treilea rând, tot din cauza extinderii sale foarte mari, recensământul nu poate evita unele erori, introduse de cei care prelevează informația, ale căror instruire și control nu pot rămâne decât foarte superficiale, ținând cont că ei reprezintă zeci de mii de persoane. Unele erori provin și de la subiecți care nu-și amintesc exact sau nu vor să furnizeze toate informațiile cerute.

Recensământul presupune costuri cu atât mai semnificative cu cât sunt foarte concentrate în timp. Cel mai mare cost este cel al muncii de teren, care necesită recrutarea unui număr mare de personal temporar; reprezintă 50% până la 60% din costul total, restul fiind absorbit de planificare, pregătire, logistică, tipărire formulare, echipamente și exploatare a datelor. Fiind o operațiune complexă, se necesită o bună coordonare cu diverse alte administrații, atât la nivel local, cât și la nivel național, dar mai presus de toate necesită o bună cooperare din partea publicului. Este esențial pentru calitatea rezultatelor ca populația să accepte în mod masiv să răspundă.⁵⁰ Din acest considerent un număr tot mai mare de țări s-au îndepărtat de practica tradițională a recensământului în favoarea formelor alternative.

Privitor la importanța recensământului în viața societății putem spune că este greu de imaginat o ramură a economiei naționale unde nu ar fi necesară informația atât despre

48 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.p. 25-26.

49 A se vedea: Demographic data for development planning. <https://health.bmz.de/toolkits/population-dynamics-handbook/demographic-data-for-development-planning/>

50 A se vedea: Valente P. Comment la population est-elle recensée dans les pays européens en 2010? În: [Population & Sociétés 2010/5 \(N° 467\)](#).

populația din zilele noastre, cât și despre modificările din componența ei în perspectiva apropiată. Recensământul populației constituie baza principală pentru calculele curente și de perspectivă a numărului populației. La numărul populației obținut la recensământ, anual se adaugă noii-născuți și cei sosiți în țară și se scad cei decedați și cei plecați definitiv din țară, obținând astfel numărul populației la începutul anului. În special societatea vrea să știe numărul persoanelor care vor atinge în timpul apropiat vârsta aptă de muncă și numărul persoanelor care vor depăși această vârstă ceea ce ar permite aprecierea perspectivei de formare a resurselor de muncă. Recensământul ne oferă posibilitatea unică de a culege toată informația despre fiecare persoană în același timp și în ansamblu, obținând astfel combinarea tuturor indicatorilor înregistrați. Anume în aceasta constă superioritatea recensământului față de alte surse de informații despre populație, făcându-l de neînlocuit.

Utilizatori ai datelor recensământului pot fi considerați și cetățenii țării, deoarece multe decizii administrative, ca construcția spitalelor, școlilor și altor obiecte de menire socială, sunt adoptate, în baza datelor despre populație obținute la recensământ și pot aduce folos fiecărui locuitor. Astfel, distribuția populației în teritoriu după mărimea și tipul locuinței stă la baza fundamentării necesarului de construcții de locuințe; structura populației pe vârste, sexe și medii se utilizează pentru prognoza dezvoltării învățământului de diferite grade; pentru dimensionarea fondurilor necesare pentru asigurările sociale; pentru stabilirea potențialului forței de muncă viitoare și a gradului ei de utilizare; pentru dimensionarea transportului în comun în orașe și a celui interurban etc.

În cadrul Recensământul din 2024 din Republica Moldova s-a propus să se ofere informații de interes public despre populație și locuințe pentru: analiza schimbărilor care au avut loc în ultimii 10 ani în numărul și structura gospodăriilor, familiilor și nucleelor familiale; elaborarea, monitorizarea și evaluarea politicilor naționale, pentru argumentarea deciziilor de dezvoltare umană, pentru cercetarea științifică și pentru dezvoltarea mediului de afaceri; elaborarea, monitorizarea și evaluarea realizării programelor, strategiilor și proiectelor de dezvoltare social-economică a regiunilor de dezvoltare, raioanelor, municipiilor, orașelor, satelor și comunelor țării etc.⁵¹

Recensământul populației și locuințelor din 2024 este definit ca un recensământ în cadrul căruia datele sunt înregistrate prin 2 metode:

- colectare directă a datelor de la populație, prin recenzarea persoanelor care fac obiectul recensământului; de regulă se realizează pe baza interviului față-în-față, efectuat de un operator de interviu (recenzor), asistat de o aplicație pe tabletă – recenzare prin metoda CAPI (Intervieware asistată de computer/Computer-Assisted Personal Interviews);
- colectare indirectă a datelor din surse administrative și/sau private; în temei se va realiza de către BNS, prin completarea răspunsurilor lipsă (sau eronate) la unele între-

51 A se vedea: Biroul Național de Statistică. Metodologia de recenzare și de prelucrare a datelor Recensământului populației și locuințelor 2024 din Republica Moldova. https://statistica.gov.md/files/files/Recensamint/Recesamint_2024/Chestionare/Acte_normative/Metodologia_RPL_de_recenzare_prelucrare.pdf

bări din chestionarele electronice cu informațiile regăsite în bazele de date deținute de autoritățile publice centrale și locale și de alte instituții, precum și în surse de date private.

1.4 Utilitatea studiilor demografice în elaborarea politicilor publice (GGS etc.)

Principalele forme ale observării în statistica demografică, recensământul populației și evidența curentă a mișcării naturale și migratorii asigură volumul de date necesar caracterizării nivelului și evoluției fenomenelor demografice. Un studiu mai aprofundat este posibil prin utilizarea studiilor demografice. Utilizarea anchetelor în demografie este de dată relativ recentă. Metodologia organizării acestora s-a perfecționat în ultimele trei decenii ale secolului al XX-lea.

Ancheta demografică este o investigație specială pe bază de eșantion, efectuată în vederea identificării cauzelor (demografice, socioeconomice, comportamentale etc.) care pot explica un fenomen sau proces demografic, având deci funcția de radiografiere a fenomenelor respective. Față de recensământul populației, anchetele demografice sunt mai puțin costisitoare, includ un program de cercetare mai detaliat și profund, cercetează schimbările în procesele demografice și a factorilor care îi influențează.

În organizarea anchetelor demografice trebuie să se precizeze fenomenele a căror caracterizare determină scopul anchetei, precum și colectivitatea care va forma obiectul propriu-zis al acesteia. Din acest punct de vedere ancheta demografică poate urmări studierea unui singur fenomen demografic, în strânsă legătură cu factori ce îl determină, sau studierea mai multor fenomene demografice interdependente. În privința colectivității care este obiectul anchetei, ea va fi studiată conform principiilor reprezentativității.

De obicei se studiază prin anchetă fenomenele demografice a căror evoluție nu poate fi explicată științific pe baza datelor existente în evidența curentă, sau a căror evoluție influențează negativ desfășurarea normală a procesului de reproducere a populației.

Pentru efectuarea corectă a unei anchete demografice trebuie parcurse mai multe etape într-o anumită ordine:⁵²

- formularea problemei demografice ce urmează a fi studiată prin anchetă;
- evidențierea factorilor care influențează fenomenul studiat;
- elaborarea programului observării și a chestionarelor în vederea obținerii informațiilor necesare;
- stabilirea tipului de sondaj care urmează să fie efectuat;
- stabilirea volumului eșantionului supus observării;
- selectarea și instruirea personalului de cercetare;
- înregistrarea statistică, prelucrarea și analiza datelor obținute prin anchetă;

52 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

- formularea concluziilor (rezultatelor) cercetării privind caracterizarea fenomenului studiat.

În majoritatea țărilor fenomenele demografice care au făcut obiectul unor anchete, se referă la:

- **studiul diferențiat al fertilității populației și al factorilor care determină un anumit nivel al acesteia.** World Fertility Survey <https://wfs.dhsprogram.com> – a fost inclus în rândul celor mai importante evenimente ale Anului Mondial al Populației realizate de ONU în anul 1974. În anul 1982 programul de cercetare World Fertility Survey era cel mai mare proiect internațional de cercetare în domeniul științelor sociale. Realizată conform unui program unificat, cercetarea a cuprinsă 40% din populația globală din 20 de țări dezvoltate și 42 țări în curs de dezvoltare. Cercetările World Fertility Survey s-au finalizat în anul 1984. Programul "Fertility and Family Surveys" (<https://unece.org/population/fertility-and-family-survey-ffs>) a avut ca scop studierea biografică a evoluției căsătoriilor/parteneriatelor și comportamentului reproductiv al femeilor și bărbaților în context socio-economic diferit. Cercetarea Fertility and Family Surveys a fost axată pe **metoda cohortei** (metoda de analiză comparativă a evoluției comportamentului demografic al generațiilor). Sondajele au fost efectuate în anii 1990 în 23 de state membre ale Comisiei Economice pentru Europa a Națiunilor Unite (UNECE) și proiectul s-a încheiat în anul 2000.
- **studiul sănătății reproducerii** se face prin intermediul unei anchete demografico-medicale Reproductive Health Survey (RHS). Programul "Demographic and Health Survey" a oferit ajutor tehnic în desfășurarea mai mult de 200 de studii în 75 țări în curs de dezvoltare. În Republica Moldova cercetarea s-a desfășurat în anul 2005;⁵³
- **studiul mortalității infantile;**
- **studiul mortalității pe grupe socio-profesionale și pe cauze de deces;**
- studiul morbidității;
- **studiul reglementării conștiente a dimensiunilor familiei și de acceptare a politicilor publice** (Population Policies Acceptance);⁵⁴
- **studiul migrației;** o cercetare calitativă importantă privind nevoile specifice ale copiilor și vârstnicilor rămași în țară dar care aveau membri de familie implicați în procesul migrațional a fost întreprinsă în 2010/2011. Studiul calitativ „Necesitățile specifice ale copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor de familie plecați la muncă peste hotare” oferă un tablou integrat al impactului migrației asupra copiilor și vârstnicilor rămași fără îngrijire părintească, precum și al politicilor sociale promovate în Republica Moldova în scopul eliminării consecințelor negative ale migrației asupra acestor categorii de persoane. Studiul realizat reflectă și demonstrează impactul psihologic, social și economic al migrației asupra copiilor și vârstnicilor lăsați fără îngrijirea membrilor

53 A se vedea: <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/FR178/FR178.pdf>

54 A se vedea: <https://www.bib.bund.de/EN/Research/Surveys/PPAS/Population-Policy-Acceptance-Study.html>

de familie, prezentând consecințele la nivel de familie, comunitate și societate în general. Datele colectate relevă că copiii și vârstnicii se adaptează la noile schimbări în mod individual, adoptând comportamente specifice și încercând să depășească anumite situații determinate de migrația membrilor de familie, iar aceste probleme îi afectează pe ei nemijlocit, dar și pe cei aflați peste hotare.⁵⁵

Cartografierea diasporei elaborată de către Biroul Relații cu Diaspora și Organizația Internațională pentru Migrație include patru activități de cartografiere a diasporei moldovenești, în: Federația Rusă, Italia, Portugalia, Franța, Regatul Unit, Germania, Regatul Unit, Israel, Polonia, Germania și Spania.⁵⁶

Studiul Generații și Gen (GGS) reprezintă o sursă analitico-informațională importantă pentru factorii de decizie, un instrument de implicare a oamenilor în elaborarea măsurilor de răspuns la provocările demografice cu care se confruntă actualmente Republica Moldova.⁵⁷ GGS a monitorizat dinamica vieții oamenilor și a familiei în societate, la nivel individual. În cadrul studiului au fost colectate informații despre viața de familie, egalitatea de gen, relațiile dintre parteneri, numărul dorit de copii, planificarea familială, dialogul intergenerațional, echilibrul dintre muncă și familie, intenția de a emigra, bunăstarea economică și socială, aprecierea sănătății și alte aspecte importante din viața oamenilor. Cu toate acestea, potențialul analitic al studiului nu se limitează doar la probleme demografice, fiind puse în lumină multe aspecte legate de funcționarea pieței muncii, sistemul de pensii, consumul de servicii sociale, nivelul de bunăstare al gospodăriilor casnice în Republica Moldova etc.

În Republica Moldova, un studiu de această amploare s-a desfășurat pentru prima dată în 2019-2020, completând unele goluri ce țin de informația referitoare la viața și nevoile oamenilor. Eșantionul a constituit 10036 de persoane.

Un singur chestionar de bază pentru toate țările acoperă o gamă largă de variabile obținute prin chestionar cu privire la principalele evenimente ale biografiei respondentului și caracteristicile funcționării gospodăriei casnice a acestuia (informații despre părinți și condițiile de socializare primară, biografia reproductivă, istoricul relațiilor de căsătorie și parteneriat, migrație și intențiile migraționale, forme de angajare, educație, condiții de locuință, surse de venit și nivelul de bunăstare, sănătate, repartizarea rolurilor și responsabilităților în familie, condițiile de creștere a copiilor, orientări valorice, satisfacție față de relațiile familiale și diverse aspecte ale vieții, planuri de formare a unei familii etc. Acest lucru oferă o oportunitate de cercetare comparativă a variabilelor principale.

Datorită faptului că acest studiu se desfășoară o dată la trei ani, timp de nouă ani, intervievând repetat același grup de persoane, este posibilă observarea în timp a unor aspecte importante, cum ar fi realizarea intențiilor reproductive, impactul factorilor economici și sociali asupra comportamentului demografic, dinamica unor caracteristici ce țin de viața familială,

55 A se vedea: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_necesitatile_copii_si_virstnici_in_urma_migratiei_rm_2011.pdf

56 A se vedea: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/01_cartografierea_diasporei_moldovenești_in_4_tari_ue_rom.pdf

57 A se vedea: <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/raportul-studiului-generații-și-gen-în-republica-moldova>

trecerea la viața de adult etc. Astfel, autoritățile țării noastre vor putea monitoriza eficiența politicilor demografice și vor putea identifica măsurile necesare de răspuns la îmbătrânirea populației, fertilitatea joasă, migrația sporită, speranța de viață scăzută, în special în rândul bărbaților.

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova desfășoară o serie de anchete socio-demografice și economice, printre care:

Ancheta Forței de Muncă este realizată trimestrial în mod continuu prin sondaj asupra forței de muncă în gospodării, începând cu anul 2000. Scopul acestei cercetări constă în studierea fenomenelor care au loc pe piața muncii din țară. Cercetarea cuprinde principalele caracteristici ale pieței muncii cum ar fi forța de muncă, ocuparea, șomajul, inactivitatea, statutul profesional, activitățile economice, ocupațiile, orele de lucru și alți indicatori privind piața muncii, la fel, și așa caracteristici socio-demografice importante cum ar fi vârsta, sexul, nivelul de instruire, starea civilă, mediul de reședință. Studiul are ca populație țintă toate persoanele din gospodăriile casnice selectate, totodată indicatorii privind forța de muncă se colectează numai pentru persoanele în vârstă de 15 ani și peste.

Concepută ca sursă importantă de informații intercenzitare asupra forței de muncă, ancheta furnizează date esențiale asupra tuturor segmentelor de populație, cu numeroase posibilități de corelare și structurare după caracteristici demo-socio-economice diverse, permițând obținerea de date conjuncturale asupra mărimii și structurii ofertei de forță de muncă și evidențierea fenomenelor cu caracter sezonier care se manifestă pe piața forței de muncă. Rezultatele anchetei sunt disponibile trimestrial și anual).⁵⁸

Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice este un studiu selectiv, care are drept scop determinarea multiaspectuală a nivelului de trai al populației prin prisma veniturilor și cheltuielilor, precum a indicatorilor nemonetari cu referire la educație, sănătate, activitate economică, condiții de trai, bunuri de folosință durabilă și aprecierea nivelului de trai de către populație. Informația obținută în baza acestei cercetări este utilizată în principal pentru determinarea nivelului de trai al populației, dar și pentru calcularea ponderilor pentru Indicele Prețurilor de Consum și consumului final al gospodăriilor. În contextul măsurării nivelului de trai al populației, studiul este utilizat pentru calcularea pragului sărăciei și a indicatorilor, care caracterizează sărăcia, fiind posibilă și evaluarea impactului a diferitor programe și reforme asupra situației socio-economice a populației. Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice este unica cercetare care colectează date despre nivelul de trai al populației. Doar informațiile furnizate de populație pot descrie real condițiile de trai. Cercetarea este necesară pentru a stabili gradul de sărăcie și a adapta măsurile de protecție socială a populației în funcție de acesta.

Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice are un istoric de peste 60 ani. Prima cercetare pe teritoriul Republicii Moldova este datată cu anul 1954. Pe măsura intervenirii unor schimbări în situația socio-economică a țării a fost ajustată și modalitatea de efectuare a

58 A se vedea: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_03%20FM_03%20MUN/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

acestei cercetări. Primele schimbări majore au avut loc în 1996 în legătură cu reformarea economiei țării și implementarea standardelor internaționale în sistemul statistic de colectare a informației. Cu asistența tehnică a Băncii Mondiale a fost proiectat un eșantion probabilistic, fiind racordat și instrumentarul cercetării la principalele recomandări internaționale.⁵⁹

Monografiile demografice se caracterizează prin aceea că studiile întreprinse prin intermediul lor au un caracter exhaustiv (toate aspectele). Din punctul de vedere al sferei de cuprindere se deosebesc două tipuri de monografii: cele care studiază un singur fenomen în cadrul întregii populații sau al unei părți a acesteia, în corelație cu toți factorii social-economici care îl determină; cele care studiază toate fenomenele demografice interdependente în cadrul unei unități teritoriale sau zone geografice. Ca exemple de monografii al căror scop este studierea unui fenomen demografic putem enumera: monografia mortalității infantile, monografia fertilității femeilor dintr-o localitate, monografia migrației populației într-o zonă geografică aflată în plin proces de industrializare etc. Caracteristic acestor monografii este faptul că o parte însemnată a studiului se va referi la oglindirea factorilor de natură social-economică, factori care determină fenomenul respectiv. Monografiile care studiază toate fenomenele demografice au un caracter mai amplu. Din această cauză efectuarea lor se va limita la un anumit teritoriu, de preferat la localități în care nivelul fenomenelor demografice se diferențiază cel mai mult, în plus sau minus, față de media pe țară.

Din anchete și monografii se pot trage concluzii pentru populație în ansamblu sau pentru grupuri individuale de populație. La fel ca și recensămintele, astfel de anchete pe gospodării la scară largă reprezintă un „instantaneu” în timp.

În concluzie, toate sursele din sistemul informativ demografic enumerate, fiecare având propriile avantaje și dezavantaje, se completează reciproc și numai în unitatea utilizării lor fac posibilă obținerea unei imagini fiabile și complete a proceselor care au loc în populație. Astfel, recensămintele și evidențele curente ale populației se referă la observarea statistică continuă, ceea ce face posibilă evitarea erorilor de reprezentativitate care apar în timpul observării necontinue (eșantionului). Folosirea unei metode de eșantionare este mai ieftină și vă permite să obțineți caracteristici aprofundate ale populației care nu pot fi obținute din alte surse. În ciuda faptului că registrele moderne de populație sunt cel mai fiabil sistem de înregistrare statistică, programele lor au anumite limitări datorită faptului că conțin date care interesează în primul rând organele administrative.

Sursele de date statistice trebuie să se completeze reciproc, apoi împreună creează baza unui sistem informatic de stat modern integrat, comparabil cu sistemele informaționale globale și care oferă informații extinse și unice despre procesele economice și socio-demografice.

Modul tradițional de colectare a datelor prin sondaje și recensăminte al Oficiilor Naționale de Statistică tinde să înregistreze unele schimbări calitative și cantitative, care sunt dictate de noile tehnologii (ce permit depășirea uneia din cele mai mari provocări – prelucrarea

59 A se vedea: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala_04%20NIV/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

seturilor mari de date) și bunele practici internaționale, care oferă noi posibilități în vederea eficientizării procesului de producere a statisticilor oficiale, prin optimizarea resurselor financiare, umane și de timp, prin scăderea presiunii asupra respondenților și prin creșterea substanțială a calității datelor diseminate.

Întru realizarea acestei schimbări, Oficiile Naționale de Statistică examinează și planifică în programele sale de activitate de scurtă și lungă durată utilizarea surselor de date administrative deja existente. Sursele de date administrative sunt stocuri de date (sub formă de baze de date, sisteme informaționale, registre etc.) care conțin informații colectate de instituții și organizații publice, în principal, în scopuri administrative.⁶⁰ Datele din sursele administrative sunt informații colectate în mod obișnuit în baza unor documente ce demonstrează identitatea persoanei sau a faptului evenimentului produs (spre exemplu *act constatator al nașterii sau decesului* etc.) și constituie o resursă valoroasă pentru producerea datelor statistice în domeniul demografiei, educației, sănătății, protecției sociale, justiției etc. și pentru pregătirea și efectuarea recensământului populației și al locuințelor. Aceste date mai **sunt considerate o formă distinctă a datelor mari** (big-data),⁶¹ care adesea sunt asociate cu furnizarea de servicii, pentru a administra beneficii, precum pensiile sau obligații (spre exemplu impozitarea), sau având un scop specific de luare a deciziilor de către entități publice și nu sunt colectate în scopuri statistice. Evidențele administrative soluționează pentru Oficiile Naționale de Statistică două provocări majore: (1) reducerea costurilor, care de la an la an sunt în creștere, în deosebi în anul desfășurării recensământului presiunea financiară este enormă și (2) scăderea sarcinii asupra respondenților.⁶²

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați specificul înregistrării curente a mișcării naturale și migratorii a populației?
2. Identificați principalele beneficii ale implementării Registrului Populației din perspectiva generării datelor demografice pentru elaborarea politicilor de dezvoltare?
3. Evidențiați datele demografice culese în cadrul recensământului populației?
4. Analizați ipoteza implementării recensământului populației pe baza Registrului Populației în Republica Moldova?
5. Evaluați utilitatea datelor studiului "Generații și Gen" în scopul fundamentării deciziilor administrative pe acestea?

60 A se vedea: Guidelines for Assessing the Quality of Administrative Sources for Use in Censuses Prepared by the Conference of European Statisticians Task Force on Assessing the Quality of Administrative Sources for Use in Censuses, United Nations Geneva, 2021., <https://unece.org/statistics/publications/CensusAdminQuality>

61 A se vedea: The role of administrative data in the big data revolution in social science research, Roxanne Connelly, Christopher J. Playford, Vernon Gayle, Chris Dibben, p. 1-12 <https://www.sciencedirect.com/journal/social-science-research/vol/59/suppl/C>

62 A se vedea: Bargan N. Experimental assessment of the quality of administrative data to be used for the purpose of producing demographic statistics and organizing the population and housing census in the Republic of Moldova, 2023. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1167514>

Sarcini de lucru individual:

1. Realizați un studiu comparativ de analiză a datelor ultimelor recensăminte (2004, 2014, 2024) privind evoluția populației din localitatea dvs.
 2. Prezentați sub forma unui tabel avantajele și dezavantajele principalelor surse de informații demografice.
-

Bibliografie selectivă:

1. Bargan N. Metodologia și practica organizării recensămintelor populației în Republica Moldova. Chișinău, 2017. Disponibil: https://ccd.ucoz.com/_Id/0/60_Metodologie_rec.pdf
 2. Biroul Național de Statistică. Metodologia de recenzie și de prelucrare a datelor Recensământului populației și locuințelor 2024 din Republica Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/files/files/Recensamint/Recensamint_2024/Chestionare/Acte_normative/Metodologia_RPL_de_recenzie_prelucrare.pdf
 3. Poulain M., Herm A. Le registre de population centralisé, source de statistiques démographiques en Europe. 2013. Disponibil: https://www.ined.fr/fichier/rte/100/Poulain-Herm-Central-Population-Register_fr.pdf
 4. Republica Moldova – Studiul Generației și Gen (2020). Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, Biroul Național de Statistică (eșantionul studiului), UNFPA, NIDI-GGP (partener și distribuitor).
 5. Rotariu T. Demografie și Sociologia Populației. Iași, 2003.
 6. Sora V., Hristache I., Mihaescu C. Demografie și statistica socială. București, 1996.
 7. Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001. p. 19.
 8. Алгулиев Р., Алыгулиев Р., Юсифов Ф., Алекперова И. Формирование электронной демографии как эффективного инструмента социальных исследований и мониторинга о населении. În: Developing Electronic Demography as an Effective Tool for Social Research and Monitoring Population Data]. *Public Administration Issue*, 2019. no 4, pp. 61–86.
 9. Смирнова И.В. Демография: Учебно-методическое пособие для студентов специальности «Государственное и муниципальное управление». Калуга. – Калуга, 2004.
-

2. SCHIMBĂRI ÎN STRUCTURA POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA REFLECTATE ÎN DATELE DEMOGRAFICE

Conținuturi:

2.1. Structurile populației

- 2.1.1. Structura demografică
- 2.1.1. Structura socio-economică și teritorială
- 2.1.1. Structura socio-culturală

2.2. Implicațiile evoluției fenomenelor demografice asupra structurii populației

- 2.2.1. Mortalitatea populației
- 2.2.1. Natalitatea și fertilitatea populației
- 2.2.1. Nupțialitatea și divorțialitatea populației
- 2.2.1. Migrația populației

Obiective de referință:

- să determine principalele tehnici și instrumente de analiză a structurii populației, a fenomenelor de mișcare naturală și migratorie.
- să caracterizeze rolul factorilor economici, sociali, culturali și sociologici în modificarea structurii populației și evoluției fenomenelor demografice;
- să analizeze raportul dintre manifestările trecute și actuale ale fenomenelor demografice și a modului în care aceste manifestări modelează și determină dezvoltările demografice viitoare;
- să identifice principalele aspecte care fac obiectul analizei demografice a fenomenelor – mortalitate, natalitate, nupțialitate, divorțialitate și migrație;
- să clasifice factorii de natură demografică, socio-economică și culturală care condiționează evoluția fenomenelor demografice și cum se manifestă influența acestora;
- să evalueze implicațiile schimbărilor demografice la nivelul resurselor de muncă, al sistemului de sănătate publică, al sistemului educațional, al urbanizării și migrației interne, al problemelor administrative la nivel național și teritorial.

Competențe:

- Utilizarea metodelor de calcul a indicatorilor caracteristici structurii populației și a fenomenelor demografice.
- Evaluarea structurii populației Republicii Moldova în baza principalilor indicatori demografici.

Termeni-cheie: structura demografică, structură pe sexe, structură pe vârste, stare civilă, structură socio-economică, structură socio-culturală, mortalitate, natalitate, nupțialitate, divorțialitate, migrație.

2.1 Structurile populației

Datele demografice se află în centrul dinamicii populației deoarece ele reprezintă baza concretă care face posibilă observarea tendințelor demografice dintr-o țară. Privită prin prisma caracteristicilor demografice, socio-economice, culturale, teritoriale, populația este o colectivitate eterogenă, de aceea în afară de populația totală se vorbește de subcolectivități (subpopulații). Raportul dintre diversele subcolectivități ca și dintre subcolectivități și populația totală se numește structura populației (starea populației).

Analiza structurii populației presupune constituirea unor subcolectivități, având drept criteriu de grupare caracteristicile demografice, social-economice, teritoriale, social-culturale și stabilirea ponderii fiecărei grupe în totalul populației. Gruparea populației după diverse caracteristici micșorează progresiv gradul de etrogenitate, permite definirea legităților care guvernează evoluția demografică, favorizează studierea legăturilor interne și condiționarea socio-economică a fenomenelor și proceselor sociale.

Datele demografice oferă informații despre populația actuală a unei țări și despre tendințele populației. Atunci când sunt dezagregate după vârstă, sex, locul de reședință și starea civilă, pe lângă variabile precum venitul, etnia, nivelul de educație sau dizabilitățile, ele reflectă structura populației și pot furniza informații despre caracteristicile demografice, cum ar fi distribuția și densitatea în diferite regiuni, precum și despre tendințele de urbanizare sau migrația internațională. Datele demografice sunt astfel o bază esențială pentru planificarea politicilor oricărei țări. Datele privind populația sunt, de asemenea, solicitate de comunitatea internațională pentru a măsura progresul în dezvoltare.

Între structura populației și evoluția fenomenelor demografice există o interdependență directă. Astfel, evoluția natalității și a mortalității depind indirect de evoluția structurii pe sexe și vârste. Chiar dacă considerăm că toți indivizii au aceeași istorie de viață, două populații de aceeași talie pot produce un număr diferit de nașteri și de decese și pot avea rate de natalitate și de mortalitate diferite. Rata de natalitate este cu atât mai mare cu cât proporția femeilor în vârstă de procreare este mai mare iar rata de mortalitate este cu atât mai puternică cu cât proporția vârstnicilor este mai mare. Dar și invers, evoluțiile natalității și a mortalității, la rândul lor vor provoca schimbări în compoziția pe sexe și vârste a populației. O creștere a natalității ar întări imediat rândurile populației de copii de vârstă mică, apoi mai tarziu, pe măsură ce noile generații avansează în vârstă, ar întări rândurile adulților, iar la urmă pe cea a vârstnicilor. De asemenea, migrația modifică structura pe sexe și vârste, la rândul ei influențează migrația.⁶³

63 A se vedea: Mureșan C. Introducere în demografie. Cluj, 2005.

2.1.1 Structura demografică

Structura demografică se bazează pe gruparea populației în funcție de caracteristicile demografice fundamentale: sexul, vârsta și starea civilă. Cunoașterea structurii demografice se realizează, în principal, cu ajutorul informațiilor recensământului populației, al cărui program de observare include obligatoriu, caracteristicile amintite anterior și al evidenței curente a populației.

Delimitarea **populației pe sexe** prezintă importanță atât prin prisma aspectelor demografice, ci și datorită suportului informațional pe care îl oferă pentru elaborarea politicilor socio-economice, în special în analiza resurselor de muncă. Structura populației influențează în mare măsură repartiția populației active, corelație ce se utilizează în analiza forței de muncă. Raportul de sex contează pentru că afectează disponibilitatea partenerilor pentru căsătorie. Un raport de sexe dezechilibrat între tineri-adulți din cauza migrației, a schimbărilor de fertilitate sau a accidentelor de război, ar duce la un număr insuficient de soți/soții. Lipsa potențialilor parteneri/e de căsătorie nu este doar o dezamăgire personală pentru persoanele care doresc să se căsătorească; dar afectează și structura socială și **economică a societății**.⁶⁴

Structura pe sex a populației este influențată de următorii factori:

- raportul dintre numărul de băieți și fete în rândul nou-născuților (constantă biologică). În medie, se nasc mai mulți băieți decât fete, iar raportul de sex în rândul nou-născuților este stabil la 105-106 băieți la 100 de fete;
- mortalitate mai mare în rândul bărbaților comparativ cu femeile, la toate grupele de vârstă;
- speranța de viață, care este mai lungă pentru femei, la toate vârstele, decât pentru bărbați;
- procesele de migrare, în special migrația internă, nivel a cărei intensitate este mai mare la bărbați decât la femei.

Structura populației după sexe se stabilește determinând greutatea specifică a populației de sex feminin, respectiv masculin, în totalul populației:

$$gf = F/P * 100$$

$$gm = M/P * 100$$

în care:

gf și gm= ponderea populației de sex feminin, respectiv masculin, în totalul populației;

F – numărul persoanelor de sex feminin;

M – numărul persoanelor de sex masculin;

P – efectivul total al populației.

64 A se vedea: Mather M., Jacobsen L., Scommegna P. "Population: An Introduction to Demography", Population Bulletin 75, no. 1 (2021).

<https://www.prb.org/wp-content/uploads/2023/11/population-bulletin-75-no1-an-introduction-to-demography.pdf>

Structura populației pe sexe poate fi caracterizată și prin intermediul unui indicator indirect, calculat ca mărime relativă de coordonare, cunoscut sub denumirea de raport de feminitate sau raport de masculinitate:

$$r_f = F/M * 100;$$

$$r_m = M/F * 100.$$

Raportul de feminitate (masculinitate) indică numărul persoanelor de sex feminin (masculin) corespunzător unui efectiv de 100 persoane de sex masculin (feminin).

Cunoașterea structurii populației pe sexe este necesară pentru caracterizarea dimorfismului sexual, a echilibrului dintre sexe, pentru fundamentarea unor măsuri de politică demografică, socială și economică. Dezechilibrul numeric dintre sexe poate afecta relațiile sociale din cadrul unei colectivități umane, rolul social și modelele culturale, gradul de ocupare a forței de muncă a celor două sexe. Echilibrul dintre sexe influențează asupra evoluției natalității, mortalității și nupțialității populației.

Populația feminină în Republica Moldova este dominantă. Conform estimărilor, la începutul anului 2024, populația feminină a constituit 1293,8 mii persoane sau 53,4% din populația țării. Totodată, populația masculină a reprezentat 1129,5 mii persoane sau 46,6% din populația țării⁶⁵. În aceeași perioadă de referință raportul de masculinitate constituia 87,3, iar cel de feminitate de 114,5.

Structura populației pe vârste. Vârsta reprezintă perioada de la nașterea unei persoane până la unul sau alt moment din viața sa. Vârsta cronologică este asociată cu debutul tuturor evenimentelor majore din viața unei persoane - mersul la școală, mersul la muncă, căsătoria etc., ne împarte viața în etape, dându-i forma unui ciclu de viață. Odată cu vârsta, apar schimbări în sănătate, starea civilă, productivitatea muncii și cariera profesională, volumul și structura consumului, experiența și cunoștințele acumulate. Desigur, factorii biologici joacă un rol important în modelarea ciclului de viață al oamenilor. Dar se formează în cele din urmă sub influența condițiilor sociale. Pentru diferitele grupe de vârstă din societate, sunt stabilite norme formale (de exemplu, vârsta școlară și de pensionare) și informale (de exemplu, vârsta de intrare în muncă sau nașterea copiilor) care reglementează comportamentul pe baza așteptărilor sociale cu privire la ceea ce oamenii ar trebui să facă la o anumită vârstă. Aceste norme se modifică odată cu schimbările în structura de vârstă și cu creșterea speranței de viață.

Este evident faptul că planificarea activităților educaționale, planificarea și prognoza utilizării forței de muncă, organizarea activității de servicii, de ocrotire a sănătății populației și în general specificul consumului depind atât de efectivul, cât și de structura pe vârste a populației. Cunoșcând caracteristicile structurii de vârstă a populației într-o anumită perioadă de timp, se pot face ipoteze cu privire la tendințele viitoare în materie de fertilitate și mortalitate, alte procese demografice și reproducerea populației în ansamblu.

65 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/numarul-populatiei-cu-resedinta-obisnuita-pe-sexe-grupe-de-varsta-si-in-profil-t-9578_61297.html

Este evident că schimbările în numărul de persoane la o anumită vârstă și ponderea acestora în întreaga populație provoacă diverse consecințe socio-economice și demografice. Astfel, creșterea numărului de tineri este urmată de o creștere a numărului de copii născuți. La rândul său, creșterea numărului de nou-născuți crește cererea de bunuri și servicii pentru copii. Pe termen lung, astfel de schimbări în componența vârstei presupun o restructurare a întregului sistem de asigurări sociale și a structurii producției. Într-un fel sau altul, informațiile despre structura de vârstă sunt solicitate nu numai de demografi, ci și de managerii practicanți care dezvoltă strategii de dezvoltare a teritoriilor, sectoarelor economiei naționale și întreprinderilor individuale.

În contextul creșterii atribuțiilor organelor locale în organizarea vieții social-economice, al autoconducerii, cunoașterea structurii populației pe vârste și estimarea modificărilor posibile în perspectivă, nu numai la nivelul întregii țări, ci și în profil teritorial, pentru fiecare localitate, s-a transformat, dintr-un deziderat într-o cerință obiectivă.

Vârsta reprezintă una din caracteristicile demografice fundamentale care impune fiecărei persoane un anumit rol în activitatea socială. Ca urmare pentru analiza structurii populației pe vârste putem utiliza intervale de grupe variabile. Alături de intervale anuale sau cincinale, consacrate în analiza demografică, se pot utiliza intervale mai reduse sau grupe mai mari de vârstă. O grupă de vârstă este un grup de oameni uniți atât prin vârsta lor comună, cât și prin anumite caracteristici socio-economice sau de altă natură.

Structura de vârstă pe cinci ani se construiește în funcție de următoarele grupe de vârstă: 0 ani, 1-4 ani, 5-9 ani, ..., 80-84 ani, ..., 100 ani și peste. Această structură de vârstă este utilizată în practica demografică internațională. Structura de vârstă pe zece ani se construiește în funcție de următoarele grupe de vârstă: 0 ani, 1-9 ani, 10-19 ani, ..., 60-69 ani, ..., 100 ani și peste. Pentru a evalua modificările structurale generale ale vârstei structura aplică și o grupare de vârstă mai agregată: 0-14 ani/0-19 ani, 15-59 ani/20-64 ani, 60 ani și peste/65 de ani și peste, care arată raportul dintre populație și numărul copiilor, adulților și bătrânilor.

Unele statisticile mai operează cu grupuri a căror compoziție este determinată de caracteristicile și necesitățile lor. Printre acestea putem evidenția: grup de creșă (copii cu vârsta 0-2 ani), copii de vârstă preșcolară (copii în vârstă 3-6 ani), copii de vârstă școlară (copii și adolescenți cu vârsta cuprinsă între 7-15 ani), persoane apte de muncă (16-62 de ani), persoane cu vârsta reproductivă (femei cu vârsta cuprinsă între 15-49 de ani), populație electorală (bărbați și femei cu vârsta peste 18 ani) etc.

Imaginea cea mai generală a structurii populației pe vârste se obține prin stabilirea greutateii specifice a populației de o anumită vârstă (grupă de vârstă) în totalul populației:

$$g_x = P_x / P * 100$$

g_x – ponderea populației de vârstă x în totalul populației (în procente);

P_x – efectivul populației de vârstă x .

P - populația totală

În dependență de structura după vârstă populația se împarte în trei grupe principale:

- populația tânără, cuprinzând efectivul populației în limitele de vârstă 0-19 ani (0-14 ani);
- populația adultă – populația în vârstă de 20-64 ani (15-59 ani);
- populația vârstnică – populația în vârstă de 65 ani și peste (60 de ani și peste).

Pe baza acestor distribuții se calculează diferiți indicatori ai structurii pe vârste, folosiți în special ca indicatori ai îmbătrânirii populației:⁶⁶

- seria procentelor structurii pe grupe mari de vârstă: $P_{0-19}/P*100$; $P_{20-64}/P*100$; $P_{65+}/P*100$.
- raportul de dependență totală $(P_{0-19} + P_{65+})/P_{20-64} * 100$. Acesta exprimă populația de vârstă inactivă ca procent din populația de vârstă activă. Este suma dintre raportul de dependență tineri și raportul de dependență bătrâni.
- raportul de dependență tineri $P_{0-19}/P_{20-64} * 100$. Raportul exprimă populația tânără ca procent din populația de vârstă activă.
- raportul de dependență bătrâni $P_{65+}/P_{20-64} * 100$. Raportul exprimă populația vârstnică ca procent din populația de vârstă activă.
- indicele de suport potențial P_{20-64}/P_{65+} . Este numărul de persoane adulte ce revin la o persoană vârstnică.
- indicele de suport parental $P_{85+}/P_{55-64} * 100$. Raportul exprimă numărul de persoane de vârsta a 4-a, peste 85 de ani, ce revin la 100 de persoane adulte mature între 55 și 64 de ani, potențiali susținători ai părinților foarte bătrâni.
- indice al tensiunii demografice asupra pieței muncii P_{15-24}/P_{55-64} . Acesta raportează efectivele de potențiali candidați la intrare pe piața muncii, tineri între 15-25 de ani, la numărul populației potențial candidate la ieșirea de pe piața muncii, adulți maturi între 55-64 de ani, pentru a obține un indice a cărui valoare arată tensiunea generată de schimbările structurilor demografice asupra pieței muncii. Valori apropiate de 1 indică o stare benefică de echilibru, valorile subunitare arată un dezechilibru în sensul unui excedent de ieșiri potențiale, iar valorile supraunitare indică o presiune demografică exercitată de noii candidați la intrarea pe piața muncii.

Compoziția populației pe sexe și vârste este una dintre principalele caracteristici ale populației oricărei regiuni și a globului în ansamblu. Aceste informații sunt necesare pentru planificarea și prognozarea corectă a indicatorilor esențiali ai economiei și sferei sociale; studierea dinamicii populației, a sănătății, a mobilității teritoriale; calcularea numărului și a compoziției populației pe termen lung; și formularea concretă a obiectivelor politicii demografice.

Îmbătrânire demografică. Prin proces de îmbătrânire demografică se înțelege modificarea structurii populației pe vârste, în favoarea grupelor de vârstă înaintată, ca tendință fermă și de lungă durată, paralel cu micșorarea greutății specifice a numărului populației cu vârsta tânără și uneori și a celei adulte. Îmbătrânirea populației este rezultatul schimbărilor

66 A se vedea: Mureșan C. Introducere în demografie. Cluj, 2005.

demografice pe termen lung, al schimbărilor în natura reproducerii populației, al fertilității și mortalității și al raportului acestora, precum și al migrației.

Există două tipuri de îmbătrânire a populației: îmbătrânirea de jos, care rezultă din scăderea fertilității; îmbătrânirea de sus, care este rezultatul unei creșteri a speranței medii de viață, a unei scăderi a mortalității la vârste mai înaintate în condiții de natalitate scăzută.

Ca criteriu de evaluare a îmbătrânirii demografice este utilizat procentul de persoane din populație peste o anumită vârstă de 65 de ani. Conform ONU, se apreciază că o populație în cadrul căreia efectivul grupei de 65 ani și peste deține mai puțin de 7% din total, poate fi considerată tânără din punct de vedere demografic. În situația când ponderea populației vârstnice variază între 7-12%, populația respectivă se află în proces de îmbătrânire demografică, iar în cazul în care ponderea populației vârstnice depășește nivelul de 12% populația este deja îmbătrânită demografic.

Într-un alt instrument de măsurare a îmbătrânirii demografice Beauge-Garnier-E Rosset ca criteriu se ia populația cu vârsta de peste 60 de ani.

Tab. 2.1. Stadiile îmbătrânirii demografice, după Beauge-Garnier-E Rosset

Mai puțin de 8	Populație tânără din punct de vedere demografic
8-10	Primul prag al îmbătrânirii
10-12	De facto, pragul îmbătrânirii
12 și mai sus	Îmbătrânire demografică
12-14	Nivelul inițial al îmbătrânirii demografice
14-16	Nivelul mediu al îmbătrânirii demografice
16-18	Nivel ridicat de îmbătrânire demografică
18 și mai sus	Nivel foarte ridicat de îmbătrânire demografică

Îmbătrânirea demografică este un fenomen reversibil, cu o condiționare multiplă ce nu trebuie confundat cu *îmbătrânirea individuală*, care este un fenomen biologic ireversibil, numit *senescență*, ce constă în uzura progresivă a organismului (țesuturi și organe), care începe odată cu nașterea unei persoane și se continuă pe toată durata vieții. De asemenea, îmbătrânirea demografică nu trebuie confundată nici cu *creșterea duratei medii a vieții*, a longevității sau *speranței matematice* de a trăi, care este un rezultat al progreselor științelor medicale și al educației, pe de o parte, și a îmbunătățirii condițiilor de viață, pe de altă parte.⁶⁷

Pentru a reprezenta vizual și în comun structurile de vârstă și sex ale populației, sunt construite așa-numitele piramide vârstă-sex care și-au dovedit utilitatea. De fapt piramida vârstelor rezultă din combinarea a două histogramme, fiecare reprezentând efectivul populației de sex feminin, respectiv masculin, pe grupe sau vârste cincinale de vârstă. Pentru a

67 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

prezenta concomitent atât structura pe vârste cât și structura pe sexe, cele două histograme sunt răsturnate, utilizând o scară a absciselor unică, orientate vertical pe care se marchează vârsta. Axele ordonatelor pe care se indică efectivul populației, ocupă prin inversare o poziție orizontală fiind situate la stânga (sexul masculin) și la dreapta (sexul feminin) axei orizontale. Ca urmare a scăderii efectivelor de populație pe măsura înaintării în vârstă, benzile care indică numărul populației se micșorează permanent, dând reprezentării grafice aspectul de triunghi.

Sarcină de lucru în grup:

Priviți cu atenție piramida vârstelor pentru Republica Moldova 2024. Încercați să citiți cât mai multe despre implicațiile istorice și tendințele de lungă durată.

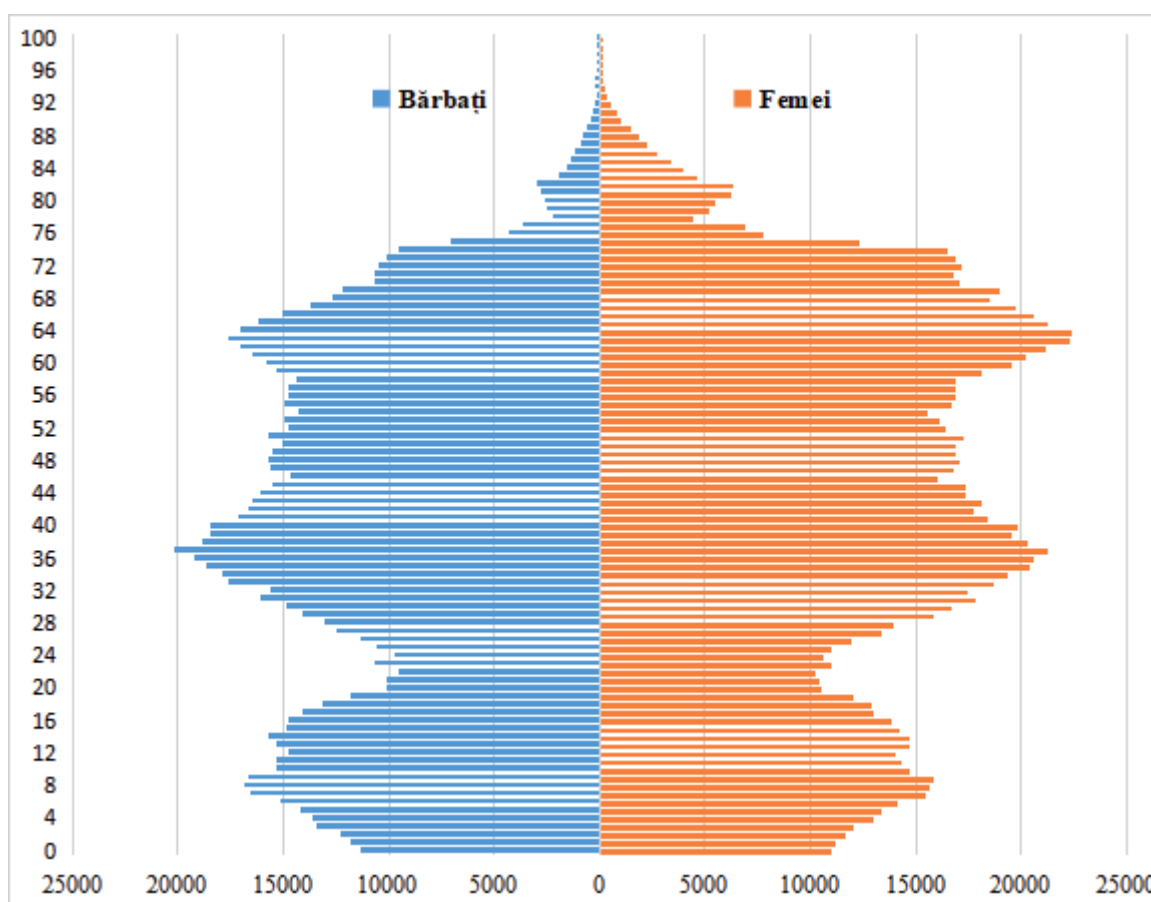

Fig.2.1. Piramida pe vârste și sexe în 2024 în Republica Moldova

Piramida vârstelor pentru Republica Moldova în 2024 relevă că din cauza scăderii semnificative a natalității, baza piramidei este îngustă, pe când vârful este îngroșat, semnalând sporirea treptată a procesului de îmbătrânire a populației. Migrația externă care a fost intensă pe parcursul a trei decenii a produs pagube enorme potențialului demografic al Republicii Moldova prin scăderea numărului populației. Se observă și o disproporție între populația feminină și masculină, în special la vârstele înaintate, fiind o consecință a menținerii unui nivel

mai înalt a mortalității bărbaților. **Piramida populației**, la începutul anului 2024, arată clar un model de micșorare a populației la vârstele de 25-29 ani, ceea ce reflectă efectul cumulativ al ratelor migrației nete negative pentru adulții tineri din ultimele decenii.

Îmbătrânirea populației creează noi cerințe pentru securitate socială și îngrijire medicală pentru persoanele în vârstă. O creștere a ponderii acestora pe fondul scăderii dimensiunii absolute și relative a populației active economic duce la o creștere a poverii demografice, creează dificultăți suplimentare în acordarea pensiilor și sporește problemele de singurătate. Luarea în considerare a tendințelor și consecințelor îmbătrânirii demografice este una dintre cele mai importante sarcini ale politicii sociale.⁶⁸ Creșterea raportului de dependență echivalează cu sporirea presiunii pe care o exercită populația inactivă asupra populației active. În absența unei politici ferme de dezvoltare economică, de sporire a venitului național, îmbătrânirea demografică poate să frâneze creșterea nivelului de trai al populației. Procesul de îmbătrânire demografică a potențialului forței de muncă, poate influența nivelul productivității muncii sociale. În unele domenii, cum ar fi agricultura, acest proces este mai accentuat. Structura populației pe vârste are implicații și asupra volumului și structurii consumului, în special a consumului alimentar. Este cunoscut faptul că rația alimentară și componența acesteia diferă la o persoană vârstnică în comparație cu o persoană tânără. Creșterea ponderii persoanelor vârstnice în totalul populației impune adaptarea corespunzătoare a producției alimentare. Deoarece procesul de îmbătrânire demografică înregistrează ritmuri diferite în profil teritorial, sunt necesare măsuri diferențiate în aprovizionarea rețelei comerciale, fundamentarea aprovizionării pieței, plecând de la cunoașterea corectă a cererii de consum, domeniu în care structura populației pe vârste nu este un element de neglijat. Implicațiile structurii pe vârste se regăsesc și în sfera serviciilor. Îmbătrânirea demografică a populației impune diversificarea acestora, în special a serviciilor cu caracter casnic, de supraveghere și însoțire a persoanelor vârstnice. Procesul de îmbătrânire demografică a populației are consecințe evidente în modul de realizare a programelor de ocrotire și asistență socială. Creșterea efectivului de persoane vârstnice, cu deosebire în etapa finală a procesului de îmbătrânire, atrage după sine creșterea fondului de pensii, restructurarea cheltuielilor bugetului de stat, sporirea fondurilor alocate asistenței sanitare, dezvoltarea bazei materiale a ocrotirii sănătății, orientarea cercetării medicale către studierea mijloacelor de combatere a așa-numitelor afecțiuni degenerative, specifice vârstelor înaintate. Prezentarea parțială, a consecințelor social-economice ale procesului de îmbătrânire demografică, atrage atenția asupra importanței ce trebuie acordată studierii aprofundate a acestui proces, pentru adoptarea unor măsuri eficiente de combatere a unor efecte negative ce decurg din modificarea structurii pe vârste.⁶⁹

68 A se vedea: Смирнова И.В. Демография: Учебно-методическое пособие для студентов специальности «Государственное и муниципальное управление».

69 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

Tab.2.2. Structura populației Republicii Moldova pe vârste la începutul anului 2024

	În date absolute	În %
Populația tânără (0-14 ani)	423848	17,49
Populația adultă (20-59 de ani)	1388755	57,31
Populația vârstnică (60 de ani și peste)	610684	25,20

În Republica Moldova, **coeficientul îmbătrânirii populației** (populația în vârstă de 60 de ani și peste la 100 locuitori) la începutul anul 2024 este estimat la 25,2 persoane la 100 locuitori, comparativ cu 24,1 persoane în anul 2023. Astfel, populația Republicii Moldova este o țară îmbătrânită din punct de vedere demografic.

Structura populației în funcție de starea civilă. Stabilirea structurii populației după starea civilă constă în determinarea greutateii specifice a populației necăsătorite, căsătorite, divorțate sau văduve în totalul populației.

Conform recomandărilor Comisiei de Statistică a ONU, se disting următoarele tipuri de stare civilă: persoane care nu au fost niciodată căsătorite; persoane care sunt căsătorite și locuiesc cu soțul/soția; văduv/ă și necăsătorit/ă; divorțat/ă și necăsătorit/ă; persoane căsătorite, dar care nu locuiesc împreună; persoane care nu sunt căsătorite, dar locuiesc împreună; cazuri care nu pot fi clasificate.

Informațiile necesare se obțin prin intermediul recensământului și anchetelor demografice (de exemplu GGS). Ele pot fi actualizate cu ajutorul evidenței curente a mișcării naturale. Structura populației după starea civilă trebuie analizată utilizând grupări complexe, în care intervin și alte caracteristici demografice, social-economice sau culturale: sex, vârstă, medii, în profil teritorial, pe naționalități, după nivelul de instruire.

Când se căsătoresc, divorțează sau văduvesc, oamenii își schimbă starea civilă, trecând dintr-o stare civilă în alta. La nivelul întregii populații, aceste modificări ale stării civile formează un proces masiv de tranziții, care în totalitatea lor reprezintă reproducerea structurii maritale. Cunoașterea structurii căsătoriei a populației este necesară pentru o mai bună înțelegere a proceselor de formare și dezintegrare a familiei, a tendințelor de fertilitate, mortalitate și reproducere a populației în ansamblu.

Structura după starea civilă devine interesantă doar pe fragmente de vârstă și sexe. Obținem informații despre formarea și desfacerea căsătoriilor, despre conviețuirea în cuplu conjugal la diferite vârste de către bărbați și femei. De pildă ponderea mai mare a celibatarilor la vârste tinere (dar deasupra celei minime de căsătorie) ne va indica o vârstă mai ridicată la căsătorie sau chiar o nupțialitate mai redusă ca intensitate. La vârstele înaintate (peste 50 de ani) ponderea celibatarilor este un indicator al intensității celibatului definitiv.⁷⁰ Astfel, proporția persoanelor necăsătorite sub vârsta de 50 de ani este considerată proporția de celibat permanent sau definitiv.⁷¹

70 A se vedea: Rotariu T. Demografie și Sociologia Populației. Structuri și procese demografice. Iași, 2009.

71 A se vedea: Курс лекций по демографии / под ред. В.А. Ионцева. — М.: Экономический факультет МГУ: Анкил, 2013.

Actualmente se observă o creștere a fenomenelor de criză în viața familiei ca instituție socială, refuzul unei proporții tot mai mari de bărbați și femei de a se căsători și o preferință tot mai mare pentru așa-numitele forme „alternative” de familie. Această situație este proprie și Republicii Moldova. Pe parcursul anilor 1979-2004, ponderea populației căsătorite din Republica Moldova s-a redus cu 10%. Datele Recensământului Populației și al Locuințelor din 2014 ne relevă că ponderea populației masculine căsătorite este mai mare decât a celei feminine, fiind de 59% pentru bărbați și 55,5% pentru femei. De asemenea și proporția persoanelor necăsătorite de sex masculin este mai mare decât cea a celor de sex feminin, fiind de 31,5% și respectiv 20%. Privitor la proporția persoanelor divorțate și văduve, aceasta este mai mare în rândul femeilor decât a bărbaților cu 1,9% în ceea ce privește divorțul și cu 13,1% referitor la văduvie (Figura 2.2.).

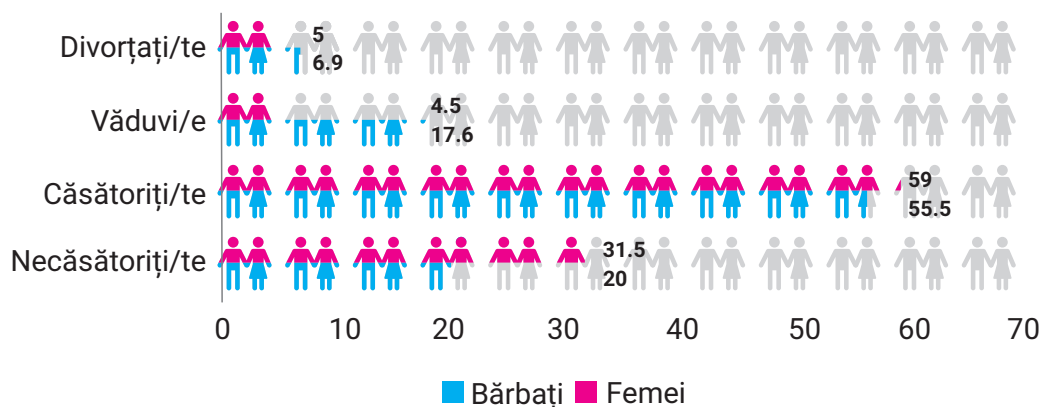
Tab.2.3. Structura populației Republicii Moldova după starea civilă anii 1979-2004 (conform recensămintelor, în %)

	Starea civilă	1979	1989	2004
1.	Căsătoriți	68,0	68,5	58,5
2.	Celibatari	18,8	17,0	25,9
3.	Văduvi/văduve	9,5	10,1	10,1
4.	Divorțați	3,6	4,4	5,3
5.	N-au indicat starea civilă	0,1	-	0,2

Sursa: Biroul Național de Statistică

Din punct de vedere demografic suntem interesați, nu atât de forma juridică a căsătoriei, cât de realitatea și eficacitatea acesteia, prin urmare căsătoriile neînregistrate ocupă un loc semnificativ în analiza demografică pentru că este asociată cu nașterea copiilor. Potrivit datelor Recensământului Populației și al Locuințelor, din 2014 proporția femeilor care trăiesc în uniune consensuală este de 5,6%, iar a bărbaților de 5,4%.

Fig.2.2. Starea civilă legală conform Recensământului Populației și al Locuințelor, 2014

Sursa: Biroul Național de Statistică

Un indicator important al procesului căsătoriei este vârsta la căsătorie. Se calculează ca timpul scurs între data nașterii și data căsătoriei. Sursa datelor privind vârsta căsătoriei sunt recensămintele populației, anchetele socio-demografice speciale și înregistrările curente ale evenimentelor demografice. În anul 2023 vârsta medie la prima căsătorie a fost de 30 ani pentru bărbați și de 27 ani pentru femei în Republica Moldova.

Sarcină de lucru în grup:

Cu care dintre cele două afirmații sunteți de acord și de ce:

1. creșterea conviețuirii conjugale fără înregistrarea civilă reflectă schimbări progresive în relațiile căsătoriei și familiale din timpul nostru;
2. creșterea conviețuirii conjugale fără înregistrarea civilă reflectă criza familiei ca instituție socială.

2.1.2. Structura socio-economică și teritorială

Această structură reflectă raportul dintre populație și economie, dintre populație și mediul geografic. Cele mai importante aspecte care se urmăresc în această privință se referă la: structura populației după sursa mijloacelor de subzistență; structura populației active (populației ocupate) pe ocupații, ramuri de activitate și sectoare social-economice; structura populației pe categorii sociale; structura populației pe medii (urban/rural) și în profil teritorial.

Structura populației după sursa mijloacelor de subzistență se stabilește prin separarea colectivității umane în două categorii principale: persoane care obțin venituri proprii din desfășurarea unei activități utile societății; persoane care nu au venituri proprii, fiind întreținute de stat, organizații obștești sau persoane particulare.

Prima categorie alcătuiește populația activă, iar cea de-a doua categorie formează populația inactivă. Populația inactivă este formată în principal, din persoane aflate sub limita inferioară a vârstei contingentului activ (16 ani), persoane care au depășit vârsta de 16 ani, dar care se află în proces de pregătire profesională (elevi, studenți), precum și din persoane care au depășit limita superioară a vârstei contingentului activ, care nu obțin venituri proprii, fiind întreținute de stat sau organizații obștești (pensionari).

În definirea populației active există numeroase diferențe de la o țară la alta, precum și între statisticile acestora și statistica organismelor internaționale, fapt ce impune precauție în folosirea indicatorului în comparațiile internaționale. Potrivit altui punct de vedere, populația activă (PA) din punct de vedere economic include toate persoanele de 14 ani și peste, apte de muncă, care, într-o perioadă de referință specificată, furnizează forța de muncă disponibilă (utilizată sau neutilizată) pentru producerea de bunuri și servicii în economia națională. Într-o formă generală, populația activă se formează din populația ocupată (PO) și șomeri (S) și se determină după relația: $PA=PO+S(1)$.

Expresia cea mai generală a structurii populației după sursa mijloacelor de subzistență se obține determinând ponderea populației active, respectiv inactive, în totalul populației:

$$g_a = Pa/P \cdot 100;$$

$$g_{in} = Pin/P \cdot 100.$$

în care:

Pa și Pin – efectivul populației active, respectiv inactive;

P – efectivul total al populației.

Rata de întreținere reprezintă numărul persoanelor inactive ce revin la 100/0 de persoane active. Valoarea indicatorului este de o deosebită importanță, deoarece este expresia cantitativă a rolului populației active de a asigura suportul socio-economic pentru persoanele inactive.

Orice persoană în orice moment se poate încadra – din punct de vedere al poziției pe piața muncii – într-una din următoarele patru categorii: persoană ocupată, persoană neocupată (șomer), persoană ocupată; persoană inactivă (în afara forței de muncă).⁷²

Populația ocupată este segmentul cel mai important al populației active și cuprinde toate persoanele de 14 ani și peste, care, în perioada de referință, au efectuat o activitate economică sau socială producătoare de bunuri sau servicii în una din ramurile economiei naționale, în scopul obținerii unor venituri sub formă de salarii, plată în natură sau alte beneficii.

Populația ocupată cuprinde:

- salariații civili – persoanele care își desfășoară activitatea pe baza unui contract de muncă într-o unitate economică sau socială, inclusiv elevii și studenții încadrați și pensionarii reîncadrați în muncă pe baza unui contract de lucru;
- patronul – persoana care, având unul sau mai mulți angajați (salariați), conduce activitatea în propria sa unitate;
- lucrătorul pe cont propriu – persoana care exercită activitatea în propria sa unitate și care nu are angajați (salariați);
- lucrătorii familiari neremunerați persoanele care desfășoară o activitate aducătoare de venit în cadrul gospodăriei din care fac parte, pentru care nu primesc remunerație în bani sau natură (de exemplu, gospodăria țărănească-agricolă); membrii asociațiilor cooperatiste (meșteșugărești și de credit); militarii de carieră; militarii în termen. Se poate observa astfel că analizată comparativ cu populația activă, populația ocupată nu cuprinde șomerii.⁷³

Structura pe sexe a populației active permite evidențierea ponderii bărbaților (PM) și a femeilor (PF) în totalul populației active, atât pentru întreaga economie națională, cât și pe

72 A se vedea: Anghelache C., Popescu A., Grigorescu D. Populația element important al caracterizării potențialului economic. Concept, conținut și analiză structurală. https://www.revistadestatistica.ro/supliment/wp-content/uploads/2021/07/rrs_supliment072021_A1_ro.pdf

73 Ibidem

ramuri de activitate. Analiza comparativă pentru mai multe țări a valorilor celor doi indicatori conduce la următoarele concluzii:

- rata de activitate masculină are valori relativ similare în toate țările, deoarece forța de muncă masculină trebuie să fie în activitate,
- rata de activitate feminină înregistrează mari diferențieri în comparațiile internaționale, fiind în corelație cu întregul sistem social-economic și cultural al țării respective.

Printre factorii demografici care influențează asupra ocupării forței de muncă feminine, trebuie menționat factorul numărului de copii al femeilor și intervalul dintre nașteri etc. Cu cât se nasc mai mulți copii într-o familie, cu atât o femeie poate lucra mai puțin în afara gospodăriei și, în general, este mai puțin probabil să participe la producție. Deci, intensitatea participării femeilor la producție este influențată și de responsabilitățile materne, aspect, care trebuie luat în considerare la implementarea politicilor pieței muncii. Un alt factor demografic care afectează indirect ocuparea forței de muncă, în general, este migrația.

Dat fiind importanța social-economică a populației active, aspectele structurale sunt aprofundate prin studierea modificărilor intervenite în repartitia acestei categorii pe ocupații, ramuri de activitate și sectoare social-economice. Atât structura pe ocupații, dar mai ales structura populației active pe ramuri sunt indisolubil legate cu specificul economiei naționale.

Structura pe sectoare de activitate a populației active, respectiv gruparea populației active pe cele trei sectoare: sectorul primar (agricultura, silvicultura, economia vânatului și pescuitului); sectorul secundar (industria și construcțiile) și sectorul terțiar (serviciile). Analiza comparativă a structurilor sectoriale a populației active din țări caracterizate prin nivel diferit de dezvoltare economică permite extragerea unor concluzii legate de ponderile aferente fiecărui sector.

În afara clasificărilor oficiale a ramurilor economiei naționale, în scopul asigurării comparabilității internaționale, este recomandabil să se utilizeze o clasificare mai sintetică, folosită în mod curent în lucrările organismelor specializate ale ONU. Această clasificare împarte sfera economiei naționale în trei sectoare: sectorul primar, cuprinzând agricultura, silvicultura și ramurile industriei extractive; sectorul secundar, cuprinzând ramurile industriei prelucrătoare; sectorul terțiar, incluzând ramurile sferei serviciilor. S-a constatat că pe măsura dezvoltării economice, intervin modificări esențiale în repartitia populației ocupate în cadrul celor trei sectoare: scade ponderea persoanelor ocupate în sectorul primar, paralele cu creșterea ponderii populației în sectorul terțiar. În țările dezvoltate din punct de vedere economic ponderea populației ocupate în sectorul terțiar depășește 50%. Într-o țară cu o agricultură modernă, ponderea populației ocupate în acest sector nu trebuie să depășească 10-15%.

Având în vedere forma de proprietate caracteristică unității în care își desfășoară activitatea, populația activă se separă în 4 categorii: populația ocupată în sectorul public (de stat);

populația ocupată în sectorul privat; populația ocupată în sectorul mixt; populația ocupată în sectorul cooperatist.

Structura pe ramuri a populației active permite stabilirea locului diferitelor ramuri în ansamblul economiei naționale din punct de vedere al ponderii populației active.

Conform rezultatelor cercetării „Ancheta forței de muncă (AFM)”, în Republica Moldova, în 2023:

- **forța de muncă** (populația activă de 15 ani și peste) a constituit 929,5 mii de persoane, fiind în creștere cu 4,4% față de anul 2022;
- **populația ocupată** de 15 ani și peste a constituit 886,9 mii de persoane, în creștere cu 2,9% față de anul 2022; Vârsta medie a populației ocupate a fost de 44 ani.
- **rata șomajului** la nivel de țară a înregistrat valoarea de 4,6%, fiind mai mare cu 1,5 puncte procentuale față de nivelul anului 2022 (3,1%).

Rata de participare la forța de muncă a populației de 15 ani și peste (*proporția forței de muncă de 15 ani și peste în populația totală de aceeași grupă de vârstă*) a constituit 45,1%, fiind în creștere față de nivelul anului precedent (în anul 2022 - 41,8%). Acest indicator a atins valori mai înalte în rândul bărbaților – 49,5%, în comparație cu femeile – 41,4%. Ratele respective pe medii au constituit 49,8% în mediul urban și 41,7% în mediul rural.

Rata de participare la forța de muncă a populației în vârstă de 20-64 ani a constituit 58,4%, fiind în creștere față de nivelul anului trecut (în anul 2022 – 53,7%). Valoarea acestui indicator a înregistrat disparități importante pe sexe și medii: 61,9% pentru bărbați față de 55,3% pentru femei și, respectiv, 62,4% în mediul urban față de 55,4% în mediul rural.

Pentru categoria de vârstă 15-29 ani rata de participare la forța de muncă a constituit 33,0%, la persoanele de 15-34 ani - 41,2% și la grupa de vârstă de 15-64 ani – 54,4%.

Rata de ocupare a populației de 15 ani și peste (*proporția persoanelor ocupate în vârstă de 15 ani și peste față de populația totală din aceeași grupă de vârstă*) a fost de 43,1%, fiind în creștere față de nivelul anului precedent (40,5% în anul 2022). Rata de ocupare a bărbaților (47,1%) a fost mai înaltă în comparație cu cea a femeilor (39,7%) și în mediul urban (47,4%) mai mare față de mediul rural (39,9%)

Rata de ocupare a populației în vârstă de 20-64 ani a fost de 55,7%, fiind în creștere față de nivelul anului precedent (52,1% în anul 2022). Acest indicator a atins valori mai înalte în rândul bărbaților – 58,8%, în comparație cu femeile – 53,0%. Ratele de ocupare la persoanele de 20-64 ani pe medii de reședință au înregistrat următoarele valori: 59,3% în mediul urban și 52,9% în mediul rural.

Din distribuția persoanelor ocupate după **activități economice** rezultă că 20,9% au activat în sectorul agricol (în 2022 - 20,8%) și 79,1%, în activitățile non-agricole (în 2022 – 79,2%). Ponderea persoanelor ocupate în industrie a constituit 14,4% (în 2022 – 14,8%), inclusiv în industria prelucrătoare 12,2% (în 2022 – 12,4%), iar în construcții 7,1% (în 2022 - 7,7%). În sectorul de servicii au activat 57,6% din totalul persoanelor ocupate (în 2022 - 56,7%).

Repartizarea ocupării după **forme de proprietate** a fost practic la nivelul anului 2022: sectorului public i-au revenit 28,7% și sectorului privat sau altor forme de proprietate - 71,3%.⁷⁴

Structura populației pe medii și în profil teritorial.

Acest tip de structură prezintă interes prin semnificația social, dar și prin prisma semnificațiilor demografice. Studiului compoziției populației în funcție de locul de reședință i se acordă un loc special în demografie, deoarece atât modelele de comportament demografic și social, cât și structurile populației depind adesea de forma de așezare.

Există forme urbane și rurale de așezare a populației. Așezările urbane sunt zone populate care au un anumit număr, relativ mare de locuitori și îndeplinesc funcții specifice, în principal neagricole (industriale, de transport, culturale, comerciale, administrativ-politice etc.). Totalitatea oamenilor care trăiesc în așezările urbane ale oricărui teritoriu se numește populație urbană. Nivelul de urbanizare într-o țară sau regiune este determinat de ponderea populației urbane. Urbanizarea este o creștere a ponderii populației urbane în lume. Trei surse principale de creștere a populației urbane trebuie remarcate: 1) migrația populației rurale către orașe; 2) formarea de noi orașe, construcția de artere de transport etc.; 3) transformarea administrativ-teritorială a așezărilor rurale în orașe.

Nivelul de urbanizare se calculează ca raport între populația din mediul urban și numărul populației totale. În Republica Moldova, procesul de urbanizare nu s-a încheiat, se petrece foarte lent, iar în perioada de independență chiar s-a inversat. Stagnarea procesului de urbanizare în mare măsură este determinată de pierderea de către așezările urbane a factorului principal de formare a orașului – întreprinderi industriale. Totodată, pierderea controlului asupra regiunii transnistrene și mun. Bender cu o concentrare mai înaltă a așezărilor urbane, de asemenea a influențat schimbarea raportului urban / rural. Conform RPL 2014, ponderea populației urbane în totalul populației a constituit 38,2%, pe când media pentru UE este de peste 70%. Specificul Republicii Moldova constă în concentrarea populației în capitala țării – mun. Chișinău (22%), care constituie circa jumătate din populația urbană. Acest fenomen este caracteristic pentru mai multe țări ex-sovietice⁷⁵, ca rezultat al dinamicii istorice și a dezvoltării specifice în perioada de independență. Conform datelor RPL 2014, peste 80% din orașele Republicii Moldova, care sunt centre administrative raionale, au o populație ce nu depășește 20 de mii de persoane, după clasificările existente fiind considerate orașe mici.⁷⁶

Structura socio-culturală

Principalele caracteristici în baza cărora se stabilește structura socio-culturală, se referă la nivelul de instruire, naționalitatea, limba maternă și religia. Pentru aceste aspecte singura sursă de informații rămâne recensământul populației.

Pentru caracterizarea nivelului de instruire a populației, recensământul înregistrează, pentru populația care depășește o anumită vârstă, ultima școală absolvită. Pe baza acestor

74 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/forta-de-munca-ocuparea-si-somajul-in-anul-2023-9430_61083.html

75 A se vedea: Зубаревич, Н. В. (2017). Концентрация населения и экономики в столицах постсоветских стран. *Региональные исследования*, (1), 4-15.

76 A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

informații, populația se separă în trei grupe principale: cu studii elementare, cu studii medii și cu studii superioare. Pentru reflectarea situației corecte a populației vârstnice, se adaugă acestor trei categorii principale, alte două subcategorii: populația cu studii elementare neterminate și analfabeți. Informații cu privire la caracteristicile educaționale ale populației sunt colectate și pe baza altor forme de observare - rapoarte statistice, studii de monitorizare.

La Recensământul Populației și Locuințelor 2024 din Republica Moldova au fost adresate 3 întrebări ce țin de caracteristicile educaționale. Prima - dacă își continuă studiile în prezent și a doua - care este cel mai înalt nivel de studii absolvit până la data începerii recensământului. Această întrebare a fost acordată pentru toți membrii de familie care aveau vârsta de 10 ani și peste. A treia întrebare se referea la faptul dacă respondentul știe să scrie și să citească.

Se mai consideră că nivelul de instruire este cel mai important aspect cu privire la calitatea unei populații, definit ca nivel de educație obținut în sistemul de educație al țării, atestat prin certificate și determinat de tipul școlii absolvite. De asemenea, educația este cel mai important factor determinant al sănătății, adică educația nu se referă doar la statutul socio-economic pe care îl poate dobândi, ci și la modul de gândire, într-un mod mai rațional, cu un comportament mai puțin riscant, ceea ce explică creșterea ratei speranței de viață în țările dezvoltate.⁷⁷

Principalii indicatori utilizați în analiza nivelului de instruire sunt:

- Ratele generale ale nivelului de instruire care se exprimă ca ponderi a numărului de absolvenți de învățământ primar, secundar și superior în totalul populației.
- Rata analfabetismului reprezintă proporția persoanelor care nu știu carte;
- Proporția populației școlare se referă la populația aflată în procesul de învățământ;
- Gradul de cuprindere în învățământ a populației de vârstă școlară, numite și ratele de școlarizare.

O atenție deosebită în studiul nivelului de educație este acordată analizei acestuia în funcție de structura de vârstă a populației. Rezultatele Recensământului Populației și Locuințelor 2014 din Republica Moldova a arătat o tendință pozitivă în ceea ce privește evoluția nivelului de instruire și a gradului de alfabetizare al populației în vârstă de 15 ani și peste. Numărul persoanelor cu nivel minim de instruire „mediu incomplet/gimnazial” constituie 91,1% din totalul persoanelor în vârstă de 15 ani și peste, față de 86,6% în 2004. Persoanele cu nivelul de instruire primar dețineau 7,6% și cei fără studii primare 1,3%, față de 10,1% și respectiv 3,3% în 2004. Femeile la fel au înregistrat performanțe la nivelul de instruire superior și mediu de specialitate, depășind cu 6,2 puncte procentuale ponderea bărbaților cu același nivel de instruire. Se menține decalajul între nivelul de instruire al populației din mediul urban și cel rural. În mediul urban persoanele cu nivelul de instruire superior și mediu de specialitate reprezintă 51,3% din numărul total al persoanelor în vârstă de 15 ani și peste, în mediul rural acest nivel de instruire îl aveau 22,9%. Creșterea nivelului general de instruire al populației

77 A se vedea: <https://www.resourcepanel.org/ro/ce-deține-viitorul-global-1>

s-a rezultat în reducerea numărului neștiutorilor de carte. Astfel, practic în țară a fost eradicat analfabetismul, proporția populației analfabete a scăzut de la 1,1% în 2004 la 0,5% în 2014.⁷⁸

Structura etnică este o altă caracteristică importantă a populației în statistica demografică. Din perspectiva acestui criteriu deosebim state mononaționale (un grup etnic reprezintă mai mult de 90% din populație); binațional (mai mult de 90% din populație este formată din două grupuri etnice); țări multinaționale (90% din populație este formată din trei și (sau) mai multe grupuri etnice).⁷⁹

În Republica Moldova, la recensământul din 2014, înregistrarea datelor despre etnie, limba maternă, limba vorbită de obicei și religie s-a efectuat la dorința și libera declarație a persoanei. Astfel, informația privind etnia este disponibilă pentru 2 754,7 mi persoane (98,2% din total populație recenziată). S-au declarat moldoveni 75,1% din populație, 7,0% - români, ucraineni – 6,6%, găgăuzi - 4,6%, ruși - 4,1%, bulgari -1,9%, romi – 0,3%, iar alte etnii constituie 0,5% din populație. Comparativ cu 2004 ponderea populației care se identifică moldoveni s-a redus cu 1,0 p.p., iar a persoanelor care s-au declarat români a crescut cu 4,8 p.p. față de 2004. Ponderea populației de etnie rusă și ucraineană s-a micșorat respectiv cu 1,9 și 1,8 p.p. în ultimii 10 ani, iar a etnicilor bulgari, găgăuzi și romi nu a suferit modificări esențiale. Menționăm, că moldovenii, românii, ucrainenii și găgăuzii, locuiesc preponderent la sate, iar rușii în orașe. Grupurile etnice pentru care s-a înregistrat un număr de persoane de peste 1 mie sunt: belorușii, evreii, polonezii și armenii cu 2, 8 mii, 1,6 mii, 1,4 mii și 1.0 mii persoane, respectiv.

În profil teritorial, distribuția populației după etnie arată că moldovenii sunt preponderenți în majoritatea raioanelor/municipiilor țării, iar în 16 din acestea, ponderea moldovenilor este de peste 85%. Excepție este raionul Taraclia, unde predomină etnicii bulgari (66,1%) și UTA Găgăuzia, cu 83,8% găgăuzi. Ucrainenii și rușii sunt concentrați în mun. Chișinău și Bălți, astfel ponderea etnicilor ruși fiind de 37,7% și 13,6%, iar a ucrainenilor de 14,9% în mun. Chișinău și respectiv 9,6% în mun. Bălți.

Potrivit liberei declarații a celor 2 723,3 mii persoane care au indicat limba maternă (97,1% din total recenziți), pentru fiecare a doua persoană (56,7%) din populația care au declarat limba maternă, limba moldovenească este limba maternă, iar în cazul a 23,5% limba română reprezintă limba maternă. Limba rusă este considerată limbă maternă de către 9,7% din populație, iar limba găgăuză, ucraineană și bulgară de 4,2%, 3,9% și respectiv 1,5% din populație. Comparativ cu 2004 s-a mărit ponderea persoanelor care au indicat în calitate de limbă maternă - limba română cu 6,9 p.p., fiind în scădere ponderea persoanelor care au indicat limba moldovenească drept limba maternă - cu 3,5 p.p.. De asemenea, se atestă o scădere a ponderii persoanelor a căror limbă maternă este rusă și ucraineană, cu 1,6 p.p.

78 A se vedea: Principalele rezultate ale RPL 2014. https://statistica.gov.md/ro/principalele-rezultate-ale-rpl-2014-34_2854.html

79 A se vedea: Статистика населения и демография + еПриложение: тесты : учебник /

Т.А. Долбик-Воробей, О.Д. Воробьева. Москва: КНОРУС, 2018. https://mgimo.ru/upload/iblock/34d/15181_DolbikVOROBey_Avtory%20dlya%20utverzhdeniya%20.pdf

În cadrul recensământului din 2014 a fost obținută și informația despre limba în care vorbește de obicei populația. Din numărul total a locuitorilor țării, care au indicat limba vorbită de obicei (2 720,3 mii persoane), 54,6% vorbesc de obicei în limba moldovenească, iar 24,0% în limba română, 14,5% în limba rusă, 2,7% în limba ucraineană și aceeași pondere pentru limba găgăuză, 1,0% - limba bulgară. În alte limbi, decît cele enumerate, vorbește de obicei 0,5 % din populație. Nu a indicat limba în care vorbește de obicei 3,0% din populație. Cu toate că majoritatea ucrainenilor, găgăuzilor și bulgarilor au indicat ca limbă maternă, limba naționalității sale, fiecare al doilea ucrainean, fiecare al treilea bulgar și găgăuz vorbesc de obicei limba rusă. Moldovenii care vorbesc de obicei limba rusă constituie 5,7% din total.

Din totalul populației recensate, 99,5% sau 2 609 mii persoane sunt cetățeni ai Republicii Moldova, din care 6,5% (180,7 mii persoane) au declarat că dețin și cetățenia altui stat. Cetățenii altor state reprezintă 0,5%, iar cei fără cetățenie sunt 0,02% din totalul populației. Dintre cetățenii Republicii Moldova cu dubla cetățenie, 97,4% au declarat țara celei de-a doua cetățenii, din care 84,4% dețin cetățenia României, 6,0% pe cea a Rusiei, 2,4% a Bulgariei, iar pe cea a Italiei și Ucrainei cîte 1,5% respectiv.

Din numărul total al populației care și-au declarat religia (2 611,8 mii persoane), 96,8% se consider ortodocși, cu 1,3 p.p. mai mult față de 2004. Din rândul persoanelor de altă religie, urmează a fi menționați: bapțiștii (creștinii evanghelici bapțiști) reprezintă 1,0% din total, martorii lui Iehova, cu o pondere de 0,7%, pentecostalii - 0,4%, adventiștii de ziua a șaptea - 0,3% din total și catolicii reprezintă 0,1%, de altă confesiune decît cea menționată mai sus s-au declarat 0,5%. Ponderea persoanelor care s-au declarat atei și fără religie (agnosticii) a fost de 0,2% din total, cu 1,2 p.p. mai puțin față de 2004. Religia nu a fost declarată de către 193 mii persoane, reprezentând 6,9% din populația țării.⁸⁰

80 A se vedea: Principalele rezultate ale RPL 2014. https://statistica.gov.md/ro/principalele-rezultate-ale-rpl-2014-34_2854.html

2. 2 Implicațiile evoluției fenomenelor demografice asupra structurii populației

2.2. 1. Mortalitatea populației

Indicatorii cantitativi ai ratei mortalității și dinamica acesteia reprezintă un instrument important de analiză a situației demografice din țară. Cu toate acestea, indicatorii cantitativi nu sunt suficienți pentru a caracteriza pe deplin mortalitatea în sine. Complexitatea analizei mortalității se datorează legăturii strânse dintre cauzele din care mor oamenii, condițiile de viață și de muncă ale acestora, nivelul de dezvoltare a asistenței medicale, nivelul general de dezvoltare socio-economică și, în final, cu comportamentul oamenilor înșiși, cu atitudinea lor față de propria sănătate, viață și moarte.

Importanța studiului mortalității rezultă din faptul că:

- mortalitatea reprezintă un fenomen demografic cu implicații în creșterea numerică a populației și în structura pe grupe de vârste a populației, în realizarea unui echilibru în structura populației pe grupe de vârste;
- mortalitatea reprezintă unul din indicatorii demografici utilizați în măsurarea stării de sănătate a populației;
- permite identificarea problemelor de sănătate și stabilirea priorităților în acțiunile de sănătate;
- permite stabilirea de obiective în cadrul programelor de sănătate;
- servește în procesul de planificare sanitară a resurselor;
- permite evaluarea eficacității activității sistemului de servicii sanitare.

Deci, mortalitatea populației este al doilea fenomen demografic care influențează direct sau indirect reproducerea populației. De variația ratelor de mortalitate depind sporul natural și ritmurile de creștere a numărului populației, speranța de viață și evoluția fenomenelor demografice (natalitatea, nupțialitatea, migrația ș.a.). La rândul său, mortalitatea populației este influențată de o mulțime de factori geografici, sociali, economici, culturali, istorici, psihologici, demografici etc. Factorii socioeconomici se află în prim-plan: nivelul de trai și de educație, nivelul consumului alimentar, starea de sănătate, nivelul asistenței medicale, etc.

Mortalitatea este un fenomen demografic care reprezintă masa deceselor survenite în cadrul unei populații într-o anumită perioadă de timp (de obicei un an calendaristic). Evenimentul demografic care face obiectul înregistrării este „decesul” definit ca încetarea definitivă a funcțiilor vitale după trecerea unei anumite perioade de la naștere.

Sursa principală de informații despre studiul mortalității este statistica stării civile, dar completări prețioase aduc anchetele demografice special organizate în acest scop.

Imaginea cea mai generală a intensității mortalității este redată prin intermediul ratei generale a mortalității, determinată pe baza relației:

$$mg = M/P * 1000$$

în care:

mg – mortalitate generală;

M – numărul de decese;

P – numărul populației.

Fiind exprimată în promile, rata generală a mortalității indică numărul de decese la 1000 de locuitori. Intensitatea mortalității se stabilește pentru perioada fiecărui an calendaristic. Caracterizarea unor aspecte analitice ale fenomenului mortalității, în special a celor legate de sezonalitatea acestuia, impun stabilirea unor indicatori de intensitate pe perioade mai mici decât anul calendaristic (lună, trimestru sau semestru). Acest coeficient se caracterizează prin simplitatea calculului, permite compararea ratei mortalității în diferite regiuni ale lumii, pe teritoriile unei țări și în dinamică pe diferite perioade de timp.

Există mai multe scale de măsurare a nivelului de mortalitate (vezi tabelul). În Republica Moldova în 2023, rata mortalității generale a fost de 13,7‰.

Tab.2.4. Aprecierea valorilor ratei de mortalitate

Valoarea ratei generale de mortalitate (în ‰)	Aprecierea valorii	Valoarea ratei generale de mortalitate (în ‰)	Aprecierea valorii
Mai mult de 20	Foarte mare	35,0 și peste	Excesiv de ridicat
16-20	Mare	25,0-34,9	Foarte mare
13-15	Peste medie	15-24,9	Mare
11-12	Medie	10,0-14,9	Medie
9-10	Sub medie	Până la 10	Scăzută
7-8	Scăzută		
Până la 7	Foarte scăzută		
Мерков А.М., Сухаребский Л.М.		Кильдишев Г.С., Козлова Л.Л., Ананьева С.П. и др. Статистика населения с основами демографии. М., 1990. С. 159.	

Astfel, potrivit autorilor Мерков А.М., Сухаребский Л.М. a fost peste medie, iar potrivit cercetărilor Кильдишев Г.С., Козлова Л.Л., Ананьева С.П. a fost medie.

Mortalitatea depinde de factori: biologici, generați de dezvoltarea internă a corpului uman (inclusiv ereditatea), și sociali, asociați cu acțiunea mediului uman (inclusiv ecologici). În funcție de influența predominantă a factorilor biologici sau sociali ai mortalității, aceștia sunt de obicei clasificați în „endogeni” (generați de dezvoltarea internă a corpului uman) și „exogeni” (asociați în principal cu influența mediului extern). Există și așa-numiții factori cvasi-endogeni cauzati de influența mediului extern „acumulat” odată cu vârsta. De exemplu, atunci când lucrează în condiții periculoase, o persoană nu moare imediat, dar odată cu vârsta, acest efect dăunător asupra sănătății duce la o reducere a speranței de viață. Factorii endogeni includ factori biologici precum sexul, vârsta și ereditatea. Rolul factorilor endogeni

este determinat predominant de îmbătrânirea organismului, deși mortalitatea este relativ mare în copilărie (deoarece depinde de ereditate și de faptul că corpul bebelușului nu este încă adaptat la mediul extern). Totuși, mortalitatea endogenă, spre deosebire de mortalitatea exogenă, este concentrată la vârste mai înaintate.⁸¹

Rata brută de mortalitate este o sinteză a ratelor specifice de mortalitate și este influențată puternic de structura pe vârste a populației. Într-o țară cu pondere crescută a populației bătrâne, căreia îi este caracteristic un nivel mai înalt al mortalității vom avea un indicator mărit al mortalității generale. Prin urmare, îmbătrânirea demografică are drept efect creșterea ratei brute a mortalității generale, deși intensitatea mortalității la fiecare vârstă scade.

O importanță mare are studiul mortalității populației după **sex și vârstă**. Repartiția deceselor pe sexe și vârste permite studierea intensității mortalității, prin intermediul ratelor specifice. Ele aduc un aport considerabil la descrierea analitică a fenomenului, lădesprinderea unor legități și forme specifice de manifestere.

Mortalitatea pe sexe. Una dintre primele legități descoperite în demografie a fost legată de constatarea intensității mai ridicate a mortalității în cadrul populației de sex masculin, comparativ cu cea de sex feminin.⁸²

Mortalitatea masculină este cu circa 9% mai crescută decât cea feminină, iar la unele vârste ea este mai mult decât dublă. Există numeroase cauze care determină acest fenomen: **de ordin genetic** care diferențiază rezistența celor două sexe la riscurile de îmbolnăvire; **de ordin social-economic**: solicitare mai intensă din partea mediului de muncă și de viață, efectele nocive ale fumatului și alcoolismului în rândul bărbaților; **cauze deosebite**, excepționale cum ar fi războaiele.⁸³

Determinarea intensității mortalității specifice pe sexe se face prin raportarea masei deceselor înregistrate în rândul persoanelor de sex masculin, respectiv feminin, într-o anumită perioadă de timp, la efectivul mediu al persoanelor aparținând fiecărui sex. Astfel:

$$m_m = Mm/Pm \cdot 1000$$

$$m_f = Mf/Pf \cdot 1000$$

în care m și f simbolizează sexul masculin, respectiv feminin.

81 A se vedea: Курс лекций по демографии / под ред. В.А. Ионцева. — М.: Экономический факультет МГУ: Анкил, 2013.

82 A se vedea: Sora V., Hristache I., Mihaescu C. Demografie și statistica socială. București, 1996.

83 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

Sarcină de lucru în grup:

În baza următoarelor date statistice ale Biroului Național de Statistică pentru Republica Moldova calculați rata mortalității masculine și feminine pentru anii 2022 și 2023.

		2022	2023
Numărul populației	Bărbați	1218166	1172642
	Femei	1346864	1319636
Numerul de decese	Bărbați	19308	18120
	Femei	16888	15613

Rata generală a mortalității se încadrează în limitele celor două rate specifice. Se poate stabili o relație între rata generală și rata specifică de mortalitate, cu ajutorul căreia se determină contribuția intensității mortalității fiecărui sex și a structurii populației pe sexe la formarea ratei generale a mortalității.

$$M_g = M/P = (M_m + M_f)/P = M_m/P_m * P_m/P + M_f/P_f * P_f/P = m_m * k_m + m_f * k_f$$

În care K_m și K_f reprezintă ponderea populației masculine, respectiv feminine în totalul populației.

Exemplu

Sexul	Efectivul populației în %	Numărul persoanelor decedate în %	Rata mortalității în ‰.
Masculin	49,3	53,4	11,77
Feminin	50,7	46,6	9,98
Total	100	100	10,86

$$M_g = m_m * k_m + m_f * k_f = 11,77 * 0,493 + 9,98 * 0,507 = 5,80 + 5,06 = 10,86\%$$

Fenomenul de supramortalitate masculine nu este uniform în cadrul tuturor categoriilor de vârstă. În general, s-a constatat că supramortalitatea masculine crește paralel cu vârsta până la grupa 20-24 de ani, după care înregistrează o tendință de scădere, rămânând prezentă până la vârstele cele mai înaintate.

Mortalitatea specifică în funcție de vârstă. Rata specifică de mortalitate a populației la vârsta x se determină în baza relației:

$$m_x = M_x / P_x * 1000$$

în care:

m_x – rata mortalității în funcție de o anumită vârstă;

M_x – numărul de decese după o anumită vârstă;

P_x – numărul populației în funcție de o anumită vârstă.

Se calculează astfel, prin intermediul acestui indicator, numărul de decese la 1000 de locuitori, care împliniseră vârsta x ani, în cursul anului calendaristic în care s-a efectuat observarea fenomenului. Reprezentarea grafică a ratelor de deces după vârstă ne dă curba de mortalitate, a cărei formă este U. Dacă mortalitatea infantilă este foarte ridicată, forma de U este mai bine reliefată.

Între ratele de mortalitate specifice vârstei, un loc aparte îl ocupă **rata mortalității infantile**, adică rata mortalității copiilor sub un an. Mortalitatea sub un an, pe de o parte, depășește cu mult mortalitatea la alte vârste, cu excepția celor mai în vârstă. Pe de altă parte, servește ca un indicator puternic al nivelului de dezvoltare socio-economică a țării. Datorită faptului că mortalitatea infantilă este influențată de o mare varietate de factori, nivelul ei exprimă, într-o formă sintetizată, un ansamblu de condiții sociale, economice, culturale, sanitare, fiind considerată ca indice reprezentativ pentru bunăstarea, civilizația și nivelul cultural al unui popor. De aceea, rata de mortalitate infantilă se folosește în comparațiile internaționale ca una din variabilele semnificative pentru caracterizarea tipologiei țărilor și pentru măsurarea progreselor de la o perioadă la alta. În mod particular, mortalitatea infantilă este un indice ce caracterizează eficiența sistemului sanitar.⁸⁴

Este necesar să ne referim și la următorii indicatori:

- **Mortalitatea neonatală** cuprinde decesele produse în prima lună de viață (uneori, primele 4 săptămâni, adică 28 de zile).
- **Mortalitatea precoce** include decesele în prima săptămână de viață.
- **Mortalitatea postneonatală** include decesele din celelalte 11 luni.

Masa născuților morți formează ceea ce se numește **mortinatalitate**. Rata de mortinatalitate se obține împărțind numărul născuților morți la totalul născuților (vii plus morți).

Privind cauzele medicale ale deceselor se obișnuiește a se face distincție între mortalitatea endogenă și cea exogenă. Decesele de natură endogenă sunt provocate de împrejurările în care se produce nașterea și de constituția nou-născutului, pe când decesele de natură exogenă se datorează unor factori exterior, în principal bolilor infecțioase și accidentelor. În rândul cauzelor de natură endogenă se cuprind – anomaliile congenitale și afecțiunile perinatale. Mortinatalitatea este determinată în totalitate de cauze de natură endogenă.

Importanța cunoașterii mortalității infantile endogene și exogene se justifică prin aceea că dacă prin mijloacele actuale se poate acționa cu eficiență redusă asupra scăderii mortalității endogene, medicina oferă suficiente posibilități de combatere a cauzelor de natură exogenă.

Numărul copiilor decedați în Republica Moldova cu vârsta sub un an, în 2023, a fost de 240, fiind în scădere cu 3 copii comparativ cu anul 2022. Pe de altă parte, rata mortalității infantile a înregistrat o ușoară creștere de la 9,0 decedați la 1000 născuți-vii, în 2022, la 10,0 în 2023. Totodată, se observă o "supramortalitate masculină" și în cazul deceselor de până la un an – 11,2 decese la 1000 născuți-vii în cazul băieților, față de 8,7 decese la 1000

84 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

născuți-vii în cazul fetelor. Comparativ cu anul 2022, rata mortalității infantile a crescut, în anul 2023, la băieți cu 15,9 decese, iar la fete, cu 3,9 decese la 10 mii născuți-vii. Cele mai scăzute rate ale mortalității infantile au fost înregistrate în: raioanele Briceni (2,6‰), Șoldănești (3,5‰), mun. Chișinău (5,8‰), raioanele Cimișlia, Telenești (6,3‰) și mun. Bălți (6,6‰). Cele mai mari rate ale mortalității infantile (între 15‰ și 21 ‰) s-au înregistrat în raioanele: Dondușeni, Sîngerei, Hîncești și Edineț.⁸⁵

Tab.2.5. Rata mortalității infantile în Republica Moldova în 2022-2023

	2022	2023
Mortalitatea infantilă (copii decedați în vârsta sub 1 an la 1000 născuți-vii), ‰	9,0	10,0
Băieți	9,6	11,2
Fete	8,3	8,7

Mortalitatea pe cauze de deces se calculează sub forma unui raport între *numărul deceselor provocate de o anumită cauză și efectivul mediu al populației*. Analiza mortalității pe cauze de deces trebuie adâncită prin abordarea specificității manifestării acestei laturi a fenomenului, în subcolectivitățile de populație, structurate după sex, vârstă, starea civilă, mediu, ocupație etc.

În Republica Moldova, bolile aparatului circulator și tumorile au continuat să dețină ponderile cele mai înalte în cauzele de deces, atât în cazul femeilor, cât și în cazul bărbaților. În anul 2023, ponderea deceselor determinate de aceste două cauze a fost de 75,5% din totalul deceselor (70,3% în cazul bărbaților și 81,5% în cazul femeilor). Mortalitatea feminină, repartizată pe cauze de deces, diferă de cea masculină după structură, cea mai mare pondere în cadrul acesteia revenind bolilor aparatului circulator. Astfel, numărul bărbaților decedați în urma accidentelor, intoxicațiilor și traumelor este de 3,8 ori mai mare comparativ cu cel observat în cazul femeilor decedate din aceeași cauză, decesele cauzate de bolile aparatului respirator - de 2,1 ori, a tumorilor și bolile aparatului digestiv de 1,4 ori.

Tab.2.6. Structura mortalității după cauze de deces pe sexe în Republica Moldova în 2023

	Bărbați	Femei
boli ale aparatului circulator	51,1	65,7
tumori	19,3	15,8
boli ale aparatului digestiv	9,1	7,6
boli ale aparatului respirator	5,8	3,2
accidente, intoxicații și traume	7,2	2,2
alte cauze	7,5	5,5

Sursa. Biroul Național de Statistică

85 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2023-9696_61323.html

Mortalitatea pe principalele clase ale cauzelor de deces diferă semnificativ și în **profil teritorial**. O pondere mai mare a deceselor prin bolile aparatului circulator au fost înregistrate în regiunea Nord (62,3% din numărul total al decedaților în regiune). Ponderea cea mai înaltă a deceselor prin tumori maligne a fost înregistrată în municipiul Chișinău (21,9%) și UTA Găgăuzia (19,2%). Deceselor prin bolile aparatului digestiv le revine o pondere de 10,4% în regiunea Centru și în 9,3% în regiunea Sud. În clasa deceselor prin bolile aparatului respirator ponderile mai ridicate au fost înregistrate în municipiul Chișinău (5,3%) și în regiunea Sud (5,1%), iar în regiunile de Centru și Sud a fost înregistrat un nivel mai înalt al mortalității provocate de cauzele externe (accidente, intoxicații și traume) – 5,4%, comparativ cu alte regiuni de dezvoltare.⁸⁶

Pentru diferențierea mortalității pe cele două medii de habitat, putem calcula **ratele de mortalitate diferențiate pe medii** (u – urban, r- rural):

Descrierea cea mai complete a mortalității unei populații se realizează cu ajutorul unei tabele de mortalitate. Aceasta furnizează și cel mai bun indicator sintetic al nivelului mortalității – **speranța de viață la naștere** care se notează cu e_0 . Tabela de mortalitate în perspectivă transversală rezultă din transformarea ratelor de mortalitate specific pe vârste în probabilități de des (pe baza unor formule matematice). Acestea se folosesc apoi pentru aflarea numărului total de supraviețuitori la fiecare vârstă în parte și a numărului de decedați în intervalul dintre două aniversări pornind de la o generație fictivă de 100000 de născuți. Calculându-se apoi vârsta medie la deces a acestei generații ipotetice se obține așa-numita speranță de viață la naștere corespunzătoare anului care a furnizat ratele de mortalitate specific pe vârste.⁸⁷

Speranța de viață la naștere este durata medie a vieții a unui nou-născut din anul de referință, în ipoteza că pe tot parcursul vieții lui se păstrează aceleași condiții de mortalitate la diferite vârste, care au existat în anul nașterii lui. Împreună cu rata mortalității infantile, speranța de viață la naștere este cel mai utilizat indicator în comparațiile internaționale.

Potrivit Biroului Național de Statistică durata medie a vieții în Republica Moldova în anul 2023, măsurată prin speranța de viață la naștere a populației cu reședință obișnuită³ a constituit 71,9 ani, fiind în creștere cu 0,5 ani comparativ cu anul 2022. Speranța de viață la naștere pe sexe, în anul 2023, a constituit 67,5 de ani pentru bărbați și 76,4 de ani pentru femei (în creștere cu 0,4 ani la bărbați și, respectiv, cu 0,7 ani la femei, comparativ cu anul precedent). Creșterea speranței de viață în anul 2023 se datorează în mare parte reducerii ratei mortalității generale atât la bărbați, cât și la femei. Speranța de viață la anumite vârste constituie un reper important pentru configurarea unor politici care iau în considerare ciclul vieții pentru fiecare dintre cele două sexe, cum ar fi politicile de ocupare a forței de muncă, politicile din domeniul îngrijirii sănătății. Totodată, speranța de viață la vârste înaintate este un indicator care reflectă influența condițiilor de viață ale populației asupra numărului de

86 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/mortalitatea-general-a-dupa-principalele-clase-ale-cauzelor-de-deces-in-anul-2023-9696_61262.html

87 A se vedea: Mureșan C. Introducere în demografie. Cluj, 2005.

ani pe care îi mai poate trăi o persoană și un reper important pentru ajustarea politicilor în domeniul pensiilor și a îngrijirii de lungă durată a persoanelor vârstnice. Astfel, pentru anul 2023, speranța de viață, în medie, pentru bărbați la vârsta de 60 de ani a fost de 15,6 ani, iar pentru femei la aceeași vârstă – de 20,3 ani. Totodată, durata medie a vieții pentru bărbații care au atins în anul 2023 vârsta de 65 ani a constituit 12,6 ani, pentru femeile de aceeași vârstă – 16,3 ani. Pentru un bărbat de vârsta de 85 ani speranța de viață constituie, în medie, 4,0 ani, comparativ cu 4,3 ani pentru o femeie de aceeași vârstă.⁸⁸

În strânsă corelație cu fenomenul de mortalitate este cel de **morbiditate**, care reflectă starea de sănătate a populației, a cărei analiză până nu demult se făcea exclusiv pe baza ratelor de mortalitate. Morbiditatea, în esență, redă gradul de îmbolnăvire a populației, care poate fi cauzat ca și în cadrul mortalității atât de factori endogeni cât și de factori exogeni. Analiza intensității morbidității trebuie să se facă în strânsă legătură cu condițiile mediului natural și social, cu starea economică în care are loc fenomenul. Cunoașterea cauzelor de îmbolnăvire oferă posibilitatea aprecierii unor factori naturali sau sociali din punct de vedere al rolului lor asupra sănătății populației (de exemplu alimentarea cu apă potabilă).

Morbiditatea ca fenomen demografic reprezintă numărul de îmbolnăviri la 100.000 de locuitori. Intensitatea acesteia se poate exprima fie ca raport între numărul îmbolnăvirilor (vechi și noi) (B) și numărul mediu al populației respective (P) și poartă numele de indicator de morbiditate (I_m)= $B/P \times 100.000$

2.2.2 Natalitatea și fertilitatea populației

Fenomenul demografic de bază, care influențează în mod decisiv prin evoluția sa atât efectivul și structura populației, cât și întregul proces de reproducere a populației unui teritoriu, îl constituie natalitatea. Aceasta este una dintre cele mai complicate și mai contradictorii componente ale mișcării naturale, fiind influențată de un complex de factori de natură economică, socială, demografică, religioasă etc.

Natalitatea, prin importanța pe care o are asupra evoluției populației, constituie substratul fundamental al măsurilor de politică demografică, deoarece elementul subiectiv, care poate fi influențat prin asemenea măsuri, este mai pronunțat decât în cazul mortalității populației. De aceea o politică pronatalistă poate da rezultate pozitive numai în cazul în care măsurile adoptate sunt fundamentate științific. Această cerință este condiționată de stabilirea corectă a factorilor social-economici și culturali care determină atitudinea sau comportamentul demografic al populației față de propria reproducere.⁸⁹

Natalitatea populației caracterizează masa născuților vii în cadrul unei colectivități umane, delimitate prin caracteristicile de spațiu și timp.

88 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/durata-medie-a-vietii-in-anul-2023-9578_61379.html

89 A se vedea: Vert C. Geografia populației. Teorie și metodologie. Timișoara, 2001.

Intensitatea fenomenului indică numărul născuților vii la 1000 de locuitori.

$$ng = N_{vii} / P \times 1000$$

În care:

ng – rata generală a natalității;

N_{vii} – numărul născuților vii;

P – efectivul mediu al populației.

De regulă, intensitatea natalității populației se determină pentru perioada unui an calendaristic.

Rata natalității îndeosebi se folosește pentru prezentarea unei imagini de ansamblu a uneia din componentele procesului de reproducere a populației și pentru comparații internaționale. Însă ea nu asigură prin conținutul elementelor sale, comparabilitatea necesară descrierii absolut reale a fenomenului. Rata brută a natalității este mai puțin precisă decât alte valori pentru că nu ține cont de vârstă și sex, structura unei populații. Masa născuților vii este pusă în legătură cu efectivul mediu de populație. Dar nu întreaga populație este implicată în procesul de reproducere, ci numai o parte a colectivității umane, aceea care alcătuiește așa-numitul „contingent fertil”. Contingentul fertil cuprinde populația masculină în limitele de vârstă 18-54 și populația feminină în vârsta de 15-49 ani.

Când se abordează subiectul natalității este necesar de dezvoltat și conținutul altor concepte. Fecunditatea unei femei (a unui cuplu) este capacitatea fiziologică de a procrea, adică de a naște copii vii. Sterilitatea este contrarie fecundității, adică incapacitatea de a da naștere copiilor vii. Fertilitatea se definește drept manifestare efectivă a fecundității și se măsoară prin numărul de copii născuți efectiv. În schimb infertilitatea este imposibilitatea de a da naștere unor feți vii și viabili datorită unor cauze ce pot fi temporare sau definitive.

Comportamentul reproductiv este atitudinea unei femei, a unui cuplu, față de propria reproducere. Comportamentul reproductiv are o anumită structură, care poate fi prezentată sub forma unor componente psihologice succesive:

Comportamentul reproductiv → Atitudini → Motive → Interese → Planuri → Decizii → Acțiuni → Rezultate ale acțiunilor.

Rezultatele acțiunilor de reproducere sunt nașterea copiilor sau limitarea/refuzul nașterilor (comportament contraceptiv).

Prin atitudine reproductivă se înțelege pregătirea unui individ pentru anumite acțiuni în raport cu nașterea unui anumit număr copii. Principalii indicatori ai atitudinilor reproductive sunt trei: număr mediu ideal, dorit și așteptat (planificat) de copii. Numărul mediu ideal de copii este o idee de socializare cu standardele din societate referitor la acest aspect. Altfel spus, numărul ideal mediu de copii caracterizează ideea respondentului despre cel mai bun număr de copii, indiferent de condițiile obiective de viață existente în familie și în societate în ansamblu. Numărul de copii dorit este un indicator care caracterizează nevoia individual într-un anumit număr de copii. Numărul mediu dorit de copii este un indicator care evaluează cel mai îndeaproape nevoia de copii, ținând cont de condițiile obiective și subiective

existente de existență.⁹⁰ Media așteptată (planificată) a numărului de copii este un indicator care caracterizează intențiile reale și planurile de reproducere ale indivizilor ținând cont de circumstanțe specifice viață. Numărul mediu așteptat de copii caracterizează intențiile reale ale respondentului, luând în considerare toate circumstanțele vieții sale.⁹¹

Mai mulți factori contribuie la probabilitatea ca o femeie de vârstă reproductivă să aibă un copil. Demografia acordă cea mai mare atenție la patru factori care influențează fertilitatea, cunoscuți sub numele de determinanți proximi:

1. Proporția femeilor care sunt permanent sau incapabile temporar de a concepe.
2. Proporția femeilor căsătorite sau în uniune/cuplu.
3. Procentul de femei care folosesc metode contraceptive.
4. Nivelul avortului indus.⁹²

Motivele reproductive sunt stări mentale ale individului, caracterizează sensul personal al apariției pe lume a unui copil. Se disting următoarele motive de reproducere:

- motivele economice încurajează nașterea unui anumit număr de copii datorită faptului că prin acest eveniment anumite lucruri sunt realizate (sau se presupune că sunt realizate), obiective economice, de exemplu, scopuri legate de dorința de a dobândi unele beneficiile materiale sau sporesc menținerea stării;
- motivele sociale sunt motivele care încurajează nașterea unui anumit număr de copii în cadrul normelor socioculturale existente și care sunt o reacție individuală la aceste norme. Ele sunt exprimate în dorința unei persoane de a trăi „ca toți ceilalți” și de a avea la fel de mult „ca toți” copii;
- motivele psihologice sunt motivele care încurajează nașterea aceluși număr de copii datorită faptului că prin acest eveniment se realizează unele scopuri personale, interne ale individului; de exemplu, dorința de a se continua în copiii săi și etc.⁹³

Mai mulți demografi au propus mai multe scale de apreciere a ratei de natalitate. **Rata natalității**, în Republica Moldova în anul 2023, a scăzut până la 9,8 născuți-vii la 1000 locuitori, față de 10,7 născuți-vii la 1000 locuitori în 2022. Astfel, după Урланис, rata natalității în țara noastră este extrem de scăzută, iar după Кильдишев Г.С., Козлова Л.Л., Ананьева С.П. este scăzută.

Migrația a avut un rol semnificativ în reducerea natalității. Astfel, studiile realizate în cadrul CCD demonstrează că pierderile „ipotetice” de nașteri, în anii 1995-2017, au constituit

90 A se vedea: Качагина О.В. Основы демографии: основы теории и практические задания: Учебное пособие. – Ульяновск: УлГУ, 2016. – 129 с. https://ulsu.ru/media/documents/Основы_демографии._Поправленный.pdf

91 A se vedea: Статистика населения и демография. Приложение: тесты : учебник /

Т.А.Долбик-Воробей, О.Д.Воробьева. Москва: КНОРУС, 2018. https://mgimo.ru/upload/iblock/34d/15181_DolbikVOR-OBEY_Автору%20для%20утверждения%20.pdf

92 A se vedea: Mather M., Jacobsen L., Scommegna P. “Population: An Introduction to Demography” , Population Bulletin 75, no. 1 (2021).

93 A se vedea: Качагина О.В. Основы демографии: основы теории и практические задания: Учебное пособие. Ульяновск: УлГУ, 2016. https://ulsu.ru/media/documents/Основы_демографии._Поправленный.pdf

aproximativ 205 mii de copii (circa 17% din numărul total de nașteri din acești ani), fiind rezultatul nașterilor nerealizate în țară din cauza migrației.⁹⁴

Pentru Republica Moldova, pe **medii de reședință**, numărul născuților-vii în 2023 în mediul urban a fost mai mic cu 4,3 mii copii (sau cu 30,1%) față de cel rural. Astfel, în localitățile urbane s-au născut 9,9 mii copii (sau 41,1% din total născuți-vii) în comparație cu mediul rural – 14,1 mii născuți-vii (constituind 58,9% din total născuți-vii).

Tab.2.7. Aprecierea valorilor ratei de natalitate

Valoarea ratei generale de natalitate (în %)	Aprecierea valorii	Valoarea ratei generale de natalitate (în %)	Aprecierea valorii
Sub 11	Rata natalității extrem de scăzută	Sub 16	Scăzut
11-15	Rata scăzută a natalității	16-24,9	Mediu
16-20	Rata medie a natalității	25-29,9	Mai sus de mediu
21-25	În condiții de mortalitate scăzută acest nivel asigură creșterea populației		
26-30	Rata de fertilitate peste medie		
31-40	Natalitate mare		
41-50	Nivel foarte ridicat		
50 sau mai mult	Rata natalității extrem de ridicată, maxim fiziologic		
Урланис Б.Ц. Рождаемость и продолжительность жизни в СССР. М., 1963		Кильдишев Г.С., Козлова Л.Л., Ананьева С.П. и др. Статистика населения с основами демографии. М., 1990.	

S-a constatat, astfel, că un nivel redus al veniturilor, urmare a unei productivități a muncii scăzute sau a unor inechități flagrante în repartizarea resurselor materiale ale societății, favorizează existența familiei cu număr mare de membri, ceea ce echivalează de fapt cu o natalitate ridicată. Pe măsura creșterii veniturilor este evidentă tendința de scădere a dimensiunilor familiei orientate spre o reproducere simplă. Depășirea unui anumit nivel al veniturilor, astfel încât aceasta să nu mai condiționeze în măsură hotărâtoare standardul de viață, determină un comportament demografic orientat către o reproducere lărgită a populației.⁹⁵

Intervalul dintre evenimentul căsătorie și prima naștere într-o familie poartă denumirea de **interval protogenezic**, iar intervalul dintre două nașteri successive ale aceleiași femei sau familiei se numește **interval intergenezic**.

94 A se vedea: Табак, Т. В., Пахомий, И. В. Потери потенциальных рождений в Республике Молдова в результате миграции. In: Теоретические и прикладные проблемы географической науки: демографический, социальный, правовой, экономический и экологический аспекты, 2019, pp. 650-655.

95 A se vedea: Sora V., Hristache I., Mihaescu C. Demografie și statistica socială. București, 1996.

Rata totală de fertilitate este considerată o măsură mai rafinată decât rata brută a natalității și este folosit în mod obișnuit deoarece este ușor de vizualizat ce înseamnă. În practică, datorită influenței nesemnificative a efectivului și structurii contingentului fertil masculin asupra masei născuților vii, analiza se concentrează asupra contingentului fertil feminin.

Legătura dintre masa născuților vii și dimensiunea contingentului fertil feminin se caracterizează în rata generală de fertilitate:

$$fg = N_{vii} / F_{15-49 \text{ ani}} \times 1000$$

În care:

fg – rata generală de fertilitate;

F_x – efectivul populației feminine de vârstă x.

Rata generală a fertilității reprezintă numărul născuților vii ce revin la 1000 de femei din așa numitul contingent fertil (grupa de vârstă 15 - 49 ani).

Fertilitatea pe vârste sau grupe de vârste se analizează cu ajutorul ratelor specifice de fertilitate:

$$F_x = N_{vii \ x} / F_x \times 1000$$

În care:

F_x – rata de fertilitate specifică populației feminine de vârstă x;

N_{vii x} – numărul născuților vii de către femeile de vârstă x;

F_x – efectivul populației feminine de vârstă x.

Rata de fertilitate poate fi calculată și pe grupe cincinale de vârstă. Reprezentarea grafică a ratelor de fertilitate după vârstă ne dă curba de fertilitate. Atunci când punctul maxim a curbei fertilității se plasează în cadrul grupei 20-24 de ani, vorbim de fertilitate precoce. Dacă punctul maxim al curbei se localizează în grupa 25-29 de ani sugerează existența tipului de fertilitate tardivă sau întârziată, în timp ce în situațiile în care întâlnim rate specifice apropiate ca nivel pentru cele două grupe de vârste – 20-24 și 25-29, se spune că avem fertilitate intermediară sau medie.

Rata totală de fertilitate (RTF), în Republica Moldova în 2023, s-a micșorat comparativ cu anul precedent de la 1,7 la 1,61 copii născuți-vii per femeie. Deși, rata totală de fertilitate în Republica Moldova este relativ înaltă, totuși, aceasta nu atinge nivelul de înlocuire a generațiilor de 2,1 copii născuți-vii per o femeie de vârstă reproductivă.⁹⁶

Faptul că RTF în Republica Moldova este mai înaltă decât în alte țări europene se datorează prevalenței populației rurale în totalul populației, care se caracterizează printr-un nivel de fertilitate mai înalt atât datorită conservării comportamentului tradițional, cât și ponderii înalte a sarcinilor neplanificate, accesului redus la serviciile de planificare familială și utilizării scăzute a metodelor de contracepție modernă etc.⁹⁷

96 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2023-9696_61323.html

97 A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

Repartizarea născuților-vii din țara noastră în funcție de **vârsta mamei** accentuează concentrarea acestora în intervalul de vârstă 25 ani până la vârsta de 34 ani (cu 54,8% din total născuți-vii). Cel mai mare număr al născuților-vii în mediul urban se înregistrează la mamele cu vârste cuprinse între 25-34 ani (6,0 mii copii născuți-vii sau 60,6% din totalul de născuți-vii în mediu urban), iar în cel rural - între 20-29 ani (7,6 mii copii sau 53,6% din totalul de născuți-vii la sate). Ponderea născuților-vii de la mamele cu vârstă sub 20 de ani a crescut față de anul precedent cu 0,2 puncte procentuale, constituind 5,8% din numărul total al acestora. Rata nașterilor timpurii la vârsta de 15-19 ani, în anul 2023, a constituit 21,1 născuți-vii la 1 000 femei de vârstă respectivă⁴ (indicator ODD 3.7.2) fiind în scădere cu circa 1,7 puncte procentuale comparativ cu 2022 (22,8 născuți-vii la 1 000 femei).⁹⁸

Tab.2.8. Repartizarea născuților-vii în funcție de vârsta mamei pe medii de reședință

%	Urban	Rural
sub 20 ani	2,4	8,2
20-24 ani	13,6	25,4
25-29 ani	29,2	28,1
30-34 ani	31,4	22,6
35-39 ani	19,3	12,9
40-44 ani	3,9	2,6
45 și peste	0,2	0,1

Sursa: Biroul Național de Statistică

În studiul fertilității se ține cont de **rangurile nașterii**, adică al câtlea copil al unei femei sau a unui cuplu. De obicei, scăderea natalității este sinonimă cu creșterea ponderii născuților de rang 1, deci cu orientarea populației către familia de tip restrâns, din punct de vedere al componenței.

În Republica Moldova, ponderea născuților-vii de rangul I din total născuți-vii în mediul rural a constituit 30,5% sau cu 1,5 puncte procentuale mai mare decât cea din mediul urban – 29,0%. De asemenea, în orașe se observă o proporție mai mică a familiilor cu patru și mai mulți copii, majoritatea copiilor născuți în aceste familii revenind mamelor din mediul rural.

Tab.2.9. Distribuția născuților-vii în funcție de rang pe medii de reședință

	primul rang	al 2-lea	al 3-lea	al 4-lea	al 5-lea și mai mult	nedeclarat
Mediul urban	29,0	30,0	14,0	3,9	2,2	20,9
Mediul rural	30,5	27,6	19,1	7,9	5,0	9,8

Sursa: Biroul Național de Statistică

— Cel mai important indicator de calendaral fertilității este **vârsta medie la naștere**, sau vâr-
⁹⁸ A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/numarul-nascutilor-vii-dupa-grupa-de-varsta-a-mamei-si-9696_61228.html

sta la maternitate, care este o medie ponderată a valorilor centrale ale grupurilor de vârstă din tabelul ratelor specifice de fertilitate, fiecare vârstă fiind ponderată cu rata specifică de fertilitate corespunzătoare grupei.⁹⁹

Exemplu de calcul a vârstei medii a mamelor la naștere (a)

$$a = \frac{(17,5 \cdot 39) + (22,5 \cdot 90,2) + (27,5 \cdot 78,5) + (32,5 \cdot 38,7) + (37,5 \cdot 13,4) + (42,5 \cdot 3,1) + (47,5 \cdot 0,2)}{(39 + 90,2 + 78,5 + 38,7 + 13,4 + 2,8 + 0,2)} = 25,5 \text{ ani.}$$

Printr-o procedură identică se poate calcula *vârsta medie a mamelor la nașterea primului lor copil*. În Republica Moldova, atât în 2022, cât și în 2023, vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 25,3 ani. Vârsta medie a mamei la toate nașterile s-a majorat de la 29,2 ani în 2022 la 29,3 ani în 2023.¹⁰⁰ În **profil teritorial**, vârsta medie a mamei la prima naștere a înregistrat diferențe foarte mici de la o regiune la alta. Astfel, mamele care au născut la o vârstă mai tânără sunt cele din regiunea de Sud (24,2 ani), iar la nivel de raioane în Fălești, Florești, Rîșcani, Telenești și Șoldănești vârsta medie la prima naștere a înregistrat cea mai mică valoare de la 23,2 - 23,4 ani. Mamele care au născut la o vârstă mai mare rămân a fi, în continuare, cele din municipiul Chișinău (28,2 ani). În mun. Bălți și raioanele Taraclia și Nisporeni, vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de asemenea mai mare față de valoarea medie a indicatorului pe țară.¹⁰¹

Vârsta medie la naștere este un indicator important și pentru lungimea dintre generații. Aceasta măsoară de fapt distanța medie care separă două generații successive. Există o diferență importantă între lungimile dintre generații a populațiilor din țările Europei Occidentale (circa 30 de ani) și a populațiilor Europei Centrale și de Est (circa 25 de ani). Astfel, într-un secol avem 4 generații în Europa Centrală și de Est și numai 3 generații în Europa de Vest. Succesiunea generațiilor este importantă pentru economie (comerțul cu bunurile de folosință îndelungată), dar și în demografie, pentru că este marcată de schimbări semnificative de psihologie, comportament relațional și reproductiv.

Fertilitatea în ansamblu este dependentă și de structura populației feminine fertile după starea civilă. Reproducerea populației se menține ca unul din attributele principale ale familiei. În funcție de starea civilă a mamei se determină intensitatea fertilității conjugale și a fertilității extraconjugale. Fertilitatea conjugală ia în considerare numărul născuților de către mamele căsătorite, efectiv pe care îl compară cu numărul femeilor căsătorite în limitele de vârstă ale contingentului fertil. Similar, rata fertilității extraconjugale se obține raportând efectivul născuților vii de către mame cu altă stare civilă decât căsătorite (necăsătorite, divorțate, văduve) la numărul persoanelor de sex feminine în vârstă de 15-49 de ani care nu au statut de căsătorite.

⁹⁹ A se vedea: Mureșan C. Introducere în demografie. Cluj, 2005.

¹⁰⁰ A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2023-9696_61323.html

¹⁰¹ A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/numarul-nascutilor-vii-dupa-grupa-de-varsta-a-mamei-si-9696_61228.html

În Republica Moldova, în ultimele trei decenii, dinamica nașterilor extraconjugale a urmat o creștere continuă până în anul 2004, ajungând la 24,5% în numărul total al copiilor născuți, ca apoi să fie în scădere treptată până la 18,4%, în anul 2023.

În perioada 1991-2000, în mediul urban, ponderea nașterilor în afara căsătoriei în numărul total de copii născuți a fost semnificativ mai înaltă decât în mediul rural. După anul 2004, odată cu stabilirea tendinței de diminuare a nașterilor extraconjugale, se observă o creștere a proporției acestora pentru populația din mediul rural, depășind nivelul de 25%, și o scădere pentru cea din mediul urban. Diferențele pe medii de reședință sunt influențate de doi factori: liberalizarea comportamentului premarital și accesul la serviciile de planificare familială. În anii '90, tinerii din mediul urban au fost în avangarda schimbărilor comportamentale, relațiile sexuale premaritale având o răspândire mai mare decât în mediul rural. Extinderea programelor de planificare familială și creșterea accesului la metode moderne de contracepție, care sunt mai mult accesibile în mediul urban, au contribuit la reducerea nașterilor în afara căsătoriei, în special la vârste tinere (până la 19 ani). În mediul rural, liberalizarea comportamentului sexual s-a produs mai târziu, iar accesibilitatea redusă a serviciilor de planificare familială pentru tineri nu a permis obținerea unui progres durabil în reducerea nașterilor neplanificate. Ca rezultat, nivelul mai înalt al nașterilor extraconjugale în mediul rural se menține din cauza ponderii mai înalte a acestora la mamele tinere în vârstă până la 20 de ani.¹⁰²

2.2.3. Nupțialitatea și divorțialitatea populației

Nupțialitatea este legată de instituția căsătoriei, care prezintă o mare varietate de forme. Astfel distingem căsătorii civile (reglementate prin legislația statelor), religioase (încheiate prin biserică), după datină (celebrate după tradițiile locale).

Fenomenul de nupțialitate definește numărul căsătoriilor sau al persoanelor care se căsătoresc în limitele unei perioade de timp determinate, de obicei anul calendaristic.

Expresia cea mai generală a intensității nupțialității se obține cu ajutorul ratei generale de nupțialitate:

$$c=C/P*1000$$

În care:

c – rata generală de nupțialitate;

C – numărul persoanelor ce se căsătoresc în perioada de timp specificată;

P – efectivul mediu al populației în același interval.

Rata generală de nupțialitate este influențată de numărul populației totale, dar depinde și de caracteristicile structurii demografice, în primul rând de vârstă. Demografii delimitează

¹⁰² A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

contingent nupțialibil feminin cuprins în limitele de vârstă 16-39 de ani și masculin în limitele 18-44 de ani. Dar limita superioară este încă discutabilă.

Pentru caracterizarea fenomenului de nupțialitate se stabilesc o serie de indicatori specifici, precum rata nupțialității celibatarilor și rata recăsătoriilor.

Astfel rata nupțialității celibatrilor este raportul dintre numărul persoanelor celibatcare ce se căsătoresc în limitele contingentului nupțialibil și populația medie din contingentul nupțialibil cu statut de celibatar. Această rată poate fi determinată pentru fiecare sex și pe vârste.

Rata recăsătoriilor este raportul dintre numărul persoanelor ce se recăsătoresc, în limitele de vârstă ale contingentului nupțialibil și totalul populației nupțialibile având statut de divorțat sau văduv.

Un alt indicator sintetic sugestiv este vârsta medie la căsătorie pentru sexul masculin, respectiv feminin, ca medie aritmetică ponderată a vârstei (centrul intervalului) cu numărul persoanelor ce se căsătoresc.

În Republica Moldova, în 2023 s-a înregistrat și o descreștere a ratei nupțialității de la 7,2 căsătorii la 1000 de locuitori în 2022 la 6,4 căsătorii. Cea mai mare pondere din total căsătorii, care au fost încheiate în anul 2023, și anume 31,3%, revin bărbaților din grupa de vârstă 25-29 ani, urmate de căsătoriilor încheiate de femeile din grupa de vârstă 20-24 ani – 32%.

Vârsta medie la prima căsătorie a fost de 30 ani pentru bărbați și de 27 ani pentru femei. Creșterea vârstei medii la prima căsătorie duce inevitabil la creșterea vârstei mamei la nașterea copiilor, în special la nașterea primului copil, provocând scăderea numărului de copii născuți pe parcursul vieții reproductive atât din cauza reducerii perioadei în care este posibilă nașterea, cât și din cauza fertilității mai scăzute a femeilor de vârstele mai mari.

Tab.2.10. Structura pe grupe de vârstă și sexe a persoanelor care s-au căsătorit în anul 2023, %

	Soție	Soț
Sub 20 ani	6,9	0,7
20-24 ani	32,8	17,3
25-29 ani	23,1	31,1
30-34 ani	12,7	20,2
35-39 ani	9,3	11,7
40-49 ani	9,7	11,3
50-59 ani	3,9	5,0
60 ani și peste	1,6	2,7

Menționăm că, în ultimii ani numărul absolut al bărbaților și femeilor cu vârsta cuprinsă între 25 și 34 de ani a fost relativ mare, pe seama generațiilor mai numeroase ce s-au născut în a doua jumătate a anilor `80 ai secolului trecut. În prezent, potențialul pozitiv al structurii contingentului în vârstă de căsătorie este epuizat. Numărul căsătoriilor a început să scadă în primul rând din cauza scăderii numărului de tineri, iar în următorul deceniu influența factorilor structurali asupra dinamicii numărului de nașteri va fi negativă. Totodată, formarea

unei noi familii implică costuri inițiale considerabile cum ar fi, de exemplu, ceremonia în sine, cumpărarea sau închirierea unei locuințe, mobilierului, utilajului /tehnicii de uz casnic etc, pe când câștigurile, economiile și accesul la credit ale persoanelor de vârstă mai tânără sunt mai mici. Dinamica socioeconomică din ultimii ani a exacerbât în general economia căsătoriei prin ratele scăzute de ocupare a populației, proporția înaltă a celor care lucrează cu fracțiuni de normă din cauza că nu găsesc un loc de muncă cu norma deplină, ocuparea informală etc. Menținerea unui nivel înalt al mortalității în rândul bărbaților tineri și de vârstă mijlocie, de asemenea, poate avea un impact negativ asupra nupțialității prin crearea raportului de sexe nefavorabil în categoria populației de vârstă nupțială (20-49 de ani), ceea ce reduce șansele de prima căsătorie sau recăsătorie în rândul femeilor. Migrația, de asemenea, are un impact asupra nupțialității. În pofida faptului că nu există cercetări care ar aborda acest aspect, în special din cauza lipsei atât a cercetărilor selective, cât și a datelor statistice defectuoase de la ultimul RPL 2014, este evident că schimbările în structura populației din cauza migrației nu au putut să nu afecteze structura după starea civilă. Separarea soților pentru o perioadă de lungă durată este un factor de afectare a stabilității cuplului, iar emigrarea masivă a tinerilor ar putea să producă un dezechilibru în structura populației tinere (de vârstă nupțială) pe sexe și vârste în populația cu reședință obișnuită, în special în mediul rural.¹⁰³

Din perspectivă demografică, **divorțialitatea** prezintă interes din punct de vedere al impactului ratei divorțurilor asupra procesului de reproducere a populației, proceselor demografice individuale și asupra formării căsătoriei și structurii familiale a populației.

Prin definiție, fenomenul de divortțialitate caracterizează masa divorțurilor într-o perioadă de timp delimitată. De cele mai multe ori analiza divortțialității încadrează numărul divorțurilor în limitele unui an calendaristic. Intensitatea fenomenului (d) se stabilește ca mărime relativă, comparând numărul persoanelor care au divorțat, în anul calendaristic respectiv (D) sau masa evenimentelor de divorț, cu efectivul mediu al populației:

Intensitatea fenomenului

$$d = D/P * 1000$$

d – intensitatea la 1000 de locuitori

D – numărul de divorțuri

P – numărul mediu al populației

Ca și în cazul altor fenomene ale mișcării naturale, utilizarea întregii populații pentru exprimarea intensității divortțialității nu se justifică suficient, deoarece nu întreaga populație poate participa, potențial, la contituirea masei divorțurilor. Ca urmare este recomandabil ca numărul divorțurilor să se coreleze cu efectivul populației căsătorite, exprimând mai corect intensitatea fenomenului.

¹⁰³ A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

În această accepție, intensitatea divorțialității se poate stabili și pe subcolectivități, grupate după sex și vârstă, determinându-se ratele specifice de divorțialitate.

În Republica Moldova, în anul 2023 rata divorțialității a constituit 3,9 divorțuri la 1000 de locuitori. Vârsta medie a soților la divorț a fost de 41,3 ani pentru bărbați și 38,3 ani pentru femei. Din total divorțuri, în anul 2023, ponderea celor survenite după o perioadă de căsnicie mai mică de 5 ani constituiau 24,2%, după 5-9 ani – 23,7%, urmate de căsătoriile desfăcute după o perioadă cuprinsă între 10-14 ani (17,2%), după 15-19 ani (12,4%) și, respectiv, după 20 ani și peste (22,5%). Durata medie a căsătoriei finalizate prin divorț a fost de 12 ani.

2.2.4. Migrația.

Migrația ca fenomen demografic constituie cea de-a doua componentă a mișcării generale a populației sau dinamicii demografice și se manifestă în cadrul populațiilor considerate ca sisteme deschise. Migrația nu mai are caracter dual, biologic și social, pe care l-au avut nașterea și decesul, ea este în totalitate un eveniment social. Migrația are o condiționare socială și generează consecințe sociale.

Analiza mișcării migratorii a populației – este caracterizată prin deplasarea unor mase de persoane dintr-o arie teritorială în alta, deplasare însoțită de schimbarea domiciliului, a rezidenței. Astfel, fenomenul migraționist pune de fiecare dată în relație un mediu de origine cu un mediu de sosire.

Emigrația se referă la plecările (ieșirile), de populație dintr-o anumită zonă, indiferent de mărimea sau nivelul taxonomic al acesteia. **Imigrația** definește populația migrantă, sosită sau intrată într-o zonă sau localitate. Imigrațiile în zona de origine, adică revenirile după o plecare, considerată la un moment dat definitivă sau temporară, poartă numele de **remigrație**.

Se disting următoarele etape ale migrației: 1) etapa de adoptare a deciziei privind migrația; 2) faptul de migrare (deplasare); 3) adaptare; 4) etapa de întoarcere sau remigrare (opțional).¹⁰⁴

În cadrul fenomenului de mișcare migratorie a populației, se disting mai multe forme:

- **migrație internă**, determinată de schimbările de domiciliu în interiorul aceleiași țări. Migrația internă se determină pentru anumite subdiviziuni administrative sau zonale ale teritoriului național, precum și pentru mediile rezidențiale, înregistrându-se o multitudine de tipuri, cum ar fi: intra și inter zonale, intra și inter medii rezidențiale. Influența migrației interne asupra forței de muncă este determinată de modificările structurale pe care le produce la nivelul populației. Mișcarea migratorie în interiorul țării este corelată de obicei când se fac ajustări în ceea ce privește locuința sau schimbări majore în viață, cum ar fi părăsirea casei părintești, căsătorie sau divorț.

104 A se vedea: Демография : учебно-методическое пособие / Ю. Н. Солова-рова; Минобрнауки России, Казан. нац. исслед. технол. ун-т. – Казань : Изд-во КНИТУ, 2019.

https://umsep.ru/uploadedFiles/files/Lektsiya_po_demografii_Solovarova.pdf

- **migrație externă**, determinată de schimbarea domiciliului din țară în altă țară sau din altă țară în țara de origine (emigrare/imigrare); această mișcare influențează numărul și structura populației totale și implicit resursele de muncă prin intermediul migrației nete sau a sporului migratoriu. Migrația externă este realizată preponderent pentru motive economice, un nou loc de muncă, dar unii migrează și pentru intruire, un climat mai favorabil, un nou stil de viață și motive politice.

Principalii indicatori prin care se analizează mișcarea migratorie a populației sunt ratele brute de imigrație și de emigrație, raportând numărul evenimentelor respective petrecute în cursul anului calendaristic, la populația medie a anului respective.

Rata de imigrație:

$$i=I/P*1000$$

Rata de emigrație:

$$e=E/P*1000$$

unde I este numărul imigrărilor și E cel al emigrărilor în cursul anului calendaristic analizat.

Diferența celor doi indicatori exprimă bilanșul sau balanșla migrației în cifre relative sau ceea ce se numește rata sporului migrator.

$$\Delta m=i-e=I-E/P$$

Însumarea imigrărilor și emigrărilor ne dau numărul total al mișcării migratorii, mărime numită migrație brută.

Cercetătorii descriu adesea migrația ca un impuls al procesului de tragere: migranții pot fi „împinși” din țara lor de condiții grele și „atrași” la a o nouă țară în care condițiile par a fi mai bune.¹⁰⁵ Niveluri ridicate de mobilitate geografică pot crea provocări pentru factorii de decizie locali, mai ales dacă mișcările schimbă dramatic vârsta, etnia sau caracteristicile socioeconomice ale populației în locul de origine sau de destinație. Oamenii sunt mai predispuși să se miște în anumite etape din viața lor, mai ales când se căsătoresc, divorțează sau ajung la vârsta de pensionare.

În Republica Moldova, migrația netă a populației cu reședința obișnuită, în anul 2022, a urmat tendinșla de creștere din ultimii ani, înregistrând o valoare negativă de (-63,6) mii persoane. Din totalul emigranșilor, ponderea cea mai mare, de circa 39%, o dețin persoanele cu vârsta de până la 19 ani, urmată de populația cu vârsta de 20-39 ani, a cărei pondere constituie cca 32%. În cazul imigranșilor, se constată o situație similară, ponderea persoanelor cu vârsta cuprinsă de până la 19 ani a fost de circa 39% din totalul imigranșilor, iar cei cu vârsta de 20-39 ani au deținut o pondere de cca 26% din total¹⁰⁶.

105 A se vedea: Mather M., Jacobsen L., Scommegna P. “Population: An Introduction to Demography”, Population Bulletin 75, no. 1 (2021).

106 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2023-9696_61323.html

Tab.2.11. Distribuția imigranților și emigranților pe grupe de vârstă în anul 2022

	Imigranți	Emigranți
0-9	24	24
10-19	14	15
20-29	10	14
30-39	16	18
40-49	12	12
50-59	9	7
60-69	9	6
peste 70 ani	5	4

Sursa: Biroul Național de Statistică

Pe parcursul anului 2023, conform datelor furnizate de Agenția Servicii Publice, și-au schimbat domiciliul în interiorul țării circa 20,1 mii de persoane. În mare parte, migrații interni sunt persoanele în vârstă aptă de muncă (97%), predominante fiind persoanele din grupa de vârstă 20-49 ani. Fluxul de sosiri/plecări, abordat din perspectiva de gen, a constituit 57,3% femei și 42,7% bărbați. În anul 2023, datorită migrației interne, numărul populației din localitățile urbane a crescut cu 4,7 mii persoane în detrimentul localităților rurale. Numărul cel mai mare de migrații interni a fost orientat spre orașele mari. Astfel, 48,4% din total sosiri au revenit mun. Chișinău, fiind urmat de mun. Bălți cu 3,7%.¹⁰⁷

Potrivit rezultatelor RPL-2014, a fost înregistrată creșterea cu 15% a populației plecate peste hotare pe termen scurt (mai puțin de un an) și creșterea de trei ori a populației de vârstă 55+ ani implicată în procesul de emigrație. Totodată, ponderea femeilor a rămas în continuare mai scăzută decât a bărbaților, în timp ce ponderea migraților proveniți din mediul urban reprezintă doar o cincime din numărul total. Participarea înaltă a populației din mediul rural în migrația internațională demonstrează decalajele majore între dezvoltarea satelor și orașelor din republică. Unele modificări sunt constatate și în privința țărilor de emigrare. Rusia și Italia rămân a fi direcțiile principale pentru un număr important al emigranților, însă observăm că în timp ce procentul emigranților plecați în Ucraina, Portugalia, Turcia, Grecia a scăzut, ponderea emigranților aflați în Franța, Germania, Marea Britanie, Israel și alte țări europene a crescut dublu. Astfel, putem constata și în baza datelor naționale că există o reorientare a emigrației în spațiul Europei de Vest.¹⁰⁸

107 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2023-9696_61323.html

108 A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

Tab.2.12. Emigrația populației Republicii Moldova la recensămintele populației și locuințelor din 2004 și 2014

Caracteristici	RP 2004	RPL 2014	Țara de emigrare	RP 2004	RPL 2014
Total, mii persoane	273,1	282,9	Rusia, %	56,2	54,4
femei, %	43,4	44,9	Italia, %	19,4	19,9
urban, %	33,4	21,3	România, %	3,9	3,2
0-14 ani, %	3,9	5,4	Portugalia, %	3,5	1,3
15-34 ani, %	59,5	52,0	Ucraina, %	3,1	1,3
35-54 ani, %	34,7	37,0	Turcia, %	3,0	1,6
55+ ani, %	1,9	5,7	Grecia, %	2,0	0,9
muncă, %	88,7	81,4	Spania, %	1,4	1,4
familie, %	-	12,2	Franța, %	1,3	3,1
studii, %	6,5	4,9	Israel, %	1,0	1,9
altceva, %	4,8	1,5	Germania, %	0,7	1,5
mai puțin de 1 an, %	52,3	67,3	Marea Britanie, %	0,5	1,2
mai mult de 1 an, %	47,7	36,7	Alte țări, %	4,5	8,1

Sursa: Gagauz O. *Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare*. Chișinău, 2021.

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați legitățile specifice populației pe sexe și vârste și cum sunt puse în evidență.
2. Identificați ce aspecte se urmăresc în legătură cu structura socio-culturală a populației.
3. Evidențiați ce mutații se prevăd în structura socio-economică a populației.
4. Analizați indicatorii generali și specifici ai fenomenelor demografice.
5. Evaluați evoluția fenomenelor demografice din Republica Moldova pe parcursul ultimelor decenii.

Sarcini de lucru individual:

1. În baza datelor din Banca de date statistice a Biroului Național de Statistică (https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice_POP010_POPro/POP010400rc/reg.px/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802) calculați indicatorii caracteristici structurii pe vârste pentru Republica Moldova și localitatea care o reprezintă – seria procentelor pe grupe mari de vârstă; raportul de dependență totală, raportul de dependență tineri, raportul de dependență bătrâni, indicele de suport potențial, indicele de suport parental și indicele tensiunii demografice asupra pieței muncii. Analizați comparativ și comentați.
 2. Pe baza datelor din Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/data/database> și a celor din banca de date a Biroului Național de Statistică <https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802> comparați evoluția ratelor brute și specifice ale fenomenelor demografice pentru Republica Moldova și alte țări europene. Depistați incoerențele?
-

Bibliografie selectivă:

1. Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.
 2. <https://www.prb.org/wp-content/uploads/2023/11/population-bulletin-75-no1-an-introduction-to-demography.pdf>
 3. Mather M., Jacobsen L., Scommegna P. "Population: An Introduction to Demography" , Population Bulletin 75, no. 1 (2021).
 4. Mureșan C. Introducere în demografie. Cluj, 2005.
 5. Rotariu T. Demografie și Sociologia Populației. Polirom, 2003.
 6. Rotariu T. Demografie și Sociologia Populației. Structuri și procese demografice. Iași, 2009.
 7. Sora V., Hristache I., Mihaescu C. Demografie și statistica socială. București, 1996.
-

3. UTILIZAREA DATELOR DEMOGRAFICE ÎN PROCESUL DE ADMINISTRARE PUBLICĂ LA NIVEL CENTRAL ȘI LOCAL

Conținuturi:

- 3.1. Rolul datelor în planificarea strategică, în economie, sectorul privat și dezvoltarea politicilor
- 3.1. Utilizarea datelor demografice la nivel local
- 3.1. Utilizarea datelor Biroului Național de Statistică în procesul decizional

Obiective de referință:

- să determine rolul datelor în planificarea strategică, economie, sectorul privat și dezvoltarea politicilor;
- să caracterizeze esența managementului demografic și domeniile de aplicare a acestuia;
- să analizeze importanța datelor demografice în planificarea strategică;
- să identifice principalele aspecte cu referire la importanța datelor demografice pentru economie și sectorul privat;
- să exemplifice aspectele ce țin de utilizarea datelor demografice la nivel local;
- să interpreteze corect datelor furnizate de Biroul Național de Statistică.

Competențe:

- capacitatea de a evalua modul în care datele furnizate de Biroul Național de Statistică influențează deciziile strategice în diverse domenii, cum ar fi sănătatea publică, educația și economia;
- utilizarea datelor statistice ale Biroului Național de Statistică în formularea de politici publice.

Termeni cheie: date demografice, planificare strategică, management demografic.

3.1 Rolul datelor în planificarea strategică, în economie, sectorul privat și dezvoltarea politicilor

Managementul demografic este un instrument decizional pentru sprijinirea dezvoltării politicilor publice pentru a asigura o utilizare optimă a resurselor și o mai bună echitate între toți cetățenii.

În general, putem identifica șase pași succesivi în implementarea managementului demografic:

1. colectarea datelor, care sunt cel mai probabil să fie statistice, dar care ar putea fi și calitative, și care permit o descriere a situației și o imagine de ansamblu clară a problemei;
2. încercarea de a înțelege relațiile dintre diferitele variabile implicate și, în special, variațiile spațio-temporale și socio-economice care se observă;
3. prognoza evoluției viitoare a situației în raport cu problema analizată, fie prin estimarea tendințelor viitoare, fie prin intermediul unor scenarii bazate pe diferitele opțiuni de politică;
4. detectarea și identificarea zonelor cu probleme, fie ele spațiale (un oraș, un anumit cartier sau cartier) sau temporale (la un moment dat, prezent sau viitor);
5. sugerarea acțiunilor politice și a strategiilor de implementare;
6. măsurarea eficacității și protecția împotriva efectelor secundare nedorite.

În termeni practici, s-au identificat mai multe domenii de aplicare a managementului demografic, cum ar fi:

- crearea sau extinderea anumitor infrastructuri, în special cele destinate educației, culturii, sportului, și amplasarea optimă a acestora față de populațiile în cauză;
- amenajarea locală sau amenajarea teritoriului și impactul acesteia asupra evoluției demografice viitoare și bunăstarea populației în cauză;
- **în cadrul mediului, consumul de apă**, tratarea deșeurilor, apă și canalizare, drumuri și autostrăzi, eliminarea deșeurilor;
- cererea de locuințe și asigurarea adecvată a locuințelor pentru populație;
- planificarea serviciilor sociale și a tuturor chestiunilor legate de ocuparea forței de muncă, sănătate și siguranța întregii populații a localității, în special în ceea ce privește diferitele cartiere, grupuri sociale și grupe de vârstă;
- alocarea impozitelor și a altor cotizații de la populație, precum și repartizarea subvențiilor publice și a altor forme de asistență.¹⁰⁹

Obiectivul principal al dezvoltării durabile în societate este de a garanta bunăstarea unei populații care trăiește armonios și echitabil într-o anumită zonă și să facă acest lucru fără a compromite în niciun fel moștenirea generațiilor viitoare, care ar trebui să poată beneficia

¹⁰⁹ A se vedea: Poulain M. Applied demography for local management. An overview of the Belgian experience. 2007. <https://paa2007.populationassociation.org/papers/71114>

la rândul lor de o calitate similară sau mai bună a vieții în același spațiu. Pentru a garanta bunăstarea generațiilor actuale și viitoare, este convenabil să evidențiem situațiile și procesele de dezvoltare legate de acest obiectiv principal și căutarea modalităților de remediere a acestor situații sau de modificare a proceselor. În orice moment, trebuie avută în vedere următoarea întrebare: care ar fi impactul situației actuale sau consecința unei anumite schimbări asupra bunăstării potențiale a viitoarelor populații? Acest exercițiu de prognoză este esențial dacă dorim să asigurăm caracterul durabil al dezvoltării prin evaluarea în ce măsură deciziile luate astăzi ar putea crea nesustenabilitate în viitor pentru generațiile și populațiile care vor ocupa același teritoriu.

Prin urmare, obiectivele principale ale dezvoltării durabile sunt următoarele:

- bunăstarea fiecărui individ;

- acest lucru va fi căutat în armonie cu bunăstarea celorlalți. Această armonie este definită într-o anumită zonă și în cadrul unei anumite populații. Nu se limitează la relațiile interpersonale dintre indivizi, ci se extinde la acțiunea publică și la întreaga viață asociativă și comunitară.

- în urmărirea celor două obiective anterioare, trebuie avut grijă să se respecte și să se asigure bunăstarea generațiilor viitoare sau, cel puțin, să nu compromită dorința lor legitimă de bunăstare; aceasta să se facă pentru același teritoriu și pentru orizonturi de timp care variază în funcție de problemele abordate.

Managementul demografic ajută la evidențierea naturii diverse a nevoilor dintr-un oraș, sat sau un cartier, precum și la identificarea problemelor cu care se confruntă un oraș și nevoile sale în raport cu cele ale altora. La nivel local, demografia furnizează instrumente care ajută la identificarea grupurilor țintă, la anticiparea schimbărilor în proces și a consecințelor acestora, la detectarea situațiilor incompatibile cu dezvoltarea durabilă, la urmărirea și evaluarea efectelor măsurilor.¹¹⁰

Caracteristicile metodologiei politicilor bazate pe evidențe/date sunt:

- pornesc de la un cadru analitic coerent cu privire la motivul pentru care politica propusă va fi eficientă;
- analizează scenarii contrafactice, adică care s-ar fi materializat dacă politica nu ar fi fost implementată;
- **încorporează acțiuni pentru măsurarea cantitativă a impactului;**
- examinează atât efectele directe, cât și cele indirecte care apar din cauza politicii;
- evaluează incertitudinile și posibilele influențe ale altor factori care pot afecta rezultatul;
- se bazează pe modele și date transparente, documentate și reproductibile.

Datele sunt „ingredientul” principal în procesul de identificare a evidențelor necesare pentru formularea unei politici publice eficiente. Utilizarea evidențelor în procesul de politici

110 A se vedea: <https://paa2007.populationassociation.org/papers/71114>

oferă o serie de avantaje în raport cu politicile bazate pe opinii. Printre aceste avantaje se numără:

- **alocarea mai bună a resurselor.** Cunoașterea cauzelor și perspectivelor unei probleme de politici permite alocarea mai eficientă a resurselor financiare, umane, tehnologice și temporale limitate.
- **evaluarea mai clară a impactului.** Nu se poate spune dacă o politică funcționează sau nu decât dacă sunt colectate și analizate suficiente date conform unor reguli statistice clar definite. Analiza acestora oferă evidențele necesare privind impactul politicii.
- **îmbunătățirea iterativă a deciziilor luate.** Sistemele socioeconomice pe care încearcă să le îmbunătățească decidenții sunt complexe și adaptive. Riscul de eroare sau eșec de politici nu este deloc neglijabil. Evidențele permit ajustarea politicii, fie „din mers”, fie după evaluarea de impact a politicii.
- **comunicarea mai eficientă.** Datele permit decidenților să comunice mai eficient cu publicul, prezentând argumente și dovezi privind politica publică. Utilizarea persuasivă a evidențelor este remediul optimal contra așteptărilor populiste irealizabile.¹¹¹

Datele demografice sunt instrumente esențiale în procesul de administrare publică atât la nivel central, cât și local, fiind utilizate în diverse scopuri strategice. În primul rând, aceste date oferă informații precise despre structura și dinamica populației, cum ar fi distribuția pe vârste, gen, nivel de educație, ocupație și migrație, care sunt cruciale pentru planificarea și dezvoltarea pe termen lung. La nivel central, datele demografice sunt esențiale în elaborarea politicilor publice, cum ar fi strategii de dezvoltare economică, planificarea sistemului de pensii, politici de sănătate publică, dar și în formularea prognozelor privind evoluțiile economice și sociale.

La nivel local, aceste date sunt folosite pentru a ajusta ofertele de servicii publice, cum ar fi infrastructura educațională și sanitară, în funcție de nevoile populației. De exemplu, în localitățile cu o populație îmbătrânită, autoritățile pot prioritiza dezvoltarea de servicii sociale și medicale dedicate seniorilor. În același timp, în regiunile cu o rată crescută a natalității, se poate investi în construcția de grădinițe, școli sau locuri de joacă. De asemenea, datele demografice sunt utilizate în procesul de urbanism și amenajare a teritoriului, pentru a asigura o distribuție echilibrată a resurselor și serviciilor în raport cu densitatea populației și specificul local.

Un alt domeniu de utilizare este gestionarea situațiilor de criză și intervențiile rapide. Datele demografice permit identificarea zonelor vulnerabile și a grupurilor de risc, facilitând astfel o alocare eficientă a resurselor în situații de urgență, precum pandemii, dezastre naturale sau crize economice. În context electoral, ele sunt folosite pentru a contura circumscripții electorale corecte și pentru a evalua participarea civică, având un impact direct asupra proceselor democratice.

¹¹¹ A se vedea: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/utilizarea_datelor_in_procesul_decizional_si_elaborare_a_politicilor_publice.pdf

Importanța datelor în planificarea strategică constă în capacitatea acestora de a fundamenta deciziile pe dovezi concrete, reducând incertitudinea și permițând stabilirea unor obiective clare, măsurabile și realiste. Datele demografice, economice și sociale, precum și tendințele identificate prin analiza acestora, joacă un rol esențial în identificarea provocărilor și a oportunităților, anticiparea evoluțiilor viitoare și alocarea eficientă a resurselor.

Un aspect cheie pentru orice țară este monitorizarea Agendei 2030, care depinde de date fiabile privind populația. Agenda 2030 prevede: „Vor fi necesare date dezagregate de calitate, accesibile, oportune și fiabile pentru a ajuta la măsurarea progresului și pentru a se asigura că nimeni nu este lăsat în urmă.” În totalitate 43% dintre indicatorii ODD se bazează pe date demografice.¹¹²

O strategie de dezvoltare socioeconomică este esențială pentru orice comunitate, regiune sau țară, deoarece oferă un cadru clar și bine structurat pentru atingerea obiectivelor de creștere durabilă, îmbunătățirea calității vieții și asigurarea stabilității economice pe termen lung. În Republica Moldova direcțiile prioritare și intervențiile necesare pentru a îmbunătăți calitatea vieții cetățenilor și a accelera dezvoltarea economică durabilă sunt stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. În baza analizei demografice, care relevă probleme precum scăderea natalității, migrația forței de muncă și îmbătrânirea populației – factori care afectează semnificativ perspectivele de dezvoltare pe termen lung, Strategia Națională „Moldova Europeană 2030” își propune să abordeze aceste provocări prin măsuri de sprijin pentru familii, crearea de locuri de muncă atractive la nivel local și dezvoltarea unor politici care să încurajeze reîntoarcerea diasporei. Datele economice sunt la fel de relevante, contribuind la identificarea sectoarelor cu potențial de creștere, cum ar fi agricultura modernizată și tehnologiile digitale, pe care strategia le prioritizează pentru a stimula creșterea economică și crearea de valoare adăugată. Strategia cuprinde ceea ce este cel mai important și a cărui realizare se caută.

Republica Moldova, ca țară cu o populație în scădere, îmbătrânită, puțin urbanizată, are nevoie de consolidarea competitivității sale economice prin îmbunătățirea productivității și eficienței în sectoarele cheie, atragerea investițiilor străine, dezvoltarea capitalului uman prin educație și formare profesională, promovarea inovației și digitalizării, susținerea antreprenoriatului local și crearea unui mediu favorabil pentru întreprinderile mici și mijlocii. În plus, este crucială modernizarea infrastructurii și optimizarea resurselor disponibile, alături de implementarea unor politici care să stimuleze revenirea diasporei și să încurajeze stabilitatea socială și demografică în mediul rural și urban.

Pe lângă stabilirea obiectivelor, datele sunt cruciale și în monitorizarea și evaluarea progresului implementării strategiei. Indicatorii de performanță sunt definiți în funcție de datele disponibile, permițând ajustarea intervențiilor în funcție de rezultatele obținute și de schimbările apărute în contextul economic și social. De exemplu, dacă datele arată o scădere

112 A se vedea: <https://health.bmz.de/toolkits/population-dynamics-handbook/demographic-data-for-development-planning/>

a investițiilor în anumite regiuni, se pot revizui politicile de stimulare economică pentru a atrage mai mulți investitori.

Exemple

În Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, la capitolul indicatorii de evaluare a impactului de dezvoltare a SND, Obiectivul general 2. Îmbunătățirea condițiilor de trai ținta stabilită, pentru anul 2030, privind ”ponderea populației care intenționează să se mute într-o altă țară în următorii 3 ani” constituie 10%. Acest indicator a fost stabilit în baza studiului ”Generații și gen” din anul 2020, în cadrul căruia 15% din populație și-a exprimat intenția de a se muta într-o altă țară în următorii 3 ani.

La Obiectivul general 5. **Îmbunătățirea stării de sănătate fizică și mintală a populației prin contribuția activă a unui sistem de sănătate modern și eficient, care răspunde nevoilor fiecărui individ este** stabilit un indicator țintă de creștere a speranței de viață la naștere – de la 69,1 ani în anul 2021, conform datelor BNS, până la 72 de ani.

În Moldova, există disparități semnificative între zonele urbane și cele rurale în ceea ce privește accesul la educație, servicii medicale și infrastructură. Pe baza acestor date, strategia națională vizează reducerea acestor diferențe prin investiții în infrastructura rurală, modernizarea școlilor și spitalelor din zonele defavorizate și crearea de programe de sprijin pentru dezvoltarea economică locală.

Prin urmare, utilizarea datelor în planificarea strategică, cum ar fi în cazul Strategiei Naționale „Moldova Europeană 2030,” asigură o abordare orientată spre realitățile socioeconomice, maximizând impactul pozitiv al intervențiilor și creând premise solide pentru o dezvoltare durabilă și echitabilă.

În Strategie - disponibilitatea redusă a statisticilor în anumite domenii, lipsa de dezagregări după anumite criterii esențiale pentru măsurarea inegalităților și identificarea măsurilor de politici necesare pentru îmbunătățirea situației grupurilor vulnerabile, dar și capacitățile limitate de setare și monitorizare a țintelor sau de evaluare a impactului politicilor publice asupra situației demografice, calității vieții și a dezvoltării economice de către implementatorii de politici, este identificată ca una din constrângerile majore care au subminat calitatea politicilor publice în ultimele trei decenii. Fără intervenții substanțiale, precise și strategic plasate, asigurarea calității datelor statistice la nivelul întregului Sistem Statistic Național (SSN) va fi dificilă. Or, Strategia subliniază că, materializarea viziunii de dezvoltare implică monitorizarea continuă a progresului și evaluarea impactului de dezvoltare a SND prin date statistice dezagregate, de încredere și relevante, iar SSN, care include Biroul Național de Statistică (BNS), Banca Națională a Moldovei (BNM) și alți producători de statistici oficiale, va asigura producerea datelor dezagregate conform criteriilor relevante, pe când implementa-

torii de politici, sectorul asociativ și cel privat, precum și partenerii de dezvoltare, vor utiliza aceste date, transformându-le în informații utile comunității și în bun public.¹¹³

Importanța datelor demografice pentru economie și sectorul privat. Datele demografice sunt un pilon central în economia modernă și în sectorul privat, oferind informații esențiale pentru luarea deciziilor strategice. Aceste date permit companiilor să înțeleagă și să prevadă cererea pe piață, să identifice oportunități de creștere și să adapteze produsele și serviciile la nevoile și preferințele consumatorilor. De exemplu, structura pe vârste a populației poate ghida companiile din diverse industrii, cum ar fi retailul, imobiliarele sau tehnologia, în definirea produselor lor. Într-o țară cu o populație tânără și în creștere există oportunități mari pentru sectoare, precum educația, produsele pentru copii sau tehnologia de consum, în timp ce într-o regiune cu o populație îmbătrânită se vor dezvolta industrii, precum îngrijirea medicală, asistența la domiciliu sau produsele de sănătate.

În sectorul bancar și al asigurărilor, datele demografice sunt esențiale pentru segmentarea pieței și evaluarea riscurilor. De exemplu, băncile utilizează informațiile demografice pentru a dezvolta produse de creditare sau planuri de economii care corespund nevoilor diferitelor segmente de vârstă sau categorii socioeconomice. Companiile de asigurări, pe de altă parte, folosesc datele demografice pentru a calcula primele de asigurare și pentru a estima riscurile pe baza profilului demografic al clienților.

La nivel macroeconomic, datele demografice influențează politicile economice și planificarea investițiilor publice. De exemplu, într-o economie cu o rată mare a natalității și o populație în creștere, guvernele și investitorii privați vor prioritiza dezvoltarea infrastructurii educaționale și a locuințelor. În schimb, într-o economie unde populația este în declin sau îmbătrânește, investițiile se vor concentra pe soluții de automatizare, tehnologii de sănătate și politici de atragere a forței de muncă străine pentru a contracara deficitul.

Un alt exemplu important este cel al industriei de bunuri de consum. Companiile folosesc date demografice pentru a decide locațiile optime pentru noi magazine sau centre logistice. De exemplu, un lanț de supermarketuri va analiza densitatea populației, nivelul de venit și structura pe vârste a unei anumite zone pentru a stabili dacă este rentabil să deschidă un nou magazin. În plus, datele despre migrația internă și schimbările demografice regionale influențează deciziile de extindere în anumite orașe sau regiuni.

Analiza demografică este utilizată pe larg și în domeniul sănătății publice. Gobalet și Thomas (1996) au descris mai multe studii de caz în care tehnicile și perspectivele demografice au consolidat planificarea campaniilor și serviciilor de educație pentru sănătate. Departamentul de sănătate a căutat să identifice domeniile în care intervențiile de sănătate publică s-ar putea reduce, precum spitalizările inutile în rândul populației în vârstă cu un risc de dezvoltare peste medie, dar care pot fi prevenite. Punctul de plecare au fost indicatorii care descriu factorii care expun un cetățean în vârstă, printre altele, independența redusă, morbiditatea crescută și moartea prematură. Indicatorii (pe baza datelor recensământului)

113 A se vedea: Hotărârea Guvernului nr. 503/2023 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a sistemului statistic național pentru anii 2023-2026. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 325-327 art. 726.

au inclus ratele ridicate de izolare, singurătate și sărăcie. Împreună, acești indicatori de la recensământ au identificat zonele cu astfel de caracteristici. Prin acest calcul, analiștii au dorit să răspundă dacă persoanele în vârstă care locuiesc în astfel de zone erau de fapt, mai predispuse la dizabilitate precoce, probleme de sănătate netratate și spitalizare inutilă. Ulterior au fost analizate datele din fișele medicale ale pacienților. Analiza a demonstrat că la vârstnicii din astfel de zone puteau fi prevenite spitalizările.¹¹⁴

În concluzie, datele demografice sunt fundamentale pentru economia și sectorul privat, deoarece oferă o înțelegere detaliată a pieței și a contextului în care operează companiile. Acestea nu doar că sprijină identificarea oportunităților de afaceri și planificarea strategică, dar și permit adaptarea continuă la schimbările din comportamentul de consum și dinamica pieței, asigurând astfel un avantaj competitiv și sustenabilitate pe termen lung.

3.2. Utilizarea datelor demografice la nivel local

O viziune clar articulată ajută la asigurarea integrității și coerenței interne a fiecărui document de dezvoltare atât la nivel național, cât și cel regional și local. Datele demografice sunt esențiale pentru planificarea și administrarea eficientă la nivel local, mai ales în cazul primăriilor din satele mici din Moldova care se confruntă cu problema depopulării. Aceste date oferă informații clare despre structura populației, numărul exact al locuitorilor, rata natalității și mortalității, migrația tinerilor către orașe sau în străinătate, precum și despre proporția populației în vârstă. Cu aceste informații, autoritatea publică locală poate formula politici locale care răspund direct provocărilor comunității. De exemplu, într-un sat cu o populație în scădere și îmbătrânită, datele demografice pot ghida decizia de a prioritiza dezvoltarea de servicii sociale pentru vârstnici sau crearea unor programe de sprijin pentru familiile tinere, în scopul de a-i încuraja să rămână în localitate. Totodată, aceste date pot fi utilizate pentru atragerea de fonduri și proiecte de dezvoltare rurală, prin evidențierea necesităților comunității în raport cu realitățile demografice. De asemenea, autoritatea poate folosi datele demografice pentru a planifica eficient investițiile în infrastructură, evitând risipa de resurse pentru proiecte care nu ar avea impact pe termen lung, având în vedere tendința de depopulare. În concluzie, în satele mici afectate de depopulare, utilizarea corectă a datelor demografice permite administrației locale să dezvolte soluții adaptate, să prioritizeze investițiile și să implementeze politici care contribuie la stabilitatea și revitalizarea comunității.

În continuare vor fi prezentate câteva exemple concrete care ilustrează importanța utilizării datelor demografice la nivel local, în special în localitățile care se confruntă cu depopularea.

Adaptarea infrastructurii școlare. Dacă datele arată o scădere accentuată a numărului de copii din sat, autoritatea poate decide să consolideze resursele educaționale, în loc să mențină o școală cu puțini elevi și costuri ridicate. În acest caz, soluția ar putea fi organizarea

¹¹⁴ A se vedea: Smith S., Morrison P. Small-Area and Business Demography. Handbook of Population. New York: Springer Publishers, 2005.

transportului școlar către o școală mai mare dintr-o localitate învecinată, optimizând astfel utilizarea resurselor.

Sprijin pentru tinerii întreprinzători. În satele unde tinerii migrează masiv, datele demografice pot ajuta primăria să dezvolte programe de sprijin pentru cei care rămân. De exemplu, primăria poate oferi facilități fiscale sau terenuri la preț redus pentru tinerii care vor să înceapă afaceri locale, precum agricultura ecologică sau micile meșteșuguri, creând astfel oportunități economice care să atragă tinerii și să încetinească depopularea.

Optimizarea investițiilor în infrastructură. Dacă datele demografice arată o scădere continuă a populației, primăria poate decide să investească cu prioritate în infrastructura esențială, cum ar fi drumurile de acces și rețelele de utilități, pentru a atrage investitori sau pentru a facilita accesul la servicii. Investițiile în proiecte mari, cum ar fi centre culturale sau complexe sportive, pot fi ajustate sau amânate în funcție de tendințele demografice.

Programe de revitalizare a comunității. În multe sate, tinerii pleacă din lipsa oportunităților. Pe baza datelor demografice, primăria poate crea inițiative de revitalizare a comunității, cum ar fi organizarea unor piețe săptămânale sau festivaluri locale care să aducă locuitorii împreună și să atragă vizitatori. Aceste activități contribuie la consolidarea sentimentului de apartenență și pot stimula micile afaceri locale, cum ar fi producătorii agricoli sau artizanii.

Planificarea fondurilor pentru renovarea și întreținerea clădirilor publice. Într-un sat mic cu o populație în scădere, primăria trebuie să decidă care clădiri publice sunt prioritare pentru renovare. De exemplu, dacă datele arată că școala locală are tot mai puțini elevi, primăria ar putea redirecționa fondurile către renovarea căminului cultural, care poate fi folosit ca un centru multifuncțional pentru evenimente comunitare.

Promovarea turismului rural. În satele cu o populație mică, dar cu potențial turistic, datele demografice pot fi utilizate pentru a dezvolta strategii de atragere a turiștilor. De exemplu, satele istorice sau cele situate în zone pitorești pot investi în proiecte de agroturism sau în crearea unor trasee turistice care să pună în valoare patrimoniul cultural și natural, atrăgând astfel resurse financiare și potențiali rezidenți.

Aceste exemple evidențiază cum utilizarea corectă a datelor demografice la nivel local poate sprijini primăriile satelor mici din Moldova în formularea unor strategii adaptate contextului real, contribuind astfel la stabilizarea și revitalizarea comunităților afectate de depopulare.

3.3 Utilizarea datelor Biroului Național de Statistică în procesul decizional

Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova (BNS) deține o statistică comprehensivă privind populația, economia și sectorul social, o bună parte a acestora fiind găsite în acces deschis.

Pot fi utilizate trei modalități de căutare a datelor BNS: inspectarea site-ului statistica.gov.md; folosirea programului oficial de lucrări statistice și utilizarea modului de căutare de pe site-ul BNS.

Datele produse de BNS sunt publicate în mai multe forme, inclusiv:

- publicații tipărite, inclusiv anuarele statistice anuale și publicații trimestriale;
- comunicate de presă;
- tabele rezumative în format EXCEL din „Statistici pe domenii” de pe site-ul BNS;
- publicații disponibile online;
- vizualizări de date;
- banca de date statistice;
- o serie de alte aplicații disponibile pe site-ul BNS.

Banca de Date a Biroului Național de Statistică¹¹⁵ este principala modalitate de difuzare a datelor și conține, la rândul său, câteva baze de date:

- Populația și procesele demografice
- Societatea și condițiile sociale
- Forța de muncă și câștigul salarial
- Economia și mediul de afaceri
- Mediul înconjurător
- Statistica regională
- Statistica gender.

Banca de Date conține tabele cu serii de timp pentru diferiți indicatori. Instrumentul oferă posibilitatea de creare a diferitor selecții relevante pentru indicatori (pentru fiecare criteriu trebuie să fie selectată cel puțin o opțiune / valoare). O trăsătură utilă este prezența notelor metodologice care pot atenționa asupra faptului că unele valori au eroare mare sau că există limite de comparabilitate. În particular, notele pot atenționa asupra faptului că unii indicatori nu sunt comparabili cronologic, din cauza modificărilor metodologice.

Datele Biroului Național de Statistică sunt în general de o calitate înaltă, toate sunt documentate în metadatele afișate pe site-ul BNS și nu prezintă careva probleme majore (valori aberante, valori lipsă etc.).

115 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/statistic_domains

Miscarea naturala pe Ani, Indicatori și Medii

Tabel: Miscarea naturala pe medii, 1940-2023

Rotește manual
Rotește dreapta
Rotește stânga
Tabel - Sortat
TotEcranul

Diagramă - Bare orizontale
Diagramă - Linii
Diagramă - Circulară

Excel (xlsx)

	Nascuti-vii			Decedati			Sporul natural		
	Total pe tara	Urban	Rural	Total pe tara	Urban	Rural	Total pe tara	Urban	Rural
2022	27 018	11 176	15 842	36 196	13 284	22 912	-9 178	-2 108	-7 070
2023	24 033	9 886	14 147	33 733	12 112	21 621	-9 700	-2 226	-7 474

Întrebări de recapitulare:

1. Care este rolul datelor în procesul de planificare strategică și cum influențează acestea luarea deciziilor în sectorul public și privat?
2. Cum contribuie datele la dezvoltarea politicilor publice eficiente? Oferiți exemple concrete.
3. De ce sunt esențiale datele statistice pentru economia națională și sectorul privat?
4. Cum pot datele demografice influența strategiile economice și deciziile de afaceri în sectorul privat?
5. Exemplificați cum datele demografice pot fi folosite pentru a îmbunătăți serviciile publice într-o comunitate locală.
6. Cum pot fi utilizate datele Biroului Național de Statistică pentru a formula politici publice eficiente?

Sarcini de lucru individual:

Realizați un raport despre „Analiza utilizării datelor statistice în planificarea strategică”, respectând următorii pași:

1. **Selectați un domeniu specific** (de exemplu, sănătatea publică, educația, economia, sau dezvoltarea urbană) în care datele statistice sunt esențiale pentru planificarea strategică.
2. **Colectați date relevante** furnizate de Biroul Național de Statistică (BNS) care se referă la domeniul ales. Identifică sursele exacte de date, perioada

de referință și indicatorii principali utilizați.

3. **Analizați modul în care aceste date au fost folosite** în procesul de luare a deciziilor într-un caz concret (de exemplu, o politică publică, un proiect de dezvoltare locală, sau o strategie națională).
 4. **Evaluati impactul** pe care datele respective l-au avut asupra rezultatelor obținute.
 5. **Propuneți îmbunătățiri** pentru procesul de colectare și utilizare a datelor statistice în domeniul analizat, având în vedere posibilele lacune identificate.
-

Bibliografie selectivă:

1. Poulain M. Applied demography for local management. An overview of the Belgian experience. 2007.
 2. Smith S., Morrison P. Small-Area and Business Demography. *Handbook of Population*. New York: Springer Publishers, 2005.
-

4. PROGNOZA DEMOGRAFICĂ CA REPER ȘI ORIENTARE PENTRU POLITICI ECONOMICE ȘI SOCIALE

Conținuturi:

- 4.3. Esența și necesitatea prognozei populației
- 4.4. Metode de prognozare a numărului și structurii populației
- 4.5. Experiența Republicii Moldova în elaborarea prognozelor demografice
- 4.6. Prognoza demografică oficială a Republicii Moldova pentru anii 2024-2040
- 4.7. Prognoza demografică oficială a Republicii Moldova în profil teritorial la orizontul anului 2033

Obiective de referință:

- să justifice necesitatea prognozei populației;
- să explice metodele de prognozare a numărului și structurii populației;
- să caracterizeze prognozele demografice elaborate de organizațiile internaționale
- să analizeze experiența Republicii Moldova în elaborarea prognozelor demografice;
- să caracterizeze prognozele demografice elaborate de CCD.
- să identifice principalele schimbări în dinamica populației Republicii Moldova redate în prognozele demografice la nivel național și în profil teritorial.

Competențe:

- utilizarea datelor prognozelor demografice în planificarea strategică la nivel național și local.

Termeni cheie: prognoza demografică, proiecția demografică, metoda cohort-componență

4.1. Esența și necesitatea prognozei populației

Sarcinile științei demografice nu constau doar în stabilirea și explicarea schimbărilor din populație, ci și în prezicerea acestora. Pentru a realiza acest obiectiv, se efectuează prognoze demografice – o anticipare științifică a numărului și structurii populației, precum și a tendințelor proceselor demografice din viitor. Utilizarea largă a prognozelor demografice a transformat demografia modernă într-o știință aplicativă cu un vast domeniu de aplicare. În prezent, rezultatele prognozelor demografice sunt solicitate de instituțiile de guvernare și structurile de afaceri din diverse țări ale lumii, multe organizații internaționale bazându-se pe acestea în activitatea lor. Prognozele demografice constituie un instrument important în

planificarea dezvoltării economice și sociale, fiind utilizate pentru a estima cererea de bunuri și servicii, precum și pentru a evalua posibilele schimbări în mediul înconjurător, politica internațională și alte domenii strategice.

Cu ajutorul prognozelor se efectuează expertiza demografică a deciziilor luate și se calculează cantitatea de resurse necesare pentru soluționarea anumitor sarcini de gestionare. Pe baza lor se justifică direcțiile și măsurile politicii demografice. În special, prin prognoza demografică se evaluează consecințele introducerii măsurilor de extindere sau restricționare a migrației, a măsurilor de stimulare a nașterii copiilor de anumite ordine, a măsurilor orientate spre combaterea accidentelor rutiere etc.

În funcție de natura problemelor analizate, prognozele demografice pot fi clasificate în mai multe tipuri. Astfel, în funcție de scopurile urmărite, acestea se împart în **realiste, analitice, alarmiste și normative**. Prognozele realiste au ca obiectiv principal estimarea cât mai precisă a schimbărilor demografice viitoare. Prognozele analitice, pe de altă parte, urmăresc să analizeze influența unor factori specifici, cum ar fi creșterea natalității, reducerea mortalității dintr-o anumită cauză sau intensificarea fluxurilor de migrație, asupra dimensiunii populației și asupra structurii acesteia pe vârstă și gen.

Exemplu

Prognoza analitică pentru a defini **care ar trebui să fie nivelul fertilității în Republica Moldova pentru ca populația să nu scadă**. Pentru a asigura o reproducere simplă a populației Republicii Moldova în condițiile unei mortalități scăzute (în absența migrației, desigur), este necesar ca coeficientul total de fertilitate să fie de 2,03. În prezent, coeficientul total de fertilitate din țară este de 1,7 copii pe femeie de vârstă reproductivă. Acest lucru înseamnă că, peste o generație, aproximativ peste 25 de ani, populația țării, menținând acest raport neschimbat, se va reduce cu circa 20% ($1,7/2,1 = 0,80$).

Scopul prognozei alarmiste sau al prognozei de avertizare este de a descrie posibilele consecințe nefavorabile și periculoase ale dinamicii demografice asupra dezvoltării unei țări sau regiuni, pentru a evita aceste consecințe prin luarea unor măsuri corespunzătoare. Principalul scop al prognozei normative este de a elabora recomandări concrete pentru atingerea unei anumite stări dorite a proceselor demografice. În prognozarea normativă se formulează o serie de afirmații despre caracteristicile dorite ale situației demografice și proceselor demografice: numărul dorit al populației, nivelurile preferate de natalitate, mortalitate etc. După aceasta, se conturează măsurile care trebuie întreprinse pentru a atinge aceste parametri normativi sau ținte dorite.

În funcție de durata perioadei de prognoză, se disting:

- prognoze pe termen scurt (până la 10 ani),
- prognoze pe termen mediu (de la 10 la 25 de ani),
- prognoze pe termen lung (peste 25 de ani).

În funcție de obiectul prognozării, se disting prognoze demografice globale, naționale, regionale și prognoze pentru grupuri mici de populație. În ultima categorie intră prognozele demografice pentru unitățile administrative locale.

Prognozarea demografică are o tradiție îndelungată, debutând cu estimări orientative ale numărului total de locuitori. Printre pionierii acestui domeniu se numără matematicianul L. Euler, economistul T. Malthus și chimistul D. Mendeleev. În prezent, cele mai relevante din punct de vedere practic sunt prognozele care analizează numărul populației și structura acesteia pe vârstă și sex. Elaborarea acestor prognoze necesită formularea unor ipoteze bine fundamentate privind evoluțiile viitoare ale natalității, mortalității și migrației.

Prognozele și proiecțiile demografice reprezintă instrumente analitice esențiale pentru anticiparea schimbărilor în structura și dinamica populației pe termen mediu și lung. Acestea se bazează pe tendințele observate ale factorilor demografici principali, precum natalitatea, mortalitatea și migrația, și permit construirea unor scenarii variate privind evoluția populației în diverse contexte socioeconomice și politice.

Prognozele demografice presupun estimări ale evoluției populației bazate pe ipoteze bine fundamentate despre comportamentele demografice viitoare, incluzând ratele de fertilitate, speranța de viață și fluxurile migratorii. Ele sunt indispensabile pentru guverne și organizații internaționale în procesul de planificare strategică și alocare a resurselor, oferind informații critice pentru elaborarea de politici în domenii precum educația, sănătatea, securitatea socială și dezvoltarea infrastructurii.

Proiecțiile demografice, pe de altă parte, explorează multiple scenarii posibile, variind ipotezele de bază pentru a analiza impactul potențial al unor schimbări de politici sau al unor evenimente neprevăzute. De exemplu, o proiecție poate analiza consecințele unei creșteri accentuate a migrației internaționale sau ale unei modificări semnificative în rata natalității, oferind decidenților o înțelegere mai clară a implicațiilor pe termen lung ale acestor fenomene.

Atât prognozele, cât și proiecțiile demografice sunt indispensabile pentru promovarea dezvoltării durabile și pentru gestionarea eficientă a resurselor. Acestea oferă o perspectivă asupra provocărilor viitoare, cum ar fi îmbătrânirea populației, reducerea forței de muncă sau presiunile crescute asupra sistemelor de sănătate și pensii. De asemenea, ele evidențiază oportunități, precum valorificarea unui dividend demografic sau adaptarea infrastructurii la nevoile unei populații în creștere. Prin integrarea prognozelor și proiecțiilor demografice în procesul de luare a deciziilor strategice, decidenții pot dezvolta politici mai bine adaptate la realitățile demografice, contribuind astfel la creșterea calității vieții și la stabilitatea socio-economică pe termen lung.

Prognozele demografice sunt elaborate în multiple variante pentru a reflecta complexitatea și incertitudinea viitorului demografic. Obținerea unei estimări unice și exacte a numărului total de locuitori sau a unei anumite grupe de vârstă peste 10, 20 sau 40 de ani este imposibilă din cauza numeroaselor variabile imprevizibile. Pentru a gestiona această incertitudine, se stabilesc intervale limită (sau extreme) pentru parametrii de natalitate, mor-

talitate și migrație. Combinarea acestor parametri extremi dă naștere scenariilor „scăzut” și „înalt” ale prognozei.

Scenariul scăzut reflectă cei mai defavorabili parametri demografici din perspectiva creșterii populației, incluzând niveluri minime posibile de natalitate și speranță de viață, precum și valori negative sau minim pozitive ale soldului migratoriu. În contrast, varianta ridicată se bazează pe ipoteze optimiste, presupunând creșteri semnificative ale natalității, speranței de viață și soldului migratoriu. Această variantă descrie ritmuri maxime posibile de creștere demografică. Varianta medie, considerată cea mai realistă, reprezintă un scenariu de bază al schimbărilor anticipate, rezultând din medierea ipotezelor variantelor scăzute și ridicate. Rezultatele variantei medii sunt cele mai frecvent utilizate în planificarea și aplicarea politicilor publice, fiind considerate cele mai probabile în diverse domenii de activitate. Pe lângă cele trei variante principale, în multe țări și organizații internaționale se elaborează și alte tipuri de prognoze demografice, orientate către soluționarea unor probleme analitice specifice. Acestea adaugă o dimensiune suplimentară în înțelegerea și gestionarea dinamicilor populației.

Dimensiunea unei populații evoluează în timp sub influența a trei factori demografici principali: nașteri, decese și migrație, fiecare având un impact semnificativ asupra structurii și dinamicii populației. În majoritatea țărilor europene, nivelurile actuale de fertilitate scăzută și speranța de viață ridicată au condus la un proces continuu de îmbătrânire a populației. Acest fenomen demografic complex generează provocări semnificative, care sunt atent analizate de factorii de decizie politică din perspective sociale, economice și legate de piața muncii, în vederea identificării soluțiilor pentru adaptarea politicilor publice la noile realități demografice.

4.2 Metode de prognozare a numărului și structurii populației

Metoda de extrapolare liniară

Pentru a realiza estimări de prognoză privind numărul total al populației (sau al unei anumite grupe social-demografice) dintr-o țară sau regiune, fără a lua în considerare schimbările în structura de vârstă și gen, se utilizează modele de trend (extrapolare), care sunt definite prin funcții analitice cunoscute (progresie liniară, geometrică sau funcții exponențiale, logistice sau hiperbolice).

Unul dintre cele mai simple metode de prognozare este extrapolarea liniară, care se bazează pe utilizarea directă a datelor privind schimbările anuale medii absolute ale numărului populației pentru o anumită perioadă și pe presupunerea că aceste schimbări vor continua și în viitor, conform următoarei formule:

$$P_t = P_0 + \Delta t,$$

Unde

P_0 și P_t - numărul populației în timpul 0 și t - timpul, în ani creșterea medie anuală absolută

Δ - creșterea medie anuală absolută

Exemplu

În anul 2019, populația Republicii Moldova, constituia 2684,8 mii de locuitori. În anul 2024 – 2423,3 mii, diminuând cu 261,5 mii de locuitori. Scăderea medie anuală în această perioadă a constituit 52,3 mii. Aplicând formula de prognozare prin extrapolare liniară obținem că în anul 2030 populația țării poate constitui 2129,8 mii de locuitori.

Avantajul acestui model de trend constă în simplitatea și în necesitatea unui număr relativ mic de date pentru a realiza prognoza numărului total de populație. Cu toate acestea, în acest tip de prognoze, populația este considerată o abstracție, fără a se ține cont de structura de vârstă și gen. În practică, informațiile despre viitoarele schimbări în numărul grupelor de vârstă și al contingentelor sunt cele mai solicitate.

Metoda cohort-component

Metoda cea mai răspândită pentru prognozarea numărului și a structurii de vârstă și sex a populației este metoda cohort-component, prin care populația este calculată pentru anumite momente de timp la intervale egale, denumite pași de prognoză. Pasul de prognoză este determinat de lățimea intervalului de vârstă al populației la momentul inițial și, de obicei, este egal cu unul sau cinci ani. Esența metodei cohort-component este reflectată în denumirea sa. Să presupunem că este cunoscut numărul grupelor de vârstă și gen de un an sau de cinci ani la un anumit moment de timp. Fiecare dintre aceste grupuri reprezintă o cohortă, adică un ansamblu de persoane născute într-un an sau într-o perioadă de cinci ani. Prognoza demografică se realizează pe cohorte, adică pe măsură ce avansăm în viitor și cohortele îmbătrânesc, se urmărește dinamica numărului lor. Acest număr, în toate cohortele, cu excepția uneia, este determinat de doi factori: numărul de decese și soldul migratoriu. Singura excepție o constituie cele mai tinere cohorte, formate în timpul fiecărui pas de prognoză. Numărul noilor cohorte este determinat de numărul de nașteri și de numărul de decese dintre acestea, precum și de soldul migratoriu. Astfel, la fiecare pas de prognoză se realizează trei operațiuni: calcularea numărului sau „mutarea” cohortelor (grupurilor de vârstă și gen) la o nouă dată prin luarea în considerare a deceselor; calcularea numărului noilor cohorte (cea mai tânără grupă de vârstă); luarea în considerare a migrațiilor, precum și a nașterilor și deceselor dintre aceștia.

Pentru a calcula numărul viitor de nașteri, decese și soldul migratoriu pentru diferite grupe de vârstă și sex, este necesar să se realizeze o prognoză a parametrilor tuturor celor trei componente ale schimbărilor demografice: natalitatea, mortalitatea și migrația. Implementarea prognozei numărului și a structurii de vârstă și gen a populației prin metoda cohort-component constă în următoarele etape:

- 1. Determinarea perioadei de prognoză.** Anul inițial (de referință) pentru prognoză este, de obicei, anul pentru care există informații fiabile despre structura de vârstă și sex a populației. De regulă, acesta este anul în care s-a realizat ultimul recensământ al

populației. Punctul final al perioadei este determinat în funcție de obiectivele stabilite pentru prognoză.

2. **Colectarea și corectarea datelor.** Pentru anul inițial, trebuie să existe date fiabile privind numărul grupelor de vârstă și gen. De asemenea, este necesară colectarea informațiilor relevante pentru prognoză. De asemenea, este necesară colectarea informațiilor relevante pentru prognoză. Elaborarea ipotezelor pentru scenariile de prognoză reprezintă cea mai dificilă etapă a procesului de prognoză. Ipotezele sunt, în esență, prognoze ale natalității, mortalității și migrației, a căror combinație determină diferitele variante de prognoză. Fiecare ipoteză are două componente principale: prima se referă la nivelul sau amploarea procesului demografic (cum ar fi rata totală de fertilitate, speranța de viață la naștere, soldul migratoriu), iar a doua se referă la modelul de vârstă al acestui proces (de exemplu, coeficienții de natalitate pe grupe de vârstă, coeficienții de mortalitate pe grupe de vârstă, soldul migratoriu pe grupe de vârstă și gen).
3. **Pentru prognozarea parametrilor fertilității, mortalității și migrației, se folosesc următoarele abordări:**

Analiza tendințelor (serii temporale). Deși metodele tehnice pentru analiza seriilor temporale sunt bine dezvoltate, este esențial să recunoaștem că tendințele observate în trecut nu pot fi extrapolate fără ajustări pe termen lung în viitor. Schimbările contextuale și dinamica factorilor sociali, economici și culturali pot influența semnificativ aceste tendințe. În procesul de analiză, este crucial să se țină cont de tranziția fertilității, trecând de la modele timpurii la modele tardive, caracterizate prin modificări în vârsta medie la naștere și în ratele globale de fertilitate.

Pentru analiza mortalității, este necesar să se ia în considerare o serie de factori relevanți, cum ar fi: progresul în domeniul medical și accesul crescut la servicii de sănătate; schimbările în stilul de viață și comportamentele de sănătate; impactul condițiilor socio-economice, inclusiv gradul de urbanizare și nivelul de educație; influența epidemiilor și a riscurilor asociate schimbărilor climatice sau altor evenimente externe. Aceste aspecte permit o înțelegere mai cuprinzătoare a evoluției mortalității și contribuie la construirea unor proiecții demografice mai realiste și mai relevante pentru elaborarea de politici adecvate.

Metode demografice. Valorile estimate ale indicatorilor demografici, cum ar fi rata totală de fertilitate, pot fi calculate utilizând metode bazate pe fertilitatea cohortelor sau pe rezultatele sondajelor referitoare la numărul de copii planificat și dorit de populație. De asemenea, prognoza speranței de viață poate fi realizată prin analiza detaliată a mortalității, luând în considerare principalele cauze de deces și tendințele lor istorice. Aceste metode oferă o bază solidă pentru construirea unor proiecții demografice precise și adaptate realităților sociale.

Metoda analogiilor. La formularea ipotezelor demografice, se poate recurge la metoda analogiilor, utilizând experiența istorică a altor țări sau regiuni care au parcurs etape similare de tranziție demografică. Această abordare se bazează pe iden-

tificarea unor regularități în schimbările fertilității, mortalității și migrației, oferind un cadru comparativ pentru anticiparea evoluțiilor viitoare.

Modele de dezvoltare sociodemografică. Elaborarea ipotezelor demografice poate fi susținută de utilizarea modelelor de prognoză a dezvoltării socioeconomice și a teoriilor care explică interdependența dintre procesele socioeconomice și cele demografice. Printre aceste teorii se numără conceptele de capital uman, tranziția demografică și ciclurile demografice. Aceste modele oferă un cadru analitic pentru a înțelege cum schimbările economice, sociale și culturale influențează dinamica populației, permițând formularea unor ipoteze adaptate realităților locale și regionale.

Luarea în considerare a programelor guvernamentale (prognoze normative). În situațiile în care guvernul unei țări sau administrația unei regiuni stabilește obiective demografice specifice, acestea pot fi integrate în prognoze sub forma unor scenarii normative. În acest caz, valorile prognozate ale indicatorilor demografici sunt ajustate pentru a corespunde țăintelor stabilite de politici publice, cum ar fi creșterea natalității, reducerea emigrației sau prelungirea speranței de viață. Acest tip de prognoză permite evaluarea fezabilității și impactului măsurilor guvernamentale asupra dinamicii demografice și oferă un punct de plecare pentru monitorizarea progresului în atingerea obiectivelor stabilite.

Evaluări ale experților obținute prin interviuri în rândul specialiștilor în domeniul populației; luarea în considerare a experienței organizațiilor internaționale și naționale care efectuează prognoze demografice. La elaborarea unei prognoze naționale, este necesar să se familiarizeze cu ipotezele, scenariile și rezultatele prognozei realizate pentru această țară de organizații internaționale, cum ar fi ONU. Ipotezele utilizate în prognozele naționale trebuie luate în considerare la elaborarea ipotezelor pentru regiunile și orașele ale țării.

4. **Efectuarea calculelor.** Implementarea prognozei se realizează cu ajutorul unui software specializat cum ar fi DemoProject, Stata sau DAPPS. Rezultatele calculului includ:
 - a. populația totală prognozată în funcție de scenariu;
 - b. structura prognozată a populației pe grupe de vârstă și sexe;
 - c. estimări ale numărului de nașteri, decese și creșterea migrațională;
 - d. coeficienți demografici generali, coeficienți net și brut de reproducere, rata de îmbătrânire demografică.
5. **Verificarea rezultatelor** este un pas esențial, deoarece în timpul verificării pot fi detectate erori făcute la colectarea sau introducerea datelor. De asemenea, verificarea permite ajustarea scenariilor existente și dezvoltarea unor noi scenarii de prognoză a proceselor demografice. După verificarea rezultatelor, pe baza ipotezelor ajustate de fertilitate, mortalitate și migrație, se implementează noi variante de prognoză.

Datorită inerției proceselor demografice, precum și existenței limitelor de schimbare a indicatorilor de natalitate și mortalitate pentru o anumită perioadă istorică, prognozele demografice sunt printre cele mai precise în domeniul proceselor sociale și economice. Eroarea de estimare în cazul prognozelor pe termen scurt nu depășește câteva procente. Pe măsură ce orizontul de prognoză crește, eroarea crește rapid. Dar și în prognozele pe termen mediu, realizate 25 de ani înainte în diferite țări ale lumii, așa cum arată studiile speciale, aceasta rar depășește 10%.

În prezent, în majoritatea țărilor lumii, inclusiv în Republica Moldova, se utilizează prognozarea demografică deterministă. Tradițional, se folosește prognozarea în mai multe variante (scenariul scăzut, mediu și înalt), unde scenariul mediu corespunde celui mai probabil curs al evenimentelor, iar scenariile scăzut și înalt stabilesc limitele estimate ale dinamicii indicatorilor demografici.

Prognozele funcționale. Termenul de „grupuri funcționale ale populației”, introdus în literatura demografică în anii 70 ai secolului al XX-lea, a avut un impact semnificativ asupra modului în care se abordează prognozarea demografică în contextul economiei și al administrației publice. Acest concept desemnează o totalitate de persoane a căror activitate este direct legată de funcționarea anumitor organizații, întreprinderi sau sectoare de producție. Prin urmare, prognozele referitoare la numărul și structura acestor grupuri de populație, denumite prognoze funcționale, au devenit un instrument esențial pentru planificarea și gestionarea resurselor umane, economice și sociale.

Prognozele funcționale se împart în două mari categorii: prognoze ale „ofertei de populație” și prognoze ale „cererii de populație”. Prognozele „ofertei de populație” se bazează pe calcule demografice complexe, utilizând în special metoda cohort-component, care permite prognozarea cu precizie a numărului și structurii de vârstă și sex a populației. Aceste prognoze sunt fundamentale pentru înțelegerea disponibilității viitoare a resurselor umane și pentru evaluarea capacității economiei de a se adapta la schimbările demografice.

Pe de altă parte, prognozele „cererii de populație” se bazează pe modele economice care analizează necesitățile viitoare ale organizațiilor, întreprinderilor și sectoarelor economice. Aceste modele iau în considerare factorii economici și de piață care influențează cererea de forță de muncă, precum și necesitatea de a asigura o structură adecvată a populației care să răspundă cerințelor economiei. Prognozele „cererii de populație” sunt esențiale pentru planificarea strategică în domenii precum educația, sănătatea, securitatea socială și dezvoltarea regională.

Scopul prognozării funcționale este de a furniza informații esențiale pentru luarea deciziilor în diverse domenii de activitate ale administrației publice, economiei și societății în ansamblu. Prin anticiparea viitorului număr și a structurii grupurilor funcționale ale populației, factorii de decizie pot dezvolta strategii și tactici adaptate pentru a gestiona eficient resursele și pentru a răspunde provocărilor demografice.

Exemplele de prognoze funcționale includ prognozele privind numărul și structura elevilor în diferite etape ale sistemului educațional, care sunt vitale pentru planificarea infrastructurii

educaționale și alocarea resurselor. De asemenea, prognozele privind numărul și structura forței de muncă sunt critice pentru a asigura disponibilitatea competențelor necesare în diverse sectoare economice. Alte exemple includ prognozele privind numărul de pensionari și persoanele care necesită asistență socială, care sunt fundamentale pentru planificarea sistemelor de pensii și a serviciilor sociale. Prognozele funcționale pot, de asemenea, să includă estimări ale numărului de recruți necesari pentru forțele armate, numărul de consumatori pentru diferite tipuri de produse, și numărul de alegători pentru planificarea alegerilor.

Toate prognoze funcționale, bazate pe prognoze demografice, urmează o schemă logică similară, folosind proceduri de calcul riguroase pentru a oferi rezultate precise și relevante. Diferențele dintre aceste prognoze constau în detalii specifice, dar toate urmăresc obiectivul de a sprijini deciziile informate și eficiente în gestionarea populației și resurselor unei țări sau regiuni. Aceste prognoze reprezintă, astfel, un element central în planificarea pe termen lung și în asigurarea dezvoltării durabile a societății.

Organizațiile Internaționale care elaborează prognoze demografice. Principalele instituții care elaborează prognoze demografice pentru toate țările și regiunile lumii, inclusiv pentru Republica Moldova, și care diseminează rezultatele acestora sunt Organizația Națiunilor Unite (ONU/PNUD), Biroul de Recensământ al Statelor Unite (USCB), Institutul de Evaluare a Măsurilor și Rezultatelor în Sănătate (IHME) și Institutul Internațional de Analiză Sistemică Aplicată (IIASA, Austria). Aceste organizații utilizează metodologii de prognoză demografică puțin diferite, dezvoltă scenarii diverse privind tendințele demografice viitoare și se bazează pe estimări diferite ale populației actuale.

Prognozele ONU. Cele mai cunoscute prognoze demografice sunt cele realizate de Divizia de Populație a ONU (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2024). Utilizând metode standardizate, ONU furnizează date care pot fi utilizate pentru compararea indicatorilor demografici între diferite țări și regiuni, contribuind la o înțelegere mai profundă a schimbărilor demografice globale și a impactului acestora asupra dezvoltării durabile. Scopul principal al prognozelor demografice ale ONU este de a prezenta o imagine cuprinzătoare a schimbărilor demografice globale.

ONU utilizează o metodologie standardizată și riguroasă pentru a asigura comparabilitatea datelor între țări și regiuni. Aceasta include:

Modele probabilistice: Proiecțiile se bazează pe modele probabilistice care includ intervale de încredere (de obicei 80% și 95%) pentru a reflecta incertitudinea viitoarelor evoluții demografice.

Estimări pe termen lung: Proiecțiile sunt realizate pe o perioadă îndelungată, adesea până în anul 2100, pentru a furniza o imagine completă a tendințelor pe termen lung.

Divizia de Populație a Departamentului ONU pentru Afaceri Economice și Sociale utilizează informațiile oficiale despre populația fiecărei țări, inclusiv datele oferite de serviciile statistice naționale, studiile sociologice, bazele de date internaționale și alte surse, atunci când elaborează prognozele demografice pentru fiecare rundă.

În primele prognoze ale ONU au fost utilizate trei scenarii principale, devenite deja tradiționale în demografie, privind dinamica viitoare a indicatorilor: scenariul mediu, înalt și scăzut. În revizuirea din 2004 au fost prezentate cinci variante. În ultima prognoză din 2017 au fost propuse deja nouă astfel de scenarii: scenariul mediu, înalt și scăzut, scenariul cu fertilitate constantă, variantele cu înlocuirea curentă a generațiilor, migrație zero, mortalitate constantă, scenariul inercial (fertilitate de înlocuire, mortalitate constantă, migrație zero), precum și varianta cu mortalitate și fertilitate constante.

Aceste scenarii alternative sunt esențiale pentru a înțelege gama de rezultate posibile și pentru a evalua incertitudinile asociate cu schimbările demografice viitoare. Ele oferă factorilor de decizie și cercetătorilor o perspectivă amplă asupra riscurilor și oportunităților în planificarea pe termen lung, permițând ajustări flexibile ale strategiilor demografice naționale și internaționale. Deși prognozele ONU sunt actualizate periodic, reflectând datele noi și îmbunătățirile metodologice, la nivel național ele pot să nu reflecte cu precizie specificul fiecărei țări.

Multe țări utilizează prognozele elaborate de ONU, dar și de către serviciile statistice naționale și institutele de cercetare. Conform ultimei serii de prognoză ONU, lansată în 2024, pe planetă locuiesc 8,2 miliarde de oameni în acest an, iar proiecția pentru 2050 este de 9,7 miliarde. Se așteaptă un vârf de 10,3 miliarde de locuitori la mijlocul anilor 2080, moment în care se estimează că populația mondială va începe să scadă, ajungând la 10,2 miliarde în 2100. În timp ce populațiile unor țări continuă să crească rapid, alte țări se confruntă cu o scădere a populației. Concomitent, populația mondială îmbătrânește pe măsură ce speranța de viață la scară globală continuă să crească, iar fertilitatea să scadă. Din ce în ce mai multe țări se confruntă cu o scădere a populației din cauza fertilității scăzute și, în unele cazuri, a emigrării substanțiale. În 2024, există 61 de țări pentru care este caracteristică aceasta situația, inclusiv China, Japonia și Rusia. Se așteaptă că populația acestor țări va diminua cu 14% până în 2054, cu cele mai accentuate scăderi anticipate în Albania, Bosnia-Herțegovina, Lituania și Moldova, dacă tendințele de emigrare înaltă și fertilitate scăzută se vor menține în perioada de prognozare. Populația Chinei ar trebui să scadă cu 200 de milioane—aproape cu 14%—între 2024 și 2054. În India, deja cea mai populată țară din lume, numărul de oameni este proiectat să crească cu aproape 14% în aceeași perioadă de 30 de ani (World Population Prospects: The 2024 Revision).

Este de remarcat faptul că prognoza ONU este calculată pentru întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv regiunea transnistreană (*Tab.4.1*). Conform acestor date, Republica Moldova se numără printre țările cu cel mai rapid declin al populației și cu una dintre cele mai scăzute speranțe de viață din regiunea europeană (United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2024).

Tab.4.1. Prognoza ONU privind evoluția populației Republicii Moldova până în anul 2050

	Numărul populației, mii	Schimbarea anuală, %	Schimbarea anuală, mii	Migrația netă, mii	Vârsta mediană	Rata totală de fertilitate	Densitatea (pop/km ²)
2025	3053	-1,38	-41	-30	38,6	1,73	92,3
2030	2854	-1,10	-31	-15	40,7	1,73	86,3
2035	2701	-1,11	-30	-13	42,1	1,73	81,7
2040	2558	-1,06	-27	-10	41,9	1,73	77,4
2045	2425	-1,11	-27	-10	39,8	1,73	73,3
2050	2293	-1,15	-26	-8	39,5	1,73	69,3

Sursa: World Population Prospect, 2024, scenariu – fără schimbări

Prognozele Eurostat. Eurostat¹¹⁶ elaborează prognoze demografice pentru toate cele 27 de state membre ale UE și țările din Asociația Europeană a Liberului Schimb (Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Elveția). Cea mai recentă prognoză demografică, publicată de Eurostat, a fost elaborată în martie 2023 și se referă la anul 2022, incluzând prognoze la nivel regional (NUTS 3). Pe baza prognozelor demografice ale Eurostat se dezvoltă o abordare complexă pentru analiza impactului îmbătrânirii populației asupra sistemelor de pensii pentru fiecare țară în parte, care este ajustată periodic în conformitate cu reformele realizate. Țările UE își construiesc propriile prognoze demografice, aplicând ipoteze specifice și urmărind obiective naționale practice, elaborând inclusiv prognoze demografice pentru unitățile administrativ-teritoriale.

Acuratețea și fiabilitatea prognozelor demografice. Pentru evaluarea calității prognozelor demografice se folosesc diferiți termeni: acuratețe (accuracy), fiabilitate (reliability), incertitudine (uncertainty). Categoriile surselor de erori în prognoză:¹¹⁷

- erori în datele inițiale (incompletitudine, dificultăți de evidență, denaturări, omisiuni în timpul efectuării recensămintelor populației);
- inexactități în determinarea valorilor prognozate ale parametrilor demografici (de exemplu, speranța de viață la naștere);
- evenimente imprevizibile (epidemii, războaie, catastrofe naturale, cum ar fi inundații sau foamete, crize economice, aflux de migranți etc.);
- caracterul probabilistic al proceselor demografice, care duce la fluctuații în estimările numărului de născuți, decedați și migranți;
- inexactități în construirea modelelor pentru prognozarea fiecăreia dintre cele trei componente: natalitate, mortalitate sau migrație, care pot duce la erori în indicatorii prognozați.

116 A se vedea: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/population-projections?etrans=ro>

117 A se vedea: Khan H.T.A., Lutz W. How well did past UN Population Projections anticipate demographic trends in six Southeast Asian countries? În: Oxford Institute of Ageing. Working paper 507. Oxford, UK. 2007. URL: http://www.ageing.ox.ac.uk/files/workingpaper_507.pdf

Acuratețea și fiabilitatea prognozelor demografice sunt determinate de mai mulți factori interconectați, inclusiv calitatea și actualitatea datelor utilizate, robustețea metodologiei aplicate, precum și de capacitatea de a anticipa corect schimbările viitoare ale principalelor componente demografice: fertilitatea, mortalitatea și migrația. Datele utilizate în prognozele demografice provin de obicei din surse oficiale, precum recensăminte, anchete de populație și statistici administrative, însă acuratețea acestora poate varia în funcție de țară și regiune, ceea ce influențează direct fiabilitatea estimărilor.

Metoda componentelor pe cohorte, utilizată în majoritatea prognozelor pe termen lung, este recunoscută pentru capacitatea sa de a captura în mod riguros dinamica populației, dar este dependentă de ipoteze privind evoluția viitoare a ratelor de fertilitate, mortalitate și migrație. Aceste ipoteze sunt dezvoltate pe baza analizelor tendințelor istorice și a prognozelor privind factorii socioeconomiци, politici și tehnologici, însă orice schimbare bruscă sau neprevăzută, cum ar fi pandemii, conflicte, schimbări climatice sau revoluții tehnologice, poate devia semnificativ rezultatele prognozate. În plus, politicile guvernamentale, precum cele de sprijin pentru familii sau măsurile de control al migrației, pot modifica traiectoriile demografice.

Pentru a reduce incertitudinile, prognozele demografice sunt de obicei actualizate periodic, pe măsură ce devin disponibile noi date sau apar schimbări metodologice. De asemenea, ele includ o varietate de scenarii alternative (de exemplu, scenarii cu fertilitate sau migrație ridicată sau scăzută), pentru a oferi o gamă largă de posibilități și a sprijini luarea deciziilor informate la nivel politic și strategic. În general, proiecțiile demografice pe termen scurt tind să fie mai precise, în timp ce cele pe termen lung sunt mai speculative și mai susceptibile la erori. Totuși, chiar și în condițiile unor incertitudini semnificative, prognozele demografice rămân instrumente esențiale pentru planificarea pe termen lung, deoarece oferă o bază solidă pentru evaluarea impactului potențial al schimbărilor demografice asupra economiei, sistemelor de sănătate, educație și pieței muncii.

4.3 Experiența Republicii Moldova în elaborarea prognozelor demografice

Până în anul 2024, în Republica Moldova nu au fost elaborate prognoze demografice oficiale, în principal din cauza absenței unei solicitări guvernamentale explicite. De asemenea, elaborarea acestor prognoze nu este prevăzută în cadrul Legii privind statistica oficială, ceea ce face ca Biroul Național de Statistică (BNS) să nu includă dezvoltarea lor în atribuțiile sale. Eforturile întreprinse de Ministerul Muncii și Protecției Sociale, responsabil de politica demografică, cu sprijinul Fondului ONU pentru Populație (UNFPA), și cu participarea reprezentanților mediului academic, au dus la adoptarea Hotărârii Guvernului privind elaborarea prognozelor demografice (HG nr. 284/2024), care reglementează dezvoltarea periodică a acestora atât la nivel național, cu actualizare anuală, cât și la nivel teritorial, cu actualizare o dată la 3 ani. Conform hotărârii, elaborarea prognozelor demografice este încredințată

Centrului de Cercetări Demografice (CCD) al Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei de Studii Economice din Moldova.

Prognozele demografice ale CCD sunt proiecții demografice elaborate pe baza cercetării a tendințelor în dinamica mortalității, fertilității și migrației, sunt de caracter determinist, fiind bazate pe scenarii de tipul „ce s-ar întâmpla dacă”, care urmăresc să prezinte evoluțiile ipotetice ale dimensiunii și structurii populației. Aceste proiecții se bazează pe un set de ipoteze pentru nivelurile viitoare de fertilitate, mortalitate și migrație. Nivelul migrației este foarte dificil de prognozat, în special în prezent, când mobilitatea teritorială a populației a căpătat proporții extrem de mari.

Prognozele demografice ale CCD includ trei scenarii:

Scenariul scăzut reflectă evoluția cea mai probabilă a proceselor demografice, respectiv, se caracterizează cu cea mai înaltă precizie de estimare a numărului și structurii populației. De regulă, presupune o creștere moderată a speranței de viață la naștere (aproximativ cu 0,2 ani anual pentru ambele sexe), o scădere treptată a fertilității, reieșind din tendințele actuale, și o reducere a emigrației cu circa 50% către sfârșitul perioadei de prognozare.

Scenariile mediu și înalt sunt dezvoltate pentru a demonstra cum s-ar schimba numărul și structura populației Republicii Moldova în cazul îmbunătățirii semnificative a indicatorilor de fertilitate, mortalitate, și migrație. Scenariul înalt, de regulă, presupune reducerea emigrației până la 0 către sfârșitul perioadei de prognozare.

CCD a elaborat 5 serii de prognoze demografice (Tabelul 12). Prima serie a prognozei, pentru anii 2009-2050, a fost elaborată în anul 2009 pentru „Cartea verde a populației Republicii Moldova”. Fiind realizată pentru populația de tip închis (fără migrație), aceasta a demonstrat instalarea tendinței continue de reducere a numărului populației și de îmbătrânire demografică drept rezultat al schimbărilor în structura pe vârste a populației și scăderii fertilității.

Tab.4.2. Seriile prognozelor demografice elaborate de CCD

Seriile prognozelor	Perioada de prognozare	Publicarea
Prima serie	2009-2050	Matei, C., Paladi, G., Sainsus, V., & Gagauz, O. (2009). Cartea verde a populației Republicii Moldova. Chișinău: Statistica.
A doua serie	2014-2035	CCD. (2014). Profilul sociodemografic al Republicii Moldova la 20 de ani după adoptarea Programului de acțiune de la Cairo. (O. Gagauz, Ed.) Chișinău: UNFPA, CCD al INCE al AȘM.
A treia serie	2014-2035	„Анализ демографической ситуации в Республике Молдова” (CCD, 2016)
A patra serie	2019-2040	Gagauz, O., Buciuceanu-Vrabie, M., Pahomii, I., Știrba, V., Tabac, T., Grigoraș, E. (2021). Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: Provocări principale și politici necesare. Chișinău: CCD.
A cincea serie	2024-2040	Prognoza demografică oficială

Cea de-a doua serie a prognozei demografice, pentru perioada 2014-2035, s-a bazat pe datele statistice oficiale referitoare la populația stabilă disponibile la momentul respectiv. Această populație includea și migranții absenți din țară pentru o perioadă mai mare de un an. Rezultatele prognozei au evidențiat o dinamică demografică semnificativ mai negativă comparativ cu prognoza anterioară, care nu lua în considerare migrația. Migrația externă, ce a afectat în special grupele de vârstă tinere și adulte, a amplificat scăderea numerică a populației și a deteriorat structura acesteia, subliniind impactul profund al fenomenului migrațional asupra demografiei țării.

A treia serie a prognozei demografice, repetată pentru anii 2014-2035, a fost realizată în baza datelor alternative¹¹⁸ privind numărul și structura populației, inclusiv estimărilor noi privind nivelul fertilității și speranța de viață la naștere. Compararea datelor statisticii oficiale privind dinamica populației în anii 2014-2021 demonstrează că scenariul scăzut al prognozei este apropiat de datele privind dinamica reală a numărului populației în anii 2015-2021, conform datelor BNS. S-a înregistrat o diferență de 3,6% pentru o perioadă de cinci ani și de 7,7% pentru o perioadă de zece ani. Totodată numărul prognozat al populației a fost puțin mai mare decât efectivul populației conform datelor BNS (Gagauz, et al., 2021).

A patra serie de prognoză demografică pentru anii 2019-2040 a fost elaborată pe baza statisticilor oficiale privind populația cu reședința obișnuită, datele privind fertilitatea, mortalitatea și migrația populației pe sexe și vârstă pentru anul 2018.¹¹⁹ Pentru această serie de prognoze, pentru prima dată, CCD a avut la dispoziție un pachet complet de date demografice oficiale necesare, inclusiv despre migrație. Pandemia de Covid-19 a provocat o deteriorare a indicatorilor demografici în perioada 2020-2021, totuși, o comparație a rezultatelor acestei serii de prognoze demografice cu statisticile oficiale pentru 2019-2024 arată că tendințele prognozate sunt confirmate, rezultatele prognozei fiind apropiate de indicatorii dinamicii reale a mărimii și structurii populației.

În procesul de elaborare a prognozelor demografice, specialiștii CCD au îmbunătățit constant abordările tehnice și metodologice, ceea ce a condus la creșterea calității și preciziei rezultatelor. În contextul declinului populației, determinat în principal de emigrarea masivă, principiul de bază urmărit în elaborarea prognozelor demografice este evitarea exagerării dimensiunii scăderii populației. Analizele comparative ulterioare, între rezultatele prognozelor și dinamica populației reale conform statisticilor oficiale, arată că diferențele, de regulă, nu depășesc 5% pe o perioadă de cinci ani. În acest context, scenariul scăzut (inerțial) se dovedește a fi cel mai probabil, mai ales pe termen scurt, oferind o bază solidă pentru planificarea socioeconomică.

118 Calculele sunt prezentate în Penina O., Jdanov D., Grigoriev P. Producing reliable mortality estimates in the context of distorted population statistics: the case of Moldova. Rostock: Max Planck Institute, 2015.

119 A se vedea: Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.

4.4. Prognoza demografică oficială pentru anii 2024-2040

Prognoza demografică oficială pentru anii 2024-2040 nu se deosebește semnificativ de prognoza demografică precedentă (seria a patra), fiind bazată pe reactualizarea tendințelor recente în dinamica fertilității, mortalității și migrației, vine cu unele precizări ce țin de efectivul populației prognozat și structura acestuia. Scenariile prognozei demografice presupun o creștere mai rapidă a speranței de viață la naștere, dinamica mai modestă a fertilității și reducerea consistentă a emigrației.

Scenariile prognozei demografice 2024-2040

Scenariul I – scăzut. Acesta pornește de la ipoteza că rata totală de fertilitate (RTF) va diminua puțin de la 1,7 copii per femeie de vârstă fertilă în anul 2024 până la 1,6 către anul 2040; speranța de viață la naștere pentru bărbați se va majora de la 67,5 ani până la 70,72 ani, iar pentru femei de la 76,04 până la 79,24 ani; rata netă a migrației se va micșora de la -1,01% până la -0,69%.

Scenariul 1-scăzut, reprezintă cel mai pesimist scenariu, dar totodată cel mai realist, dat fiind faptul că demonstrează evoluția populației în condițiile unor ritmuri de schimbare a numărului populației, estimați în baza tendințelor precedente.

Scenariul II – mediu. Pornește de la ipoteza unei creșteri a fertilității – de la 1,7 în anul 2024 până la 1,74 copii per femeie de vârstă fertilă către anul 2040; reducerii mai esențiale a mortalității și creșterii speranței de viață la naștere la bărbați de la 67,5 până la 73,9 de ani, iar la femei de la 76,04 de ani până la 80,02. Rata netă a migrației se va reduce de la -1,01% până la -0,31%.

Scenariul III – înalt. Se bazează pe ipoteza creșterii RTF până la 1,93 copii per femeie de vârstă fertilă către anul 2040; scăderea semnificativă a mortalității și creșterea speranței de viață la naștere la ambele sexe. Ca rezultat, speranța de viață la bărbați se va majora până la 74,86 de ani, iar la femei până la 81,13 ani. Rata netă a migrației va scădea până la -0,1% către sfârșitul perioadei de prognozare.

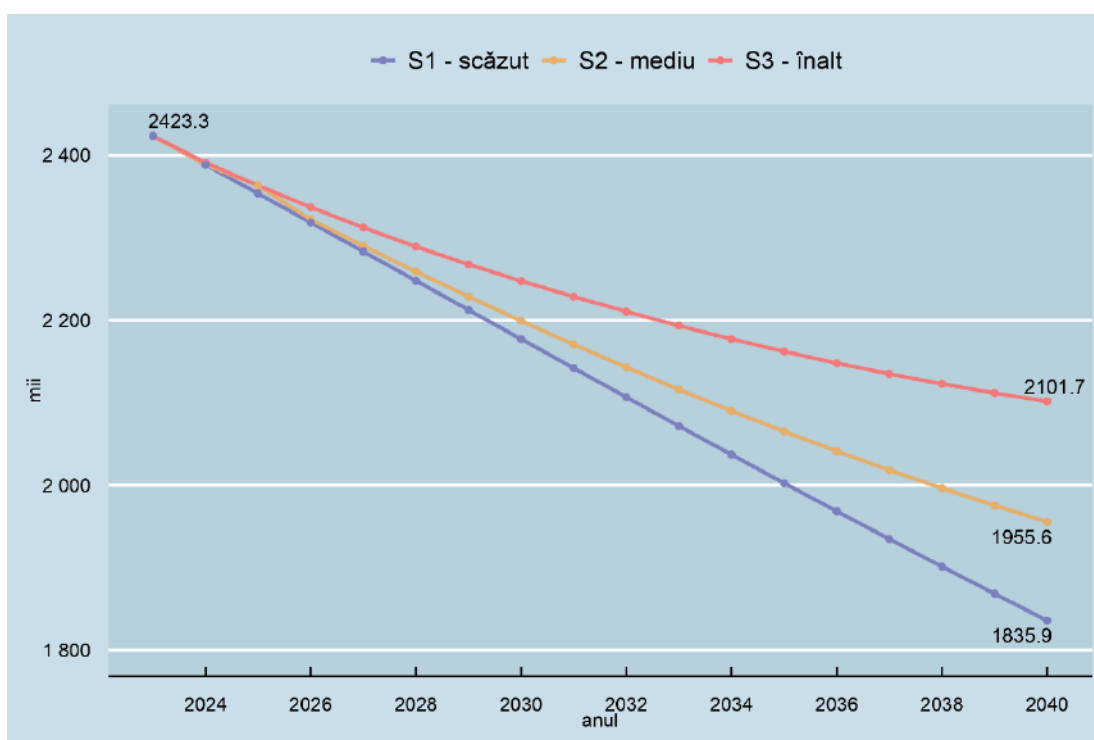
Prognoza demografică pentru perioada 2024-2040 evidențiază amploarea declinului demografic și schimbările profunde în structura populației Republicii Moldova. Emigrarea masivă a populației nu doar reduce numărul total de locuitori, ci influențează semnificativ și distribuția pe grupe de vârstă a populației rămase în țară, accentuând dezechilibrele demografice și sociale.

Conform scenariului 1 (scăzut), numărul populației va scădea de la 2423,3 mii în 2023 până la 1835,9 mii persoane în 2040 sau cu circa 24% în perioada prognozată. Un astfel de declin demografic este cauzat de factori precum rata ridicată a emigrației, fertilitatea relativ scăzută și mortalitatea relativ ridicată (Fig.4.1.).

Conform S2-mediului, până în 2040, populația scade la 1955,6 mii persoane sau cu 19,3%. Deși mai puțin dramatică decât în scenariul scăzut, această scădere indică totuși probleme demografice majore. Factori precum o posibilă stabilizare a natalității și o reducere a ratei emigrației ar putea contribui la această variantă.

Scenariu 3-înalt este cel mai optimist și sugerează cea mai mică scădere a populației. Până în 2040, populația scade la 2101,7 mii persoane sau cu 13,3%. În acest scenariu, se presupune o reducere esențială a emigrației, creștere semnificativă a fertilității și a speranței de viață. Impactul negativ asupra structurii pe vârste ar fi mai mic comparativ cu celelalte scenarii.

Fig.4.1. Dinamica proiectată a numărului populației Republicii Moldova, 2024-2040

Sursa: prognoza demografică, CCD 2024

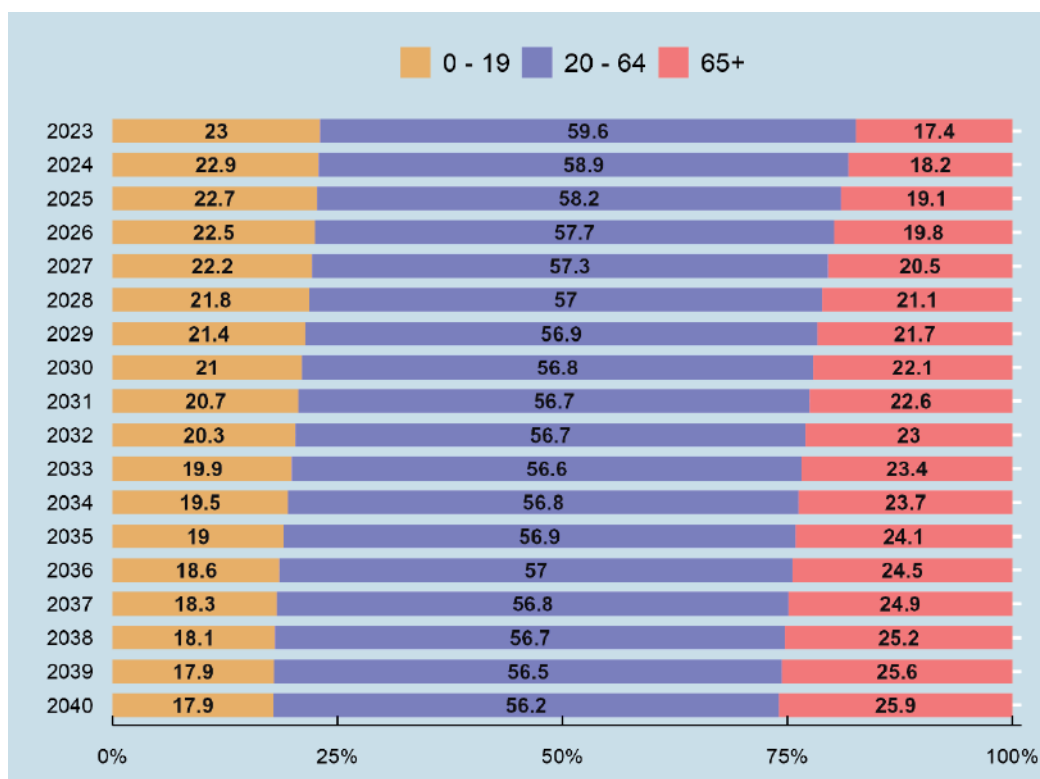
Se observă o tendință clară de îmbătrânire a populației, cu o creștere semnificativă a persoanelor în vârstă de 65 de ani și peste (Fig. 4.1.), diferențele procentuale fiind minore pentru toate cele trei scenarii. În 2023, această grupă reprezintă 17,4% în totalul populației, iar până în 2040 crește la 25,9%.

Deși populația în vârstă activă (20-64 ani) rămâne majoritară, procentul acesteia scade ușor de-a lungul anilor, de la 59,6% până la 56,2%. Această scădere reflectă o combinație de factori demografici, inclusiv migrația și îmbătrânirea populației.

Procentul populației tinere (0-19 ani) este în scădere semnificativă. În anul 2023, ponderea acestei categorii în totalul populației a constituit 23%, iar către anul 2040, conform scenariului mediu, poate diminua până la 17,9%. Această scădere este determinată de doi factori majori - rata înaltă a emigrației familiale, care presupune și emigrarea copiilor, pre-

cum și de scăderea a numărului de nașteri, de asemenea din cauză emigrației persoanelor de vârstă reproductivă.

Fig.4.2. Structura populației pe trei grupe mari de vârstă, 2023-2040, scenariu 2- mediu

Sursa: prognoza demografică, CCD 2024

4.5. Prognoza demografică în profil teritorial la orizontul anului 2033

Prognoza demografică în profil teritorial (Tab.4.3.) joacă un rol esențial în înțelegerea și anticiparea dinamicii populației la nivel regional, oferind date esențiale pentru politici publice adaptate la realitățile locale. Rezultatele prognozei pentru 2033 indică o scădere semnificativă a populației în majoritatea unităților teritorial-administrative ale Republicii Moldova, în special în regiunile rurale și periferice. Această depopulare va avea un impact profund asupra forței de muncă, a structurii sociale și a economiei locale. Regiunile cu o migrație internă și internațională mai intensă, precum Nord și Centru, vor înregistra scăderi mai mari ale populației, în timp ce zonele urbane și autonome, cum ar fi Chișinău și UTA Găgăuzia, vor fi mai puțin afectate datorită migrației interne pozitive și a unor niveluri mai ridicate ale fertilității.

Scăderea populației, mai ales în rândul tinerilor și al persoanelor apte de muncă, impune necesitatea unor măsuri proactive din partea autorităților pentru a aborda îmbătrânirea populației și depopularea rurală. Regiunile cu o populație îmbătrânită, cum ar fi Telenești și Basarabeasca, Ștefan-Vodă, Telenești și alții vor avea nevoie de politici specifice pentru a atenua impactul negativ asupra dezvoltării socio-economice. Această prognoză subliniază importanța planificării strategice la nivel regional pentru a gestiona eficient aceste schimbări demografice

Tab.4.3. Numărul proiectat al populației pe unități administrativ-teritoriale

	2023	2033	Scăderea, %	% populației în vârstă de 65+
Total Republica Moldova	2423294	2071362	-14,5	23,8
Chișinău	665462	629465	-5,4	18,5
Nord	644576	534210	-17,1	26,3
Bălți	89357	81331	-9,0	19,1
Briceni	47962	37402	-22,0	29,4
Donduseni	29675	24599	-17,1	27,2
Drochia	56746	46831	-17,5	28,7
Edineț	52752	40804	-22,6	29,5
Fălești	61987	50744	-18,1	26
Florești	60119	49450	-17,7	26,7
Glodeni	40528	33530	-17,3	26,5
Ocnia	37257	30633	-17,8	28,7
Rîșcani	46869	39574	-15,6	26,9
Sîngerei	61628	49902	-19,0	26,4
Soroca	59696	49410	-17,2	28,5
Centru	674195	540051	-19,9	25,8
Anenii Noi	57718	46517	-19,4	26,5
Calarasi	45214	35399	-21,7	27,5
Criuleni	53338	43957	-17,6	23,5
Dubăsari	23404	19416	-17,0	25,6
Hîncești	70431	55353	-21,4	26,8
Ialoveni	69771	57025	-18,3	23,5
Nisporeni	37126	28509	-23,2	28
Orhei	75228	60326	-19,8	26,1
Rezina	32523	26234	-19,3	26
Strășeni	61754	49768	-19,4	25,5
Șoldanești	27405	21953	-19,9	26,3
Telenești	41615	31144	-25,2	30,6
Ungheni	78668	64450	-18,1	23,1
Sud	439061	367636	-16,3	26,1
Basarabeasca	16200	12689	-21,7	30,9
Cahul	74468	59020	-20,7	27,1
Cantemir	34327	25144	-26,8	28,3
Causeni	60926	50258	-17,5	26,8
Cimișlia	31781	24432	-23,1	32,2
Leova	31404	24557	-21,8	27,9
Ștefan-Voda	45135	34522	-23,5	29,1
Taraclia	29624	26303	-11,2	24,5
UTA Găgăuzia	115196	110711	-3,9	22

Sursa: prognoza demografică, CCD 2024

Pentru a combate efectele negative ale depopulării și îmbătrânirii populației, autoritățile publice locale (APL) trebuie să colaboreze în mai multe domenii esențiale cum ar fi:

- crearea unor zone economice intercomunitare;
- dezvoltarea de programe comune de asistență socială;
- colaborare între APL pentru crearea unor centre medicale regionale;
- colaborare pentru modernizarea infrastructurii de apă și canalizare;
- politici de retenție a tinerilor și stimularea revenirii migrantilor consolidarea instituțiilor educaționale;
- colaborare regională pentru modernizarea infrastructurii rutiere;
- crearea de programe comune de formare profesională.

Aceste măsuri necesită o cooperare strânsă între APL, acces la fonduri naționale și europene, precum și implicarea activă a comunităților locale pentru a asigura un viitor sustenabil pentru regiunile afectate de depopulare și schimbări demografice.

Ca exemplu de gestionare inteligentă a depopulării prezintă Programul "Smart Depopulation" al Estoniei care oferă o abordare inovatoare pentru gestionarea provocărilor demografice, concentrându-se pe adaptarea și optimizarea infrastructurii și serviciilor în fața scăderii populației. Republica Moldova, confruntată cu provocări similare legate de depopulare, poate învăța din experiența Estoniei și adapta soluții similare la contextul său specific.

Estonia a aplicat eficient soluții de cooperare intercomunală pentru partajarea resurselor și furnizarea comună a serviciilor publice. Republica Moldova poate învăța din acest model și încuraja colaborarea între unitățile administrativ-teritoriale (APL) pentru a gestiona infrastructura comună, cum ar fi drumurile, sistemele de canalizare și centrele de servicii. Partajarea resurselor între localități poate reduce costurile și poate crește eficiența în regiunile cu scădere demografică semnificativă.

Unele măsuri de politici implementate în Estonia sunt:

- digitalizarea guvernului și serviciilor publice. Prin digitalizarea completă a serviciilor administrative, cetățenii, chiar și cei din regiunile rurale și mai puțin populate, pot accesa servicii guvernamentale și administrative fără a fi nevoie să se deplaseze în centre urbane;
- analize demografice detaliate și date în timp real sunt utilizate pentru a planifica și ajusta infrastructura publică în funcție de nevoile actuale și proiecțiile de scădere a populației;
- politici de susținere a antreprenoriatului și inovației în zonele rurale, încurajând dezvoltarea afacerilor mici și a start-up-urilor tehnologice;
- politici eficiente de atragere a specialiștilor din diaspora și a migrantilor, oferindu-le stimulente pentru a reveni și a contribui la dezvoltarea țării;
- soluții de cooperare intercomunală pentru partajarea resurselor și furnizarea comună a serviciilor publice. Încurajarea colaborării între APL pentru a gestiona infrastructura

comună, cum ar fi drumurile, sistemele de canalizare și centrele de servicii. Partajarea resurselor între localități poate reduce costurile și poate crește eficiența în regiunile cu scădere demografică semnificativă;

- programe speciale care oferă servicii personalizate pentru vârstnici, precum și adaptarea infrastructurii publice pentru a răspunde nevoilor acestora; politici de asistență socială și sănătate specifice pentru populația în vârstă, prin extinderea serviciilor de asistență la domiciliu și crearea unor rețele de suport social;
- aplicarea tehnologiei Smart City chiar și în localități mici, utilizând soluții digitale pentru managementul resurselor publice, cum ar fi energia, apa și securitatea publică; eficientizarea administrării locale pentru a face zonele rurale mai atractive din punct de vedere economic și social.

Întrebări de recapitulare:

1. Ce reprezintă prognoza demografică?
 2. Ce organizații elaborează prognozele demografice?
 3. Care este necesitatea elaborării prognozelor demografice?
-

Sarcini de lucru individual:

1. Explorați ipotezele și rezultatele prognozei demografice elaborate de Centrul de Cercetări Demografice. Formulați concluzii și discutați-le în grup. Vezi: Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021. Gagauz, O. (coord).
 2. Formulați unele măsuri de politici la nivel local, având drept scop atenuarea efectelor negative ale depopulării și îmbătrânirii demografice, luând în considerare specificul local.
-

Bibliografie selectivă:

1. Gagauz O. Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare. Chișinău, 2021.
 2. Khan H., Lutz W. How well did past UN Population Projections anticipate demographic trends in six Southeast Asian countries? *Oxford Institute of Ageing. Working paper 507*. 2007. Oxford, UK. Disponibil: http://www.ageing.ox.ac.uk/files/workingpaper_507.pdf
 3. Shrinking Smartly in Estonia: Preparing Regions for Demographic Change. 2020. Disponibil: https://reform-support.ec.europa.eu/document/download/52e2bd22-1cc6-411c-b6bb-4ee2435ab247_en?filename=Shrinking%20Smartly%20in%20Estonia-Preparing%20Regions%20for%20Demographic%20Change.pdf
-

MODULUL II. ÎMBĂTRÂNIREA ACTIVĂ

5. ANGAJAMENTE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE

Conținuturi:

- 5.1. Conceptul de Îmbătrânire Activă și importanța promovării îmbătrânirii active și sănătoase
- 5.2. Cadrul internațional în domeniul îmbătrânirii active

Obiective de referință:

- să stabilească semnificația conceptului de îmbătrânire activă;
- să identifice determinanții îmbătrânirii active;
- să determine importanța promovării și implementării îmbătrânirii active;
- să releve semnificația principiilor ONU privind persoanele în vârstă;
- să analizeze contribuția ONU la promovarea îmbătrânirii active;
- să evalueze domeniile de intervenție în plan național pentru promovarea îmbătrânirii active.

Competențe:

1. - identificarea domeniilor de intervenție în plan național pentru asigurarea implementării îmbătrânirii active;
2. - stabilirea racordării politicilor naționale la angajamentele internaționale.

Termeni-cheie: îmbătrânire activă, UNECE, MIPAA/RIS

5.1. Conceptul de Îmbătrânire Activă și importanța promovării îmbătrânirii active și sănătoase

Conceptul de Îmbătrânire Activă a fost introdus ca parte a politicilor de „îmbătrânire activă”, fiind un mijloc potențial de intervenție, necesar în contextul creșterii ponderii populației în vârstă și presiunii puse pe sistemul economic, de asigurări sociale, de sănătate și asistență socială. Introducerea acestui concept în circuitul public datează cu anii 60 ai secolului al XX-lea, pe fundalul discuțiilor asupra teoriei dezangajării, dezvoltată de cercetătorii americani Cumming E. și Henry W. (1961). În concepția cercetătorilor, pe măsură ce persoanele îmbătrânesc, acestea se retrag treptat din viața socială și își reduc rolurile. În aceste condiții îmbătrânirea activă pune accentul pe politicile de activare a persoanelor vârstnice, marcându-se o trecere de la abordarea pasivă la cea activă în raport cu aceste persoane.

În anii 80 ai secolului al XX-lea asistăm la o reactualizare a conceptului, în contextul discuțiilor asupra „îmbătrânirii productive”, punându-se accent pe întreg ciclul de viață, nu doar pe ultima etapă de viață (bătrânețea)¹²⁰. Noua abordare a fost considerată una îngustă, axându-se în special pe aspectele economice: **dezvoltarea de măsuri care să contribuie la extinderea oportunităților pentru persoane după pensionare**. Abordarea dată a îmbătrânirii a fost promovată în contextul interesului Organizației Națiunilor Unite față de provocările sociale ale îmbătrânirii.

Totodată, un rol esențial în promovarea îmbătrânirii active l-a avut Organizația Mondială a Sănătății, care a evidențiat legătura dintre activitate și sănătate, înaintând o abordare mai extinsă a îmbătrânirii, depășind abordarea îmbătrânirii productive. Astfel, Organizația Mondială a Sănătății (2002) definește îmbătrânirea activă ca fiind **procesul de optimizare a oportunităților pentru sănătate, participare și securitate pentru a îmbunătăți calitatea vieții oamenilor pe măsură ce aceștia îmbătrânesc**.¹²¹ Totodată, cuvântul „activ” se referă la participarea continuă la activitățile sociale, economice, culturale, spirituale și civice, nu doar la capacitatea de a fi fizic activ sau pentru participare pe piața muncii.

Noua concepție a reprezentat trecerea de la abordarea bazată pe nevoi la cea pe drepturi și responsabilități. În același timp, Organizația Mondială a Sănătății relevă importanța calității vieții în anii de tinerețe pentru determinarea bunăstării în etapele ulterioare, precum și natura socială a îmbătrânirii. În acest sens, noua abordare a îmbătrânirii active se sprijină pe 3 piloni: **sănătate, participare și securitate**, evidențiindu-se caracteristica de multidimensionalitate a conceptului, care implică necesitatea de integrare a îmbătrânirii în toate domeniile.

Conceptele-cheie care caracterizează concepția îmbătrânirii active sunt:

- **autonomia** – credința subiectivă în capacitatea de controla viața zi de zi, de a depăși problemele și de a lua decizii bazate pe propriile convingeri și alegeri;
- **independența** – abilitatea de a îndeplini în mod independent diverse funcții în viața cotidiană, fără ajutor sau cu un minim ajutor din partea celorlalți;
- **calitatea vieții** – percepția unei persoane asupra propriei poziții sau situații din viață, ținând cont de cultura și valorile mediului social, precum și în raport cu scopul, standardele, așteptările sale. Pe măsură ce oamenii îmbătrânesc, calitatea vieții lor este determinată în mare măsură de capacitatea lor de a fi autonomi și independenți;
- **speranța de viață sănătoasă** – capacitatea de a trăi până la sfârșitul vieții fără limitări funcționale semnificative.¹²²

Sarcină de lucru în grup:

În opinia Dvs, ce este necesar pentru ca persoanele în vârstă să se bucure de o bătrânețe activă și sănătoasă? Ce înseamnă a „îmbătrâni frumos”?

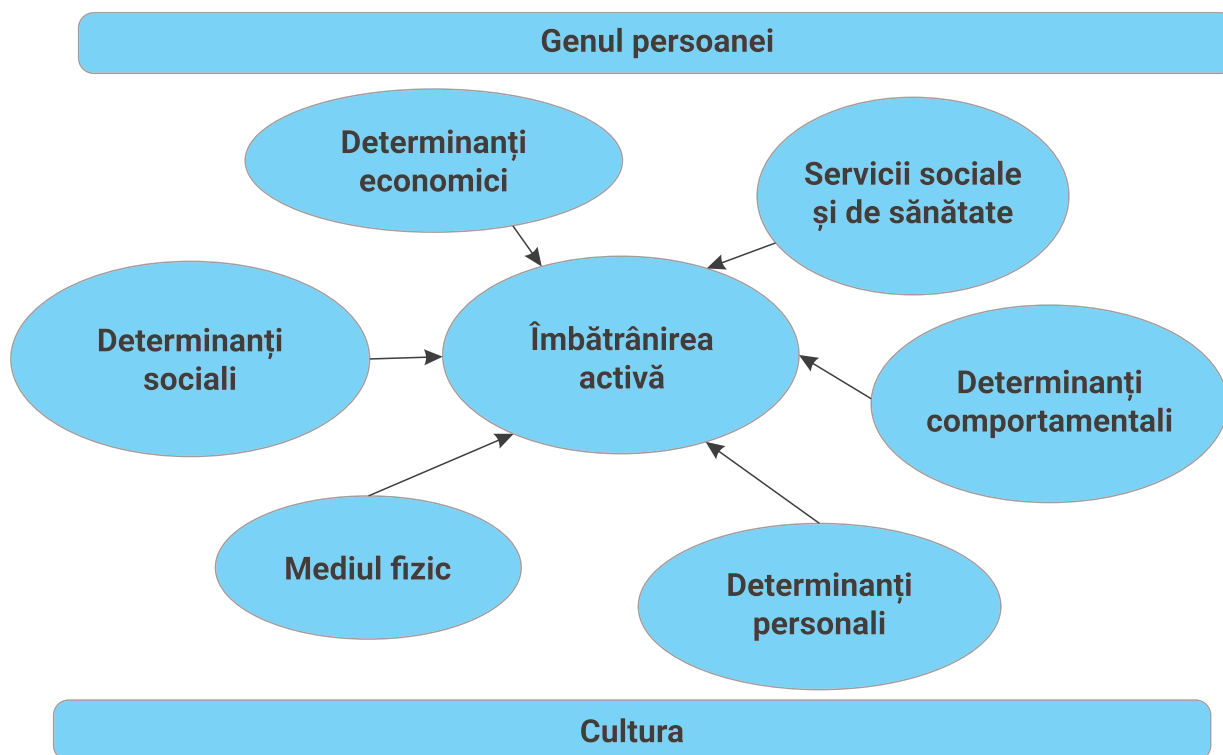
120 A se vedea: Hamblin K.A. Active Ageing in the European Union. Policy Convergence and Divergence, London, 2013, p.8.

121 A se vedea: World Health Organization. Active Ageing. A Policy Framework, 2014, p.12.

122 A se vedea: Здоровое и активное старение. https://vecumsnavskerslis.lv/sites/default/files/imce/lv/docs/1.modulis_ru/1.modulis_1.nodarbiba/.pdf

Organizația Mondială a Sănătății consideră că îmbătrânirea activă depinde de o varietate de influențe sau determinanți care înconjoară indivizii, familiile și comunitățile. Acestea includ condiții materiale, precum și factori sociali care afectează comportamentul și sentimentele. Toți acești factori, precum și interacțiunea dintre ei, joacă un rol important în influențarea modului de promovare a îmbătrânirii active și a felului în care oamenii îmbătrânesc.

Fig.5.1. Factorii determinanți ai îmbătrânirii active¹²³

Cultura este un factor determinant transversal pentru înțelegerea îmbătrânirii active, modelând modul în care îmbătrânim. În condițiile în care cultura este un factor social important, aceasta are o influență deosebită asupra celorlalți determinanți ai îmbătrânirii active. Valorile, normele și obiceiurile specifice fiecărei culturi influențează modul în care sunt văzute persoanele în vârstă și inclusiv perceput procesul de îmbătrânire în societate. Spre exemplu, în societățile în care se acordă o importanță tineretii, vitalității și atractivității fizice, persoanele în vârstă tind să fie „invizibile”.¹²⁴ În același timp, în societățile și culturile pre-moderne persoanele în vârstă erau considerate ca fiind purtătoare de înțelepciune, iar cei mai în vârstă erau implicați în luarea deciziilor. În schimb în societățile moderne statutul persoanelor în vârstă a avut de suferit, înțelepciunea acestora fiind un lucru neapreciat de tineri, chiar fiind considerat demodat.

123 A se vedea: Global Age-friendly Cities: a guide. WHO, 2007, p.5.

124 A se vedea: Giddens A. Sociologie. București, 2001, p.149

În promovarea politicilor și programelor de îmbătrânire activă se vor lua în considerare specificul cultural al țării sau zonei, eliminându-se în același timp stereotipurile față de persoanele în vârstă.

Perspectiva de **gen** este relevantă în considerarea opțiunilor de politici, în special asupra modului în care acestea vor afecta bunăstarea bărbaților și a femeilor. În o multitudine de societăți, femeile și fetele au un statut social mai scăzut comparativ cu bărbații, cu acces mai scăzut la educație, resurse financiare etc. Implicarea femeilor mai mult în îngrijirea membrilor de familie poate contribui la renunțarea muncii plătite și, de asemenea, la sporirea sărăciei și a înrăutățirii stării de sănătate odată cu înaintarea în vârstă. În schimb bărbații sunt mai des expuși situațiilor de risc, îmbolnăvirilor din cauza consumului de alcool, fumat sau drog.

Astfel, cultura și genul reprezintă principalii determinanți ai îmbătrânirii active, cu influență asupra celorlalți.

Accesul la servicii de sănătate și de îngrijire de înaltă calitate și demnă pe termen lung este deosebit de important în viața ulterioară, starea de sănătate influențând direct starea de bine la vârste înaintate. Totodată, expunerea la poluare afectează mai des tinerii și bătrânii, aceștia fiind cele mai vulnerabile grupuri de populație. Astfel, pentru a promova îmbătrânirea activă, se impune necesar ca sistemele de sănătate să adopte o perspectivă a cursului vieții care să se acceseze pe promovarea sănătății, prevenirea bolilor și accesul echitabil la servicii de sănătate de calitate și îngrijire pe termen lung. De asemenea, se impune nevoia unei abordări integrate a serviciilor sociale și celor de sănătate, pentru a spori eficiența și rentabilitatea intervenției.

Determinanții comportamentali se referă la stilul de viață adoptat de persoane. Practicarea unui stil de viață sănătos și participarea activă la propria îngrijire sunt importante la toate etapele vieții. Este greșit să se considere că este prea târziu la bătrânețe de a adopta astfel de stiluri de viață. Dimpotrivă, implicarea în activități fizice adecvate, alimentație sănătoasă, lipsa consumului de tutun și a alcoolului, utilizarea rațională a medicamentelor la vârste înaintate poate preveni îmbolnăvirile și declinul funcțional, prelungește longevitatea și îmbunătățește calitatea vieții.

Determinanții personali – genetica și factorii psihologici – au impact asupra modului în care fiecare persoană îmbătrânește. Procesul de îmbătrânire reprezintă el însuși un set de procese biologice determinate genetic, care afectează în mod progresiv funcțiile organismului, în rezultat înregistrându-se răspuns întârziat la stres ceea ce conduce la apariția bolilor. Influența geneticii se atestă asupra unor afecțiuni cronice (diabet, Alzheimer etc.). Însă, în unele cazuri apariția unor boli determinate genetic ar putea fi amânată prin practicarea unui stil de viață sănătos și prin interacțiuni cu rețeaua de prieteni și familie.

Factorii psihologici, precum inteligența și capacitatea cognitivă, reprezintă predictorii ai îmbătrânirii active și a longevității. O dată cu înaintarea în vârstă scad unele capacități cognitive, spre exemplu memoria, capacitatea de a învăța etc. De cele mai multe ori declinul capacității cognitive este determinat mai degrabă de o serie de factori, precum neutilizare

deplină a acesteia, depresie, consum de alcool/drog sau medicamente, lipsa de motivație și de încredere, singurătate și izolare, decât de bătrânețe în sine.

Determinanții referitori la mediul fizic – gradul de accesibilizare a mediului fizic influențează participarea socială a persoanelor, în special a celor în vârstă. Spre exemplu, persoanele în vârstă care locuiesc într-un mediu nesigur sau în regiuni cu bariere fizice multiple au mai puține șanse de a se deplasa în afara locuinței, în acest caz sporind izolarea, depresia și altele. În contextul îmbătrânirii active sunt necesare măsuri de accesibilizare a transportului public atât în mediul urban, cât și rural; accesibilizarea infrastructurii fizice: trotuare, drum de acces, dispunerea de rampe etc. De asemenea, locuințele și cartierele sigure și accesibile sunt importante pentru bunăstarea vârstnicilor, inclusiv apropierea locuinței de serviciile esențiale (magazin, farmacie, etc.) și de membrii familiei, aceste aspecte contribuind la diminuarea izolării sociale și încurajarea interacțiunii sociale.

Determinanții sociali – în categoria dată de determinanți sunt incluși sprijinul din partea rețelei sociale, oportunitățile de educație de-a lungul vieții și protecția împotriva abuzului și violenței. Se consideră că aceștia contribuie semnificativ la sănătatea, participarea și siguranța oamenilor în vârstă. Există studii care atestă că încurajarea și atașamentele sigure în copilărie influențează capacitatea unei persoane de a învăța și de a se înțelege cu ceilalți în toate etapele ulterioare ale vieții. Lipsa unui sprijin social adecvat conduce la înrăutățirea stării de sănătate și a calității vieții. Întreruperea relațiilor sociale, singurătatea și relațiile tensionate sunt surse de stres, iar relațiile sociale de susținere și încurajare sunt surse vitale de suport emoțional. Totodată, persoanele în vârstă sunt mai vulnerabile la violență, fie din partea familiei, a îngrijitorilor sau a persoanelor străine. Nivelul de educație obținut, dar și oportunitățile de învățare pe tot parcursul vieții, pot ajuta oamenii să-și dezvolte abilități și încrederea în sine pentru a se adapta mai ușor bătrâneții și de a rămâne independenți.

Ocuparea în câmpul muncii, care este un factor determinant pe parcursul vieții la vârste adulte, influențează în mare măsură asigurarea financiară și bunăstarea economică pentru bătrânețe. Adesea problemele de angajare a persoanelor în vârstă sunt datorate lipsei de abilități, ceea ce poate fi soluționat prin extinderea oportunităților de învățare pe parcursul vieții.

Determinanții economici, în special veniturile, munca și protecția socială, au un impact deosebit asupra îmbătrânirii active. Prin politicile în domeniu este importantă reducerea sărăciei la toate vârstele, în condițiile în care persoanele în vârstă – în special femeile și cele din zonele rurale - sunt unele dintre cele mai vulnerabile categorii sociale din punct de vedere economic. Accesul la resurse economice a persoanelor în vârstă determină consumul de produse alimentare, adecvarea locuinței nevoilor acestora, accesarea serviciilor de sănătate etc.

Vulnerabilității pot fi expuse inclusiv persoanele în vârstă fără copii sau cu copii care trăiesc departe de aceștia. În lipsa unui sprijin din partea familiei pentru persoanele în vârstă, guvernele dezvoltă mecanisme de protecție socială.

Încadrarea în muncă a persoanelor în vârstă este un mijloc de sporire a bunăstării economice a acestora. În prezent tot mai mult se discută asupra necesității de a încuraja și sprijini contribuția pe care pot să o aducă persoanele în vârstă prin munci formale, informale, de îngrijire a membrilor familiei sau activități de voluntariat.

Prin înțelegerea complexității și relaționării determinantilor sociali pot fi dezvoltate politici de îmbătrânire activă eficiente, care să contribuie la o o mai bună valorificare a potențialului persoanelor în vârstă.

Sarcină de lucru în grup:

Identificați beneficiile implementării politicilor de îmbătrânire activă?

5.2. Cadrul internațional în domeniul îmbătrânirii active

Un rol important în promovarea și implementarea principiului îmbătrânirii active l-a avut Asamblarea Generală a ONU, care prin Rezoluția nr.33/52 din 14 decembrie 1978, a decis organizarea primei Asamblei pe Îmbătrânire. Aceasta s-a desfășurat în **anul 1982** (26 iulie-6 august) la Viena, în cadrul căreia a fost aprobat **Planul Internațional de Acțiuni**, ce reprezintă primul instrument internațional în domeniu. Planul de acțiuni a impulsionat formularea și adoptarea politicilor și programelor în domeniul îmbătrânirii. Documentul cuprinde 62 de recomandări de acțiuni în domenii, precum sănătatea și nutriția, protecția consumatorilor în vârstă, mediu, infrastructură/locuință, familie, bunăstare socială, securitate materială și ocupare, educație.

În anul 1991, prin Rezoluția nr.46/91 Asamblarea Generală a ONU a adoptat **Principiile ONU privind persoanele în vârstă**,¹²⁵ care se axează pe următoarele aspecte ale vieții persoanelor în vârstă:

- 1. Independență** prin care se face referire la dreptul persoanelor în vârstă de a avea acces la hrană, apă, locuință, îmbrăcăminte, îngrijire medicală prin furnizare de venituri, sprijin familial și comunitar și autoajutorare; posibilitatea de a lucra și a avea acces la oportunități generatoare de venituri, de a participa la stabilirea momentului de retragere de pe piața muncii, de a avea acces la program educaționale și de formare adecvate, de a putea trăi în medii sigure și adaptate și de a locui cât mai mult timp posibil la domiciliu;
- 2. Participare** – persoanele în vârstă ar trebui să rămână integrate în societate, să participe activ la formularea și implementarea politicilor care le afectează direct bunăstarea și să își împărtășească cunoștințe și abilitățile generațiilor mai tinere; să fie capabile să caute și să dezvolte oportunități în favoarea comunității și de a servi în calitate de voluntari și ar trebui să poată să se asocieze;
- 3. Îngrijire** – persoanele în vârstă ar trebui să beneficieze de îngrijire și protecție în familie și în comunitate în conformitate cu sistemul de valori culturale al fiecărei soci-

¹²⁵ A se vedea: United Nations Principles for Older Persons. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>

etăți; să aibă acces la asistență medicală pentru a le ajuta să mențină sau să recâștige nivelul optim de bunăstare fizică, mentală și emoțională și pentru a preveni sau a întârzia debutul bolii; să aibă acces la servicii sociale și juridice pentru a le spori autonomia, protecția și îngrijirea; să poată utiliza niveluri adecvate de îngrijire instituțională, oferind protecție, reabilitare și stimulare socială și mentală într-un mediu sigur; să se poată bucura de drepturile omului și libertățile fundamentale atunci când locuiesc în orice adăpost, îngrijire sau unitate de tratament, inclusiv respectarea deplină pentru demnitatea, convingerile, nevoile și intimitatea lor și pentru dreptul de a lua decizii cu privire la îngrijirea și calitatea vieții lor;

4. **Auto-împlinire** – persoanele în vârstă ar trebui să fie capabile să urmărească oportunități pentru dezvoltarea deplină a potențialului lor și să aibă acces la resurse educaționale, culturale, spirituale și reactive;
5. **Demnitate** - persoanele în vârstă ar trebui să poată trăi în demnitate și securitate și să fie libere de exploatare și abuz fizic sau psihic, și să fie tratate într-un mod echitabil.

Sarcină de lucru în grup:

Care din domeniile Principiilor ONU privind persoanele în vârstă prezintă deficiențe de implementare în Republica Moldova? De ce? Ce ar trebui întreprins pentru a îmbunătăți abordarea drepturilor persoanelor în vârstă?

Perspectivile de implementare a principiului îmbătrânirii active la nivel internațional au fost diversificate urmare a organizării celei de a Doua Asamblee a ONU pe Îmbătrânire, desfășurată în anul 2002 (8-12 aprilie), în cadrul căreia s-a adoptat **Planul Internațional de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea (MIPAA)**. Declarația politică și Planul Internațional de Acțiuni a determinat regândirea modului în care sunt organizate societățile, astfel încât să fie prietenoase pentru toate vârstele, prin transpunerea nevoilor persoanelor în vârstă în politicile publice, prin prisma celor 3 domenii prioritare:

1. persoanele în etate și dezvoltarea,
2. asigurarea sănătății și bunăstării persoanelor în etate,
3. crearea unor medii/condiții favorabile,

cuprinzând un număr de 250 recomandări de acțiuni.¹²⁶ Intervențiile țărilor se vor baza pe cele 10 angajamente ale MIPAA:

1. Integrarea îmbătrânirii în toate domeniile de politică, cu scopul de a aduce societățile și economiile în armonie cu schimbările demografice pentru a realiza o societate pentru toate vârstele,
2. Asigurarea integrării și participării depline a persoanelor în vârstă în societate,

¹²⁶ A se vedea: Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing. <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf>

3. Promovarea creșterii economice echitabile și durabile ca răspuns la îmbătrânirea populației,
4. Ajustarea sistemelor de protecție socială ca răspuns la schimbările demografice și la consecințele lor sociale și economice,
5. Permitearea piețelor muncii să răspundă la consecințele economice și sociale ale îmbătrânirii populației,
6. Promovarea învățării pe tot parcursul vieții și adaptarea sistemului educațional pentru a face față condițiilor economice, sociale și demografice în schimbare,
7. Asigurarea calității vieții la toate vârstele și menținerea unei vieți independente, inclusiv sănătatea și bunăstarea,
8. Integrarea unei abordări de gen într-o societate care îmbătrânește,
9. Sprijinirea familiilor care oferă îngrijire persoanelor în vârstă și promovarea solidarității intergeneraționale și intrageneraționale între membrii acestora,
10. Promovarea implementării Strategiei de Implementare Regională prin cooperare regională.

În art.12 al Declarației politice se menționează importanța celor două aspecte relevante ale îmbătrânirii active: împuternicirea și **participarea persoanelor în vârstă**. Totodată țările care sunt într-un proces de îmbătrânire demografică, erau îndemnate să integreze îmbătrânirea activă în sistemele de sănătate, de educație prin extinderea oportunităților de învățare de-a lungul vieții și de ocupare prin aplicarea programelor flexibile de muncă.

Planul Internațional de Acțiuni de la Madrid privind Îmbătrânirea (MIPAA) a determinat implicarea pleneră a statelor membre ale ONU să întreprindă măsuri care să asigure realizarea angajamentelor asumate. Provocările în implementarea recomandărilor MIPAA au fost discutate în cadrul conferințelor ministeriale organizate cu o periodicitate de 5 ani, fiind adoptate o serie de declarații ministeriale: Berlin (2002), Leon (2007), Viena (2012), Lisabona (2017) și Roma (2022). Țintele care urmează a fi atinse până în anul 2027, stabilite în Declarația Ministerială de la Roma, se referă la următoarele aspecte:

- promovarea îmbătrânirii active și sănătoase pe tot parcursul vieții,
- asigurarea accesului la îngrijire pe termen lung și sprijin pentru îngrijitori și familii,
- integrarea îmbătrânirii pentru a promova o societate pentru toate vârstele.

Un moment important în dezvoltarea domeniului de îmbătrânire activă a fost crearea de către Asamblarea Generală a ONU a **Grupului de lucru deschis privind îmbătrânirea** (Rezoluția nr.65/182 din 21 decembrie 2010), fiind organizate până la moment 12 sesiuni ale acestui grup. Scopul grupului de lucru este analiza cadrului internațional în domeniul drepturilor omului pentru persoanele în vârstă în vederea identificării posibilelor lacune și a modalităților optime de abordare a acestora.

Trebuie de menționat că evoluțiilor demografice la nivel internațional au impulsionat adoptarea de către Asamblarea ONU a rezoluției nr.73(12) din 2020, prin care se declară pe-

rioda 2021-2030 drept **Decada ONU privind Îmbătrânirea Sănătoasă**¹²⁷ pentru a impulsiona implementarea politicilor care au ca scop consolidarea acțiunilor de prevenire, monitorizare și abordare a sănătății persoanelor în vârstă.

La nivel european îmbătrânirea activă a fost lansată în discursul politic în anul **1999**, urmare a lansării comunicării Comisiei Comunităților Europene „*Towards a Europe for all Ages. Promoting Prosperity and Intergenerational Solidarity*”. Documentul accentuează nevoia adaptării politicilor și a practicilor de ocupare la procesul de îmbătrânire, a ajustării sistemelor de pensionare și a celor de sănătate pentru a răspunde nevoilor de sănătate și de îngrijire. Măsurile implementate sub umbrela promovării îmbătrânirii active au variat pe parcursul anilor. Totuși, principiile care au ghidat măsurile de politică se referă la încurajarea promovării învățării pe tot parcursul vieții, a activității de muncă de durată și pensionarea tardivă, a activismului după pensionare și implicarea în activități de menținere a sănătății și de sporire a capacităților de autoîngrijire.

În anul 2011 a fost lansat **Parteneriatul European de Inovare privind Îmbătrânirea Activă și Sănătoasă**, la inițiativa Comisiei Europene, având ca scop stimularea inovării și transformării digitale în domeniul îmbătrânirii active și sănătoase prin consolidarea cercetării și inovării.

Schimbările demografice caracterizate printr-o îmbătrânire accelerată a Europei, a impus promovarea plenară a îmbătrânirii active, context în care anul 2012 a fost declarat **Anul European al Îmbătrânirii Active și Solidarității între Generații** (Decizia nr. 940/2011/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 14 septembrie 2011 privind Anul european al îmbătrânirii active și solidarității între generații (2012)). Inițiativa a avut ca scop accentuarea contribuției persoanelor în vârstă pentru societate și economie, sporirea independenței acestora și întărirea solidarității între generații. Totodată în anul 2012 (7 decembrie) au fost aprobate **Principiile directoare pentru Îmbătrânire Activă**, care propun o serie de recomandări în următoarele domenii:

- **ocuparea forței de muncă**, printre care educație de-a lungul vieții, condiții de muncă sigure și sănătoase, strategii de management a vârstei, servicii de ocupare pentru persoanele vârstnice, prevenirea discriminării de vârstă, sisteme de taxe/beneficii favorabile angajării, transferul de experiență, reconcilierea muncii cu îngrijirea;
- **participarea în societate**, printre care securitatea veniturilor, incluziunea socială, voluntariatul seniorilor, participarea în luarea deciziilor, suport pentru îngrijitorii informali,
- **viața independentă**, printre care promovarea sănătății și prevenirea îmbolnăvirilor, adaptarea locuințelor și serviciilor, transport accesibil și acomodat, mediu, servicii și bunuri prietenoase vârstei, maximizarea autonomiei în îngrijirea pe termen lung.

O contribuție la sensibilizarea comunității europene asupra problemelor pe care le implică îmbătrânirea și la evaluarea potențialului neexploatat al persoanelor în vârstă, l-a avut

127 A se vedea: Resolution adopted by the General Assembly on 14 December 2020, United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030). <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/363/87/pdf/n2036387.pdf?token=rtSdQf-9CAK9SZv20Ue&fe=true>

Comisia Economică pentru Europa a Națiunilor Unite (UNECE), în special Unitatea Populație. În anul 2002 a avut loc Conferința Interministerială pe Îmbătrânire a UNECE, la Berlin, în cadrul căreia s-a adoptat **Strategia Regională de Implementare a MIPAA 2002**, care conține 10 angajamente.

Sub egida UNECE a fost constituit în anul 2008 **Grupul de lucru permanent pentru îmbătrânire** (Standing Working Group on Ageing), în componența căruia intră reprezentanți ai punctelor focale naționale privind îmbătrânirea a statelor membre ale UNECE, din care face parte și Republica Moldova. Reprezentanți ai ONG-urilor, mediului academic și ai organizațiilor internaționale participă în calitate de observatori.

Scopul Grupului de lucru este de a ajuta țările din regiunea UNECE să integreze îmbătrânirea populației în cadrul lor de politici și de reglementare, să se adapteze la schimbările demografice și să creeze un mediu care să favorizeze realizarea deplină a potențialului individual și social al longevității. Grupul de lucru are un rol important în:

- promovarea cooperării internaționale, a schimbului de experiență și discuțiilor politice privind îmbătrânirea și relațiile intergeneraționale, ținând cont de situația și nevoile diferite ale țărilor;
- elaborarea de linii directoare și recomandări de politici pentru guverne cu privire la problemele legate de îmbătrânirea populației;
- sprijinirea activităților de monitorizare a implementării MIPAA/RIS și coordonarea exercițiilor de revizuire și evaluare pe cinci ani a implementării MIPAA/RIS;
- oferirea de servicii de consiliere în materie de politici bazate pe cerere și alte activități de consolidare a capacităților;
- creșterea gradului de conștientizare cu privire la îmbătrânirea populației și la implicațiile acesteia în întreaga regiune UNECE;
- crearea de sinergii cu agendele politice aferente și colaborarea în cadrul și în afara UNECE¹²⁸.

Prin notele de politici, prin ghidurile și materialele elaborate, UNECE contribuie la integrarea problemelor îmbătrânirii la nivelul țărilor membre, prin consolidarea capacităților funcționarilor publici.

La fel, UNECE a lansat în anul 2012 împreună cu Comisia Europeană (Direcția Generală pentru Ocuparea Forței de Muncă, Afaceri Sociale și Incluziune), **Indicele Îmbătrânirii Active (ÎIA)**, care este un instrument statistic ce permite măsurarea nivelului în care persoanele în vârstă își pot realiza întregul potențial în ceea ce privește ocuparea forței de muncă, participarea la viața socială și culturală și viața independentă. Metodologia calculării ÎIA prevede utilizarea a 22 indicatori grupați în 4 domenii: ocuparea în câmpul muncii, participarea în societate, viață independentă, sănătoasă și în condiții de siguranță și capacitate și mediu favorabil pentru îmbătrânire activă. Inițial ÎIA a fost calculat pentru 27 de țări ale Uniunii Europene, ulterior măsurătorile au fost extinse asupra altor țări atât din cadrul, cât și din afara UE

128 A se vedea: <https://unece.org/population/standing-working-group-ageing>

(Canada, Islanda, Norvegia, Elveția, Serbia, Turcia etc.). Republica Moldova a calculat pentru prima dată ÎA în anul 2016, fiind recalculat în anul 2020. Actualmente ÎA este recunoscut și aplicat la nivel internațional ca instrument de evaluare a implementării MIPAA.

Un concept promovat la nivel internațional, dezvoltat de Organizația Mondială a Sănătății, este „**orașul prietenos vârstelor**” (Age-Friendly City), fiind dezvoltat în acest sens un ghid¹²⁹ care identifică opt domenii ale vieții urbane (acestea au fost dezvoltate în urma cercetărilor desfășurate în 33 de orașe din 22 de țări).

Cele opt domenii ale vieții urbane pe care ghidul s-a concentrat sunt: (1) spații și clădiri în aer liber; (2) transport; (3) locuințe; (4) participarea socială; (5) respect și incluziune socială; (6) participarea civică și ocuparea forței de muncă; (7) comunicare și informare; (8) sprijin comunitar și servicii de sănătate. Se consideră că într-un oraș prietenos vârstelor, politicile, serviciile, locurile și structurile sprijină și permit oamenilor să îmbătrânească în mod activ prin:

- recunoașterea gamei largi de capacități și resurse în rândul persoanelor în vârstă;
- anticiparea și răspunsul flexibil la nevoile și preferințele legate de îmbătrânire;
- respectarea deciziilor și alegerilor de stil de viață;
- protejarea celor mai vulnerabili;
- promovarea incluziunii și contribuției acestora în toate domeniile vieții comunitare.

Ghidul elaborat permite verificarea nivelului în care o urbă întrunește caracteristicile de a fi prietenos vârstelor.

Domeniul 1. Spații și clădiri în aer liber

Mediul înconjurător	Orașul este curat, cu reglementarea care limitează nivelul de zgomot și mirosurile neplăcute și dăunătoare în locurile publice.
Stații verzi și alei	Există spații verzi bine întreținute și sigure, cu adăposturi adecvate, toalete și scaune care pot fi ușor accesibile. Pasarele prietenoase pentru pietoni sunt libere de obstacole, au o suprafață netedă, au toalete publice și pot fi ușor accesibile.
Locuri în aer liber	Locuri în aer liber disponibile, în special în parcuri, stații de transport și spații publice, distanțate la intervale regulate; scaunele sunt bine întreținute și patrulate pentru a asigura accesul în siguranță pentru toți.
Pavaje	Pavajele sunt bine întreținute, netede, plane, antiderapante și suficient de largi pentru a găzdui scaune cu roțile cu borduri joase care se înclină spre drum. Trotuarele sunt libere de orice obstacole și pietonii au prioritate de utilizare.
Drumuri	Drumurile au treceri de pietoni adecvate, antiderapante, distanțate în mod regulat, asigurându-se că pietonii sunt siguri să traverseze drumul. Drumurile au structuri fizice bine proiectate și amplasate corespunzător, cum ar fi insule de trafic, pasaje supraterane sau pasaje subterane, pentru a ajuta pietonii să traverseze drumuri aglomerate. Luminile de trecere pentru pietoni oferă suficient timp persoanelor în vârstă să traverseze drumul și să aibă semnale vizuale și audio.

129 A se vedea: Global Age-friendly Cities: a guide. WHO, 2007.

Trafic	Există o aplicare strictă a regulilor și regulamentelor de circulație, șoferii cedând drumul pietonilor.
Piste pentru bicicliști	Există piste de biciclete separate pentru bicicliști.
Siguranță	Siguranța publică în toate spațiile și clădirile deschise este o prioritate și este promovată, de exemplu, prin măsuri de reducere a riscului de dezastre naturale, iluminat stradal bun, patrulare ale poliției, aplicarea regulamentelor și sprijin pentru inițiative de siguranță comunitară și personală.
Servicii	Serviciile sunt grupate, situate în imediata apropiere a locului în care locuiesc persoanele în vârstă și pot fi ușor accesibile (de exemplu, sunt situate la parterul clădirilor).
Clădiri	Clădirile sunt accesibile și au următoarele caracteristici: ascensoare, rampe, semnalizare adecvată, balustrade pe scări, scări care nu sunt prea înalte sau abrupte, pardoseală anti-derapante, zone de odihnă cu scaune confortabile, un număr suficient de toalete publice.
Toalete publice	Curate, bine întreținute, ușor accesibile pentru persoanele cu abilități diferite, bine semnalate și amplasate în locații convenabile.

Domeniul 2. Transport¹³⁰

Accesibilitate	Transportul public este accesibil tuturor persoanelor în vârstă. Se percep tarife de transport consecvente și bine afișate.
Frecvență și fiabilitate	Transportul public este fiabil și frecvent (inclusiv servicii pe timp de noapte și în weekend).
Destinații de călătorie	Transportul public este disponibil pentru persoanele în vârstă pentru a ajunge la destinații cheie, cum ar fi spitale, centre de sănătate, parcuri publice, centre comerciale, bănci și centre comunitare. Toate zonele sunt bine servite, cu rute de transport adecvate și bine conectate în interiorul orașului (inclusiv zonele exterioare) și între localitățile învecinate. Rutele de transport sunt bine conectate între diferitele opțiuni de transport.
Vehicule prietenoase vârstei	Vehiculele sunt accesibile, cu podele coborâte, trepte joase și scaune late și înalte, curate și bine întreținute, cu semnalizare clară care indică numărul și destinația.
Servicii specializate	Sunt disponibile suficiente servicii specializate de transport pentru persoanele cu dizabilități.
Locuri prioritare	Sunt oferite locuri prioritare pentru persoanele în vârstă și sunt respectate de alți călători.
Șoferii de transport	Sunt politicoși, respectă regulile de circulație, opresc la stațiile de transport desemnate, așteaptă ca pasagerii să fie așezați înainte de a pleca și parchează lângă bordură, astfel încât persoanele în vârstă să poată coborî mai ușor din vehicul.
Siguranță și confort	Transportul public este ferit de criminalitate și nu este supraaglomerat.

¹³⁰ Recomandările OMS mai include cerințe față de informațiile cu privire la transport, taxiuri, drumuri, locurile de parcare etc.

Stații	Stațiile de transport desemnate sunt situate în imediata apropiere a locului în care locuiesc persoanele în vârstă, sunt prevăzute cu scaune și adăpostite de intemperii, sunt curate și sigure și sunt iluminate corespunzător; sunt accesibile, cu rampe, scări rulante, platforme adecvate, toalete publice și lizibile și bine semnalizate; ușor accesibile și situate convenabil.
--------	--

Domeniul 3. Locuințe

Accesibilitate	Pentru toate persoanele în vârstă sunt disponibile locuințe la prețuri accesibile.
Servicii esențiale	Sunt furnizate servicii esențiale care sunt accesibile tuturor.
Proiectare	Carcasa este realizată din materiale adecvate și bine structurată. Există spațiu suficient pentru a permite persoanelor în vârstă să se deplaseze liber. Locuința este echipată corespunzător pentru a îndeplini condițiile de mediu (de exemplu, aer condiționat sau încălzire adecvată). Locuința este adaptată persoanelor în vârstă, cu suprafețe plane, pasaje suficient de largi pentru scaune cu roțile și băi, toalete și bucătării proiectate corespunzător.
Modificări	Locuințele sunt modificate pentru persoanele în vârstă, după cum este necesar. Modificările locuințelor sunt accesibile. Echipamentele pentru modificarea carcasei sunt disponibile cu ușurință. Se acordă asistență financiară pentru modificări la domiciliu. Există o bună înțelegere a modului în care locuințele pot fi modificate pentru a satisface nevoile persoanelor în vârstă.
Întreținere	Serviciile de întreținere sunt accesibile persoanelor în vârstă. Există furnizori de servicii calificați corespunzător și de încredere pentru a efectua lucrări de întreținere. Zonele comune sunt bine întreținute.
Îmbătrânirea „pe loc”	Locuința este situată aproape de servicii și facilități. Sunt furnizate servicii accesibile pentru a permite persoanelor în vârstă să rămână acasă, să „îmbătrânească la locul lor”. Persoanele în vârstă sunt bine informate cu privire la serviciile disponibile pentru a le ajuta să îmbătrânească adecvat.
Integrarea comunitară	Proiectarea locuințelor facilitează integrarea continuă a persoanelor în vârstă în comunitate.
Opțiuni de locuință	O gamă largă de opțiuni de locuințe adecvate și accesibile sunt disponibile pentru persoanele în vârstă, inclusiv persoanele în vârstă fragile și cu dizabilități. Persoanele în vârstă sunt bine informate cu privire la opțiunile de locuință disponibile.
Mediul de viață	Locuințele nu sunt supraaglomerate. Persoanele în vârstă se simt confortabil în mediul lor de locuit. Locuințele nu sunt situate în zone predispușe la dezastre naturale. Persoanele în vârstă se simt în siguranță în mediul în care trăiesc. Se acordă asistență financiară pentru măsurile de securitate a locuințelor.

Domeniul 4. Participare socială

Accesibilitatea evenimentelor și activităților	Locația este convenabilă pentru persoanele în vârstă din cartierele lor, cu mijloace de transport accesibile și flexibile. Persoanele în vârstă au opțiunea de a participa cu un prieten sau îngrijitor. Orele evenimentelor sunt convenabile pentru persoanele în vârstă în timpul zilei. Admiterea la un eveniment este deschisă și admiterea, cum ar fi achiziționarea de bilete, este un proces rapid, unic, care nu necesită ca persoanele în vârstă să stea la coadă pentru o perioadă lungă de timp.
Accesibilitate	Evenimentele și activitățile și atracțiile locale sunt accesibile pentru participanții mai în vârstă, fără costuri ascunse sau suplimentare. Organizațiile de voluntari sunt sprijinite de sectorul public și privat pentru a menține costurile activităților pentru persoanele în vârstă la prețuri accesibile.
Gamă de evenimente și activități	O mare varietate de activități este disponibilă pentru a atrage o populație diversă de persoane în vârstă, fiecare dintre aceștia având multe interese. Activitățile comunitare încurajează participarea oamenilor de vârste și medii culturale diferite.
Facilități	Activitățile, inclusiv adunările, au loc într-o varietate de locații comunitare, cum ar fi centre de recreere, școli, biblioteci, centre comunitare din cartierele rezidențiale, parcuri și grădini. Facilitățile sunt accesibile și echipate pentru a permite participarea persoanelor cu dizabilități sau a celor care necesită îngrijire.
Promovarea activităților	Activitățile și evenimentele sunt bine comunicate persoanelor în vârstă, inclusiv informații despre activitate, accesibilitatea acestora și opțiunile de transport.
Abordarea izolării	Se trimit invitații personale pentru a promova activități și a încuraja participarea. Evenimentele sunt ușor de participat și nu sunt necesare abilități speciale (inclusiv alfabetizare). Organizațiile fac eforturi pentru a implica persoanele în vârstă izolate, de exemplu, prin vizite personale sau apeluri telefonice.
Stimularea integrării în comunitate	Facilitățile comunitare promovează utilizarea comună și multifuncțională de către oameni de vârste și interese diferite și încurajează interacțiunea între grupurile de utilizatori. Locurile și activitățile locale de adunare promovează familiaritatea și schimbul între locuitorii din cartier.

Domeniul 5. Respect și incluziune socială

Servicii respectuoase și incluzive	Persoanele în vârstă sunt consultate de serviciile publice, voluntare și comerciale cu privire la modalități de a le servi mai bine. Serviciile publice și comerciale oferă servicii și produse adaptate nevoilor și preferințelor persoanelor în vârstă. Serviciile au personal amabil și politicos, instruit să răspundă persoanelor în vârstă.
Imagini publice despre îmbătrânire	Mass-media include persoanele în vârstă în imaginile publice, prezentându-i pozitiv și fără stereotipuri.
Interacțiuni intergeneraționale și familiale	Setările, activitățile și evenimentele la nivelul întregii comunități atrag oameni de toate vârstele prin adaptarea nevoilor și preferințelor specifice vârstei. Persoanele în vârstă sunt incluse în mod specific în activitățile comunitare pentru „familii”. Activități care reunesc generații pentru a se bucura reciproc și pentru a se îmbogăți în mod regulat.

Educație publică	Învățarea despre îmbătrânirea și persoanele în vârstă este inclusă în programele școlii primare și gimnaziale. Persoanele în vârstă sunt implicate activ și regulat în activitățile școlare locale cu copiii și profesorii. Persoanelor în vârstă li se oferă oportunități de a-și împărtăși cunoștințele, istoria și exper-tiza cu alte generații.
Incluziunea comu-nitară	Persoanele în vârstă sunt incluse ca parteneri deplinți în procesul de luare a deciziilor comunitare care îi afectează. Persoanele în vârstă sunt recunos-cute de comunitate atât pentru contribuțiile lor din trecut, cât și din prezent. Acțiunile comunitare pentru consolidarea legăturilor cu cartierul și sprijinul include rezidenții în vârstă ca informatori cheie, consilieri, actori și benefi-ciari.
Incluziunea econo-mică	Persoanele în vârstă dezavantajate din punct de vedere economic benefi-ciază de acces la servicii și evenimente publice, voluntare și private.

Domeniul 6. Participarea civică și ocuparea forței de muncă

Opțiuni de volunta-riat	Există o serie de opțiuni pentru participarea voluntarilor mai în vârstă. Or-ganizațiile de voluntari sunt bine dezvoltate, cu infrastructură, programe de formare și o forță de muncă de voluntari. Aptitudinile și interesele volun-tarilor sunt corelate cu pozițiile. Voluntarii sunt sprijiniți în munca lor de voluntariat.
Opțiuni de angajare	Există o serie de oportunități pentru persoanele în vârstă de a lucra. Politica și legislația previn discriminarea pe bază de vârstă. Pensionarea este o ale-gere, nu obligatorie. Există oportunități flexibile, cu opțiuni de angajare cu normă parțială sau sezonieră pentru persoanele în vârstă. Există programe și agenții de angajare pentru lucrătorii în vârstă. Organiza-țiile angajaților (de exemplu, sindicatele) sprijină opțiunile flexibile, cum ar fi munca cu fracțiune de normă și munca voluntară, pentru a permite mai multă participare a lucrătorilor în vârstă. Angajatorii sunt încurajați să anga-jeze și să păstreze lucrători în vârstă.
Instruire	Pentru lucrătorii în vârstă este oferită instruire în oportunitățile post-pensi-onare. Oportunitățile de recalificare, cum ar fi formarea în noile tehnologii, sunt disponibile pentru lucrătorii în vârstă. Organizațiile de voluntari oferă instruire pentru pozițiile lor.
Accesibilitate	Sunt cunoscute și promovate oportunitățile de muncă voluntară sau plăti-tă. Transportul la locul de muncă este disponibil. Locurile de muncă sunt adaptate pentru a răspunde nevoilor persoanelor cu dizabilități. Nu există niciun cost pentru lucrător pentru participarea la muncă plătită sau volun-tară. Există sprijin pentru organizații (de exemplu, finanțare sau costuri re-duse de asigurare) pentru recrutarea, formarea și păstrarea voluntarilor mai în vârstă.
Participare civică	Consiliile consultative, consiliile organizațiilor etc. includ persoane în vârstă. Există sprijin pentru a permite persoanelor în vârstă să participe la întâlniri și evenimente civice, cum ar fi locuri rezervate, asistență pentru persoanele cu dizabilități, ajutoare pentru persoanele cu probleme de auz și transport. Politicile, programele și planurile pentru persoanele în vârstă includ contri-buții din partea persoanelor în vârstă. Persoanele în vârstă sunt încurajate să participe.

Contribuții valoroase	Persoanele în vârstă sunt respectate și recunoscute pentru contribuțiile lor. Angajatorii și organizațiile sunt sensibile la nevoile lucrătorilor în vârstă. Beneficiile angajării lucrătorilor în vârstă sunt promovate în rândul angajatorilor.
Antreprenoriat	Există sprijin pentru antreprenorii mai în vârstă și oportunități de angajare pe cont propriu (de exemplu, piețe de vânzare a produselor agricole și meșteșuguri, formare pentru întreprinderile mici și microfinanțare pentru lucrătorii în vârstă). Informațiile concepute pentru a sprijini afacerile mici și la domiciliu sunt într-un format potrivit pentru lucrătorii în vârstă
Remunerare	Lucrătorii în vârstă sunt remunerați în mod echitabil pentru munca lor. Voluntarii sunt rambursați pentru cheltuielile pe care le fac în timpul lucrului. Câștigurile lucrătorilor în vârstă nu sunt deduse din pensii și din alte forme de sprijin pentru venit la care au dreptul.

Domeniul 7. Comunicare și informare

Oferta de informare	Un sistem de comunicații de bază, universal, accesibil. Distribuirea regulată și fiabilă a informațiilor este asigurată de guvern sau organizații de voluntari. Informațiile sunt diseminate pentru a ajunge la persoanele în vârstă din apropierea caselor lor și unde își desfășoară activitățile obișnuite din viața de zi cu zi. Diseminarea informațiilor este coordonată într-un serviciu comunitar accesibil și bine mediatizat – un centru de informare „ghișeu unic”. Informații regulate și emisiuni de programe de interes pentru persoanele în vârstă sunt oferite atât în mass-media.
Comunicarea orală	Comunicarea orală accesibilă persoanelor în vârstă este preferată, de exemplu prin întâlniri publice, centrele comunitare, etc. Persoanele expuse riscului de izolare socială primesc informații de la persoane de încredere cu care pot interacționa, cum ar fi apelanții și vizitatorii voluntari, lucrătorii de asistență la domiciliu, frizerii, portarii sau îngrijitorii. Persoanele din birourile publice și întreprinderile oferă servicii prietenoase, de la persoană la persoană, la cerere.
Informațiile tipărite	Informațiile tipărite, inclusiv formulare oficiale, subtitrări de televiziune și text pe afișaje vizuale, au litere mari, iar ideile principale sunt afișate prin titluri clare.
Echipamente și comunicații automate	Serviciile de răspuns telefonic oferă instrucțiuni încet și clar și spun apelanților cum să repete mesajul în orice moment. Utilizatorii au posibilitatea de a alege să vorbească cu o persoană reală sau să lase un mesaj pe care cineva să-l sune înapoi. Echipamentele electronice, cum ar fi telefoanele mobile, radiourile, televizoarele și automatele bancare și de bilete, au butoane mari și litere mari. Panoul de afișare al oficiilor bancare, poștale și de altă natură este bine iluminat și poate fi atins de persoane de diferite înălțimi.
Calculatoare și internet	Există acces public larg la computere și la internet, gratuit sau minim, în locuri publice (centrele comunitare și bibliotecile). Instrucțiuni personalizate și asistență individuală pentru utilizatori sunt ușor disponibile.

Domeniul 8. Sprijin comunitar și servicii de sănătate

Accesibilitatea serviciului	Serviciile de sănătate și sociale sunt bine distribuite în întregul oraș, sunt amplasate în mod convenabil și pot fi accesate ușor cu toate mijloacele de transport. Unitățile de îngrijire rezidențială sunt situate aproape de servicii și zone rezidențiale, astfel încât rezidenții să rămână integrați în comunitatea mai mare. Facilitățile de servicii sunt construite în siguranță și sunt complet accesibile pentru persoanele cu dizabilități. Sunt furnizate informații clare și accesibile despre serviciile de sănătate și sociale pentru persoanele în vârstă. Furnizarea serviciilor individuale este coordonată și cu un minim de birocrație. Personalul administrativ și de serviciu tratează persoanele în vârstă cu respect și sensibilitate. Barierele economice care împiedică accesul la servicii de sănătate și de sprijin comunitar sunt minime. Există acces adecvat la locurile de înmormântare desemnate.
Oferta de servicii	O gamă adecvată de servicii de sănătate și de sprijin comunitar este oferită pentru promovarea, menținerea și restabilirea sănătății. Sunt oferite servicii de îngrijire la domiciliu care includ servicii de sănătate, îngrijire personală și menaj. Serviciile de sănătate și sociale oferite răspund nevoilor și preocupărilor persoanelor în vârstă. Profesioniștii în servicii au abilitățile și formarea adecvată pentru a comunica cu persoanele în vârstă și pentru a servi eficient.
Sprijin voluntar	Voluntarii de toate vârstele sunt încurajați și sprijiniți să ajute persoanele în vârstă într-o gamă largă de medii de sănătate și comunitare.
Planificarea și îngrijirea în situații de urgență	Planificarea situațiilor de urgență include persoanele în vârstă, luând în considerare nevoile și capacitățile acestora în pregătirea și răspunsul la situații de urgență.

Informațiile prezentate mai sus relevă că, crearea unor medii cu adevărat prietenoase pentru toate persoanele, inclusiv persoanele în vârstă, necesită acțiuni în multe domenii – sănătate, îngrijire pe termen lung, transport, locuințe, muncă, protecție socială, informare și comunicare – de către toți actorii – guvern, furnizori de servicii, societate civilă, persoane în vârstă și organizațiile acestora; familii și prieteni. Efortul de a crea orașe și comunități durabile și accesibile tuturor necesită un proces de-a lungul vieții care îmbunătățește treptat potrivirea între nevoile oamenilor și mediile în care trăiesc.

Sarcină de lucru în grup:

În comunitatea dvs care dintre domeniile propuse în conceptul OMS sunt necesare a fi considerate pentru a asigura o comunitate prietenoasă vârstei? De ce? Care ar fi impedimentele în realizare? Ce strategii de diminuare a riscurilor ar putea fi aplicate?

O acțiune ce merită a fi menționată în contextul promovării și implementării îmbătrânirii active la nivel european a fost alinierea eforturilor partenerilor sociali de a promova îmbătrânirea activă și abordarea intergenerațională, fiind adoptat în anul 2017 un acord - **European Social Partners' Autonomous Framework Agreement on Active Ageing and an Intergenerational Approach** - care stabilește cadrul general de cooperare, ce urmărește:

- creșterea gradului de conștientizare și înțelegere de către angajatori, salariați și reprezentanții acestora cu privire la provocările și oportunitățile care decurg din schimbarea demografică;
- oferirea angajatorilor, salariaților și reprezentanților acestora la toate nivelurile a abordărilor practice și/sau măsuri pentru promovarea și gestionarea îmbătrânirii active într-un mod eficient;
- asigurarea și menținerea unui mediu de lucru sănătos, sigur și productiv;
- încurajarea abordărilor inovatoare ale ciclului de viață, cu locuri de muncă productive și de calitate, pentru a permite oamenilor să rămână în muncă până la vârsta de pensionare;
- facilitarea schimburilor, cooperării reciproce și promovarea acțiunilor concrete de transfer de cunoștințe și experiență între generații la locul de muncă.

Acordul respectiv relevă o conștientizare a tuturor actorilor în crearea unui mediu propice și prietenos pentru toate vârstele.

Acțiunile care urmează a fi implementate la nivel european și viziunea asupra problemelor cheie ale îmbătrânirii, sunt abordate în noul document adoptat de Comisia Europeană în data de 27 ianuarie 2021 - **Cartea Verde privind Îmbătrânirea „Promovarea solidarității și responsabilității între generații”**.

Un document important la nivel european este **Rezoluția Parlamentului European** din 7 iulie 2021 referitoare la îmbătrânirea populației vechiului continent – posibilități și provocări legate de politica privind îmbătrânirea populației după 2020 (2020/2008(INI)). Rezoluția se focusează pe următoarele domenii:

- combaterea discriminării persoanelor în vârstă
- sănătatea și îngrijirea pe termen lung
- protecția socială și incluziunea socială
- îmbătrânirea activă
- politicile speciale și cercetarea.¹³¹

Trebuie de menționat că acțiunile de promovare a îmbătrânirii active desfășurate în plan internațional, european sau național se realizează sub umbrela, inclusiv, a **Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 a ONU**. Documentul stabilește nevoia ca persoanele în vârstă, în calitate de grup vulnerabil, să fie împuternicite, inclusiv atingându-se următoarele ținte către anul 2030:¹³²

- soluționarea problemei de malnutriție,

¹³¹ A se vedea: Rezoluția Parlamentului European din 7 iulie 2021 referitoare la îmbătrânirea populației vechiului continent – posibilități și provocări legate de politica privind îmbătrânirea populației după 2020 (2020/2008(INI)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52021IP0347>

¹³² A se vedea: Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf?_gl=1*1wheu4x*_ga*ODU5MTM0NjgzLjE2NzM0NDE5Mzk.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcyMjI1ODkyMS40LjAuMTcyMjI1ODkyMS4wLjAuMA..

- asigurarea accesului la transport sigur, adaptat, accesibil și la îmbunătățirea siguranței rutiere,
- asigurarea accesului universal la spații publice sigure și incluzive și altele.

Totodată, intervențiile ar trebui să asigure realizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă, printre care: ODD 1: „Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context”, ODD 2: „Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile”; ODD 3: „Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării pentru toți la toate vârstele”; ODD 4: „Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți”; ODD 8: „Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți”; ODD 10: „Reducerea inegalității în cadrul și între țări”; ODD16: „Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru dezvoltare durabilă, oferirea accesului la justiție pentru toți și construirea instituțiilor eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile”.

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați conceptele-cheie ale îmbătrânirii active.
 2. Identificați cadrul istoric de dezvoltare a conceptului de îmbătrânire activă.
 3. Evidențiați principalele acte la nivel internațional în domeniul îmbătrânirii active.
 4. Analizați recomandările conferințelor interministeriale pe domeniul îmbătrânirii.
 5. Evaluați rolul UNECE în promovarea îmbătrânirii active în Republica Moldova.
-

Sarcini de lucru individual:

1. În baza a unei recomandări a MIPAA/RIS, stabiliți acțiuni necesare a fi implementate în Republica Moldova pentru a asigura implementarea acestei recomandări.
 2. În baza recomandărilor Conferinței Interministeriale pe Îmbătrânire de la Roma din anul 2022, propuneți măsuri destinate îmbunătățirii situației în domeniul îmbătrânirii active în Republica Moldova.
-

Bibliografie selectivă:

1. Giddens A. *Sociologie*. București, 2001.
2. *Global Age-friendly Cities: a guide*. WHO, 2007. Disponibil: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/active-ageing-a-policy-framework/>
3. Hamblin K.A. *Active Ageing in the European Union. Policy Convergence and Divergence*, London, 2013.
4. <https://unece.org/population/standing-working-group-ageing>
5. *Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing*. Disponibil: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/MIPAA/political-declaration-en.pdf>
6. Resolution adopted by the General Assembly on 14 December 2020, *United Nations Decade of Healthy Ageing (2021–2030)*. Disponibil: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n20/363/87/pdf/n2036387.pdf?token=rtS-dQf9CAK9SZv20Ue&fe=true>
7. Rezoluția Parlamentului European din 7 iulie 2021 referitoare la îmbătrânirea populației vechiului continent – posibilități și provocări legate de politica privind îmbătrânirea populației după 2020 (2020/2008(INI)). Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52021IP0347>
8. *Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Disponibil: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf?_gl=1*1wheu4x*_ga*ODU5MTM0NjgzLjE2NzM0N-DE5Mzk.*_ga_TK9BQL5X7Z*MTcyMjl1ODkyMS40LjAuMTcyMjl1ODkyMS4wLjAuMA
9. *United Nations Principles for Older Persons*. Disponibil: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-principles-older-persons>
10. World Health Organization. *Active Ageing. A Policy Framework*, 2014. Disponibil: World Health Organization. *Active Ageing. A Policy Framework*, 2014
11. Здоровое и активное старение. Disponibil: https://vecumsnavskerslis.lv/sites/default/files/imce/lv/docs/1.modulis_ru/1.modulis_1nodarbiba/.pdf

6. ÎMBĂTRÂNIREA DEMOGRAFICĂ ȘI SITUAȚIA ÎN DOMENIUL ÎMBĂTRÂNIRII LA NIVEL NAȚIONAL

Conținuturi:

- 6.1. Coeficientul îmbătrânirii demografice
- 6.2. Situația persoanelor în vârstă la nivel național
- 6.3. Provocările și oportunitățile îmbătrânirii demografice. Adaptarea la schimbările demografice

Obiective de referință:

- să definească conceptul de îmbătrânire demografică;
- să stabilească aspectele problematice ale vieții populației în vârstă;
- să argumenteze provocările sociale care le impun o societate îmbătrânită;
- să releve oportunitățile unei societăți îmbătrânite.

Competențe:

- analiza datelor statistice pentru a identifica problemele persoanelor în vârstă.

Termeni-cheie: îmbătrânire demografică, persoane în vârstă

6.1. Coeficientul îmbătrânirii demografice

Îmbătrânirea demografică este un concept tot mai des utilizat în discursul public și politic din ultimii ani. Aceasta este definită ca un „proces ce constă în creșterea ponderii persoanelor vârstnice (mai mult de 60 de ani sau 65 de ani) în cadrul unei populații”.¹³³ Cauzele principale ale îmbătrânirii demografice sunt:

- reducerea fertilității populației;
- emigrare masivă, care de regulă afectează populația de vârstă fertilă;
- reducerea mortalității la vârste înaintate.

Factorul fundamental în provocarea și amplificarea îmbătrânirii demografice este scăderea fertilității populației.

Pentru a determina și măsura nivelul îmbătrânirii, sunt elaborate formule de calcul, cea mai cunoscută aparține cercetătoarei franceze J. Beaujeu-Garnier, care a fost dezvoltată ulterior de cercetătorul polonez E. Rosset. Potrivit formulei lui Rosset, îmbătrânirea demografică **începe atunci când ponderea populației în vârstă de 60 de ani și peste depășește pragul de**

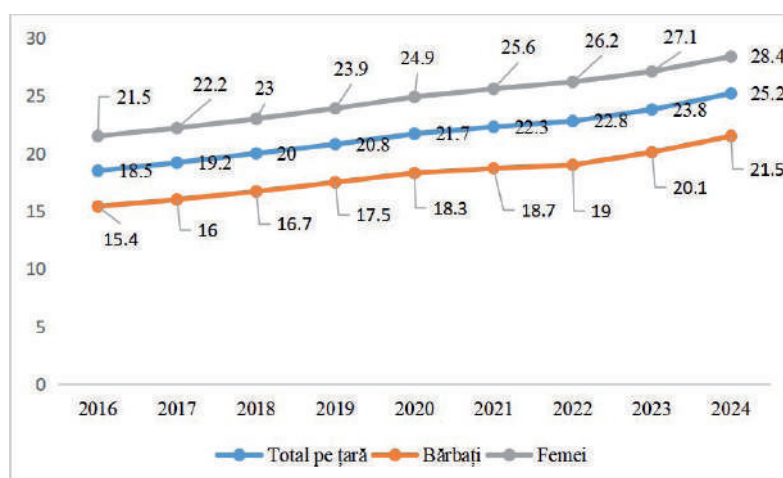
¹³³ A se vedea: Zamfir C., Vlăsceanu L. Dicționar de sociologie. București, 1998, p.315

12%. Conform concepției ONU, o populație este în pagul îmbătrânirii demografice dacă ponderea persoanelor în vârstă de 65 de ani și peste este la nivelul de 4-7%, însă dacă ponderea este de 7% și mai mult se poate vorbi de o populație îmbătrânită.¹³⁴

Îmbătrânirea demografică este una dintre tendințele demografice majore la nivel mondial cu impact continuu și de lungă durată asupra dezvoltării durabile, dar și asupra modului de organizare a societății contemporane. Multiplele provocări ale îmbătrânirii populației au un caracter universal, incluzând presiune asupra bugetelor publice, sistemelor fiscale, sistemelor de pensii și de securitate socială, sistemului de sănătate, implicând nevoia adaptării economiei și în special a pieții muncii la o forță de muncă îmbătrânită, lipsa forței de muncă, necesitatea unui număr crescut de profesioniști din domeniul sănătății și asistenței sociale (în special îngrijitori), cerere mai mare de servicii de îngrijire pe termen lung, potențiale conflicte intergeneraționale cu privire la distribuția resurselor ș.a.

Republica Moldova, de rând cu o serie de țări europene, se confruntă cu un ritm alert de îmbătrânire, pe fundalul unui spor migratoriu înalt, scăderii ratei de natalitate și creșterii ratei de mortalitate. În perioada anilor 2016-2024 coeficientul de îmbătrânire a sporit de la 18,5% la 25,2%, prognozele demografice indicând asupra aprofundării procesului de îmbătrânire a populației țării în următorii ani.

Fig.6.1. Coeficientul îmbătrânirii populației în perioada 2016-2024

Sursa: Biroul Național de Statistică

Coeficientul îmbătrânirii este mai înalt în rândul femeilor (28,4%) și a mediului rural (27,1%).

Către anul 2040, se estimează că fiecare al 3 cetățean al Republicii Moldova va avea peste 60 ani.¹³⁵ În aceste condiții sunt necesare identificarea de soluții inovative pentru a reduce din „povara” îmbătrânirii populației și valorificarea potențialului persoanelor în vârstă în beneficiul tuturor, asigurându-se sustenabilitatea aranjamentelor de bunăstare.

134 A se vedea: Gagauz O. Îmbătrânirea demografică a populației: tendințe și opțiuni. În: Akademos, nr.4 (27), 2012. http://www.akademos.asm.md/files/Imbatrinirea%20demografica%20a%20populatiei_tendinte%20si%20optiuni.pdf

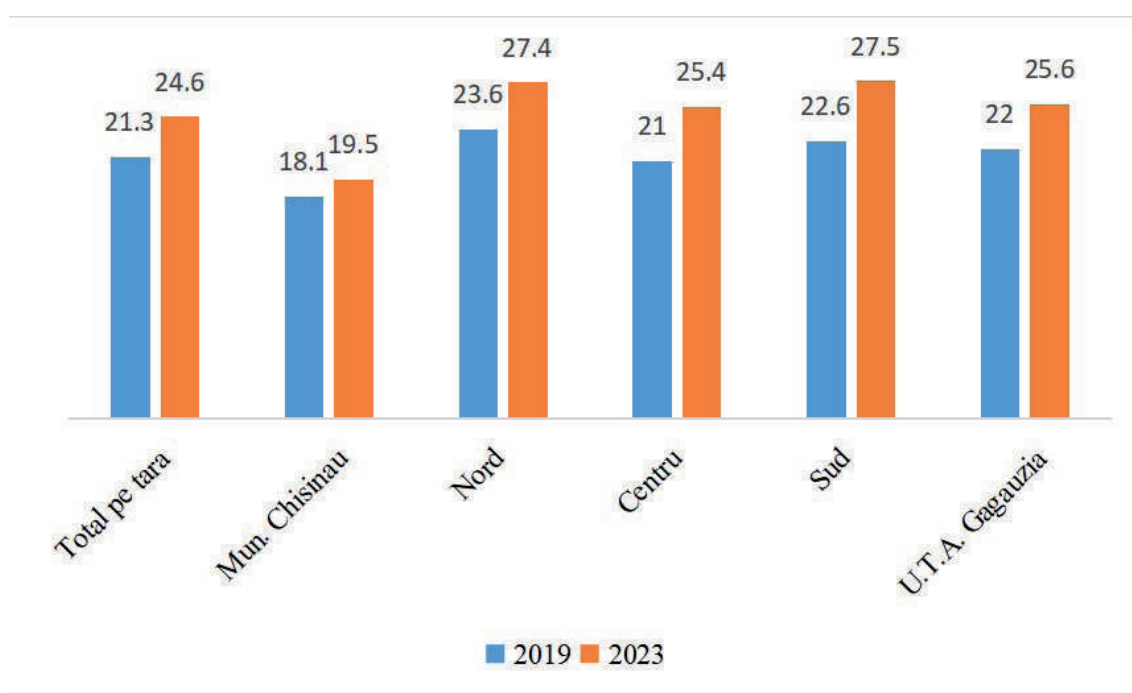
135 A se vedea: Gagauz O. (coord.) Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare, Chișinău, 2021, p.139.

6.2. Situația persoanelor în vârstă la nivel național

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2024 în Republica Moldova erau înregistrate cu reședință obișnuită 561359 persoane de 57 ani pentru femei/62+ ani pentru bărbați, ceea ce corespunde cu 23,2% din total populație.

Ponderea populației vârstnice (60+) a crescut în perioada 2019-2024 în toate regiunile de dezvoltare ale țării. Cele mai mari creșteri ale ponderii persoanelor vârstnice se atestă în Regiunea Sud (cu 4,9 puncte procentuale) și Regiunea Centru (cu 4,4 puncte procentuale).

Fig.6.2. Ponderea populației 60 ani peste cu reședință obișnuită în profil teritorial, anii 2019 și 2023 (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Din numărul total al vârstnicilor, 359,7 mii de persoane erau femei (sau 60,1%), fiecare a treia persoană avea vârsta cuprinsă între 60-64 ani (32,6%), iar 60,1 mii (sau 10,0%) constituiau persoanele care au depășit vârsta de 80 ani. Ponderea persoanelor în vârstă de peste 60 ani este în creștere continuă. În ultimii cinci ani a crescut cel mai mult ponderea vârstnicilor din grupul de vârstă de 70-74 de ani – cu 8,5 puncte procentuale (de la 13,6%, la începutul anului 2019 până la 22,1% la începutul anului 2023).

Sănătatea vârstnicilor

Speranța de viață la anumite vârste constituie un reper important pentru configurarea unor politici care iau în considerare ciclul vieții pentru fiecare dintre cele două sexe, cum ar fi politicile de ocupare a forței de muncă, politicile din domeniul îngrijirii sănătății. Totodată, speranța de viață la vârste înaintate este un indicator care reflectă influența condițiilor de viață ale populației asupra numărului de ani pe care îi mai poate trăi o persoană și un reper important pentru ajustarea politicilor în domeniul pensiilor și a îngrijirii de lungă durată a

persoanelor vârstnice. Astfel, pentru anul 2023, speranța de viață, în medie, pentru bărbați la vârsta de 60 de ani a fost de 15,6 ani, iar pentru femei la aceeași vârstă – de 20,3 ani. Totodată, durata medie a vieții pentru bărbații care au atins în anul 2023 vârsta de 65 ani a constituit 12,6 ani, pentru femeile de aceeași vârstă – 16,3 ani. Pentru un bărbat de vârsta de 85 ani speranța de viață constituie, în medie, 4,0 ani, comparativ cu 4,3 ani pentru o femeie de aceeași vârstă. Astfel, femeile vârstnice au o durată medie a vieții mai mare decât bărbații.

Principalele cauze ale mortalității persoanelor în vârstă sunt **bolile aparatului circulator** (65,5%) din totalul decedaților din această grupă de vârstă, **tumorile** (15,0%) și **bolile aparatului digestiv** (5,7%). **Supramortalitatea masculină**, caracterizată prin valori superioare ale mortalității bărbaților vârstnici comparativ cu mortalitatea femeilor vârstnice, a fost înregistrată în toate clasele principale ale cauzelor de deces.

Studiile arată că începând cu vârsta de 50 ani, persoanele își petrec 30% din restul vieții cu o stare de sănătate rea sau foarte rea, iar aproximativ a treia parte (31,2%) din persoanele de 65-79 ani își evaluează starea sănătății ca fiind rea sau foarte rea (26,4% persoane de 65-69 ani, 29,7% din populația 70-74 ani și 37,6% din populația 75-79 ani). De asemenea, aproximativ 86% dintre persoanele cu vârsta cuprinsă între 60 și 79 ani consideră că sunt afectați de cel puțin o boală cronică. Fiecare a treia persoană vârstnică, recunoscută cu dizabilitate primară, suferă de boli ale aparatului circulator și circa a cincea parte – de tumori maligne. De asemenea aproximativ fiecare a șaptea persoană suferă de boli ale ochiului și a anexelor sale. În același timp, tuberculoza este mai răspândită în rândul bărbaților de peste 55 ani.

Populația în vârstă din mediul rural într-o pondere mai mare își evaluează starea de sănătate ca fiind rea și foarte rea, confruntându-se cu obstacole în accesarea serviciilor medicale la nivel local (insuficiența cadrelor medicale, în special a medicilor specialiști și stomatologi, care preponderent activează în municipii și centrele raionale).

Totodată, înaintarea în vârstă este asociată cu un nivel scăzut al stării de fericire și un nivel înalt al singurătății. Mai puțin de a patra parte din populația de 75-79 ani se consideră fericită și mai mult de a treia parte resimt un sentiment de singurătate (11% – sever și 23% – moderat). Studiul „Generații și Gen” scoate în evidență faptul că vârstnicii sunt mai des expuși stărilor depresive comparativ cu celelalte categorii de vârstă. Starea de sănătate a vârstnicilor este determinată totodată de practicarea scăzută a activităților de menținere a sănătății, precum plimbări, gimnastică, alte exerciții fizice. Conform datelor Studiului „Generații și Gen”, doar 1/4 din populația de peste 55 ani practică zilnic astfel de activități.

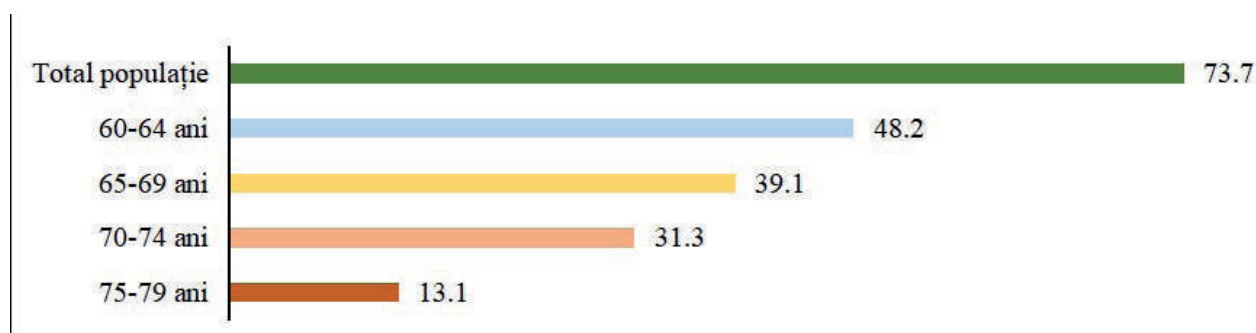
Participarea socială

Datele Studiului „Generații și Gen” au stabilit că doar 2% din persoanele de 55-74 ani desfășoară activități de învățare continuă, fiind sub media UE (4,5%). Participarea scăzută la programe educaționale este determinată de interesul destul de scăzut față de astfel de programe: doar a patra parte din populație ar fi predispusă să urmeze studii formale pe viitor, adițional celor de care dispun deja. Astfel cu cât înainteză în vârstă populația, cu atât scade nivelul de interes față de posibilitățile de urmare/continuare a unei forme de învățământ (de la 21,4% în cazul tinerilor, la 2,7% în rândul vârstnicilor, acestea fiind sub media eu-

ropeană (în jur de 20% din populația cu vârsta cuprinsă între 45-54 ani și 12% între 55-64 ani sunt în căutarea posibilităților de învățare). Factorii care determină lipsa interesului față de educația formală sunt lipsa nevoii studiilor date (33,7%) și costurile prea mari (24,5%). Motivația pentru educația informală este de asemenea destul de scăzută în rândul persoanelor în vârstă: circa 4%, fiind ponderea cea mai mică în întreaga populație. În cazul programelor de educație non-formală barierele în accesarea acestora de către persoanele în vârstă sunt distanța prea mare (33,8%), responsabilitățile familiale și sănătatea/vârsta (a câte 22,6%).

Participarea persoanelor în vârstă la programe de educație este condiționată și de accesul limitat la tehnologii digitale. În mediu, doar 32,9% din populația țării de peste 60 ani utilizează internetul, fiind cu aproximativ 41 puncte procentuale sub media pe populația generală (18 ani și peste) și cu circa 8 puncte procentuale sub media UE (40,8%). Înaintarea în vârstă este asociată cu o scădere a persoanelor care accesează sursele de internet. Utilizarea internetului într-o pondere mai mare se realizează de către persoanele de peste 60 ani din mediul urban (media 42,8%) decât cele din mediul rural (media 28,9%). Totodată femeile de 70-79 ani (20,1%), comparativ cu bărbații de aceeași vârstă (26,0%) au înregistrat o pondere mai mică de utilizare a internetului.

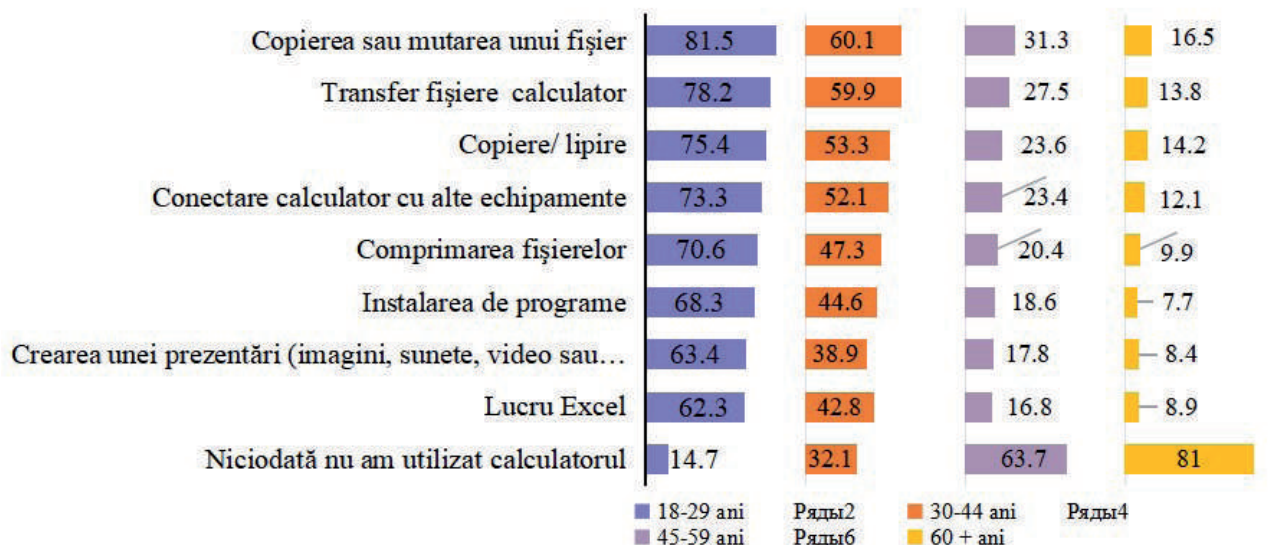
Fig.6.3. Ponderea populației de peste 60 ani care utilizează internetul (%)

Sursa: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, UNFPA, Studiul „Generații și Gen”

Competențele digitale ale persoanelor în vârstă sunt destul de limitate. Analizele indică asupra unor discrepanțe semnificative în ceea ce privește competențe digitale de bază. Nivelul competențelor digitale este mic atât pentru grupul de vârstă 60+, cât și în rândul grupului de vârstă 45-59 de ani. Accesul limitat la tehnologii informaționale și nivelul destul de precar al competențelor digitale are și va avea repercusiuni semnificative în sensul în care pentru aceste grupuri serviciile publice digitale nu vor fi deplin disponibile la fel ca și posibilitatea de a comunica și a accesa forme flexibile de muncă sau de educație, precum și simpla posibilitate de a se informa din mediul digital.

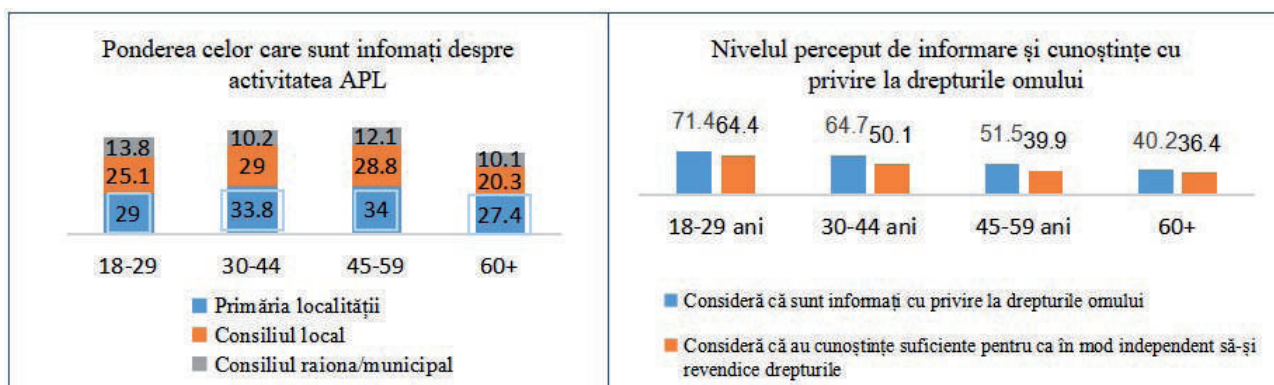
Fig.6.4. Nivelul de competențe digitale de bază, %

Sursa: Studiul *Calea incertă spre calificarea adulților. O analiză a inegalităților de învățare pe tot parcursul vieții în Republica Moldova. Chișinău, 2020*

O problemă care afectează vârstnicii este nivelul de informare relativ mai mic cu privire la activitatea autorităților publice locale. De asemenea nivelul de cunoștințe cu privire la drepturile omului este mai mic comparativ cu celelalte grupuri de vârstă. Un factor care devine tot mai semnificativ, care explică aceste diferențe, se referă la accesul limitat al vârstnicilor la tehnologiile digitale de informare. Un alt factor relevant este modul în care organizațiile societății civile (OSC) abordează vârstnicii în procesul de informare sau mobilizare comunitară. Datele unui studiu realizat de către Oficiul Avocatului Poporului arată că aproximativ 7% din tineri au fost abordați de către OSC-uri într-un proces de informare cu privire la drepturile omului comparativ cu 2% din vârstnici.

Fig.6.5. Nivelul de informare cu privire la activitatea autorităților publice locale și drepturile omului (%)

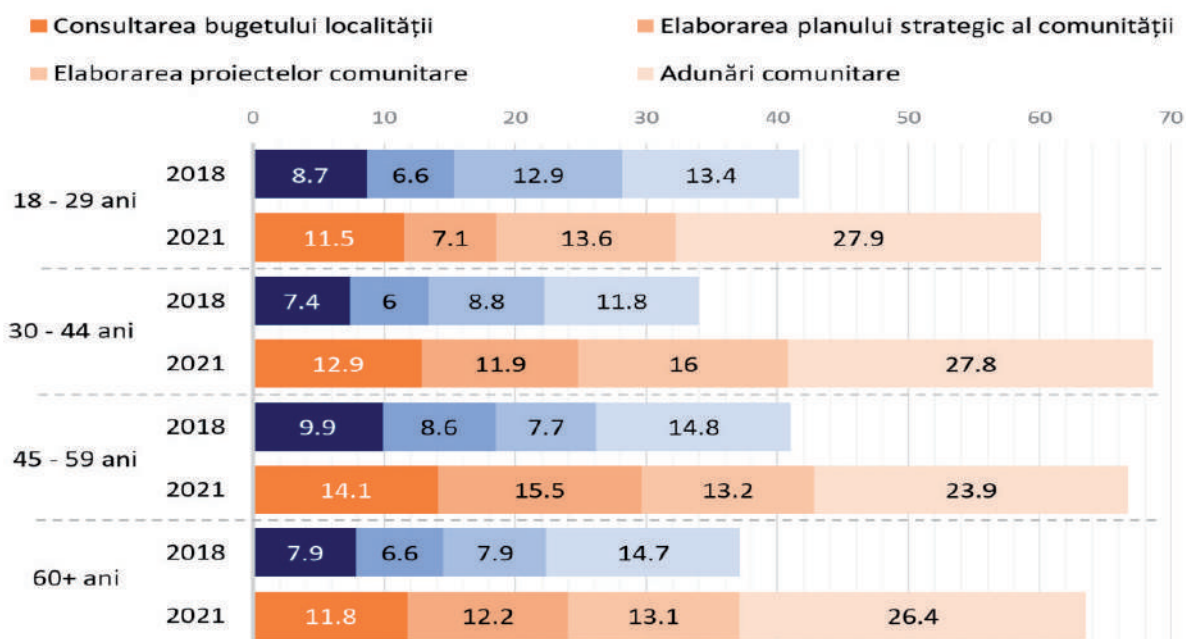

Sursa: Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Oficiul Avocatului Poporului

De asemenea, participarea în viața comunitară a vârstnicilor este destul de limitată. Doar 3% din populația de peste 55 ani susțin că cel puțin o dată pe lună participă la activități organizate în comunitate de către serviciile sociale și comunitare, asociațiile educaționale și culturale, organizațiile caritabile etc. De asemenea, în jur de 2% din totalul veniturilor gospodăriilor de pensionari sunt cheltuite pe recreere și cultură și 0,2% – pe educație (an.2023). Participarea la activități culturale determină menținerea persoanelor în vârstă în circuitul social.

Participarea în procesul decizional a crescut, dar disponibilitatea de a participa rămâne a fi mică. Comparativ cu anul 2018, în anul 2021, rata de participare a vârstnicilor, dar și a tuturor grupurilor de vârstă a crescut. Implementarea mai multor programe și inițiative la nivel comunitar ar putea explica această dinamică pozitivă. Totodată, disponibilitatea de a participa la procesul decizional rămâne a fi relativ mică prin comparație. Spre exemplu, în anul 2021, 35,9% din populația generală și 37,3% din populația celor cu vârsta de 30-44 ani erau dispuși să se implice în anumite activități de influențare a procesului decizional, ponderea persoanelor 60+ dispuse să se implice era de 27,7%.

Fig.6.6. Nivelul de participare în procesul decizional (%)

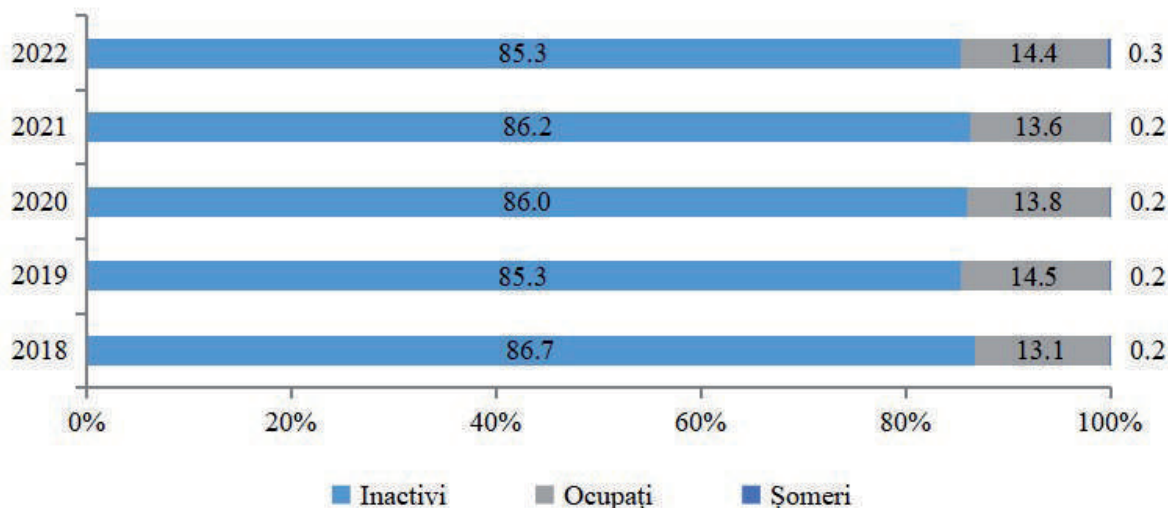

Sursa: Moldova Inegală: O analiză a inegalităților din Republica Moldova, 2021

Participarea pe piața muncii

Înaintarea în vârstă este asociată cu dificultăți de participare a persoanelor pe piața muncii, accentuându-se odată cu pensionarea. Mai mult de 88,0% din persoanele de peste 60 ani consideră că este greu și foarte greu pentru persoanele în vârstă de a-și găsi un loc de muncă în Republica Moldova. În perioada anilor 2018-2022 se înregistrează o pondere a persoanelor vârstnice ocupate care oscilează între 13,1% (2018) și 14,4% (2022), cea mai mare parte a vârstnicilor fiind inactivi.

Fig.6.7. Participarea la activitatea economică a persoanelor de 60 ani și peste, anii 2018-2022 (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Persoanele vârstnice sunt ocupate preponderent în sectoare și locuri de muncă cu o productivitate mică. În mare parte persoanele de peste 60 ani activează în domenii, precum agricultura și silvicultură (30,0%), învățământ (14,5%), industrie (11,7%).

Fig.6.8. Ponderea persoane în vârstă de 60 ani și peste ocupate, pe activități economice în anul 2022 (%)

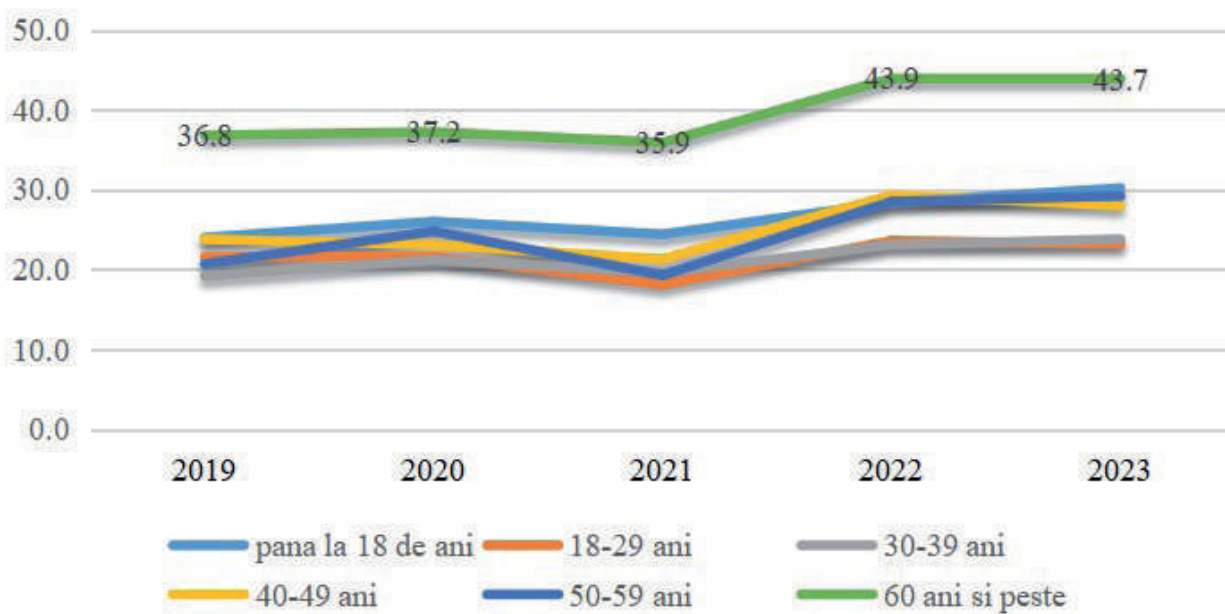
Sursa: Biroul Național de Statistică

Practicile discriminatorii pe piața muncii în raport cu persoanele care au atins vârsta de pensionare au devenit mai frecvente. Datele Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității indică asupra faptului că în 8% din totalul plângerilor către acesta din anul 2021 era invocată discriminarea pe criteriul de deținere a statutului pe pensionar pentru limită de vârstă. Unii vârstnici consideră că nu sunt tratați în mod corespunzător odată ce ajung la vârsta de pensionare, dat fiind mărimea mică a pensiei.

Bunăstarea economică

Vulnerabilitatea economică a persoanelor în vârstă este mult mai semnificativă comparativ cu cea a populației generale, fiind expuse într-o măsură mai mare sărăciei absolute. În anul 2023, trăiau în sărăcie absolută 43,7% din vârstnici, ponderea acestora fiind în creștere semnificativă în comparație cu anul 2019 (36,8%), dar în descreștere față de anul 2022 (43,9%). În ultimii 3 ani se atestă o discrepanță semnificativă între rata sărăciei absolute în rândul persoanelor de 60 ani și peste și celelalte categorii de vârstă.

Fig.6.9. Rata sărăciei absolute pe grupe de vârstă în perioada 2018-2023, în %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Gospodăriile formate exclusiv de vârstnici din mediul rural au o situație financiară mai precară comparativ cu cele din mediul urban. În același timp, se constată o dependență financiară a vârstnicilor de prestațiile sociale, care sunt principala sursă de venit a gospodăriilor formate doar de vârstnici atât din mediul urban (70,8%), cât și cel rural (70,1%). Doar în a cincea parte din gospodăriile formate numai de vârstnici din mediul urban și în aproximativ a zecea parte din cele din rural veniturile sunt completate de cele provenite din activitatea salarială.

Tab.6.1. Structura veniturilor disponibile a gospodăriilor formate doar de vârstnici, anul 2022

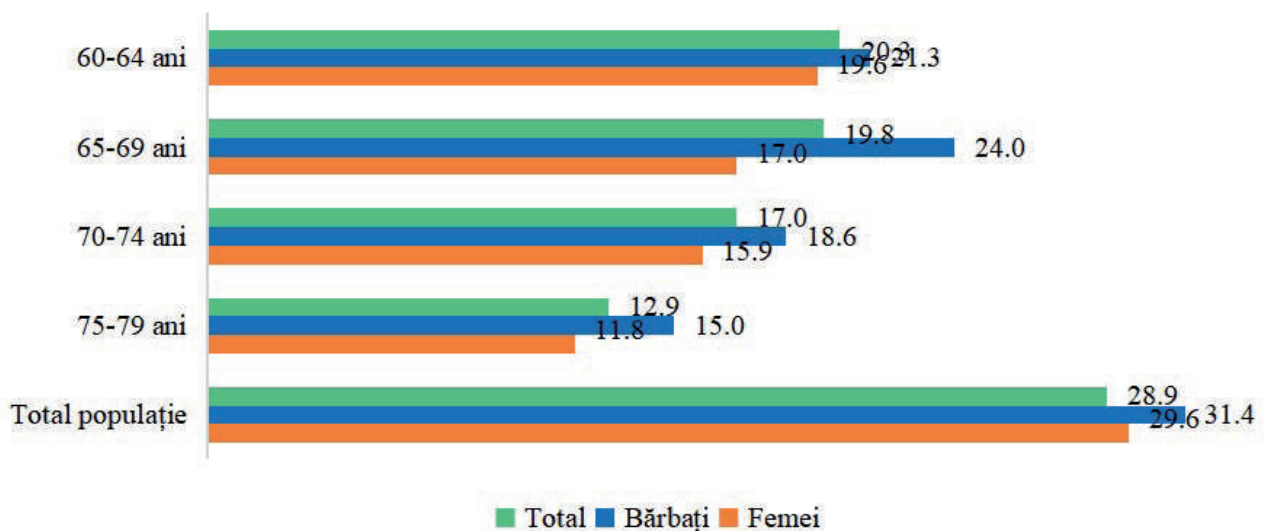
	Total	Urban	Rural
Total venituri disponibile (medii lunare pe o persoană), lei	4,066.6	4,991.3	3,665.8
<i>inclusiv în % pe surse de formare:</i>			
Venit din activitatea salarială	14,2	20,9	10,3
Venit din activitatea individuală agricolă	8,1	1,0	12,3

Venit din activitatea individuală non-agricolă	1,0	1,4	0,8
Prestații sociale	70,4	70,8	70,1
Alte venituri	6,3	5,9	6,5
inclusiv transferuri din afara țării	4,4	3,4	5,0

Sursa: Biroul Național de Statistică

Femeile în vârstă sunt expuse într-o măsură mai mare vulnerabilității economice. Astfel 73,4% din beneficiarii serviciului *Cantină de ajutor social* sunt femei. Odată cu înaintarea în vârstă femeile într-o măsură mai mare sunt beneficiare de suport financiar (cel puțin 750 lei): în mediu 14,0% femei de peste 60 ani comparativ cu 11,6% bărbați de aceeași vârstă. Peste 65 ani femeile într-o măsură mai mare au beneficiat în ultimele 12 luni de suport financiar. De asemenea, marea majoritate (81,2%) a beneficiarilor serviciului social Îngrijire la domiciliu în anul 2022 au fost femeile. Datele Studiului „Generații și Gen” evidențiază că în mediu doar 17,5% din persoanele de 60-79 ani au venituri suficiente pentru acoperirea necesităților de bază, fiind cu 11,4 puncte procentuale mai puține persoane comparativ cu populația generală. Femeile în vârstă comparativ cu bărbații într-o pondere mai mică au venituri suficiente, ceea ce relevă o capacitate redusă de satisfacere a nevoilor de bază.

Fig.6.10. Distribuția persoanelor de 60-79 ani după suficiența veniturilor pentru a acoperi necesitățile de bază (%)

Sursa: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, UNFPA, Studiul „Generații și Gen”

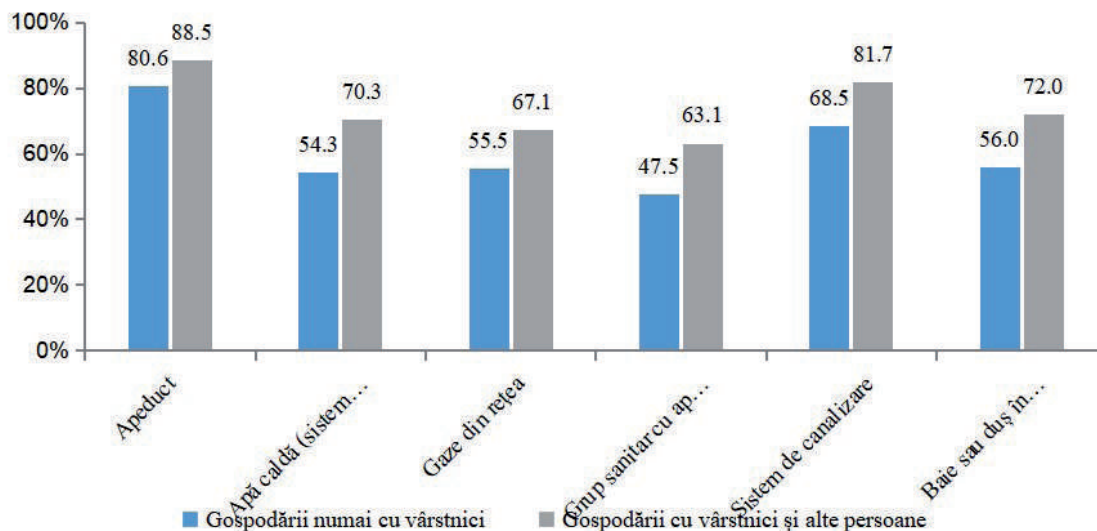
Există o disparitate de gen în ceea ce privește mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă. În anul 2023 (la 1 1 ianuarie) mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă a constituit 3164,9 lei, în cazul bărbaților - 3592,5 lei comparativ cu 2965,9 lei în cazul femeilor. Astfel, disparitatea de gen în cazul pensiilor pentru limită de vârstă a constituit 17,0%.

Dotarea gospodăriilor

Gospodăriile formate numai de persoane în vârstă sunt mai slab dotate cu principalele comodități comparativ cu gospodăriile în care locuiesc și alte persoane pe lângă cele vârst-

nice. În aproximativ jumătate din gospodării (în mediu 55,3%) vârstnicii au acces la grup sanitar în interiorul locuinței, un acces mai scăzut având cei din gospodării formate exclusiv din persoane în vârstă (47,5%). În același timp vârstnicii din acest tip de gospodării au acces limitat la apă caldă (54,3%), baie sau duș în interiorul locuinței (56,0%), gaze naturale din rețea (55,5%) și apeduct (80,6 %).

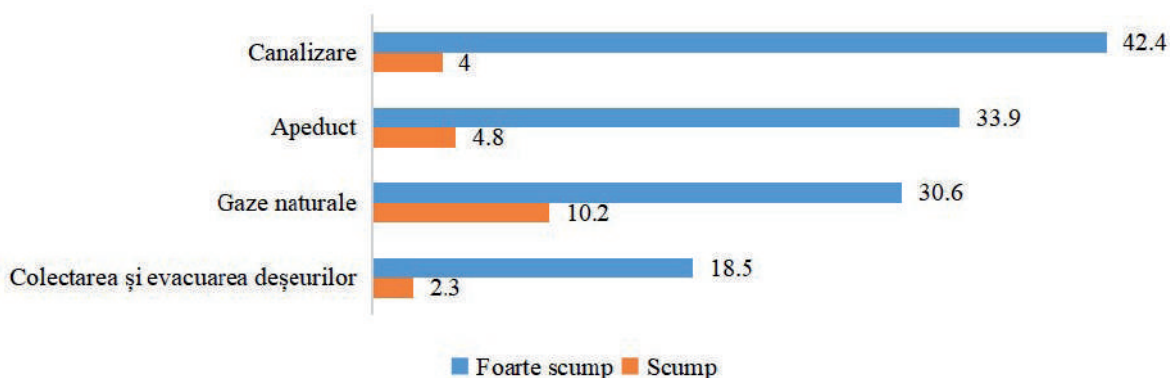
Fig.6.11. Dotarea cu principalele comodități a locuințelor gospodăriilor formate de vârstnici, în anul 2022 (%)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Gospodăriile persoanelor vârstnice sunt dezavantajate în raport cu cele tinere în accesul la servicii comunitare. Această discrepanță este determinată, în mare parte, de decalajul de venituri pe care le au aceste gospodării și capacitățile lor financiare de a se conecta la servicii. Pentru o parte semnificativă a vârstnicilor, serviciile comunitare sunt scumpe.

Fig.6.12. Ponderea persoanelor 60+ care consideră serviciile comunale prea scumpe în raport cu veniturile disponibile (%)

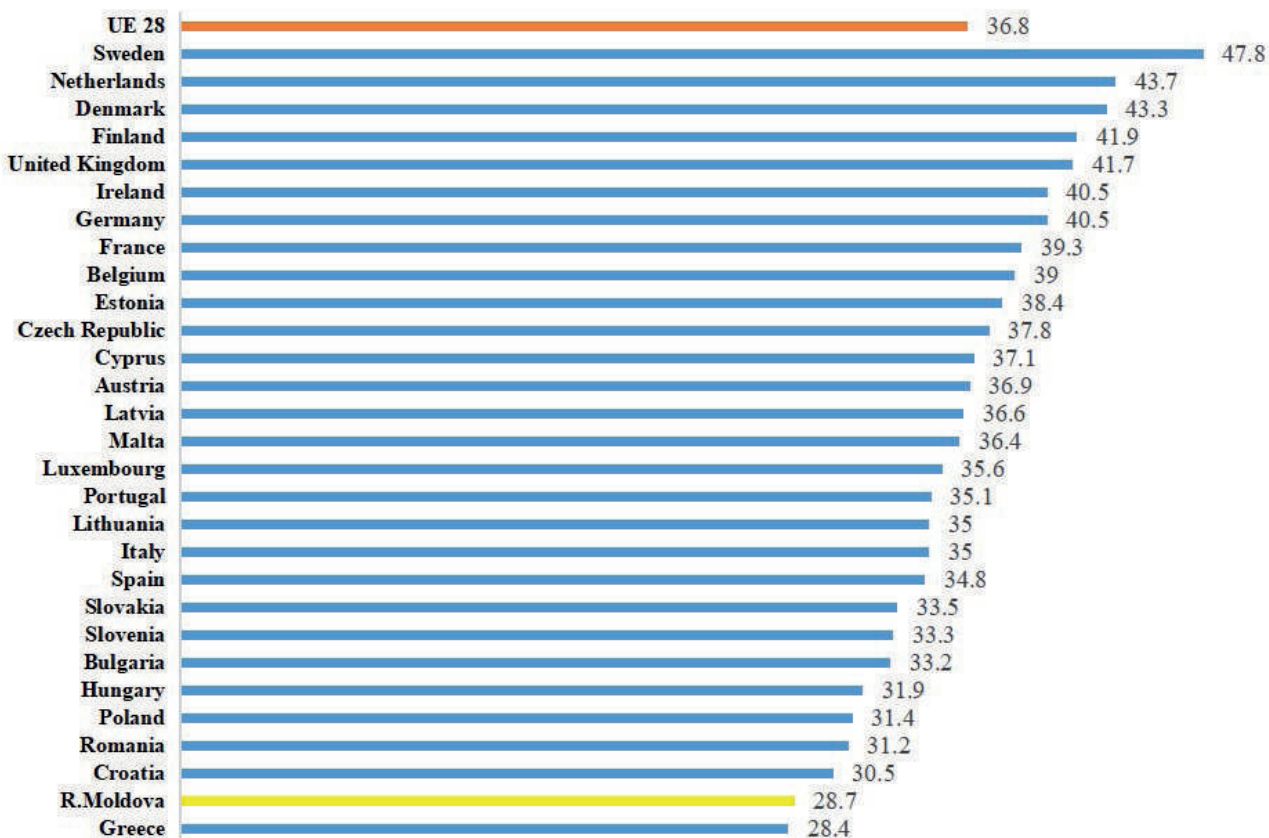
Sursa: Moldova Inegală: O analiză a inegalităților din Republica Moldova, 2021

Astfel, gospodăriile persoanelor vârstnice au acces limitat la servicii și utilități, reieșind din veniturile și statutul acestora.

Un instrument de măsurare a situației persoanelor în vârstă și a condițiilor unei țări de creare a premiselor pentru îmbătrânire activă este Indicele Îmbătrânirii Active. Indicatorul dat a înregistrat în anul 2020 valoarea de 28,7 puncte, fiind cu 8,1 puncte mai mică compa-

rativ cu media europeană (36,8 puncte), fiind înregistrate diferențe semnificative în cazul femeilor (bărbați 30,5 puncte și femei 27,1 puncte). Femeile, deși au o durată a vieții mai lungă, au șanse inegale în raport cu bărbații de a îmbătrâni activ și sănătos, fiind dezavantajate social și având un nivel înalt de vulnerabilitate ocupațională, materială, financiară și fizică pe parcursul înaintării în vârstă. În acest context, **mai puțin de a treia parte din populația de 55 ani și peste din Republica Moldova are oportunități de a îmbătrâni activ și sănătos.**

Fig.6.13. Indicele Îmbătrânirii Active, anul 2020 (%)

Sursa: UNECE

În concluzie, putem conchide că persoanele în vârstă reprezintă un segment al populației vulnerabil atât din punct de vedere economic, cât și social, cu oportunități scăzute de participare socială și îmbătrânire activă.

6.3. Provocările și oportunitățile îmbătrânirii demografice. Adaptarea la schimbările demografice

Îmbătrânirea demografică este considerată ca fiind o provocare și oportunitate decât o problemă. Îmbătrânirea în sine face parte din cursul natural al dezvoltării demografice. Societatea trebuie să se adapteze la această schimbare și devine o problemă atunci când nu se iau măsuri de adaptare în timp util. Deoarece procesul de îmbătrânire este previzibil și gradual, acesta permite, de asemenea, adaptarea treptată, care este de obicei mult mai puțin costisitoare decât acțiunile de urgență luate ca ultimă soluție.

Numărul și ponderea persoanelor în vârstă în societate crește, situație în care toate resursele necesare pentru satisfacerea nevoilor acestora sunt în creștere. În acest caz, toate sferele societății trebuie să se adapteze la această schimbare. Totodată, tiparele relațiilor intergeneraționale se schimbă, trebuie regândită imaginea publică a persoanelor vârstnice, de la înfățișarea persoanelor inactive sau dependente, care reprezintă o povară pentru finanțele publice, până la ideea ca aceștia să participe activ în societate și să contribuie la dezvoltarea acesteia.

Principalele provocări ale îmbătrânirii demografice sunt:

- **scăderea forței de muncă** - piața muncii va fi afectată de lipsa forței de muncă în condițiile intrării pe piață a unui număr mic de persoane, insuficient pentru a acoperi cohortele mari care ies de pe piață muncii. În acest caz sistemul de ocupare, de sănătate și de asigurări sociale vor avea nevoie de a fi reorganizate;
- **creșterea costurilor de sănătate** – studiile desfășurate atestă faptul că cheltuielile de sănătate cresc odată cu înaintarea în vârstă. De asemenea, la vârste înaintate (apropriate de deces) cresc spitalizările, durata spitalizării și utilizarea îngrijirilor de lungă durată;
- **creșterea costurilor pentru pensii** - odată cu creșterea vârstei apar presiuni asupra sistemelor naționale de pensii. Ca răspuns la această presiune, mai multe țări au ridicat limita inferioară de vârstă pentru pensia anticipată sau vârsta pentru pensia pentru limită de vârstă, precum și au limitat condițiile economice pentru pensia anticipată și/sau au îmbunătățit condițiile pentru ieșirea târzie la pensie. Zwijnenburg și Goebel (2017)¹³⁶ au constatat că îmbătrânirea populației va duce la creșteri ale costurilor pensiilor și ale asistenței medicale, care vor depăși scăderile costurilor legate de prestațiile pentru copii și familie și educație;
- **tensionarea relațiilor intergeneraționale** - cadrul moral al familiei și comunității este fragmentat în societatea contemporană, există un contrast de interes între generațiile mai în vârstă și cele mai tinere. Există o presiune din ce în ce mai mare și o povară asupra populației active pentru a asigura populația în vârstă, unii tineri considerând generațiile mai în vârstă ca o „generație egoistă a bunăstării”, deturnând resurse de la tineri. Odată cu îmbătrânirea populației, mai multe resurse vor trebui puse deoparte pentru a satisface nevoile generațiilor mai în vârstă. Prin urmare, îmbătrânirea poate fi văzută atât ca o problemă economică, cât și o sursă de anxietate culturală pentru generațiile tinere.

Îmbătrânirea populației prezintă o serie de oportunități, printre care:

- **valorificarea potențialului uman**. Îmbătrânirea „forțează” societatea să-și folosească potențialul uman subutilizat. O societate nu își poate susține nivelul de trai atunci când o proporție în creștere rapidă a membrilor săi depind de contribuțiile altora și când posibilitățile lor de a participa și de a contribui conform abilităților lor sunt limitate.

¹³⁶ A se vedea: An Ageing Population – threat or opportunity. <https://www.bmasi.net/en/an-ageing-population-threat-or-opportunity/>

Pe măsură ce se mărește durata vieții, persoanele în vârstă acumulează expertiză, cunoștințe și experiență într-o măsură care nu era posibilă în perioadele anterioare și, prin urmare, pot contribui foarte mult. Astfel, unele țări au stabilit prevederi pentru a integra persoanele în vârstă și organizațiile acestora în procesul de elaborare a politicilor și pentru a-i încuraja pe cei care doresc și pot, să rămână angajați în câmpul muncii. În Marea Britanie, spre exemplu, persoanele în vârstă sunt implicate în calitate de voluntari în furnizarea de asistență socială. De asemenea, acestea sunt implicate în asistarea și îngrijirea rudelor, prietenilor sau altor persoane, statul economisind pe servicii de asistență socială.

- **eficientizarea tuturor serviciilor și sistemelor.** Un exemplu tipic este renunțarea la îngrijirea instituțională costisitoare în favoarea îngrijirii la domiciliu. Structurile de sprijin din cadrul familiei și rețelelor de rude sunt redescoperite ca importante, astfel încât sprijinul guvernamental poate fi direcționat către menținerea relațiilor familiale. De exemplu, ajutarea persoanelor care au grijă de rudele lor mai în vârstă cu programul lor de lucru sau compensarea acestora pentru timpul de îngrijire;
- **extinderea pieții de bunuri** - ponderea în creștere a persoanelor în vârstă în economie alături de o populație îmbătrânită înseamnă că există o piață în creștere pentru produse și servicii pentru persoanele în vârstă.

Întrebări de recapitulare:

1. Care este pragul de la care se poate menționa că o populație este îmbătrânită?
2. Cum poate fi caracterizat profilul populației în vârstă din Republica Moldova?
3. Stabiliți domeniile afectate de îmbătrânirea demografică.
4. Evaluați oportunitățile care le prezintă îmbătrânirea populației.

Sarcini de lucru individual:

1. În baza datelor disponibile, evaluați situația vârstnicilor dintr-o unitate teritorial-administrativă de nivelul al doilea.
2. Analizați comparativ situația persoanelor vârstnice din Republica Moldova și o țară din arealul european.

Bibliografie selectivă:

1. An Ageing Population – threat or opportunity. Disponibil: <https://www.bmasi.net/en/an-ageing-population-threat-or-opportunity/>
 2. Gagauz O. (coord.) *Populația Republicii Moldova la 30 de ani de independență: provocări principale și politici necesare*, Chișinău, 2021.
 3. Gagauz O. Îmbătrânirea demografică a populației: tendințe și opțiuni. În: *Akadosmos*, nr.4 (27), 2012. Disponibil: http://www.akadosmos.asm.md/files/Imbatrinirea%20demografica%20a%20populatiei_tendinte%20si%20optiuni.pdf
 4. Zamfir C., Vlăsceanu L. *Dicționar de sociologie*. București, 1998.
-

7. INTEGRAREA PRINCIPIULUI ÎMBĂTRÂNIRII ACTIVE ÎN POLITICILE PUBLICE SECTORIALE/LOCALE

Conținuturi:

- 7.1. Cadrul strategic pentru integrarea problemelor îmbătrânirii
- 7.2. Cadrul național de politici în domeniul îmbătrânirii
- 7.3. Activități implementate pentru promovarea îmbătrânirii active
- 7.4. Modalități de integrare a principiului îmbătrânirii active în politicile locale: bune practici la nivel european și național

Obiective de referință:

- să definească conceptul de integrare a problemelor îmbătrânirii în politici;
- să evidențieze etapele de integrare a îmbătrânirii în politici;
- să determine principiile de bază în procesul de integrare a îmbătrânirii în politici;
- să determine viziunea și direcțiile principale de integrare a îmbătrânirii în politici;
- să analizeze cadrul național de politici în domeniul îmbătrânirii;
- să propună intervenții relevante pentru integrarea principiului îmbătrânirii active în politici.

Competențe:

- justificarea importanței integrării îmbătrânirii în politici;
- aplicarea procesului de integrare a îmbătrânirii în politici.

Termeni-cheie: integrarea îmbătrânirii în politici, abordarea la nivelul întregii guvernări și a întregii societăți

7.1. Cadrul strategic pentru integrarea problemelor îmbătrânirii

Schimbările demografice impun adaptarea societăților la îmbătrânirea populației, care nu poate fi realizată fără un efort al tuturor factorilor de decizie și al întregii societăți. Din acest motiv, integrarea îmbătrânirii - și anume integrarea sistematică a problemelor legate de îmbătrânire în toate domeniile de politică relevante și la toate nivelurile de politică - a fost recomandată de Planul internațional de acțiune privind îmbătrânirea de la Madrid (MIPAA) și inclusă ca angajament în Strategia Regională pentru Implementarea MIPAA (MIPAA/RIS), elaborată de UNECE.

Integrarea problemelor îmbătrânirii reprezintă o strategie, un proces și un efort multidimensional cu privire la încadrarea procesului de îmbătrânire în toate domeniile de politici

și la toate nivelurile de politici. Obiectivul final al integrării problemelor îmbătrânirii este de a realiza un proces de dezvoltare mai echitabil în cadrul societății, care să fie spre folosul tuturor grupurilor de vârstă și sociale. Totodată, acest proces presupune includerea tuturor părților interesate relevante în procesul de luare a deciziilor, asigurându-se, în acest fel, că necesitățile tuturor grupurilor de vârstă sunt satisfăcute în toate domeniile de politici.

Integrarea poate fi văzută ca un instrument important pentru realizarea unei societăți pentru toate vârstele.¹³⁷

Integrarea îmbătrânirii nu poate fi realizată fără creșterea gradului de conștientizare, cunoștințe, abilități și leadership în diversele instituții guvernamentale, iar formarea și dezvoltarea capacităților reprezentanților administrației publice este un factor cheie pentru integrare.

UNECE promovează aplicarea „abordării duble” a integrării, care ia în considerare procesul de îmbătrânire atât din *perspectiva socială* – îmbătrânirea demografică – cât și din *perspectiva cursului vieții fiecăruia*, care ține cont de necesitățile și capacitățile în schimbare ale oamenilor pe măsură ce înaintează în vârstă. Integrarea problematicii îmbătrânirii nu vine să înlocuiască măsurile de politici specifice grupului de vârstă, care sunt adaptate la necesitățile și drepturile concrete ale persoanelor aflate la diferite etape de viață, de la naștere până la moarte, dar încurajează o abordare de politici coerentă și holistică față de procesul de îmbătrânire a populației, care să răspundă problemelor legate de gen, să fie bazată pe drepturile omului și să abordeze necesitățile tuturor generațiilor, fapt ce permite fiecărei persoane să treacă, fără dificultăți, dintr-o etapă sau alta a vieții.

Beneficiile integrării problematicii îmbătrânirii includ dezvoltarea unei politici publice relevantă pentru societate, deoarece permite factorilor de decizie să reacționeze mai eficient la necesitățile tuturor grupurilor de vârstă. Prin luarea în considerare a tuturor generațiilor și recunoașterea eterogenității și diversității în cadrul și între grupurile de vârstă, integrarea problematicii îmbătrânirii promovează solidaritatea în cadrul generațiilor și între diferite generații, dar și coeziunea socială. Integrarea problematicii îmbătrânirii favorizează politici publice mai eficiente și de o calitate mai înaltă. Finalitatea procesului de integrare a problematicii îmbătrânirii este de a crea o societate pentru toate vârstele în care toate persoanele, indiferent de vârstă, vor putea beneficia de dezvoltare echitabilă în cadrul societății.

¹³⁷ A se vedea: Mainstreaming Ageing, Policy Brief on Ageing, No. 1, UNECE, 2009.

Fig.7.1. Domeniile de integrare a îmbătrânirii în politici

Principiul de bază al acestor politici se bazează pe acceptarea faptului, că o țară cu mulți vârstnici nu înseamnă o societate de oameni inactivi și numai consumatori de resurse, dimpotrivă, trebuie reconsiderată forța de muncă a persoanelor de vârstă pensionară, revalorificată experiența lor profesională și de viață, atât pentru familie, cât și pentru activitatea economică sau în comunitate.

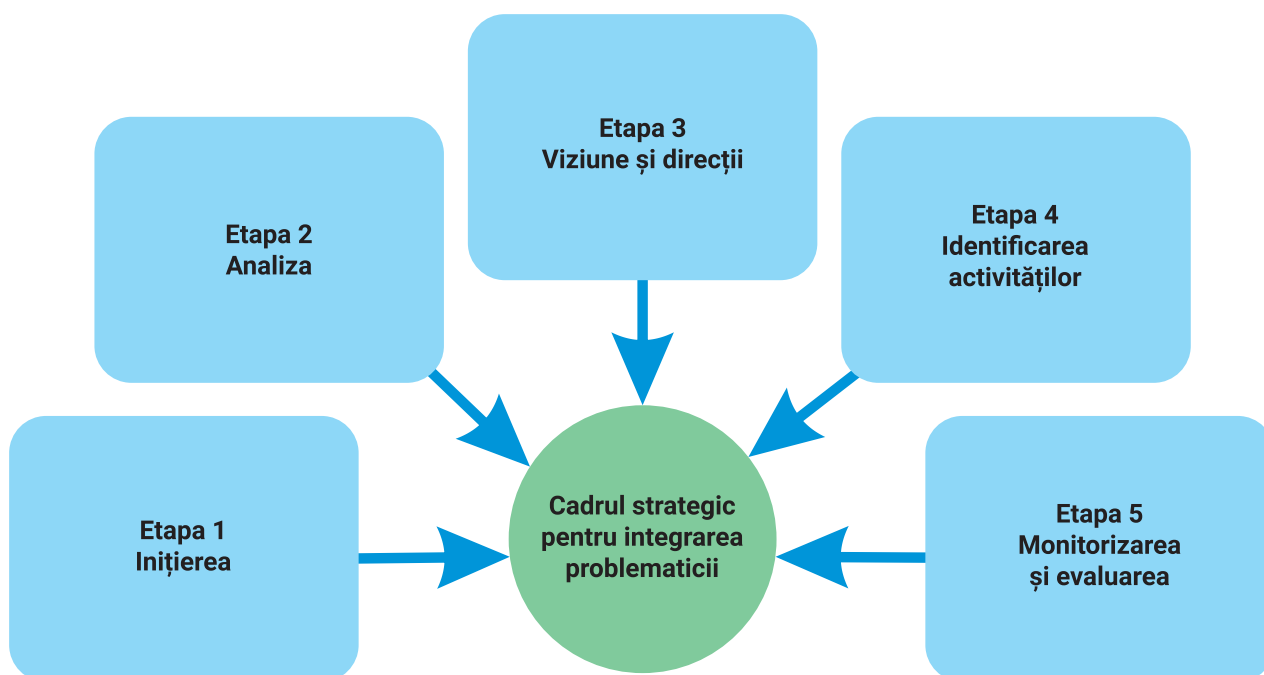
O abordare strategică a integrării îmbătrânirii creează condițiile pentru echitatea intergenerațională și protecția drepturilor tuturor grupelor de vârstă și asigura că respectarea drepturilor persoanelor în vârstă este un principiu de bază în procesul de planificare, implementare și evaluare a politicilor.

Preocupările persoanelor în vârstă nu trebuie privite izolat sau în competiție cu alte grupuri sociale. În acest sens, integrarea înseamnă o abordare coordonată, intergenerațională, menită să asigure o mai mare și mai durabilă rentabilitate, decât cea care ar putea fi obținută prin abordarea numai a unui anumit grup de populație.

Noua abordare a îmbătrânirii în politici face parte din răspunsul la provocările și oportunitățile îmbătrânirii și la angajamentele care au fost luate de către Republica Moldova prin semnarea MIPAA/RIS, Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, Deceniului Îmbătrânirii Sănătoase al ONU.

Integrarea îmbătrânirii în politici cuprinde câteva etape distincte, care pot fi privite prin prisma ciclului de elaborare a politicilor publice. *Ghidul pentru integrarea problemelor îmbătrânirii*, dezvoltat de UNECE¹³⁸, prezintă 5 etape ale stabilirii cadrului strategic pentru integrarea îmbătrânirii.

Fig.7.2. Etapele integrării îmbătrânirii în politici

Etapa 1 – Inițierea

Prima etapă pune accentul pe argumentarea integrării problematicii îmbătrânirii cu scopul de a garanta implicarea părților interesate și angajamentul politic. Printre activitățile care se desfășoară la această etapă sunt:

- sistematizarea și analiza părților interesate,
- constituirea echipei de lucru – compusă din grupul de bază și rețeaua mai amplă a părților interesate – care va conduce și va coordona elaborarea cadrului strategic și va oferi informații.

Rezultatul primei etape presupune prezentarea propunerilor și planului de lucru privind elaborarea cadrului strategic, cu precizarea argumentelor, scopurilor, obiectivelor, domeniului de aplicare, bugetului și termenului-limită, precum și prezentarea rezultatelor analizei părților interesate și planurilor de implicare a acestora.

138 A se vedea: Guidelines for Mainstreaming Ageing. <https://unece.org/population/publications/guidelines-mainstreaming-ageing>

La etapa de inițiere se asigură:

- angajamentul politic pentru elaborarea cadrului strategic cu privire la integrarea problemelor îmbătrânirii;
 - stabilirea sferei de aplicare și motivația social-economică sau de altă natură;
 - implicarea părților interesate și a resurselor necesare;
 - desemnarea persoanei responsabile și formarea grupului de lucru care va elabora analiza amplă a situației pe domeniul vizat și proiectul actului normativ de intervenție. Este important ca în această etapă de implicat reprezentanți ai organizațiilor necomerciale, grupurilor de inițiativă ale persoanelor vârstnice, reprezentanții din sfera protecție socială, sănătate, educație, finanțe, tineret, cultură, planificare urbană, transport, etc.;
 - determinarea categoriei actului normativ.
-

Etapa 2 – Analiza

Etapa a doua propune realizarea unei analize a situației și cercetarea amănunțită a contextului politic, a datelor și a mecanismelor existente de integrare. Obiectivele analizei sunt de a obține o imagine de ansamblu clară cu privire la carențele procesului și practicii de integrare a problematicii îmbătrânirii, politicile existente în domeniul îmbătrânirii, sectoarele vizate, cât și cadrele și strategiile de politici naționale și internaționale relevante, în care ar trebui integrate și/sau aliniată prioritățile asociate îmbătrânirii pentru a asigura coerența politicilor.

La această etapă, utilizând diverse surse de date dezagregate (fiind prioritare sursele oficiale de date statistice), metode participative de colectare a informațiilor calitative, se realizează o analiză amplă a situației în domeniul vizat pentru a constata situația de referință sub aspectul integrării problemelor îmbătrânirii și identificarea lacunelor care necesită soluționare. Obiectivul analizei situației este de a oferi o bază de argumentare pentru cadrul normativ de integrare.

Analiza sensibilă la vârstă și evaluarea impactului pot oferi informații despre diferite grupuri de vârstă și indica prioritățile în acțiunile de politici în vederea edificării unei societăți pentru toate vârstele. Totodată, analiza identifică domeniile prioritare pentru politicile privind îmbătrânirea și servește drept bază de argumentare pentru etapele ulterioare ale elaborării cadrului strategic, inclusiv strategiile, planurile de acțiuni și programele naționale. Recomandabil ca analiza să fie realizată într-o manieră participativă, implicând mai multe părți interesate.

Un alt aspect important în procesul de analiză este necesitatea elucidării oportunităților oferite de persoanele în vârstă.

Etapa 3 – Viziune și direcții

Etapa a treia constă în formularea scopurilor, obiectivelor și rezultatelor scontate ale cadrului strategic, în baza informațiilor și datelor acumulate și a curențelor identificate în a doua etapă. Această etapă propune perfecționarea, pe cât de mult este posibil, a abordărilor deja existente, eliminarea curențelor rămase și examinarea problemelor asociate îmbătrânirii prin prisma domeniilor/nivelurilor de politici în care acest lucru, încă, nu s-a întâmplat. Printre activitățile sugerate în cea de-a treia etapă se numără formularea unei viziuni și stabilirea scopurilor, obiectivelor și rezultatelor scontate ale cadrului.

Pentru a determina viziunea și direcțiile principale de acțiune, în conformitate cu rezultatele și recomandările analizei situației efectuate în etapa 2, sunt formulate scopul, obiectivele, indicatorii, bugetul și se stabilesc rolurile și atribuțiile responsabililor și partenerilor. Este de maximă importanță să se asigure în fiecare an că sistemul bugetar ia în considerare preocupările și problemele persoanelor vârstnice atunci când se decide ce resurse vor fi cheltuite și pentru ce proiecte și programe. Îmbunătățirea echității în alocarea resurselor financiare ar fi văzută ca o schimbare în favoarea vârstnicilor, o abordare holistică, fără a dezavantaja alt grup.

Îmbătrânirea are un impact major asupra societății și vizează toate generațiile. Din acest considerent viziunea va fi centrată pe principiul ONU „Nimeni să nu fie lăsat în urmă”, bazată pe o abordare intersectorială, care aduce implicațiile îmbătrânirii în centrul proceselor politice, iar un pas important este anticiparea riscurilor și asigurarea că există un cadru de implementare eficient.

Fig.7.3. Principiile de bază în procesul de integrare a îmbătrânirii în politici

Abordarea intersectorială se pliază pe **abordarea la nivelul întregii guvernări și a întregii societăți**, care este un model eficient recomandabil de integrare a îmbătrânirii în toate documentele de politici relevante, care presupune promovarea și colaborarea între diferitele niveluri de guvernare și părțile interesate neguvernamentale. Astfel e nevoie de un efort colectiv pentru integrarea nevoilor și reafirmarea continuă a drepturilor persoanelor vârstnice.

Etapa 4 – Identificarea activităților

A patra etapă se axează pe identificarea activităților concrete pe termen scurt, mediu și lung, care să asigure abordarea îmbătrânirii în toate domeniile de politici și la toate nivelurile guvernamentale, precum și faptul că partenerii de implementare dispun de capacitatea și resursele necesare pentru a realiza acest lucru. Activitățile sugerate includ stabilirea unui mecanism de coordonare pentru implementarea cadrului și elaborarea unui plan în acest sens prin detalierea activităților, rezultatelor scontate, termenilor limită și a partenerilor de implementare pentru a atinge scopurile, obiectivele și rezultatele scontate, formulate în a treia etapă.

La această etapă se stabilesc intervențiile relevante și specifice planificate de către autorități pentru realizarea obiectivelor stabilite, care ar contribui la eliminarea discriminării de vârstă și crearea oportunităților mai bune pentru vârstnici în toate domeniile. Nu mai puțin important este faptul că trebuie să fie asigurate logistic și financiar.

Responsabil de realizarea activităților va fi autoritatea publică-autor al documentului, care va implica și alte instituții competente în acordarea suportului pentru realizarea acțiunilor respective.

Etapa 5 – Monitorizarea și evaluarea

Etapa a cincea se referă la luarea unor măsuri cu privire la evaluarea continuă a progresului activităților definite, produselor și rezultatelor scontate (monitorizare), precum și examinarea periodică a relevanței, eficacității, eficienței și a impactului activităților prin prisma scopurilor și obiectivelor specificate (evaluare). Mecanismul de monitorizare și evaluare ar trebui să asigure faptul că lecțiile învățate au fost consemnate și valorificate la ajustarea și perfecționarea continuă a eforturilor de integrare. Printre activitățile sugerate se mai numără elaborarea unor indicatori de rezultat și de produs relevanți, a planurilor de colectare a datelor, dar și stabilirea structurii și formatului de raportare.

Integrarea îmbătrânirii în politici presupune și un proces continuu de monitorizare și evaluare, pentru a măsura progresul înregistrat în procesul de implementare a politicilor publice, ajustării și îmbunătățirii cadrului de integrare a îmbătrânirii în politici. În funcție de tipul documentului monitorizat, indicatorii stabiliți și termenele de realizare, va fi elaborat și mecanismul de monitorizare corespunzător. Pot fi utilizate mecanismele deja existente sau utilizate anterior de monitorizare și evaluare, dacă sunt relevante pentru scopurile, obiectivele și activitățile stabilite privind integrarea îmbătrânirii. Monitorizarea implementării documentelor de politici publice va fi organizată de către instituția responsabilă de implementarea acestora, recomandabil trimestrial, semestrial sau anual, în funcție de termenul de realizare stabilit.

Evaluarea se realizează în procesul de implementare a documentelor de politici publice (evaluarea intermediară) și după expirarea termenului de implementare a documentului de

politici publice (evaluarea finală) în scopul prezentării unei imagini obiective în conformitate cu următoarele criterii:

1. relevanța documentului de politici publice și a măsurilor incluse pentru țară;
2. gradul de realizare a obiectivelor (efectivitatea);
3. modul de utilizare a mijloacelor bugetare alocate (eficiența);
4. capacitatea de a produce efecte de durată (durabilitatea);
5. impactul documentului de politici publice, estimat în cadrul evaluării finale.¹³⁹

Analiza indicatorilor, calității, beneficiilor și costurilor nu poate fi realizată fără suficiente date cantitative și calitative, care ar oferi informații despre impactul intervențiilor de politici și formularea concluziilor finale cu privire la rezultatele politicii publice implementate.

Metodologia de lucru propusă de UNECE corespunde în mare parte metodologiei de elaborare a politicilor publice. Instrumentul UNECE a fost ajustat la contextul național și a fost propusă o etapizare a procesului de integrare a îmbătrânirii care cuprinde 4 etape.¹⁴⁰

Fig.7.4. Procesul de integrare a îmbătrânirii

Conform *Integrarea îmbătrânirii în politicile publice. Ghid practic pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici din Republica Moldova*, procesul de integrare a îmbătrânirii comportă următoarele caracteristici ale fiecărei etape.

Etapa I. constă în stabilirea **relevanței politicii din punct de vedere al îmbătrânirii**, cu alte cuvinte dacă domeniul propunerii de politică se intersectează cu interesele și nevoile relevante ale vârstnicilor. Determinarea importanței unei propuneri de politică din punct de vedere al îmbătrânirii arată cât de necesară este integrarea îmbătrânirii în politica dată. Una

¹³⁹ A se vedea: Hotărârea Guvernului 386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr.153-158, art.509. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121921&lang=ro

¹⁴⁰ A se vedea: Integrarea îmbătrânirii în politicile publice. Ghid practic pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici din Republica Moldova. Chișinău, 2022

dintre cele mai eficiente modalități de a defini relevanța politicii pentru îmbătrânire este determinarea decalajelor legate de îmbătrânire. **Decalajul reprezintă diferența între valoarea medie a rezultatului unei politici în rândul populației generale și valoarea medie a rezultatului aceleiași politici în rândul persoanelor în vârstă.** Cu cât mai mare este decalajul, cu atât mai relevantă este politica din punct de vedere al îmbătrânirii. Trebuie de menționat faptul că orice concluzie referitoare la relevanța îmbătrânirii trebuie obligatoriu să fie susținută de dovezi bazate pe statistici dezagregate legate de îmbătrânire.

Astfel stabilirea decalajului se realizează prin analiza datelor statistice relevante domeniului, fiind utilizate date dezagregate spre exemplu în funcție de sex, vârstă, mediul de reședință, dizabilitate, studii etc. Disponibilitatea datelor dezagregate va contribui la o mai bună înțelegere a situației unor categorii sociale.

Lipsa datelor poate compromite întregul ciclu de politici, dar în mod tipic cel mai mult are de suferit evaluarea impactului.¹⁴¹

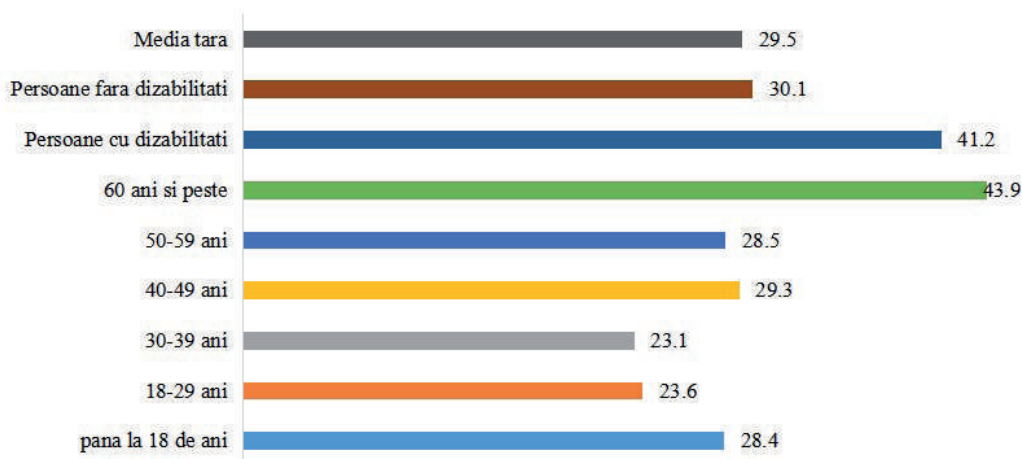
Pentru a putea identifica inegalitățile în raport cu o categorie de persoane, este nevoie de a cotrapune câteva date. Se consideră că există o inegalitate în raport cu o categorie socială dacă există o diferență de cel puțin 5 puncte procentuale între cifre, ceea ce atestă nevoia unei intervenții.

Opțiuni	Descriere	Măsuri ulterioare?
Politică lipsită de relevanță din punct de vedere al îmbătrânirii	Decalajul de îmbătrânire e mai mic de 5%.	Nu sunt necesare măsuri ulterioare.
Politică relevantă din punct de vedere al îmbătrânirii	Decalajul de îmbătrânire depășește 5%.	E nevoie de o analiză mai detaliată pentru a stabili intervențiile pertinente de integrare a îmbătrânirii.

Spre exemplu, datele Biroului Național de Statistică evidențiază o rată a sărăciei absolute de 29,5% în anul 2022, ceea ce semnifică că aproximativ fiecare al treilea cetățean era sărac. Analiza acestui indicator în funcție de vârstă evidențiază o inegalitate în raport cu persoanele în vârstă, valoarea căruia depășește media pe țară în cazul persoanelor de peste 60 ani cu 14,4 puncte procentuale.

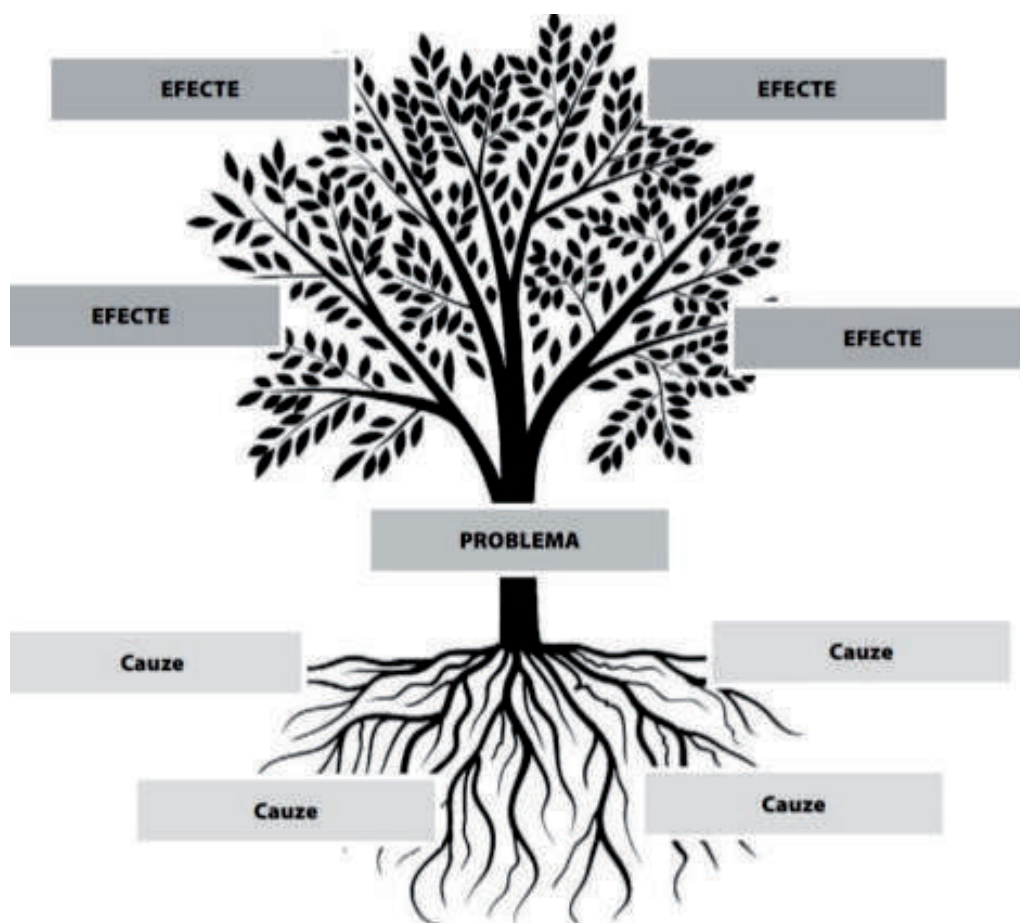
¹⁴¹ A se vedea: Utilizarea datelor în procesul decizional de politici publice. Ghid introductiv. https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/utilizarea_datelor_in_procesul_decizional_si_elaborare_a_politicilor_publice.pdf

Fig.7.5. Rata sărăciei absolute în anul 2022, în %

Numai dacă ținem cont de toate decalajele potențiale legate de îmbătrânire, vom fi capabili să luăm o decizie informată cu privire la gradul de relevanță a propunerii de politică și la volumul necesar de intervenții privind integrarea aspectelor de îmbătrânire.

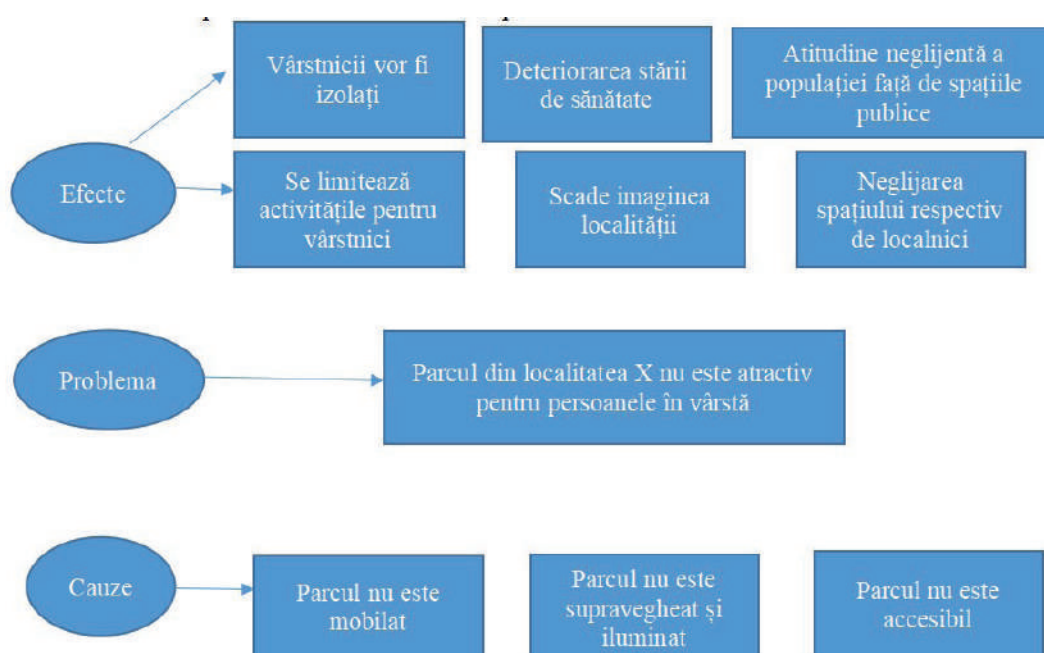
Etapă II a demersului de integrare a îmbătrânirii se referă la faptul că decalajele legate de îmbătrânire sunt rezultatele unor **cauze structurale**. Pentru a defini aceste cauze, metodologia integrării propune un cadru extins bazat pe drepturile omului. Această etapă este esențială pentru procesul de integrare, întrucât are la bază presupunerea că cel mai eficient și durabil mod de a face față inegalităților este de a stabili și aborda cauzele lor structurale.

Una din modalitățile de definire și identificare a cauzelor fundamentale este utilizarea analizei numite „Arborele problemelor”, care reprezintă o versiune extinsă a abordării bazate pe drepturile omului. Această metodă descrie cauzele și efectele problemei, ceea ce permite concentrarea eforturilor pe înlăturarea cauzelor (intervenții sistemice și durabile), dar nu pe înlăturarea efectelor (intervenții cu efecte sporadice, care nu contribuie la soluționarea problemei).

Arborele problemei se realizează prin introducerea problemei definite în mijloc, a cauzelor (rădăcinile problemei) în partea de jos, iar a efectelor (impactul pe care îl are în prezent problema) în partea de sus.

Exemplu de un model de arbore al problemei:

Principalul rezultat al acestei analize este o reprezentare grafică a problemei, cu o diferențiere între “cauze” și “efecte”. Arborele problemei este construit printr-o serie de sesiuni de brainstorming, cu participarea diferiților factori implicați.

În baza identificării cauzelor structurale se urmărește luarea lor în vizor într-un mod cât mai coordonat prin intermediul planificării politicilor publice. Astfel la etapa III, **cadrul de rezultate** al documentului va trebui modificat în așa mod încât acesta să specifice clar obiectivele și activitățile care vor fi întreprinse în vederea combaterii cauzelor ce duc la inegalitățile legate de îmbătrânire.

De exemplu, dacă o politică publică își propune să sporească rata medie de ocupare a forței de muncă, modificările propuse vor trebui să precizeze intenția de a crește acest indicator și în rândul persoanelor în vâștă. Cadrul de rezultate va fi adaptat în conformitate cu gradul de detaliere și specificitate al acestuia. Cel mai eficient mod de a fi specific este de a introduce un cadru de obiective și referințe.

În ceea ce privește impacturile, vor trebui să fie propuse modificări cu privire la cel puțin: impactul asupra vârstnicilor, cadrul fezabil referitor la modul în care acest impact va fi măsurat, nivelul de referință și scopul realist care urmează a fi atins în cadrul ciclului de implementare.

Impact asupra vârstnicilor	Indicator	Valoarea de referință, 2019	Valoarea țintă (scop), 2030
Sporirea oportunităților de angajare în rândul vârstnicilor mai mari de 65 ani.	Rata de ocupare a persoanelor de 65 ani și peste	7,6%	10,0%

Pornind de la cadrul de rezultat, se vor formula acțiuni. Formularea acțiunilor trebuie făcută de așa manieră încât să asigure faptul că obiectivele politicii vor fi implementate integral. În formularea acțiunilor pot fi utilizate exemple de bună practică din țară sau din alte țări, acestea adaptându-se la contextul național/local.

A patra etapă a procesului de integrare presupune anticiparea riscurilor și lacunelor de implementare, precum și asigurarea existenței unui **cadru eficient de implementare** care să garanteze faptul că contribuțiile integrării îmbătrânirii în propunerea de politică vor fi puse în aplicare conform prevederilor. În acest aspect trebuie avute în vedere următoarele aspecte:

- **implementarea perspectivei de îmbătrânire poate fi consolidată prin îmbunătățirea capacității instituționale**, fiind nevoie ca cel puțin să existe o persoană/unitate /autoritate cu un mandat clar, responsabile de integrarea dimensiunii de îmbătrânire, și ca acea persoană/unitate/autoritate să dețină o experiență corespunzătoare în acest domeniu;
- **implementarea perspectivei de îmbătrânire se poate realiza dacă sunt asigurate resurse suficiente**. În acest caz este necesară o evaluare pertinentă a costurilor tuturor activităților propuse, urmată de calcule privind gradul în care aceste costuri vor fi acoperite și de stabilirea strategiei de colectare a fondurilor pentru suma rămasă neacoperită. În cazul în care fondurile disponibile nu sunt suficiente, iar strategia de colectare pare una nerealistă, trebuie identificate cele mai importante activități, garantând astfel cel puțin o implementare parțială a aspectelor legate de îmbătrânire.
- **măsurarea progreselor de integrarea dimensiunii de îmbătrânire va consolida eforturile de implementare**. O implementare temeinică reprezintă întotdeauna rezultatul unei bune responsabilizări, fiind important de a propune mecanisme cuprinzătoare de responsabilizare pentru cadrul de rezultate.

Sarcină de lucru în grup:

În baza unor date, se va aplica principiul de integrare a îmbătrânirii în politici, parcurgând etapele enunțate mai sus.

7.2. Cadrul național de politici în domeniul îmbătrânirii

La nivel național integrarea îmbătrânirii în politici și promovarea îmbătrânirii active s-a realizat urmare a aderării Republicii Moldova la MIPAA. Prin aderarea la MIPAA, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a întreprinde măsuri de gestionare a provocărilor produse de îmbătrânirea populației și integrarea preocupărilor de populația vârstnică în politicile naționale din perspectiva previziunilor demografice și politicilor bazate pe date, totodată fiind aplicate recomandările respectării și implementării celor zece angajamente ale MIPAA.

În anul 2012, Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, cu suportul UNECE, a elaborat *Ghidul de parcurs pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politicile strategice*, care a constituit baza de argumentare și formulare a politicilor în cadrul primului document național de politici în domeniul îmbătrânirii - *Programul pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politici și Planul de acțiuni pentru anii 2014-2016* (HG nr.406/2014). Programul a scos în prim plan problemele persoanelor în vârstă, precum nivelul scăzut al veniturilor și pensiilor, insuficiența serviciilor medicale specifice, scăderea considerabilă a gradului de integrare socială și creșterea nivelului de izolare și retragere din activitatea comunității.

În acest context, obiectivele prioritare în domeniul integrării îmbătrânirii în politici au fost realizate prin:

- dezvoltarea platformei de dezbateri și de promovare a reformei sistemului de pensii, având în vedere constrângerile economice și demografice;
- extinderea colaborării cu societatea civilă în scopul dezvoltării activității de voluntariat, inclusiv prin metode de stimulare a potențialului de voluntari în vederea cultivării abilităților sociale de integrare, participare și implementare a bunelor practici;
- evaluarea posibilităților de implementare a mecanismului de măsurare a impactului politicilor privind îmbătrânirea prin aplicarea Indicelui Îmbătrânirii Active;
- realizarea acțiunilor coordonate în scopul consolidării potențialului de integrare a îmbătrânirii în politici și promovarea îmbătrânirii active.

Astfel, Ministerul Muncii și Protecției Sociale al Republicii Moldova, în anul 2014, în cooperare cu Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale al Națiunilor Unite (UNDESA) și UNFPA, a elaborat metodologia de integrare a îmbătrânirii în politicile publice - un instrument simplu și ușor de utilizat pentru luarea în considerare a intereselor și nevoilor persoanelor în vârstă la elaborarea politicilor locale și naționale. Instrumentul a fost recomandat pentru utilizare ministerelor și autorităților publice locale, aplicat în multiplele ateliere de lucru pentru funcționarii publici, unde erau instruiți cum să integreze îmbătrânirea în politici.

Un nou document intersectorial de bază a fost *Planul de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active pentru anii 2018-2021* (HG nr.1147/2017), care a avut ca scop crearea și consolidarea societății cu oportunități egale pentru oamenii de toate generațiile, bazat pe principiul îmbătrânirii active. Obiectivele Planului au fost axate pe: Integrare, Participare, Dezvoltare economică durabilă, Protecție socială, Piața muncii, Educație și învățare.

țare continuă, Viață independentă. Implementarea acțiunilor prevăzute în plan au contribuit la creșterea gradului de participare a vârstnicilor în procesul de luare a deciziilor, facilitarea menținerii sau angajării vârstnicilor pe piața muncii, implicarea vârstnicilor în activități de voluntariat, etc.

Perspectiva îmbătrânirii a fost integrată în o serie de documente de politici naționale, printre care: Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”, Strategia de dezvoltare „Educația-2030”, Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național 2022-2030, Strategia națională de sănătate „Sănătatea 2030”, Strategia națională de dezvoltare regională a Republicii Moldova 2022-2028, etc.

În scopul creării condițiilor și oportunităților pentru îmbătrânire activă și sănătoasă și pentru a răspunde plener nevoilor persoanelor în vârstă, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a elaborat în colaborare cu Fondul ONU pentru Populație **Programul privind promovarea îmbătrânirii active și sănătoase pentru anii 2023-2027** (HG nr.434/2023). Astfel, urmează să fie dezvoltate în continuare sistemele de asistență socială, sănătate, educație, cultură, sport etc., care să permită valorificarea potențialului de îmbătrânire activă și sănătoasă, inclusiv prin asigurarea unei piețe a muncii incluzive pentru toate vârstele, dezvoltarea abilităților digitale și participarea activă în procese decizionale și de dezvoltare comunitară. Urmare a implementării programului, urmează să fie atinse următoarele rezultate cheie:

- 3000 de persoane în vârstă vor fi asigurate cu dispozitive asistive și mijloace ajutoare tehnice;
- în 50 de localități vor fi create și extinse servicii sociale de bază pentru persoanele în vârstă;
- în 50 de localități vor fi inițiate servicii și programe comunitare de mobilizare a persoanelor vârstnice;
- va fi extinsă oportunitatea de educație de-a lungul vieții prin implementarea conceptului de „Universitatea pentru vârsta a 3-a”;
- dezvoltate abilități digitale la 5000 de persoane vârstnice;
- extins programul „Voucher cultural” pentru 5000 persoane în vârstă cu venituri reduse;
- ajustate programele de sport și de cultură pentru a fi mai prietenoase pentru persoanele în vârstă.

7.3. Activități implementate pentru promovarea îmbătrânirii active

Începând cu anul 2017, Ministerul Muncii și Protecției Sociale lansează anual Programul de Granturi mici în domeniul îmbătrânirii active, care este dedicat susținerii organizațiilor necomerciale, care implementează proiecte și inițiative cu impact asupra promovării politicii din domeniul îmbătrânirii active la nivel național, cât și regional. Din bugetul de stat pentru perioada anilor 2017-2024 au fost alocați 2 mln. 900 mii lei pentru grantarea a 46 organizații necomerciale câștigătoare, proiectele cărora au avut drept scop elaborarea și

aprobarea, în comun cu autoritățile administrației publice locale, a strategiilor de integrare a perspectivei îmbătrânirii, promovarea participativă a vârstnicilor prin implementarea programelor de instruire în domeniul tehnologiilor informaționale, activități social – culturale, voluntariat și dialog intergenerațional.

În scopul promovării implicării în viața socială și aprecierii performanțelor deosebite ale vârstnicilor în toate domeniile, în anul 2017 a fost lansat în premieră **Concursul de acordare a Premiului Național pentru Vârstnici cu genericul „Pentru o viață activă la orice vârstă”**. În anul 2024 a fost lansată cea de-a VIII-a ediție.

Pentru promovarea măsurilor de extindere a participării persoanelor vârstnice în viața socială și economică a fost implementat **Programul de promovare a voluntariatului pentru persoanele 60 plus**. Astfel au fost prezentate oportunitățile de dezvoltare personală pentru seniori, programele de finanțare a proiectelor de voluntariat, precum și proiectele mai multor asociații obștești, care necesită voluntari cu cunoștințe și experiență de viață.

Cu sprijinul UNFPA și UNDESA au fost dezvoltate și aplicate un set de concepte, care au avut ca scop stimularea programelor de îmbătrânire activă la nivel local și în sectorul privat, după cum urmează: Conceptul privind programul de garantare a competențelor; Conceptul privind integrarea îmbătrânirii și consultarea persoanelor în vârstă la nivel local; Conceptul privind programul național de instruire pentru mobilizatorii comunitari; Conceptul programului de voluntariat pentru vârstnici; Conceptul asupra locurilor de muncă adaptate vârstei.

Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în parteneriat cu HelpAge International, a realizat în anul 2019 testarea în 30 de instituții/companii din Republica Moldova a practicilor locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor, creării condițiilor de ocupare care să permită unui număr mai mare de angajați cu vârsta 55+ să depășească barierele de a rămâne în câmpul muncii și să beneficieze de mai multe opțiuni de incluziune pe piața muncii. Prin aplicarea instrumentului de evaluare/testare s-a propus evaluarea managementului resurselor umane din perspectiva integrării și menținerii vârstnicilor în organizație, precum și nivelul de adaptare a locurilor de muncă la necesitățile vârstnicilor. Ca rezultat al testării au fost formulate recomandări privind angajarea persoanelor după vârsta de pensionare, oferirea oportunităților de a rămâne în câmpul muncii, dar și a răspunde necesităților angajatorilor.

O altă activitate desfășurată de Ministerul Muncii și Protecției Sociale în parteneriat cu Universitatea de Stat, Ministerul Educației și Cercetării și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație (UNFPA) și Fundația Moldcell, a fost lansarea în premieră în Republica Moldova a conceptului „Universitatea pentru Vârsta a Treia”, în scopul promovării conceptului de învățare pe tot parcursul vieții și încurajării persoanelor în etate să îmbătrânească activ și sănătos. 57 de studenți seniori au frecventat cursurile „Dezvoltarea abilităților digitale” și „Starea de bine și comunicarea între generații”. Vârstnicii, prin intermediul Fundației Moldcell, au fost dotați cu telefoane mobile conectate la internet pentru a facilita procesul de învățare și de conectare cu resursele educaționale și digitale.

În noiembrie 2023, Ministerul Muncii și Protecției Sociale în parteneriat cu HelpAge International Moldova și UNFPA a lansat un nou proiect în 10 localități din Republica Moldova,

dedicat îmbătrânirii active și sănătoase. În cadrul proiectului, în anul 2023, au fost desfășurate 50 de activități de îmbătrânire activă (cluburi de dans, muzică, artizanat, lectură, activități sportive, interculturale, schimb de experiență) pentru vârstnicii din or. Căușeni, mun. Ungheni, s. Cojușna, r-nul Strășeni, or. Nisporeni, or. Sângerei, or. Călărași, or. Rezina, or. Ștefan Vodă, or. Telenești, or. Ialoveni. Activitățile includ și componenta de digitalizare și dialog intergenerațional, cu implicarea tinerilor în calitate de voluntari și mentori digitali.

Sarcină de lucru în grup:

La situația de îmbătrânire demografică rapidă a Republicii Moldova care acțiuni ar fi fost necesar de realizat, cu un impact mai mare? De ce? Care este utilitatea documentelor de politici naționale în integrarea îmbătrânirii în politicile locale?

7.4. Modalități de integrare a principiului îmbătrânirii active în politicile locale: bune practici la nivel european și național

Experiența internațională atestă faptul că fiecare țară a integrat îmbătrânirea în politicile naționale și locale în funcție de nevoile persoanelor în vârstă. Analiza acestor practici este realizată periodic de UNECE, fiind elaborate rapoarte privind implementarea MIPAA/RIS

Un exemplu de implementare a principiului îmbătrânirii la nivel local se referă la punerea în aplicare a conceptului OMS de oraș/comunitate prietenoasă vârstei. La nivel internațional a fost constituită **Rețeaua globală OMS privind orașe și comunități prietenoase vârstei**, din care fac parte localități din 48 de țări. Pagina web oficială a rețelei permite identificarea și familiarizarea cu practicile implementate la nivelul țărilor partenere.

Orașul Poznan (Polonia), cu 28% din populație de peste 60 ani, a integrat îmbătrânirea în Strategia de politică socială a orașului din 2003, care conține un capitol separat intitulat „Politica socială a orașului Poznan în perspectiva persoanelor în vârstă”, care marchează începutul dezvoltării politicii dedicate seniorilor. Planul de dezvoltare a orașului pentru perioada 2005-2010 conține programul „Seniori”, care include, printre altele, un program de locuințe cu mai multe variante, adresat persoanelor în vârstă care locuiesc în Poznan. Unul dintre elementele sale este achiziționarea de spații de locuințe din resursele Asociației de Construcții Sociale care, în primul rând, se adresează celor mai bătrâni locuitori din Poznan care locuiesc atât în spații municipale, cât și private. Municipalitatea a dezvoltat programe profilactice, servicii sociale și activități de susținere și activare a persoanelor în vârstă. Poznan este primul oraș în Polonia care a instituit Consiliul Consultativ al Vârstnicilor, care acționează în numele persoanelor vârstnice locuitoare a orașului. În anul 2010 a fost înființat la solicitarea Consiliului, **Centrul de inițiative pentru seniori**, care are ca scop îmbunătățirea calității vieții persoanelor în vârstă, îmbunătățirea participării la viața socială, în special în domeniul educației, sănătății, culturii și artei, prestarea de consiliere seniorilor și a familiilor acestora, dezvoltarea rețelei de suport TIC pentru vârstnici, promovarea și sprijinirea activităților de

voluntariat ale seniorilor. Tot din anul 2010 orașul Poznan organizează anual târguri intitulate „Active 50+” – primele târguri poloneze adresate persoanelor peste 50 de ani. Scopul este de a aduna cel mai mare număr de expozanți care oferă servicii și produse pentru persoanele în vârstă de peste 50 de ani. Pe lângă dimensiunea comercială, are și dimensiune socială, posibilitatea de a prezenta oferta este acordată organizațiilor neguvernamentale și unităților orașului care se concentrează pe popularizarea activităților în beneficiul stimulării și îmbunătățirii calității vieții persoanelor în vârstă de peste 50 de ani.

În perioada 2017-2019 a fost implementat proiectul „Poznan Viva Senior”, care a inclus o serie de servicii prestate de ONG-uri locale cu finanțare de la municipalitate, printre care:

- „Senior Taxi” – serviciu gratuit de transport cu taxiul oferit persoanelor cu dificultăți de „mers” (nu pot folosi transportul în comun);
- „Handyman for Senior” – ajutor gratuit în reparații simple la domiciliu care nu necesită intervenție imediată, expertiză specială sau autorizare (de exemplu: repararea unui robinet care picură, înlocuirea becului etc.);
- „Carte pentru senior” – oferire de carte gratuită, livrare a cărților audio la domiciliu persoanelor în vârstă aflate în întreținere, cu dizabilități din resursele Bibliotecii Municipale Raczyński;
- „Serviciul de închiriere a echipamentului de reabilitare pentru Senior” – acces gratuit la echipamente de reabilitare și ortopedie pentru vârstnici aflați în întreținere, cu dizabilități;
- „Serviciul de pedichiură pentru seniori” – serviciu cosmetic gratuit la domiciliul de seniori;
- „Poznan Senior Gold Card” – card gratuit cu reduceri speciale (instituții culturale, sportive sau de învățământ municipale și companii private);
- „Poznan Life Box for Senior” - cutie de plastic liberă lăsată în casa bătrânilor (frigider). Cutia conține informații importante pentru paramedicii care oferă asistență medicală urgentă la domiciliul bătrânilor – informații despre starea de sănătate împreună cu „informații sociale” (cine ar trebui informat în caz de urgență etc.);
- “Curățare geamuri seniori” – serviciu gratuit de curățare a geamurilor locuințelor seniorilor;
- „Curățenie pietre funerare la cimitire” – serviciu gratuit de curățare a pietrelor funerare pentru cei mai apropiați vârstnici care au decedat;
- „Transport în cimitire municipale” – transport pentru vârstnici pe teritoriul cimitirelor municipale.

Orașul Poznan este renumit prin organizarea Spartachiadei Seniorilor, care se desfășoară pe parcursul unei săptămâni în luna august. Activitățile sportive desfășurate sunt: tenis de

masă, joc de șah și dame, mers nordic, bowling, badminton, înot, raliu de biciclete, alergare, sărit în lungime, care implică persoane de la 55 ani.¹⁴²

Orașul Stargard (Polonia), cu o populație de de 60 ani și peste de aproximativ 24%, implementează măsuri de îmbtrânire activă și s-a înscris în rețeaua globală începând cu anul 2018¹⁴³. O serie de programe sunt implementate pentru a asigura bunăstarea populației în vârstă:

- servicii respiro pentru persoanele în vârstă și cu dizabilități pentru o perioadă de 14 zile, implementat începând cu anul 2023,
- programul de sprijin a vârstnicilor „Brățări de siguranță”, demarat în anul 2022, își propune să îmbunătățească siguranța și să permită funcționarea independentă a persoanelor în vârstă (peste 65 ani) la locul lor de trai. Brățările de siguranță transmit alerte către centrul de monitorizare, care, la primirea unei notificări, ia măsurile corespunzătoare,
- programul educațional și informațional „Senior pe drum – siguranța pe primul loc”, lansat în anul 2019, are ca scop familiarizarea șoferilor, bicicliștilor și pietonilor cu privire la deplasarea în siguranță,
- crearea Centrului de Voluntariat pentru Seniori, pentru încurajarea voluntariatului și sprijinirii vârstnicilor de alți vârstnici. Centrul a fost lansat în anul 2019 și se implică activ în activitățile desfășurate de municipalitate cu prilejul Zilei persoanelor în vârstă,
- programul de salubritate a locuinței Handyman, dezvoltat în anul 2019 la solicitarea vârstnicilor. Prin program se oferă ajutor gratuit pentru lucrările de bază de întreținere a locuinței persoanelor în vârstă de peste 75 de ani care locuiesc singure și care dețin Cardul Stargard Citizen-Senior, precum și persoanele în vârstă în care fiecare persoană din gospodărie are peste 75 de ani și cel puțin una are cardul menționat,
- programul de locuințe asistate, prin care se oferă locuință adaptată persoanelor de peste 55 ani și cu dizabilități. Locuințele sunt dotate cu un buton de alertă esențial pentru seniorii care locuiesc singuri, care pot apela după ajutor atunci când este nevoie. Îngrijirea este oferită de către membri ai unui ONG, în schimb municipalitatea oferă anumite facilități la aceste locuințe,
- programul de carduri pentru seniori Cardul Stargard Citizen-Senior, care permite persoanelor de peste 60 de ani să folosească reduceri și oferte ale instituțiilor locale și cele private care sunt parte a programului,
- servicii de zi pentru persoanele în vârstă Senior+House, care vizează îngrijire, reabilitare și incluziune. Facilitatea este deosebit de importantă pentru persoanele care merg la muncă în timpul zilei și au nevoie de un loc unde să aibă grijă de părinții sau bunicii lor senili,

142 A se vedea: <https://poznanmagazine.com/the-xvii-spartakiada-seniorow/>

143 A se vedea: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/author/stargard/>

- transport pentru persoane vârstnice organizat de Compania Municipală de Transport cu microbuse modificate. Vârstnicii cu deficiențe de mișcare pot folosi serviciul pentru a merge la medic, spre exemplu. În plus, pensionarilor li se permite o reducere de 50% la biletele de transport în comun, iar persoanele peste 70 de ani circulă gratuit,
- Universitatea Vârstei a Treia este un loc în care seniorii își pot extinde cunoștințele, își pot petrece timpul în mod activ și se pot integra. Universitatea organizează activitățile în funcție de interesele studenților lor, inclusiv numeroase evenimente culturale și călătorii în Polonia și în străinătate,
- Clubul seniorilor pentru oferirea spațiului pentru organizarea timpului liber al seniorilor,
- Zilele cetățenilor în vârstă din Stargard, care oferă prilejul organizării de evenimente sportive și culturale desfășurate pe parcursul a câtorva zile, care promovează forme active de petrecere a timpului în rândul cetățenilor în vârstă, precum și integrarea intergenerațională și intergenerațională,
- Consiliul consultativ al cetățenilor vârstnici pe lângă primărie este format din reprezentanți ai ONG-urilor care acționează în numele persoanelor în vârstă. Este un organ consultativ cu privire la acțiunile primăriei destinate vârstnicilor.

Orașul Gdynia (Polonia) cu o populație de 60 ani și peste de 25%, a integrat îmbătrânirea în Strategia municipală privind seniorii și Programul municipal de politică pentru seniori 2015-2020, lansat în 2014, care se concentrează pe trei domenii cheie: activare, participare și îngrijire socială. Pentru activarea persoanelor în vârstă au fost realizate acțiuni precum:

- înființarea Centrului de Activare Gdynia pentru a îmbunătăți și coordona diverse activități pentru seniori din Gdynia: Universitatea pentru Vârsta a Treia cu oferta sa educațională de 50 de prelegeri și ateliere diferite, activități de hobby și sport, care sunt prestate persoanelor de peste 60 ani,
- instituirea cluburilor seniorilor în regiunile orașului (22), care au oferte educaționale și culturale diverse, cu un mare potențial de implicare locală și integrare create de municipalitate și de organizațiile locale,
- Gdynia 55+ este un proiect care își propune să activeze persoanele înainte de intrarea în vârstă de 60 ani,
- www.seniorplus.gdynia.pl – pagină web lansată în 2014 pentru a informa și a comunica mai bine cu vârstnicii despre ofertele orașului.

Pentru a asigura participarea și implicarea seniorilor în procesul de luare a deciziilor, municipalitatea a contribuit la:

- constituirea Consiliului pentru Seniori din Gdynia, în componența căruia intră reprezentanți ai vârstnicilor, ONG-urilor, a Universității pentru Vârsta a Treia,
- instituirea Panelul Civil pentru Seniori (Civil Panel for Seniors), care reprezintă metodologia de cercetare pentru a angaja acest grup de cetățeni de a-și împărtăși opinia asupra diferitelor aspecte ale vieții lor: canalele preferate de informare și comunicare, participarea activă la viața civilă și mediul social, calitatea serviciilor sociale și diferite

activități pentru seniori. Primele cercetări cu implicarea seniorilor au avut loc în anul 2013.

- organizarea activităților cu privire la crearea unui spațiu urban prietenos și sigur, precum vizite în teren, ateliere de lucru etc.

În domeniul asistenței sociale, municipalitatea a implementat un sistem de teleîngrijire a vârstnicilor și persoanelor cu dizabilități, a instituit centre de plasament temporar și centre de zi, sunt desfășurate activități de informare și de voluntariat pentru seniori.

Orașul Straza (Slovenia) a aderat la rețeaua globală în anul 2022. În Programul Strategic de Dezvoltare pentru 2022-2027 a integrat perspectiva îmbătrânirii. Programele implementate în oraș se referă la:

- programe de îngrijire a persoanelor în vârstă bolnave și cu dizabilități: Centrul de Asistență Socială Dolenjska și Bela krajina, unitatea Novo mesto, serviciu de asistență socială pentru familiile la domiciliu (adaptat nevoilor individuale ale beneficiarilor în vârstă), îngrijire instituțională pentru persoanele în vârstă etc.
- programe pentru îmbătrânirea activă și sănătoasă a cetățenilor pensionari și consolidarea cooperării intergeneraționale: șoferi voluntari (destinați să crească mobilitatea cetățenilor cu vârsta peste 65 de ani), serviciu de securitate socială E-care la distanță (sprijină persoanele în vârstă, persoanele cu dizabilități, pacienții cu boli cronice, pacienții care se recuperează după intervenții chirurgicale majore și persoanele care trăiesc cu demență), Centru comunitar, destinat să sporească socializarea, să mențină contactele sociale și să ofere diverse activități pentru cetățenii mai în vârstă și mai tineri, organizarea de întâlniri pentru cetățenii în vârstă.

Orașul Esbjerg (Danemarca) a aderat la rețea în anul 2018. În strategia locală de dezvoltare a integrat îmbătrânirea, luându-se măsuri pentru crearea de oportunități pentru persoanele în vârstă de a rămâne implicați social. În calitate de activități desfășurate sunt:

- locuințe pentru vârstnici PLUS: dezvoltarea planurilor cuprinzătoare pentru zonele locale în care compatibilitatea cu vârsta este un element de bază și care să ofere facilități pentru ca vârstnicii să rămână sănătoși, activi și independenți cât mai mult timp posibil.
- locuințe pentru persoane cu nevoi speciale: construcția unui centru de îngrijire pentru vârstnici care suferă de demență într-o zonă fără mașini, tehnologizate și cu facilități;
- activități pentru a îmbunătăți calitatea vieții persoanelor în vârstă fără familie și rețea socială,
- reabilitarea persoanelor în vârstă cu boli cronice.

Exemplele prezentate de integrare a îmbătrânirii la nivel local relevă faptul că autoritățile publice locale conștientizează nevoia de adaptare a mediului fizic și social la schimbările demografice. Implementarea principiului îmbătrânirii nu favorizează doar persoanele în vârstă, dar întreaga comunitate prin accesibilizarea mediului la nevoile tuturor persoanelor.

La nivel național, ca urmare a oferirii suportului metodologic din partea Ministerului

Muncii și Protecției Sociale pentru autorităților administrației publice locale în consultarea vârstnicilor, mobilizarea comunității, crearea grupelor de autoajutor al vârstnicilor au fost documentate peste 50 de practici bune de implicare activă și consultare a vârstnicilor, au fost create 15 cluburi ale persoanelor în etate cu implicarea în jur de 600 de persoane în activitățile cluburilor.

Tototată, 8 APL au integrat perspectiva îmbătrânirii demografice în documentele de dezvoltare locală (primăriile Calfa, Anenii Noi, primăria Siret, Strășeni, Consiliul raional Șoldănești, consiliul raional Edineț, primăria Horești, r-l Fălești, com. Ocolina, r-l Soroca, Mihăileni, r-l Rîșcani, Telița, r-l Anenii Noi).

În cadrul proiectului „Integrarea îmbătrânirii active în politicile publice în Republica Moldova”, pe parcursul anilor 2018-2019, HelpAge International Moldova a selectat 5 organizații membre ale Platformei ÎA (AO Prudens din s.Râspopeni, r.Șoldănești, AO LRG Viitorul din or.Șoldănești, AO Clubul de femei „Comunitate” din s. Carabetovca, r. Basarabeasca, AO Oamenii pentru Oameni din or.Edineț, AO Pro Democrație din s.Satul Nou, r.Cimișlia), care au colaborat cu APL-urile și alți actori comunitari pentru asigurarea implicării persoanelor vârstnice din comunitate în procesul decizional local. În acest scop, au fost desfășurate activități comunitare cu aplicarea instrumentului de dezbateri publice în consultare a vârstnicilor cu privire la problemele cu care se confruntă în localitate (spre exemplu, accesul și calitatea serviciilor de transport, calitatea serviciilor medicale și programarea la medic de familie, medic specialist și internare, accesul la serviciile de aprovizionare cu apă potabilă și de canalizare ș.a.). La evenimentele organizate au participat circa 180 dintre membrii activi din comunitățile sus-menționate, factori de decizie la nivel local și alți actor relevanți.

HelpAge International Moldova și membrii Platformei pentru Îmbătrânire Activă au realizat în anul 2023 testarea unui instrument de a măsura cât de prietenoase sunt comunitățile din Republica Moldova pentru o viață activă și sănătoasă a locuitorilor la vârste înaintate. Astfel au fost evaluate oportunitățile de îmbătrânire activă și sănătoasă în trei comunități (mun. Strășeni, or. Șoldănești și or. Florești) din perspectiva implementării Conceptului de „Comunitate prietenoasă vârstei”. Implementarea conceptului vine să demonstreze că este posibil de implicat vârstnicii în procesul decizional al comunității și să reducă indiferența populație față de ceea ce se întâmplă în localitate.

În acest scop a fost elaborată metodologia de evaluare privind gradul de implementare a Conceptului de „Comunitate prietenoasă vârstei” și au fost determinate necesitățile persoanelor vârstnice din perspectiva domeniilor de intervenție privind crearea comunităților prietenoase vârstei. Exemple de aplicare a metodologiei sunt documentele de politică locală dezvoltate în parteneriat cu A.O. Casmed pentru o serie de localități, precum: **Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în sat.Călinești, r.Fălești în perioada 2023-2027**, **Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în comuna Sărata Veche în perioada 201-2023**, **Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în comuna Viișoara în perioada 2021-2023** etc.

Sarcină de lucru în grup:

În baza Strategiei de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei a unei localități din cele menționate, determinați aspectele forte și slabe ale integrării îmbătrânirii în politica locală.

Întrebări de recapitulare:

1. În ce constă principiul integrării îmbătrânirii?
2. Care sunt etapele necesare a fi parcurse pentru a integra îmbătrânirea în politici?
3. Care sunt principalele acțiuni realizate în plan național pentru integrarea îmbătrânirii?

Sarcini de lucru individual:

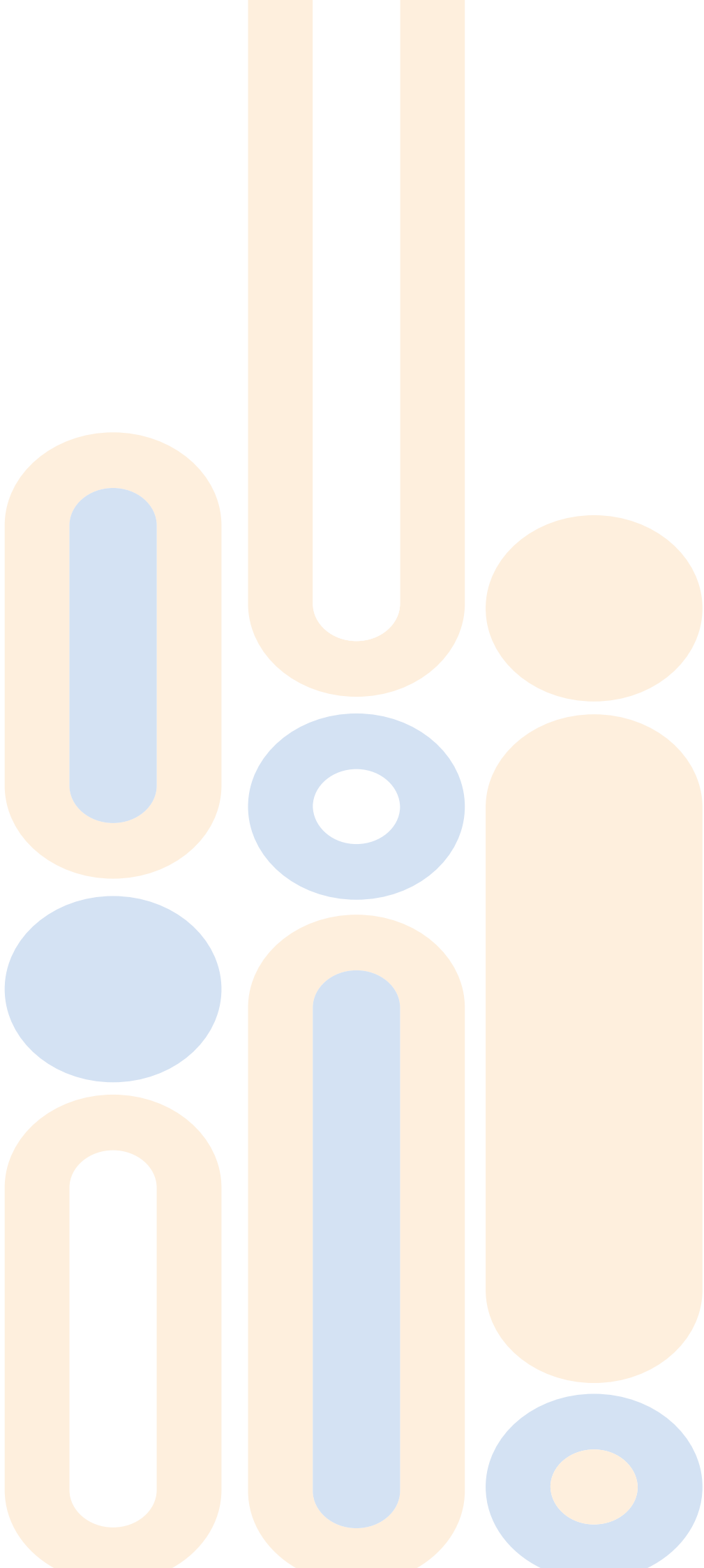
1. În baza unor date, identificați inegalitățile în raport cu persoanele în vârstă, stabiliți cauzele, identificați cadrul de rezultate și de implementare a acțiunilor pentru a diminua inegalitățile.
2. Propuneți un mecanism de monitorizare și evaluare a implementării acțiunilor propuse.

Bibliografie selectivă:

1. Evaluarea percepției privind conceptul de „Comunitate prietenoasă vârstei” în s.Viișoara, r-ul Edineț, Bălți, 2021. Disponibil: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2021/12/Study-Assessment-of-the-perception-of-the-concept-of-age-friendly-community-1.pdf>
2. Ghid pentru integrarea problemelor îmbătrânirii, UNECE, 2021. Disponibil: https://demografie.md/index.php?pag=news&opa=view&id=894&tip=info_util&start=&|=
3. Ghidul metodologic privind integrarea prevederilor Strategiei naționale de dezvoltare în documentele de planificare și documentele de politici publice la nivel național, Cancelaria de Stat, Chisinău, 2021. Disponibil: Chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcgclclefindmkaj/https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/ghid_copertat_coral.pdf
4. *Guidelines for Mainstreaming Ageing*. Disponibil: <https://unece.org/population/publications/guidelines-mainstreaming-ageing>

5. Hotărârea Guvernului nr.386/2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 153-158 art. 509.
6. Integrarea îmbătrânirii în politicile publice. Ghid practic pentru factorii de decizie din domeniul elaborării de politici din Republica Moldova. Chișinău, 2022.
7. Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17, art. 34.
8. Mainstreaming ageing – revisited, UNECE Policy Brief on Ageing No. 27, 2022. Disponibil: <https://unece.org/sites/default/files/2024-07/PB27-EN.pdf>
9. Mainstreaming Ageing, UNECE Policy Brief on Ageing No. 1, 2009. Disponibil: www.unece.org/policy-briefs
10. Political Declaration and Madrid International Plan of Action on Ageing, 2002. Disponibil: <https://unece.org/DAM/pau/MIPAA.pdf>
11. Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în comuna Sărata Veche în perioada 201-2023. Disponibil: <https://sarataveche.comuna.md/wp-content/uploads/sites/11/2021/04/Strategia-CPV-Sarata-Veche-30.03.2021-document-final.pdf>
12. Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în comuna Viișoara în perioada 2021-2023. Disponibil: <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2021/12/Age-friendly-community-development-strategy-approved-1.pdf>
13. Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în satul Călinești în perioada 2023-2027. Decizia nr.3-10 din 29.03.2024. Disponibil: <https://satulcalinesti.md/wp-content/uploads/2024/05/Strategia-Sociala-2023-2027.pdf>
14. Strategia de dezvoltare a comunității prietenoase vârstei în satul Ilenuța în perioada 2022-2023. Disponibil: <https://ilenuta.sat.md/wp-content/uploads/sites/104/2022/04/Strategie-Ilenu%C5%A3a.pdf>
15. Utilizarea datelor în procesul decizional de politici publice, Ghid introductiv. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/utilizarea_datelor_in_procesul_decizional_si_elaborare_a_politicilor_publice.pdf

**MODULUL III.
INTEGRAREA PERSPECTIVEI
TINERILOR ÎN POLITICILE
PUBLICHE SECTORIALE/LOCALE**

8. CADRUL NAȚIONAL DE POLITICI DE TINERET

Conținuturi:

- 8.1. Concepte și noțiuni de bază
- 8.2. Cadrul normativ și de politici de dezvoltare a sectorului de tineret
- 8.3. Actori cheie în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret
- 8.4. Definirea grupurilor țintă și asigurarea unui proces participativ în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret bazate pe date
- 8.5. Indicatori de monitorizare și evaluare a politicilor de tineret

Obiective de referință:

- să stabilească cadrul național de politici de tineret;
- să identifice conceptele și noțiunile de bază utilizate în acest domeniu;
- să caracterizeze actorii cheie implicați în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret la nivel sectorial și local;
- să analizeze procesele participative necesare pentru integrarea efectivă a perspectivei tinerilor în politicile publice, cu accent pe definirea corectă a grupurilor țintă;
- să identifice indicatorii esențiali pentru monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret;
- să explice contribuția indicatorilor la măsurarea succesului și impactului politicilor de tineret.

Competențe:

- identificarea cadrului național de politici de tineret și a modului în care perspectivele tinerilor pot fi integrate în politicile publice sectoriale și locale;
- analizarea actorilor-cheie și a proceselor participative necesare pentru elaborarea și implementarea eficientă a politicilor de tineret;
- utilizarea datelor și a indicatorilor specifici pentru monitorizarea și evaluarea politicilor publice orientate către tineri la nivel sectorial și local.

Termeni-cheie: tânăr, politici de tineret, integrarea priorităților tinerilor în politicile sectoriale, coordonare intersectorială, guvernarea bazată pe date, lucru de tineret, servicii de tineret.

8.1. Concepte și noțiuni de bază

Practica europeană arată că sunt considerați tineri persoanele care au vârsta de până la 30 de ani, în țări cu o bogată experiență în sectorul de tineret – Lituania (14-29 de ani), Suedia (13-30 de ani), Finlanda (până la 29 de ani), Polonia 15-25 de ani), Croația (15-29 de ani), Cehia (15-30 de ani), Belgia (până la 30 de ani). Atât Consiliul Europei, cât și Uniunea Europeană încadrează categoria de persoane tinere între 15 și 29 de ani.

Republica Moldova și-a reformat în ultimii ani în mod substanțial politica de tineret și a integrat practicile europene în cadrul său legal. Potrivit Legii Tineretului, **sectorul de tineret** este definit ca toate domeniile în care se desfășoară dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret și a activităților de tineret.¹⁴⁴

Conform Legii nr. 215/2016 cu privire la tineret, un „tânăr” este definit ca fiind o persoană cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Această definiție reflectă diversitatea nevoilor și provocărilor cu care se confruntă tinerii în diferite etape ale vieții lor, de la adolescență până la tinerii adulți. Această grupă de vârstă largă permite includerea unui spectru larg de politici care să răspundă atât nevoilor specifice adolescenților, cât și celor ale tinerilor care fac tranziția către viața adultă.

Politicile de tineret reprezintă un set de măsuri, acțiuni și programe guvernamentale menite să sprijine dezvoltarea tinerilor și integrarea lor activă în societate. Strategia „Tineret 2030” subliniază că politicile de tineret trebuie să fie cros-sectoriale și să acopere toate domeniile relevante pentru viața tinerilor, inclusiv educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă, locuințele, și participarea civică. Aceste politici sunt esențiale pentru a asigura că tinerii au acces la resursele și oportunitățile necesare pentru a-și dezvolta potențialul maxim. Definițiile și realitățile politicii de tineret variază în funcție de țară, în interiorul țărilor și, de asemenea, în timp. Conform Consiliului Europei, politicile de tineret sunt strategii implementate de autoritățile publice cu scopul de a oferi tinerilor oportunități și experiențe care să sprijine integrarea cu succes a acestora în societate și să le permită să fie membri activi și responsabili ai societăților lor, precum și agenți ai schimbării.¹⁴⁵

Participarea activă a tinerilor în viața publică și în procesele decizionale este un principiu de bază al politicilor de tineret din Republica Moldova. Legea cu privire la tineret prevede dreptul tinerilor de a participa la procesul de luare a deciziilor, atât la nivel național, cât și local. Acest concept implică nu doar consultarea tinerilor, ci și implicarea lor efectivă în dezvoltarea și implementarea politicilor care îi afectează direct.

Convenția privind Drepturile Copilului definește participarea ca un drept și un proces în care copiii și tinerii devin contribuitori activi în propria lor viață și sunt conectați la viața co-

144 A se vedea: Ignatovitch A., Fras M., Basarab T. Youth work in eastern Europe: Realities, perspectives and inspiring initiatives

<https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/061120+Youth+work+eastern+Europe+WEB.pdf/829e0162-dddb-e50f-82ab-1cd2320c9105?t=1606750702000>

145 A se vedea: Recomandarea CM/Rec(2015)3 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind accesul tinerilor din cartierele defavorizate la drepturile sociale. <https://search.coe.int/cm/?i=09000016805c46f7>

munităților lor. Prin urmare, fundamentul participării este posibilitatea de a-ți controla propria viață. Aceasta include dezvoltarea unor deprinderi cum ar fi încrederea în sine sau auto-eficacității, gândirii critice sau abilităților de lider. Tinerii aplică aceste deprinderi pentru a deveni mai buni, cât și pentru ai ajuta pe alții. Participarea poate fi definită ca „un proces continuu de exprimare a tinerilor și o implicare activă în luarea deciziilor la diferite niveluri în chestiuni care îi privesc. Aceasta necesită schimbul de informații și dialogul între tineri și adulți pe baza respectului reciproc și necesită o analiză deplină a opiniilor acestora, luând în considerare vârsta și maturitatea copilului.”¹⁴⁶

La nivel internațional, participarea tinerilor este o prioritate. Conform Strategiei Organizației Națiunilor Unite cu privire la Tineret 2030, prima prioritate de lucru în următorii ani este „Implicare, participare și advocacy - Amplificarea vocii tinerilor pentru promovarea unei lumi pașnice, echitabile și durabile”.

Drepturile de participare se referă la un set de dispoziții interconectate ale Convenției privind Protecția Copilului, care impun implicarea și participarea activă a tinerilor la toate nivelurile societății în chestiuni care îi privesc. Împreună, aceste prevederi reflectă faptul că tinerii au drepturi civile și politice pe care guvernele au obligația de a le respecta, proteja și îndeplini. În cadrul Consiliului Europei, participarea tinerilor este percepută ca „dreptul tinerilor de a fi incluși și de a-și asuma obligații și responsabilități în viața de zi cu zi la nivel local, precum și dreptul de a influența democratic procesele vieții lor”. Participarea ca drept înseamnă, de asemenea, că toți tinerii pot exercita acest drept fără discriminare - indiferent de proveniența lor sau în ce limbă vorbesc.

Educația non-formală este un alt concept-cheie în politicile de tineret, recunoscut de Strategia „Tineret 2030” ca fiind un instrument important pentru dezvoltarea personală și profesională a tinerilor. Aceasta include toate activitățile de învățare care au loc în afara sistemului educațional formal și care contribuie la dezvoltarea competențelor și abilităților tinerilor, cum ar fi activitățile de voluntariat, trainingurile, și proiectele de tineret.

Învățarea non-formală este o noțiune utilizată pe scară largă și intens dezbătută în domeniul tineretului, atât la nivel național cât și internațional. Acesta reprezintă o serie de principii, metodologii și abordări de bază ale învățării în sectorul tineretului, subliniind în mod obișnuit motivația intrinsecă a cursantului, participarea voluntară, gândirea critică și valorile democratice.

Glosarul centrului european de cunoștințe pentru politica de tineret descrie învățarea non-formală după cum urmează: „Învățarea non-formală este învățarea intenționată, dar voluntară, care are loc într-o gamă variată de medii și situații pentru care predarea/formarea și învățarea nu reprezintă neapărat activitatea lor unică sau principală. Aceste medii și situații pot fi intermitente sau tranzitorii, iar activitățile sau cursurile care au loc pot fi organizate de

146 A se vedea: Îndoitu A. Începem cu TINeri. GHID pentru participarea tinerilor în comunitate. <https://cntm.md/sites/default/files/Ghid%20participarea%20tinerilor%20%5Bprint%5D.pdf>

facilitatori profesioniști de învățare (cum ar fi lucrătorii de tineret) sau de voluntari (cum ar fi lideri de tineret)".¹⁴⁷

În ultimii ani, cercetarea academică s-a mutat treptat către o re poziționare a învățării non-formale – definită în 1974 de Coombs și Ahmed ca „orice activitate educațională organizată, sistematică, desfășurată în afara cadrului sistemului formal” – ca una a învățării multiple. situații poziționate pe un continuum de învățare și structurate pe mai multe dimensiuni între formalitatea, nonformalitatea și informalitatea învățării.

Interesul politic pentru varietatea de procese educaționale centrate pe cursant și bazate pe practică care sunt incluse în învățarea non-formală s-a concentrat tot mai mult pe standardele de calitate, validarea și strategiile de recunoaștere.

În 1998, miniștrii europeni responsabili pentru tineret au confirmat, în declarația finală a celei de-a 5-a conferințe, educația non-formală ca domeniu de lucru prioritar în domeniul tineretului al Consiliului Europei. Considerând educația non-formală ca un mijloc de integrare în societate, miniștrii au cerut recunoașterea și valorificarea competențelor și calificărilor dobândite prin educația non-formală.

De-a lungul anilor, învățarea și educația non-formală au fost confirmate în mod repetat ca priorități cheie ale Consiliului Europei; în 2005, miniștrii europeni responsabili pentru tineret au exprimat încă o dată că recunoașterea competențelor educației non-formale ar trebui consolidată. În agenda sa 2020, Conferința miniștrilor evidențiază că recunoașterea educației și învățării non-formale aduce o contribuție puternică la accesul tinerilor la educație, formare și viață profesională.

Complementar cu elaborarea politicilor și activității educaționale a Consiliului Europei privind educația non-formală, Uniunea Europeană a întreprins eforturi pentru a consolida recunoașterea învățării non-formale, ghidată de Cartea albă a Comisiei Europene „Un nou impuls pentru tineret” și contextualizat de „Memorandumul privind învățarea pe tot parcursul vieții”.

Pactul european pentru tineret a reafirmat accentul pus pe recunoașterea învățării non-formale, care a fost din nou confirmat și subliniat în cadrul reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018):

„Ca o completare a educației formale, învățarea non-formală pentru tineri ar trebui promovată și recunoscută și ar trebui dezvoltate legături mai bune între educația formală și învățarea non-formală”.

Ambele instituții europene au acordat educației și învățării non-formale un statut din ce în ce mai înalt și un impuls considerabil prin rezoluții la nivel înalt: Consiliul Europei cu Rezoluția (2003)8 a Comitetului de Miniștri privind promovarea și recunoașterea educației non-formale/ învățarea tinerilor; Uniunea Europeană cu Rezoluția 2006/C168 privind recunoașterea valorii învățării non-formale și informale în domeniul tineretului european.

147 A se vedea: Recomandarea Rec(2003)8 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind promovarea și recunoașterea educației/învățării non-formale a tinerilor. Adoptată de Comitetul Miniștrilor la 30 aprilie 2003 la cea de-a 838-a reuniune a adjuncților miniștrilor. https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261818/COE_rec_2003_8_en.pdf/aa0c9fde-0dd0-43cf-9ca9-2df153dba296?t=1382946352000

Încorporate în acest cadru politic, au fost dezvoltate două instrumente cheie pentru a facilita validarea și recunoașterea abilităților și competențelor dobândite prin învățarea non-formală. Uniunea Europeană a lansat Youthpass, iar Consiliul Europei a introdus Portofoliul european pentru liderii de tineret și lucrătorii de tineret. Ambele instrumente sunt menite să sprijine utilizatorii în identificarea, descrierea și evaluarea competențelor și ca atare intenționează să contribuie la recunoașterea educației și învățării non-formale.

Serviciile pentru tineret sunt definite ca fiind ansamblul de activități și resurse puse la dispoziția tinerilor pentru a le sprijini dezvoltarea și integrarea socială. Conform Strategiei „Tineret 2030”, aceste servicii includ consilierea, orientarea profesională, educația non-formală, și sprijinul pentru inițiativele de tineret. Dezvoltarea și extinderea acestor servicii la nivel național și local sunt priorități esențiale ale politicilor de tineret în Republica Moldova. Dezvoltarea și implementarea serviciilor de tineret se realizează prin intermediul lucrului de tinere.

Serviciile pentru tineret sunt programe, activități și servicii menite să ofere o serie de oportunități copiilor de vârstă școlară, inclusiv mentorat, recreere, educație, formare, servicii comunitare sau supraveghere într-un mediu sigur. Conceptul actual al serviciilor pentru tineret pune accent pe dezvoltarea pozitivă a tinerilor. Cele mai bune practici în serviciile pentru tineri includ asigurarea de siguranță, supraveghere adecvată, relații de susținere, oportunități de apartenență, norme sociale pozitive, sprijin pentru eficacitatea și dezvoltarea abilităților și integrarea eforturilor comunității, școlii și familiei.

Prestarea serviciilor de calitate pentru tineri este una dintre prioritățile naționale. Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret (Tineret 2030) cuprinde trei priorități de bază, dintre care una vizează nemijlocit dezvoltarea serviciilor de tineret. Strategia subliniază importanța serviciilor de tineret în promovarea cunoștințelor, abilităților, obiceiurilor, atitudinilor și stilurilor de viață sănătoase care facilitează tranziția sigură la maturitate. Această prioritate vizează consolidarea sectorului de tineret, prin dezvoltarea infrastructurii și a mecanismelor de sprijin, precum și dezvoltarea capacităților lucrătorilor de tineret pentru a asigura calitatea și eficiența serviciilor pentru tineri. Centrele de tineret reprezintă unul dintre furnizorii de servicii pentru tineri. Legea cu privire la tineret definește Centrele de tineret drept organizații necomerciale care oferă servicii pentru tineri. Acestea se referă la informarea, îndrumarea, consilierea, educarea, împuternicirea și organizarea activităților de agrement pentru tineri, cu scopul de a-i pregăti pentru tranziția socială și profesională la maturitate. La momentul actual, Ministerul Educației și Cercetării (MEC) menționează activitatea a 44 de Centre de tineret pe întreg teritoriul țării. Accesibilitatea serviciilor de tineret și incluziunea grupurilor dezavantajate sunt unele dintre principiile de bază ce definesc activitatea Centrelor de tineret.¹⁴⁸

148 A se vedea: Buzu A., Ivașcu R., Covrig N. Acces și calitate pentru tineri. Analiza percepțiilor beneficiarilor Centrelor de tineret cu privire la accesul, relevanța și calitatea serviciilor prestate. <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/04/Acces-si-calitate-pentru-tineri.pdf>

Proiectul Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului de Tineret¹⁴⁹ stabilește drept principii de organizare a activității sale: accesibilitatea și disponibilitatea serviciilor, egalitatea de șanse și nediscriminarea, participarea etc. Deși Centrele de tineret au drept scop facilitarea dezvoltării personale și sociale a tuturor tinerilor, Regulamentul-cadru definește drept atribuție a CT asigurarea implicării și incluziunii tinerilor din categoriile vulnerabile, inclusiv cu dizabilități, de etnie romă și din familii social vulnerabile în cadrul programelor și activităților de tineret prin aplicarea unor mecanisme și instrumente de asigurare a participării nediscriminatorii. Cu toate acestea, tinerii dezavantajați beneficiază într-o măsură mai mică de serviciile Centrelor de tineret.

Coordonarea intersectorială este un concept central în implementarea politicilor de tineret, recunoscut atât de Legea cu privire la tineret, cât și de Strategia „Tineret 2030”. Aceasta implică colaborarea între diverse ministere și agenții guvernamentale pentru a asigura coerența și eficiența intervențiilor destinate tinerilor. La nivel local, autoritățile publice sunt responsabile pentru adaptarea politicilor naționale la nevoile specifice ale comunităților lor, printr-o coordonare strânsă cu actorii locali relevanți.

Inovația socială este un concept promovat de Strategia „Tineret 2030” ca fiind esențial pentru valorificarea potențialului tinerilor. Aceasta se referă la dezvoltarea de soluții noi și eficiente pentru provocările sociale, economice și de mediu cu care se confruntă tinerii. Susținerea inițiativelor de inovație socială este considerată o prioritate pentru a încuraja implicarea activă a tinerilor în dezvoltarea comunităților lor.

Există multiple definiții cu privire la conceptul de inovație socială. Una dintre aceste definiții stabilește că inovația socială presupune reconfigurarea practicilor sociale, ca răspuns la provocările societale, care urmărește să îmbunătățească rezultatele privind bunăstarea societății și include în mod necesar implicarea actorilor societății civile. O „Acțiune de inovare” este definită de Comisia Europeană ca „o demonstrație sau un set de activități pilot care urmăresc să exploreze fezabilitatea tehnică a cunoștințelor noi sau îmbunătățite privind inovațiile sociale. În ceea ce privește procesele, tehnologiile, produsele sau serviciile conexe – într-un mediu aproape de operațional în zonele rurale marginalizate” Unele astfel de acțiuni de inovare se bazează pe grupurile de acțiune locală (GAL), în funcție de domeniul lor de competențe (adică se concentrează grupurile de acțiune locală).¹⁵⁰

Guvernarea bazată pe date este un concept central în elaborarea și implementarea politicilor de tineret din Republica Moldova. Acesta se referă la utilizarea datelor statistice, cercetărilor și altor surse de informații obiective pentru a fundamenta deciziile politice. Strategia „Tineret 2030” promovează o abordare bazată pe dovezi pentru a asigura că politicile sunt relevante, eficiente și adaptate la nevoile reale ale tinerilor. Acest lucru implică colectarea și analizarea periodică a datelor privind tinerii, precum și utilizarea acestor informații pentru a monitoriza și evalua impactul politicilor publice.

149 A se vedea: Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului de Tineret. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140750&lang=ro

150 A se vedea: Social Innovation: A Practice Guide. https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/social_innovation_guide_for_practitioners.pdf

O politică de tineret bazată pe dovezi înseamnă că toate etapele dezvoltării politicii de tineret utilizează și se bazează pe date și cercetări fiabile, relevante, independente și actualizate, pentru ca politica de tineret să reflecte nevoile și realitățile tinerilor¹⁵¹.

Lucrul de tineret se referă la activitățile profesionale și voluntare desfășurate de lucrători de tineret care sprijină dezvoltarea tinerilor și facilitarea integrării lor sociale. Acest concept include o gamă largă de activități, de la consiliere și orientare profesională la educație non-formală și organizarea de activități recreative. Legea cu privire la tineret și Strategia „Tineret 2030” recunosc importanța profesionalizării lucrătorilor de tineret și a dezvoltării capacităților acestora pentru a oferi servicii de înaltă calitate care să răspundă nevoilor diverse ale tinerilor.

Consiliul Europei descrie lucrul de tineret ca fiind un termen larg care acoperă o mare varietate de activități de natură socială, culturală, educațională, de mediu și/sau politică de către, cu și pentru tineri, în grupuri sau individual. Lucrul de tineret este prestat de lucrători de tineret plătiți și voluntari și se bazează pe procese de învățare non-formală și informală axate pe tineri și pe participarea voluntară. Lucrul de tineret este prin excelență o practică socială, care lucrează cu tinerii și cu societățile în care trăiesc, facilitând participarea activă și incluziunea tinerilor în comunitățile lor și în luarea deciziilor.¹⁵²

Pentru Uniunea Europeană, lucrul de tineret este un termen larg care acoperă o gamă largă de activități de natură socială, culturală, educațională sau politică atât de către, cu și pentru tineri. Din ce în ce mai mult, astfel de activități includ și sport și servicii pentru tineri. Activitatea pentru tineret aparține domeniului educației „în afara școlii”, precum și activităților specifice timpului liber gestionate de lucrători de tineret profesioniști sau voluntari și lideri de tineret și se bazează pe procese de învățare non-formală și pe participarea voluntară.¹⁵³

8.2. Cadrul normativ și de politici de dezvoltare a sectorului de tineret

Conform studiilor și statisticilor, Republica Moldova se confruntă cu importante transformări demografice cu un impact semnificativ asupra domeniilor economice, sociale și politice. Astfel, evoluția situației demografice din Republica Moldova este caracterizată printr-o dinamică accentuată. Din cauza sporului natural negativ și a emigrației intense, în mare parte a persoanelor cu vârstă aptă de muncă, numărul populației Republicii Moldova scade rapid. Între 2014 și 2021 populația țării, fără regiunea transnistreană, a scăzut de la circa 2,87 mil. la aproximativ 2,6 mil. persoane.¹⁵⁴ Mai mult, rezultatele prognozei demonstrează

151 A se vedea: Burrowes A., Dumbraveni C., Dupouey V., Ivanov A., Kralj K., Majamaa V., Schipper L., Vogt S. A toolkit on Quality Standards for Youth Policy. https://www.youthforum.org/files/Toolkit_Quality_Standards.pdf

152 A se vedea: Elemente cheie a lucrului de tineret. Parteneriat între Comisia Europeană și Consiliul Europei în domeniul tineretului. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/90268416/057520-Youth-Work-Essentials-WEB.pdf/a3b32e6c-3c86-d317-7dab-c79b54eb2b92?t=1630581628000>

153 A se vedea: Rezoluția Consiliului Uniunii Europene 2009/C 311/01 din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01))

154 A se vedea: Găgăuz, O. Quo vadis? Declinul populației care nu poate fi stopat. În: *Sociologie și Demografie*, nr. 3, 2020. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87-99_4.pdf

că în următoarele decenii declinul demografic va continua, fiind determinat de structura populației care s-a format în perioada anterioară (rezultat din fertilitatea, mortalitatea și tendințele migrației).¹⁵⁵ Republica Moldova a pierdut avantajul oferit de primul dividend demografic. Totuși, este deschisă „o fereastră” pentru oportunitățile generate de cel de-al doilea dividend demografic. În cazul unor politici publice eficiente Republica Moldova ar putea să reducă din influența negativă asociată primului dividend demografic și ar putea să fortifice avantajele aferente celui de-al doilea dividend demografic. Acest dividend demografic poate fi valorificat pentru dezvoltare economică prin intermediul unor politici publice care integrează necesitățile tinerilor și le asigură o dezvoltare economică eficientă.

Modalități eficiente de a sprijini dezvoltarea tinerilor includ elaborarea de politici de tineret solide, independente, cât și integrarea tinerilor în politicile sectoriale ale ministerelor de linie. În ultimii ani, o abordare intersectorială a politicilor de tineret a apărut atât ca o necesitate pentru eficacitate, cât și ca un răspuns pragmatic la două provocări: pe de o parte, populația tânără în continuă creștere în multe țări, în special în cele în curs de dezvoltare; iar pe de altă parte, implementarea slabă și finanțarea inadecvată a politicilor de tineret. O abordare intersectorială contribuie, de asemenea, la sprijinirea dezvoltării tinerilor, astfel încât aceștia să își poată atinge potențialul maxim în toate sferele vieții lor. În plus, integrarea este o metodologie recunoscută pentru asigurarea eficacității politicilor pentru anumite categorii sociale, așa cum a demonstrat exemplul de succes al integrării perspectivei de gen.

Republica Moldova a dezvoltat un cadru normativ solid pentru susținerea și dezvoltarea sectorului de tineret. Acest cadru include acte legislative și documente strategice care stabilesc direcțiile principale de intervenție și obiectivele pe termen lung în acest sector. Două dintre documentele fundamentale care reglementează acest domeniu sunt Legea nr.215 din 29.07.2016 cu privire la tineret¹⁵⁶ și Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”¹⁵⁷.

Legea cu privire la tineret

Legea nr. 215/2016 reprezintă cadrul legal de bază pentru politicile de tineret în Republica Moldova. Această lege definește tinerii ca fiind persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani și stabilește principiile și domeniile de intervenție pentru asigurarea dezvoltării lor armonioase. Legea nr. 215/2016 este un document esențial care trasează cadrul legislativ pentru susținerea și dezvoltarea tinerilor, având drept scop principal crearea unui mediu favorabil pentru participarea activă a tinerilor în toate aspectele vieții sociale, economice, educaționale și culturale. Aceasta vine să răspundă nevoilor tinerilor și să le ofere oportunități reale de integrare și implicare în comunitate, asigurându-le accesul la servicii și informații de calitate.

155 A se vedea: Fala A., Centrul Analitic Independent “Expert-Grup”. Studiul Analiza dividendelor demografice ale Republicii Moldova, 2022. https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/studiul_dividendle_demografice.pdf

156 A se vedea: Legea nr. 215/2016 cu privire la tineret. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 315-328, art. 688.

https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105800&lang=ro

157 A se vedea: Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137226&lang=ro

Legea își propune să asigure dezvoltarea multilaterală a tinerilor, promovându-le participarea activă la viața publică și facilitându-le accesul la educație, sănătate și oportunități economice. Aceasta vizează integrarea deplină a tinerilor în societate, contribuind la pregătirea lor pentru viața profesională și socială printr-un set de măsuri coerente și bine structurate.

Legea stabilește un cadru clar pentru implementarea politicilor de tineret, definind concepte esențiale precum „activitate de tineret”, „centru de tineret”, „politici de tineret” și altele. Ea reglementează funcționarea instituțiilor responsabile de tineret, atât la nivel central, cât și la nivel local, și descrie modalitățile prin care tinerii pot fi implicați în procesul decizional. De asemenea, legea oferă un suport legal pentru dezvoltarea infrastructurii necesare tinerețului, inclusiv centre de tineret, servicii dedicate și programe educaționale.

Legea se bazează pe câteva principii fundamentale care ghidează toate politicile și măsurile implementate:

- **cooperarea intersectorială:** este esențială coordonarea între instituțiile statului și organizațiile de tineret, pentru a atinge obiective comune.
- **egalitatea:** legea promovează echitatea și diversitatea, asigurând că toți tinerii beneficiază de aceleași oportunități, fără discriminare.
- **informarea:** tinerii trebuie să fie bine informați cu privire la drepturile și oportunitățile lor, iar acest lucru trebuie realizat într-o formă accesibilă.
- **participarea:** implicarea activă a tinerilor în procesul de luare a deciziilor este un pilon central, aceștia fiind încurajați să se angajeze în activități care le influențează direct sau indirect viața.
- **paritatea:** procesul decizional trebuie să fie unul echitabil, realizat de comun acord între autoritățile publice și tineri, bazat pe încredere și respect reciproc.

Legea identifică mai multe domenii prioritare în care statul trebuie să intervină pentru a sprijini tinerețului:

- oportunități economice: statul stimulează antreprenoriatul tinerilor, facilitează angajarea acestora și le asigură accesul la locuințe și educație.
- participare și dezvoltare multilaterală: tinerii sunt sprijiniți în educația lor nonformală și informală, sunt încurajați să participe activ la viața publică și sunt susținuți prin programe de mobilitate.
- mod de viață sănătos: sunt implementate măsuri pentru prevenirea comportamentelor de risc și pentru promovarea unui stil de viață sănătos.
- servicii și programe sociale: infrastructura necesară pentru tineri este dezvoltată, iar tinerii din grupuri vulnerabile primesc sprijin specific.

Reglementările stabilite de lege sunt aplicate la mai multe niveluri:

- **nivel central:** Ministerul Educației și Cercetării este organul central responsabil pentru elaborarea și promovarea politicilor de tineret, monitorizarea acestora și coordonarea

activităților la nivel național.

- **nivel local:** Administrațiile publice locale au responsabilitatea de a implementa politicile de tineret în teritoriu, de a sprijini organizațiile locale de tineret și de a crea condițiile necesare pentru participarea tinerilor la viața comunității.
- **instituții specializate:** Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret joacă un rol crucial în formarea profesională a lucrătorilor de tineret și în monitorizarea și evaluarea programelor destinate tinerilor.

Strategia „Tineret 2030”

Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030” este un document strategic adoptat pentru a ghida intervențiile guvernamentale în acest domeniu pe o perioadă extinsă. Aceasta se bazează pe o abordare integrată și crossectorială, având ca scop principal crearea unui ecosistem robust pentru dezvoltarea tinerilor în toate aspectele vieții.

Strategia include trei obiective generale majore:

- **Creșterea numărului de tineri care beneficiază de programe calitative de tineret.**
Acțiuni de bază: consolidarea capacităților instituțiilor din sectorul de tineret, extinderea programelor de tineret la nivel național și profesionalizarea lucrătorilor de tineret.
- **Creșterea nivelului de participare civică și implicare decizională a tinerilor.**
Acțiuni: dezvoltarea structurilor de reprezentare a tinerilor, promovarea participării civice și decizionale, și facilitarea accesului la programe de voluntariat.
- **Valorificarea potențialului tinerilor prin inițiative de inovație socială.**
Acțiuni: susținerea inițiativelor de inovație socială, extinderea parteneriatelor internaționale și crearea unui cadru favorabil pentru dezvoltarea tinerilor.

Strategia „Tineret 2030” este implementată printr-un program de acțiuni pentru perioada 2023-2026, care specifică măsurile concrete, responsabilii de implementare și resursele necesare. Strategia este fundamentată pe nevoia stringentă de a răspunde provocărilor cu care se confruntă tinerii din Republica Moldova, printre care se numără migrația masivă, lipsa de oportunități economice și o infrastructură educațională insuficient dezvoltată. Aceasta se bazează pe evaluările și lecțiile învățate din implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și este concepută pentru a alinia politicile naționale de tineret cu directivele internaționale, în special cele ale Uniunii Europene și Consiliului European. Documentul subliniază importanța dezvoltării unui ecosistem coerent și coordonat de instituții și actori care să susțină eficient tineretul.

Scopul principal al Strategiei este de a crea un cadru favorabil pentru dezvoltarea multilaterală a tinerilor din Republica Moldova, prin îmbunătățirea accesului la educație, oportunități economice, participare civică și socială, precum și prin promovarea sănătății și bunăstării. Strategia își propune să asigure că tinerii au acces egal la resursele necesare pentru a deveni actori activi și responsabili în comunitățile lor, contribuind astfel la dezvoltarea socială și economică a țării.

Strategia urmărește să atingă următoarele obiective și rezultate cheie:

- **creșterea accesului la educație nonformală și dezvoltarea competențelor de viață:** oferirea de programe educaționale complementare care să răspundă nevoilor pieței muncii și să contribuie la integrarea socio-economică a tinerilor.
- **îmbunătățirea participării civice și sociale a tinerilor:** creșterea nivelului de implicare a tinerilor în procesele decizionale și în viața comunității, prin dezvoltarea de platforme și inițiative care să sprijine participarea activă.
- **dezvoltarea și susținerea inovației sociale:** susținerea tinerilor în realizarea de inițiative inovatoare orientate spre dezvoltarea socială și incluziunea comunitară, prin asigurarea resurselor și suportului necesar.
- **promovarea unui mod de viață sănătos și prevenirea comportamentelor riscante:** implementarea de programe care să promoveze sănătatea și bunăstarea tinerilor, reducând incidența comportamentelor cu risc ridicat.

Pentru a atinge obiectivele strategiei, sunt propuse următoarele activități cheie: extinderea programelor de educație nonformală: dezvoltarea unui cadru instituțional și metodologic care să sprijine formarea profesională și educația nonformală, în special în zonele rurale și pentru grupurile vulnerabile. crearea și consolidarea structurilor de participare civică: instituirea și dezvoltarea consiliilor locale ale tinerilor și a altor structuri care să faciliteze implicarea activă a tinerilor în procesele decizionale. implementarea de programe de inovație socială: finanțarea și suportul logistic pentru proiectele de inovație socială inițiate de tineri, cu accent pe incluziune și dezvoltare comunitară. promovarea sănătății și bunăstării: dezvoltarea și implementarea de programe destinate prevenirii comportamentelor riscante și promovării unui stil de viață sănătos în rândul tinerilor.

Strategia Tineret 2030 adoptă o abordare holistică, integrată și flexibilă, concentrându-se pe dezvoltarea unui ecosistem sustenabil pentru tineret. Abordarea include:

- **Coordonare intersectorială:** Colaborarea dintre instituțiile publice, sectorul privat și organizațiile de tineret pentru a asigura implementarea eficientă a politicilor de tineret.
- **Flexibilitate și adaptabilitate:** Capacitatea de a adapta politicile și intervențiile la nevoile emergente ale tinerilor, în special în contextul crizelor sociale sau economice.
- **Participare activă a tinerilor:** Împuternicirea tinerilor prin implicarea lor directă în procesele decizionale și în dezvoltarea programelor care îi afectează.
- **Inovație continuă:** Promovarea și susținerea inovației sociale ca un motor principal al dezvoltării tinerilor și al comunităților lor.

Sarcină de lucru în grup:

Identificați alte legi, programe, strategii care stabilesc priorități și facilități pentru tinerii din Republica Moldova.

Caracterul cros-sectorial al politicilor de tineret la nivel național și local

Politicile, inclusiv politicile de tineret, pot lua forme diferite și pot include diverse procese. Acestea sunt adesea descrise ca un principiu de acțiune. Politicile și strategiile pot fi intervenționiste, promoționale, inovatoare, compensatorii sau preventive. Politicile în dependență de teritoriul acoperit pot fi:

- **globale** – strategia de tineret a Națiunilor Unite, „Youth 2030”;¹⁵⁸
- **continentală** - Strategia UE pentru tineret, „Engage, Connect, Empower” (2019-2027)¹⁵⁹ și Strategia pentru tineret a Consiliului Europei 2030;¹⁶⁰
- **naționale** - Strategia de dezvoltare a Sectorului de Tineret (Tineret 2030);
- **regionale** - Strategiile raionale de tineret;
- **locale** - Strategii comunitare de tineret (la nivel de APL nivel I).

Un sondaj realizat de Parteneriatul pentru Tineret al UE-Consiliul Europei în 2017 a concluzionat că, din cele 41 de țări chestionate, toate aveau o formă de structură sau cadru, fie la nivel național, regional și/sau local, pentru politica de tineret și implementarea acesteia (Consiliul Europei și Comisia Europeană 2020). În plus, majoritatea țărilor aveau o formă de prevedere legislativă sau politică strategică pentru tineret la nivel național, regional și/sau local. În general, „tineretul” nu tinde să fie considerat un domeniu distinct de politici, ci este legat sau asociat cu alte domenii de politici, cum ar fi educația, copiii sau sportul. Multe dintre aceste legislații au apărut relativ recent, fiind formulate în ultimii 10-15 ani.

Politicile pot fi verticale sau orizontale. politicile verticale, sunt documente de politică publică care includ prevederi care vizează exclusiv tinerii. Politicile orizontale sunt politici publice sectoriale care vizează un număr mai mari de categorii de persoane, inclusiv tinerii.

Istoric, politicile au tendința să fie verticale, astfel avem politici de educație, ocupare, sănătate sau apărare. Politicile de tineret sunt în mare parte orizontale sau intersectoriale și, ca atare, reprezintă o provocare pentru normele politice mai tradiționale și consacrate. Politicile de tineret intersectoriale, în special cu domenii de politică înrudite, cum ar fi educația, copiii și familiile, sportul, ocuparea forței de muncă și sănătatea, pot oferi sprijin reciproc și un efort comun, dar pot fi, de asemenea, dificil de implementat. Natura intersectorială a politicii de tineret este astfel atât o oportunitate – pentru interacțiune cu alte politici și sinergie, cât și o amenințare, deoarece poate fi subfinanțată, neglijată sau în competiție cu alte politici „mai mari” sau poate fi dizolvată de acestea.¹⁶¹

Crearea unor acte normative și strategii naționale/locale care reglementează domeniul de tineret constituie o bază solidă pentru dezvoltarea unui sector de tineret durabil și eficient.

158 A se vedea: Strategia de Tineret a Organizației Națiunilor Unite “Tineret 2030”. https://www.unyouth2030.com/_files/ugd/b1d674_9f63445fc59a41b6bb50cbd4f800922b.pdf

159 A se vedea: Strategia UE de tineret „Engage, Connect, Empower” (2019-2027). https://youth.europa.eu/strategy_en

160 A se vedea: Strategia Sectorului de Tineret a Consiliului Europei 2030. <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>

161 A se vedea: T-KIT 15. Politici participative de tineret. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261149/PREMS+026323+GBR+2600+TKIT+15+9346-9+Web.pdf/74210326-7bac-becc-73f0-43455104af82?t=1697448098513>

ent. Cu toate acestea, ele nu pot substitui documentele sectoriale (politici publice din sănătate, educație, sport, protecție socială etc.), în cadrul cărora reflectarea necesităților tinerilor este esențială. În acest sens, politicile de tineret se prezintă nu doar ca acte distincte care formulează priorități exclusive pentru tineri, dar și ca elemente dedicate tinerilor în diferite politici sectoriale distincte. De exemplu, obiectivul general al Programului național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026¹⁶² este creșterea participării forței de muncă și stimularea ocupării productive și a muncii decente pentru toți. Cu toate acestea, acest document de politică publică analizează în detaliu și situația tinerilor pe piața muncii și vine cu mai multe intervenții și programe specifice tinerilor și necesităților acestora. Mai mult ca atât, acest document analizează situația tinerilor din diferite categorii specifice (tineri NEET, tineri din diferite categorii de vârstă, tineri cu dizabilități etc) și identifică abordări dedicate pentru fiecare categorie.

Sarcină de lucru în grup:

Identificați exemple de politici publice de tineret orizontale și verticale.

8.3. Actori-cheie în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret

Politicile de tineret din Republica Moldova implică o serie de actori-cheie care contribuie la dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea acestora. Fiecare actor joacă un rol specific, având responsabilități clare în sprijinirea tinerilor și asigurarea succesului politicilor adoptate.

Sarcină de lucru în grup:

Care sunt principalele structuri guvernamentale și neguvernamentale responsabile de dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret.

Ministerul Educației și Cercetării este principalul actor responsabil pentru dezvoltarea și coordonarea politicilor de tineret la nivel național. Acesta elaborează strategii, planuri de acțiune și reglementări specifice care vizează sectorul de tineret. De asemenea, ministerul colaborează cu alte ministere și instituții pentru a integra perspectivele tinerilor în politicile sectoriale, asigurându-se că acestea sunt coerente și eficiente.

Conform Legii cu privire la tineret, Ministerul Educației și Cercetării are un rol esențial în coordonarea și implementarea politicilor de tineret în Republica Moldova. Acest minister

¹⁶² A se vedea: Programul național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134612&lang=ro

este responsabil pentru elaborarea și monitorizarea politicilor naționale de tineret, asigurând că acestea răspund nevoilor și aspirațiilor tinerilor din țară.

Printre atribuțiile principale ale Ministerului se numără:

- **elaborarea și monitorizarea politicilor de tineret:** ministerul are sarcina de a crea politici care să sprijine dezvoltarea tinerilor, asigurându-se că acestea sunt bine implementate și monitorizate în întreaga țară.
- **elaborarea cadrului legislativ și normativ:** ministerul este responsabil pentru dezvoltarea unui cadru legislativ și normativ care să faciliteze modernizarea continuă a sectorului de tineret, adaptându-l la cerințele actuale.
- **colaborarea intersectorială:** o componentă crucială a activității ministerului este asigurarea unei colaborări eficiente între diferitele sectoare și instituții care au legătură cu tineretul, pentru a implementa politici coerente și bine coordonate.
- **crearea și coordonarea instituțiilor publice de tineret:** ministerul joacă un rol central în crearea și gestionarea instituțiilor publice responsabile de activitățile de tineret, inclusiv coordonarea serviciilor publice deconcentrate la nivel local.
- **organizarea cercetărilor și studiilor:** pentru a înțelege mai bine situația tinerilor, ministerul organizează și coordonează cercetări și studii, colectând date statistice esențiale pentru formularea și ajustarea politicilor.
- **consultarea organizațiilor de tineret:** ministerul menține un dialog constant cu organizațiile de tineret și alte structuri relevante, pentru a se asigura că politicile reflectă realitatea din teren și nevoile tinerilor.
- **sprijin financiar pentru structurile de tineret:** ministerul oferă sprijin financiar structurilor necomerciale de tineret, susținând activitățile și inițiativele acestora în limita bugetului disponibil.
- **colaborarea internațională:** ministerul colaborează atât cu organizațiile naționale, cât și cu cele internaționale de tineret, facilitând integrarea acestor organizații în rețele europene și globale.
- **susținerea participării la programe internaționale:** ministerul sprijină activ participarea tinerilor din Republica Moldova la diverse programe și proiecte internaționale, acordând o atenție specială tinerilor din mediul rural și celor vulnerabili.
- **încheierea de parteneriate strategice:** ministerul dezvoltă parteneriate strategice cu organizații și structuri de tineret importante, pentru a asigura realizarea eficientă a politicilor, programelor și proiectelor dedicate tineretului.

Prin aceste atribuții, Ministerul Educației și Cercetării își propune să creeze un mediu favorabil pentru dezvoltarea tinerilor din Republica Moldova, oferindu-le resursele și sprijinul necesar pentru a se integra activ în societate și pentru a-și atinge potențialul maxim.

Agencia Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activităților de Tineret. Conform Legii cu privire la tineret, Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activități-

lor de Tineret este instituția responsabilă de implementarea politicilor naționale de tineret. Agenția are rolul de a coordona activitățile și programele destinate tinerilor la nivel național, asigurându-se că acestea sunt aliniate la obiectivele strategice stabilite de Guvern. De asemenea, agenția sprijină autoritățile locale în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret, oferind asistență tehnică și resurse pentru dezvoltarea capacităților la nivel local.

Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret joacă un rol crucial în implementarea și coordonarea programelor de tineret la nivel național. Subordonată Ministerului Educației și Cercetării, agenția este responsabilă de formarea și perfecționarea continuă a personalului implicat în activitățile de tineret, asigurând totodată monitorizarea și evaluarea acestor activități.

Atribuțiile principale ale Agenției includ:

- implementarea politicilor și programelor de tineret: agenția are rolul de a pune în aplicare politicile și programele elaborate de ministerul educației și cercetării, asigurându-se că acestea sunt implementate eficient la toate nivelurile.
- asistență logistică și metodologică: agenția oferă suport logistic și metodologic pentru implementarea politicilor de tineret la nivel local, facilitând astfel activitățile autorităților locale și ale altor actori implicați.
- comunicarea și monitorizarea beneficiarilor: agenția menține o comunicare constantă cu beneficiarii programelor de tineret, monitorizând activitatea acestora pentru a asigura atingerea obiectivelor stabilite.
- dezvoltarea de noi programe: agenția vine cu propuneri pentru dezvoltarea de noi programe și proiecte, adaptate la nevoile tinerilor și la schimbările din societate.
- evaluarea programelor de tineret: agenția evaluează programele de tineret în baza unor indicatori de performanță stabiliți, asigurându-se că acestea își ating obiectivele și contribuie la dezvoltarea tinerilor.
- formarea profesională a lucrătorilor de tineret: agenția este responsabilă pentru oferirea de servicii de instruire și formare profesională pentru lucrătorii de tineret, asigurându-se că aceștia dețin competențele necesare pentru a sprijini dezvoltarea tinerilor.
- analiza politicilor guvernamentale: agenția analizează politicile guvernamentale din perspectiva tineretului și face propuneri de îmbunătățire către autoritățile publice centrale.
- cercetare și analiză a nevoilor tinerilor: agenția desfășoară periodic acțiuni de cercetare și analiză pentru a identifica nevoile tinerilor, ajustând astfel programele și politicile în funcție de aceste rezultate.
- dezvoltarea standardelor de calitate: agenția dezvoltă standarde de calitate pentru serviciile de tineret și creează un sistem național de asigurare a calității acestor servicii.
- acreditarea și monitorizarea structurilor de tineret: agenția acreditează structurile care prestează servicii de tineret și monitorizează activitatea acestora pentru a se asigura că respectă standardele de calitate stabilite.

Prin aceste atribuții, Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activității de Tineret contribuie esențial la dezvoltarea sectorului de tineret din Republica Moldova, sprijinind tinerii prin programe și activități care le permit să se dezvolte personal, profesional și social. Agenția asigură, de asemenea, că serviciile oferite tinerilor sunt de cea mai înaltă calitate, adaptate nevoilor lor și capabile să răspundă provocărilor contemporane.

Sarcină de lucru în grup:

Au Autoritățile Publice Locale careva atribuții în domeniul de tineret? Care sunt acestea?

Autoritățile publice locale - la nivel local, autoritățile publice joacă un rol esențial în adaptarea și implementarea politicilor de tineret la contextul specific al comunităților lor. Ele sunt responsabile pentru dezvoltarea strategiilor locale și programelor de tineret, a planurilor locale anuale de acțiune în domeniul tineretului și pentru alocarea resurselor necesare pentru implementarea acestora. De asemenea, autoritățile locale colaborează cu organizațiile de tineret și alți parteneri locali pentru a asigura participarea activă a tinerilor în procesul decizional.

Conform Legii cu privire la tineret, autoritățile publice locale (APL) din Republica Moldova joacă un rol esențial în promovarea și implementarea politicilor de tineret la nivel local. APL-urile sunt responsabile pentru adaptarea și aplicarea politicilor naționale de tineret în comunitățile pe care le administrează, asigurând astfel că nevoile specifice ale tinerilor din diferite regiuni sunt abordate eficient.

Atribuțiile principale ale APL-urilor în domeniul tineretului includ:

- **promovarea** și implementarea politicilor de tineret: APL-urile au sarcina de a promova politicile de tineret în teritoriu și de a coordona implementarea acestora, adaptându-le la contextul local.
- **susținerea organizațiilor și instituțiilor de tineret**: APL-urile susțin activitatea organizațiilor și instituțiilor de tineret care funcționează în comunitatea locală, asigurându-se că acestea respectă regulamentul aprobat la nivel local și coordonat cu Ministerul Educației și Cercetării.
- **elaborarea** și implementarea politicilor locale de tineret: APL-urile dezvoltă și implementează propriile politici de tineret la nivel local, asigurându-se că acestea sunt în concordanță cu strategia națională și răspund nevoilor specifice ale tinerilor din comunitate.
- **organizarea de programe de granturi pentru tineret**: APL-urile organizează programe de granturi destinate organizațiilor de tineret, susținând astfel inițiativele și proiectele tinerilor din comunitate prin concursuri deschise.

- **crearea și susținerea centrelor de tineret:** APL-urile au responsabilitatea de a crea și susține financiar centrele de tineret în comunitatea locală, asigurând spațiile și echipamentele necesare pentru desfășurarea activităților de tineret.
- **stimularea participării tinerilor la procesul decizional:** APL-urile stimulează și încurajează implicarea tinerilor în procesul decizional local, oferindu-le oportunități de a participa activ la viața comunității.
- **colaborarea cu organizațiile de tineret și alte structuri:** APL-urile colaborează cu organizațiile de tineret, centrele de tineret, filialele organizațiilor naționale și internaționale, consiliile locale ale tinerilor și grupurile de inițiativă pentru a implementa eficient politicile de tineret.
- **asigurarea infrastructurii necesare pentru tineret:** APL-urile sunt responsabile pentru asigurarea infrastructurii necesare pentru activitățile de tineret, inclusiv sediile, spațiile de agrement și oficiile pentru organizațiile de tineret și consiliile locale ale tinerilor.
- **informarea tinerilor:** APL-urile asigură informarea tinerilor din comunitate despre activitățile și oportunitățile care îi privesc direct, contribuind astfel la creșterea gradului de conștientizare și participare a acestora.
- **evaluarea anuală a situației tinerilor:** APL-urile evaluează anual situația tinerilor din teritoriul administrat, în baza strategiei locale de tineret și a programelor și serviciilor disponibile, propunând acțiuni pentru îmbunătățirea situației.
- **facilitarea cooperării între tineri și agenți economici:** APL-urile creează și mențin un cadru de cooperare avantajos între agenții economici locali și tineri, facilitând accesul acestora la oportunități de angajare și dezvoltare profesională.

Prin aceste atribuții, APL-urile joacă un rol central în dezvoltarea tineretului la nivel local, asigurând că politicile și programele de tineret sunt adaptate nevoilor specifice ale fiecărei comunități și că tinerii au acces la resursele și oportunitățile necesare pentru a se dezvolta personal și profesional.

Centrele de tineret sunt instituții-cheie în asigurarea implementării eficiente a politicilor de tineret la nivel local. Aceste centre oferă spații sigure și resurse pentru tineri, unde aceștia pot participa la activități de educație non-formală, consiliere, orientare profesională și activități recreative. Centrele de tineret sunt, de asemenea, locuri unde tinerii pot să-și dezvolte competențele și să participe activ la viața comunității. Legea cu privire la tineret subliniază importanța acestor centre în crearea unui mediu favorabil dezvoltării tinerilor.

Centrele de tineret joacă un rol esențial în sprijinirea dezvoltării multifacetate a tinerilor din Republica Moldova. Aceste centre sunt instituții de interes public, create pentru a oferi tinerilor acces la servicii și programe care le susțin educația, orientarea profesională, consilierea și petrecerea timpului liber.

Atribuțiile principale ale centrelor de tineret includ:

- asigurarea informării și orientării profesionale: centrele de tineret sunt responsabile pentru oferirea de informații relevante și pentru orientarea profesională a tinerilor, ajutându-i să ia decizii informate cu privire la cariera și educația lor.
- oferirea de consiliere și suport psihologic: centrele de tineret furnizează servicii de consiliere și suport psihologic, ajutând tinerii să depășească dificultățile personale și sociale și să se adapteze mai bine la provocările vieții.
- dezvoltarea competențelor prin educație nonformală: centrele de tineret organizează și coordonează activități de educație nonformală care contribuie la dezvoltarea competențelor necesare pentru integrarea tinerilor în societate și pe piața muncii.
- promovarea participării active a tinerilor: centrele încurajează tinerii să se implice activ în viața comunității, oferindu-le oportunități de voluntariat, de participare la proiecte și de dezvoltare personală.
- organizarea și facilitarea activităților recreative și culturale: centrele de tineret organizează diverse activități recreative și culturale, care permit tinerilor să-și petreacă timpul liber într-un mod util și plăcut, contribuind totodată la dezvoltarea lor personală și socială.
- sprijinirea inițiativelor tinerilor: centrele susțin inițiativele tinerilor, oferindu-le spațiu și resurse pentru a dezvolta proiecte și activități care răspund nevoilor și intereselor lor specifice.
- promovarea sănătății și a unui stil de viață sănătos: centrele de tineret promovează sănătatea și bunăstarea prin campanii de informare și activități care încurajează adoptarea unui stil de viață sănătos, prevenind comportamentele cu risc ridicat.
- facilitarea integrării sociale și profesionale: centrele contribuie la pregătirea tinerilor pentru integrarea lor socială și profesională, oferindu-le suportul necesar pentru a se adapta la cerințele societății și ale pieței muncii.
- colaborarea cu organizațiile de tineret și alte structuri: centrele de tineret colaborează cu organizațiile de tineret, autoritățile locale și alte instituții relevante pentru a implementa programe și servicii care răspund nevoilor tinerilor.
- monitorizarea și evaluarea programelor: centrele de tineret sunt responsabile pentru monitorizarea și evaluarea programelor și activităților pe care le desfășoară, asigurându-se că acestea își ating obiectivele și contribuie la dezvoltarea tinerilor.
- accesibilitatea serviciilor: centrele de tineret sunt deschise tuturor tinerilor, oferindu-le acces gratuit sau la costuri reduse la servicii și activități, asigurându-se că nicio categorie de tineri nu este exclusă din beneficiile pe care le oferă.

Prin aceste atribuții, centrele de tineret reprezintă un pilon central în susținerea tinerilor din Republica Moldova, oferindu-le un spațiu sigur și resurse pentru a se dezvolta, a-și explora potențialul și a se integra activ în viața comunității. Centrele de tineret contribuie semn-

ficativ la crearea unui mediu favorabil dezvoltării tinerilor, adaptându-se constant la nevoile și provocările acestora.

Lucrătorii de tineret joacă un rol crucial în facilitarea dezvoltării tinerilor și în sprijinirea lor în procesul de tranziție către viața adultă. Ei sunt profesioniști care lucrează direct cu tinerii, oferindu-le consiliere, educație non-formală și suport în diverse aspecte ale vieții. Legea cu privire la tineret și Strategia „Tineret 2030” recunosc importanța profesionalizării lucrătorilor de tineret și a dezvoltării capacităților acestora pentru a oferi servicii de înaltă calitate. De asemenea, lucrătorii de tineret sunt implicați activ în implementarea programelor și activităților desfășurate în centrele de tineret.

Lucrătorii de tineret joacă un rol fundamental în dezvoltarea personală, socială și profesională a tinerilor din Republica Moldova. Aceștia sunt profesioniști dedicați care sprijină tinerii în diverse aspecte ale vieții lor, oferindu-le orientare, suport și oportunități de dezvoltare prin activități și programe special concepute.

Atribuțiile principale ale lucrătorilor de tineret includ:

- Sprijinirea dezvoltării personale a tinerilor: Lucrătorii de tineret oferă suport tinerilor în procesul de autocunoaștere, în dezvoltarea abilităților sociale și emoționale, și în stabilirea de obiective personale și profesionale.
- Facilitarea învățării nonformale: lucrătorii de tineret organizează și desfășoară activități de educație nonformală, menite să dezvolte competențele tinerilor necesare pentru integrarea în societate și adaptarea la un mediu în continuă schimbare.
- Consiliere și suport psihologic: lucrătorii de tineret oferă consiliere și suport tinerilor, ajutându-i să facă față provocărilor emoționale și psihologice, și să își dezvolte reziliența.
- Promovarea participării active și a cetățeniei: lucrătorii de tineret încurajează tinerii să participe activ în comunitatea lor, promovând valorile cetățeniei active și implicarea în procesele decizionale la nivel local și național.
- Dezvoltarea programelor de voluntariat: lucrătorii de tineret sunt implicați în crearea și gestionarea programelor de voluntariat, care oferă tinerilor oportunități de a contribui la comunitate și de a dobândi experiențe valoroase.
- Organizarea activităților recreative și culturale: lucrătorii de tineret planifică și desfășoară activități recreative și culturale care oferă tinerilor modalități constructive și plăcute de a-și petrece timpul liber, contribuind totodată la dezvoltarea lor personală.
- Sprijinirea integrării sociale și profesionale: lucrătorii de tineret ajută tinerii să se integreze social și profesional, oferindu-le orientare în carieră, suport în găsirea unui loc de muncă, și pregătirea necesară pentru a face tranziția către viața adultă.
- Colaborarea cu alte structuri și organizații: lucrătorii de tineret colaborează cu organizații de tineret, centre de tineret, instituții educaționale și alte entități relevante pentru a asigura un sprijin cuprinzător și coordonat pentru tineri.

- Promovarea sănătății și prevenirea comportamentelor riscante: lucrătorii de tineret organizează campanii și activități de informare care promovează un stil de viață sănătos și previn comportamentele riscante în rândul tinerilor.
- Formarea continuă și dezvoltarea profesională: lucrătorii de tineret sunt implicați în formarea lor continuă, participând la cursuri și programe de dezvoltare profesională pentru a-și îmbunătăți competențele și pentru a răspunde eficient nevoilor tinerilor.
- Documentarea și raportarea activităților: lucrătorii de tineret sunt responsabili pentru documentarea și raportarea activităților desfășurate, asigurând transparența și evaluarea continuă a impactului programelor și proiectelor asupra tinerilor.

Prin aceste atribuții, lucrătorii de tineret contribuie semnificativ la dezvoltarea armonioasă a tinerilor din Republica Moldova, oferindu-le suportul necesar pentru a deveni cetățeni activi și responsabili. Ei reprezintă un punct de sprijin esențial pentru tineri, facilitând accesul acestora la resurse, oportunități și experiențe care îi ajută să își atingă potențialul maxim.

Organizațiile de tineret sunt parteneri esențiali în implementarea politicilor de tineret. Aceste organizații reprezintă interesele tinerilor și sunt implicate activ în consultările și debaterile privind politicile care îi afectează. Ele oferă, de asemenea, servicii directe tinerilor, cum ar fi educația non-formală, consilierea și sprijinul pentru inițiativele de voluntariat și inovație socială. Strategia „Tineret 2030” recunoaște importanța acestor organizații și subliniază necesitatea de a le sprijini și de a le integra în procesul de luare a deciziilor.

Organizațiile de tineret joacă un rol esențial în dezvoltarea socială, culturală și economică a tinerilor din Republica Moldova. Aceste organizații sunt entități necomerciale formate preponderent din tineri, care au ca scop principal sprijinirea dezvoltării multilaterale a acestora și promovarea participării active a tinerilor în viața comunității.

Atribuțiile principale ale organizațiilor de tineret includ:

Reprezentarea intereselor tinerilor: organizațiile de tineret au responsabilitatea de a reprezenta interesele și nevoile tinerilor în fața autorităților publice și în cadrul proceselor decizionale la nivel local și național.

- Promovarea participării active: aceste organizații încurajează tinerii să se implice activ în viața comunității și în procesele decizionale, promovând astfel cetățenia activă și responsabilitatea socială.
- Dezvoltarea și implementarea de programe și activități: organizațiile de tineret organizează și implementează programe și activități educaționale, culturale, sociale și recreative, care contribuie la dezvoltarea personală și profesională a tinerilor.
- Susținerea educației nonformale: organizațiile de tineret desfășoară activități de educație nonformală, care ajută tinerii să își dezvolte competențele necesare pentru a se adapta la schimbările din societate și pentru a deveni cetățeni activi.
- Promovarea voluntariatului: organizațiile de tineret sunt implicate activ în promovarea voluntariatului, oferind tinerilor oportunități de a contribui la dezvoltarea comunității și de a dobândi experiențe valoroase.

- Colaborarea cu alte organizații și instituții: organizațiile de tineret colaborează cu alte organizații naționale și internaționale, cu autoritățile publice și cu sectorul privat, pentru a implementa proiecte și inițiative care răspund nevoilor tinerilor.
- Participarea la dezvoltarea politicilor publice: aceste organizații contribuie la elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor publice de tineret, oferind perspective și soluții care reflectă realitățile și nevoile tinerilor.
- Crearea de rețele și parteneriate: organizațiile de tineret dezvoltă rețele și parteneriate atât la nivel național, cât și internațional, pentru a promova interesele tinerilor și pentru a facilita schimbul de bune practici și idei.
- Susținerea tinerilor din grupuri vulnerabile: organizațiile de tineret sunt adesea implicate în programe care sprijină tinerii din grupuri vulnerabile, oferindu-le resurse și oportunități pentru a depăși provocările cu care se confruntă.
- Facilitarea accesului la informație și resurse: organizațiile de tineret joacă un rol crucial în informarea tinerilor cu privire la drepturile lor, la oportunitățile disponibile și la resursele de care pot beneficia, contribuind astfel la creșterea gradului de conștientizare și la mobilizarea acestora.

Prin aceste atribuții, organizațiile de tineret din Republica Moldova reprezintă un motor important al schimbării sociale și al dezvoltării comunitare. Ele oferă tinerilor un cadru în care pot să se exprime, să se dezvolte și să contribuie activ la viața socială și economică a țării. Aceste organizații sunt esențiale pentru consolidarea unei societăți democratice și pentru împuternicirea tinerei generații de a-și valorifica potențialul maxim.

Sarcină de lucru în grup:

Dați exemple de proiecte, programe, activități sau inițiative de tineret lansate de organizațiile de tineret din Moldova.

În continuare prezentăm trei exemple de activități desfășurate de organizații de tineret din Republica Moldova:

Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM).¹⁶³ Organizarea de forumuri și conferințe pentru tineret: CNTM organizează evenimente naționale, cum ar fi Forumul Național al Tinerilor, unde tinerii din toată țara se reunesc pentru a discuta despre provocările cu care se confruntă, pentru a propune soluții și pentru a participa la sesiuni de formare și dezbateri pe teme de interes pentru tineret.

AO Centrul de Informare și Resurse PRO BONO.¹⁶⁴ Programe de educație juridică și acces la justiție pentru tineri: PRO BONO desfășoară proiecte care implică activ tinerii în procesele de educație juridică, oferindu-le oportunitatea de a-și dezvolta abilitățile personale și profesionale. Prin sesiuni de informare, ateliere practice și activități de mentorat, tinerii învață

¹⁶³ A se vedea: www.cntm.md

¹⁶⁴ A se vedea: www.probono.md

despre drepturile lor și cum să le protejeze, ceea ce îi pregătește pentru o participare informată și activă în societate. Aceste programe îi echipează cu cunoștințele necesare pentru a naviga în mediul legal și pentru a-și apăra drepturile, contribuind astfel la dezvoltarea lor personală și profesională.

Fundația Laboratorul de Inițiative pentru Dezvoltare (LID Moldova).¹⁶⁵ Programe de leadership și antreprenoriat pentru tineri: LID Moldova organizează traininguri și workshopuri pentru tineri, axate pe dezvoltarea competențelor de leadership și antreprenoriat. Aceste programe oferă tinerilor instrumentele necesare pentru a iniția și dezvolta propriile afaceri sau proiecte comunitare, contribuind la dezvoltarea economică și socială a comunităților lor.

Aceste exemple reflectă diversele domenii în care organizațiile de tineret din Moldova își concentrează eforturile, de la educație juridică și acces la justiție până la dezvoltarea leadershipului și antreprenoriatului.

Agențiile guvernamentale și ministerele relevante. Pe lângă Ministerul Educației și Cercetării, alte ministere și agenții guvernamentale, cum ar fi Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, și Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, joacă un rol important în dezvoltarea și implementarea politicilor care afectează tinerii. Aceste entități colaborează pentru a asigura o abordare cros-sectorială, integrând obiectivele de tineret în politicile lor respective. De exemplu, Ministerul Muncii și Protecției Sociale contribuie la dezvoltarea politicilor de ocupare a forței de muncă pentru tineri și servicii sociale, iar Ministerul Sănătății se concentrează pe sănătatea tinerilor.

Sarcină de lucru în grup:

Ce programe și servicii de tineret dezvoltă Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării? Dar alte autorități centrale?

8.4. Definirea grupurilor țintă și asigurarea unui proces participativ în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret bazate pe date

Politicile de tineret din Republica Moldova se adresează unui spectru larg de tineri, definiți în Legea cu privire la tineret ca fiind persoane cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 de ani. Cu toate acestea, este crucial ca politicile să fie adaptate pentru a răspunde nevoilor specifice ale diferitelor subgrupuri de tineri, care pot varia în funcție de factori, precum vârsta, mediul de reședință, nivelul de educație, statutul economic sau apartenența la grupuri vulnerabile.

¹⁶⁵ A se vedea: www.lidmoldova.org

Sarcină de lucru în grup:

Identificați principalele grupuri de tineri importante în procesul de elaborare a politicilor publice naționale și locale.

Definirea grupurilor țintă

Definirea grupurilor țintă este un pas esențial în procesul de dezvoltare a politicilor de tineret. Aceasta implică identificarea categoriilor specifice de tineri care ar putea beneficia de anumite politici sau programe. De exemplu, tinerii din mediul rural pot avea nevoi diferite față de cei din mediul urban, iar tinerii NEET (tinerii care nu fac parte din populația ocupată și care nu urmează un nivel de educație și un curs de formare profesională) necesită intervenții specifice pentru a-i reintegra pe piața muncii.

Strategia „Tineret 2030” subliniază necesitatea unei abordări personalizate, care să țină cont de diversitatea tinerilor din Republica Moldova. Astfel, identificarea corectă a grupurilor-țintă permite formularea de politici care să fie relevante și eficiente pentru fiecare sub-grup în parte. Această segmentare nu doar că optimizează alocarea resurselor, dar și asigură că politicile de tineret sunt echitabile și incluzive.

Este extrem de important de realizat o analiză în detaliu a grupurilor-țintă de tineri vizate de documentul de politică publică în elaborare. Acest lucru este necesar pentru a asigura că intervențiile ținesc în mod precis necesitățile acestor grupuri de tineri, precum și deținerea de instrumente potrivite de implicare și consultare a acestor grupuri. În general, categoriile de tineri vizate depind de domeniul de intervenție, fiecărui domeniu fiindu-i caracteristice anumite grupuri dezavantajate de tineri. Mai jos se prezintă mai multe grupuri generice a tinerilor. În Republica Moldova, principalele categorii de tineri vulnerabili includ:

- **Tinerii din mediul rural:** aceștia se confruntă adesea cu acces limitat la educație, servicii de sănătate, locuri de muncă și oportunități de dezvoltare personală, comparativ cu tinerii din mediul urban. Conform datelor BNS la 1 ianuarie 2024 în Republica Moldova locuiau 606 735 tineri cu vârsta cuprinsă între 14 și 35 ani, dintre care 268 925 în zone urbane și 337 810 în zone rurale.¹⁶⁶ Gospodăriile în componența cărora erau familii tinere în proporție de 65,3% își apreciau nivelul de trai ca fiind satisfăcător, 31,7% – bun sau foarte bun, iar 2,9% au declarat nivelul de trai al gospodăriei ca fiind rău sau foarte rău. În funcție de tipul gospodăriei, cel mai mult își apreciau nivelul de trai ca fiind bun sau foarte bun, gospodăriile formate numai din familii tinere (31,9%). Mediul de reședință joacă un rol foarte important în determinarea nivelului de trai. Astfel, pentru mediul urban este caracteristică o pondere mai mare a gospodăriilor care și-au apreciat nivelul de trai ca fiind bun sau foarte bun (38,1% față de 19,1% în rural). Tot aici, s-au înregistrat gospodării cu familii tinere care își apreciau nivelul de trai ca fiind unul rău sau foarte rău în proporție de 2,0%, comparativ cu 4,9% în mediul rural.

166 A se vedea: www.statistica.md

- **Tinerii NEET** (Not in Education, Employment, or Training) sunt tinerii care nu sunt angajați, nu urmează o formă de educație sau formare profesională, fiind expuși unui risc crescut de excluziune socială și economică. Numărul total al tinerilor care formează grupul NEET în vârstă de 15-34 ani a constituit 164,5 mii de persoane, în vârstă de 15-24 ani - 31,6 mii de persoane, de 15-29 ani – 90,2 mii de persoane. În toate aceste trei grupe de vârstă majoritatea o alcătuiesc femeile (62,4% în grupa de 15-24 ani, 66,4% la cea de 15-29 ani și 65,6% la cea de 15-34 ani).¹⁶⁷
- **Tinerii din familii cu venituri reduse** se confruntă cu dificultăți economice care le limitează accesul la educație, sănătate și alte servicii esențiale, afectându-le șansele de a se dezvolta pe deplin.
- **Tinerii romi** se confruntă cu multiple forme de discriminare și excluziune socială, având acces limitat la educație, locuri de muncă și servicii sociale. Potrivit datelor oficiale, în Republica Moldova locuiesc în jur de 12 mii de cetățeni romi, reprezentând aproximativ 0,6% din populația Moldovei. Liderii romi consideră că numărul romilor în Republica Moldova este mult mai mare, dar din cauza discriminării, ei evită să se autodeclare romi. În vederea îmbunătățirii calității vieții romilor și diminuării excluziunii sociale au fost întreprinse și sunt în continuare desfășurate mai multe acțiuni, atât la nivelul instituțiilor guvernamentale, cât și la nivelul societății civile, cu suportul organizațiilor internaționale. Soluțiile identificate pentru comunitățile romi nu întotdeauna reflectă necesitățile reale ale acestora sau rezolvă efectele, dar nu cauzele problemelor din comunitate. Unele servicii dezvoltate în comunitățile populate de romi sunt puțin valorificate sau deloc utilizate de către romi.¹⁶⁸
- **Tinerii cu dizabilități** se confruntă cu bariere fizice, sociale și economice care le limitează accesul la educație, formare profesională, angajare și participare socială. Conform Ministerului Muncii și Protecției Sociale, în anul 2022 în Republica Moldova erau înregistrate 19 933 persoane tinere (16-34 ani) cu dizabilități.¹⁶⁹
- **Tinerii din instituțiile rezidențiale (centre de plasament)** sunt adesea expuși riscului de excluziune socială după părăsirea instituțiilor, având dificultăți în integrarea pe piața muncii și în societate.
- **Tinerii care au părăsit școala timpuriu** au un nivel scăzut de educație, ceea ce le limitează perspectivele de angajare și crește riscul de excluziune socială și economică.
- **Tinerii refugiați și migranți** se confruntă cu provocări legate de integrarea în noua societate, inclusiv bariere lingvistice, discriminare și acces limitat la servicii esențiale. Grupurile vulnerabile de refugiați se confruntă cu numeroase provocări, legate de limbă,

167 A se vedea: https://statistica.gov.md/ro/tinerii-neet-in-trimestrul-iv-2023-9430_61056.html

168 A se vedea: UNICEF, Evaluarea participativă a barierelor pentru copiii romi și familiile acestora în accesarea serviciilor, Chișinău, UNICEF Moldova. <https://www.unicef.org/moldova/media/851/file/Evaluarea-participativa-a-barierelor-copii-romi.pdf>

169 A se vedea: Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Compendiu statistic. <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/07/Compendiu-statistic-privind-monitorizarea-drepturilor-persoanelor-cu-dizabilitati-in-Republica-Moldova-pentru-anii-2019-2022-1.pdf>

recunoașterea competențelor, discriminare, probleme de integrare care sunt deseori diferite față de țara din care aceștia provin. Problemele care ar cauza aceste vulnerabilități sunt insuficiența serviciilor specializate și a infrastructurii de acces (străzi, rampe de acces, mijloace de transport etc.), urmate de stereotipuri, prejudecăți și atitudinea stigmatizată, dar și ignorarea acestor probleme de către sistem. Este important să răspundem prompt la aceste nevoi pentru a înțelege mai bine ce competențe au aceștia și cum îi putem ajuta. Integrarea refugiaților vulnerabili este o provocare mare, dar poate fi transformată într-o resursă, o oportunitate.¹⁷⁰

- **Tinerii din familii dezavantajate social** pot proveni din familii afectate de violență, alcoolism, dependențe sau alte probleme sociale, care le influențează dezvoltarea emoțională și oportunitățile de viață.
- **Tinerii aflați în conflict cu legea** se confruntă adesea cu stigmatizare și dificultăți în reintegrarea socială și profesională. Conform datelor Ministerului Afacerilor Interne, numărul tinerilor care au comis infracțiuni a scăzut de la 6,3 mii persoane în anul 2019, până la 4,3 mii persoane în anul 2023. Femeile au constituit 8,0% în numărul total al tinerilor care au săvârșit infracțiuni. Cei mai mulți tineri care au comis infracțiuni s-au înregistrat în grupul de vârstă 18-24 ani (49,1%), după care a urmat grupul de vârstă 25-29 ani (35,1%) și grupul de vârstă de 14-17 ani – 15,8%. În anul 2023 din numărul persoanelor în vârstă de 14-29 ani care au comis infracțiuni, aproape fiecare al patrulea a comis furt (28,0%), 8,6% au săvârșit acte de huliganism, iar 6,9% au comis infracțiuni legate de droguri. La 10 mii tineri în vârstă de 14-29 ani au revenit 110 persoane care au săvârșit infracțiuni.
- **Tinerii care sunt victime ale traficului de persoane** sunt expuși unor riscuri grave de exploatare și abuz, iar reintegrarea lor în societate necesită sprijin specializat.
- **Tinerii LGBTQ+** se confruntă cu discriminare și excluziune socială din cauza orientării sexuale sau identității de gen, ceea ce le poate afecta accesul la educație, sănătate și alte servicii.
- **Tinerii care trăiesc cu HIV/SIDA** se confruntă cu stigmatizare și discriminare, având nevoie de suport medical și psihosocial adecvat pentru a-și menține sănătatea și pentru a-și îmbunătăți calitatea vieții. Conform datelor Instituției Medico-Sanitare Publice „Spitalul Dermatologie și Maladii Comunicabile”, în anul 2023 numărul tinerilor în vârstă de 15-34 ani infectați cu virusul imunodeficienței umane (HIV) a constituit 238 persoane, ceea ce a fost cu 2,1 % mai puțin față de anul 2022. Ponderea bărbaților tineri infectați s-a majorat de la 56,4%, în anul 2019, până la 62,2% în anul 2023. În structura incidenței cu virusul HIV pentru tinerii cu vârsta 15-34 ani s-a înregistrat o pondere mai mare pe segmentul 30-34 ani (49,2%), după care a urmat grupul de vârstă de 25-29 ani (31,5%), iar pentru grupul de vârstă 15-24 ani s-a înregistrat o pondere de 19,3%. În anul

170 A se vedea: Andriuța V. Integrarea Persoanelor Refugiate în Republica Moldova și Protecția Drepturilor Acestora. https://cpr.md/wp-content/uploads/2024/02/Studiu_Integrarea-persoanelor-refugiate-în-Republica-Moldova.pdf

2023, incidența cu virusul HIV la 100 mii tineri în vârstă de 15-24 ani a constituit 19,4 cazuri și 64,1 cazuri pentru tinerii în vârstă de 25-34 ani.

- **Tinerii cu probleme de sănătate mintală** au adesea acces limitat la servicii de sănătate mintală adecvate și se confruntă cu stigmatizarea, ceea ce poate duce la excluziune socială.
- **Tinerii care provin din familii de migranți** se confruntă cu probleme emoționale și sociale, fiind expuși riscurilor de abandon școlar și excluziune.

Lista menționată mai sus este una ilustrativă și nu cuprinde toate grupurile-țintă de tineri posibile. Fiecare document de politică publică trebuie să identifice grupurile de tineri ce ar putea fi afectate de document sau care necesită intervenții specifice.

Asigurarea unui proces participativ

Un aspect esențial al politicilor de tineret este *implicarea activă a tinerilor în procesul decizional*. Legea cu privire la tineret și Strategia „Tineret 2030” subliniază importanța unui proces participativ, prin care tinerii să fie consultați și implicați în toate etapele de dezvoltare a politicilor care îi afectează. Participarea tinerilor nu se limitează la consultări simbolice, ci trebuie să fie una autentică, în care vocea tinerilor este auzită și considerată în mod serios.

Acest proces participativ este facilitat de diverse mecanisme, cum ar fi consultările publice, grupurile de lucru cu tinerii și parteneriatele cu organizațiile de tineret. În plus, utilizarea tehnologiilor digitale pentru a implica tinerii în consultări și sondaje poate extinde participarea, asigurând astfel că un număr mai mare de tineri își pot exprima opiniile.

Atât experiența internațională, cât și cadrul național de politici de tineret promovează ideea și practica unei politici participative de tineret bazate pe cunoștințe și își propune să intensifice dialogul între factorii de decizie în domeniul tineretului, cercetători și practicieni (ONG-uri pentru tineret și alți furnizori de activități pentru tineret): „Politicile de tineret sunt strategii implementate de autoritățile publice cu scopul de a oferi tinerilor oportunități și experiențe care să sprijine integrarea lor cu succes în societate și să le permită să fie membri activi și responsabili ai societăților lor, precum și agenți ai schimbării”.¹⁷¹

Elaborarea eficientă a politicilor înseamnă că grupurile-țintă și beneficiarii sunt consultați și implicați în ciclul de politici. Urmând aceeași analogie, participarea tinerilor este înțeleasă ca un principiu fundamental pe care trebuie să-l susțină elaborarea politicilor de tineret. Cu toate acestea, participarea tinerilor la politica de tineret are o semnificație și un potențial mai larg. Justificările pentru participarea tinerilor pot fi grupate, după cum urmează:

- **bazate pe drepturi:** pentru a susține drepturile tinerilor și pentru a îndeplini obligațiile și responsabilitățile legale ale statului;
- **împuternicire:** pentru a îmbunătăți luarea deciziilor democratice;
- **eficiență:** pentru a îmbunătăți serviciile, luarea deciziilor, relațiile;

171 A se vedea: T-KIT 15. Politici participative de tineret. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261149/PREMS+026323+GBR+2600+TKIT+15+9346-9+Web.pdf/74210326-7bac-becc-73f0-43455104af82?t=1697448098513>

- **dezvoltare:** pentru a construi abilitățile tinerilor și pentru a împuternici și a spori stima de sine.

Angajarea și participarea la formularea, implementarea și evaluarea politicii de tineret ar putea fi văzute ca un act politic și un exercițiu de putere politică, care încurajează conștientizarea politică și întărește împuternicirea politică în rândul tinerilor; îi face imediat conștienți de natura și sursele puterii politice și de luare a deciziilor, responsabilitățile, provocările, dilemele, opțiunile și limitările acestora, precum și multele fațete ale implementării cu succes a politicilor.

Elaborarea participativă a politicii de tineret este un proces solicitant și complex. Deci, cum și în ce măsură este posibil ca tinerii să participe, împărțind puterea cu factorii de decizie, practicienii și cercetătorii pentru a ajuta la formularea și implementarea, precum și pentru a monitoriza și evalua politici specifice, măsurabile, realizabile, relevante, realiste și limitate în timp, care poate avea un impact pozitiv asupra vieții tuturor tinerilor.

Conform teoriei sociologului Roger Hart,¹⁷² participarea tinerilor poate și trebuie a fi percepută nu ca un fenomen existent sau inexistent, dar conform unei scări (gradații) cu următoarele nivele:

- 8) Deciziile inițiate de tineri, împărțite cu adulții (autodeterminarea);
- 7) Tinerii inițiază și dirijează (parteneriat);
- 6) Deciziile inițiate de adulți, împărțite cu tinerii (autonomia);
- 5) Tânărul este consultat și informat (delegare);
- 4) Tânărul este desemnat, dar informat (partajarea puterii de decizie);
- 3) Tokenism;
- 2) Decor;
- 1) Manipulare.

1. **Manipularea** - la acest nivel, participanții nu au un cuvânt de spus. Deciziile sunt luate de către adulți sau lideri, fără a considera părerile sau nevoile tinerilor. Participarea este doar simbolică și nu aduce contribuții reale.

2. **Decor** - aici, ulterior manipulării, adulții informează tinerii despre subiecte, dar nu există o implicare activă a acestora în procesul de decizie. Copiii sunt ascultați, dar deciziile finale încă le aparțin adulților.

3. **Tokenism** - la acest nivel, adolescenții și copiii sunt consultați cu privire la deciziile care îi afectează, existând o interacțiune mai activă. Deși opinia lor este solicitată, aceasta nu este întotdeauna luată în considerare în mod concret.

172 A se vedea: Scara participării de Roger Hart. <https://www.salto-youth.net/rc/inclusion/archive/archive-resources/inclusiongroups/inclusionethnicminorities/InclusionParticipation/>

4. **Partajarea puterii** - participanții au o influență reală asupra deciziilor, iar voința lor este considerată. Adulții și tinerii colaborează pentru a lua decizii. Există un echilibru în ceea ce privește puterea între cele două grupuri.
5. **Delegarea** - la acest nivel, tinerilor li se oferă responsabilitatea de a lua unele decizii singuri. Deși adulții rămân implicați, aceștia le permit tinerilor să-și exercite propria judecată și să își asume responsabilitatea în anumite situații.
6. **Autonomia** - aici, tinerii pot lua decizii majore în mod independent și au un control real asupra acțiunilor lor. Deciziile lor nu mai depind în mod direct de influența adulților, iar aceștia le oferă suporturi minime.
7. **Parteneriatul** - acest nivel reprezintă o colaborare activă între copii și adulți, în care ambele părți își aduc contribuția egală. Parteneriatele sunt construite pe respect reciproc, iar ambele grupuri își influențează deciziile reciproc.
8. **Autodeterminarea** - la acest nivel maxim de participare, tinerii își controlează complet procesul de decizie. Ei dezvoltă inițiative și creează schimbări în comunitate pe baza propriilor experiențe și nevoi, fără intervenția adulților.

8.5. Indicatori de monitorizare și evaluare a politicilor de tineret

Pentru ca procesul decizional să fie eficient, acesta trebuie să fie fundamentat pe date concrete. Guvernarea bazată pe date este un principiu central al Strategiei „Tineret 2030”, care încurajează colectarea și analiza periodică a datelor despre tineri. Aceasta include date demografice, statistici privind educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea și alte aspecte relevante. Aceste date permit o înțelegere mai profundă a nevoilor și provocărilor cu care se confruntă tinerii, și ajută la formularea de politici care să fie bine fundamentate și eficiente.

Integrarea tinerilor în procesele de monitorizare și evaluare a politicilor prin utilizarea datelor contribuie la creșterea transparenței și responsabilității guvernantei. De asemenea, implicarea tinerilor în colectarea și analiza datelor le oferă o înțelegere mai bună a modului în care funcționează politicile publice și îi pregătește pentru a deveni cetățeni activi și informați.

Proiectele de cercetare în domeniul de tineret și datele colectate urmăresc să informeze factorii de decizie politică despre ceea ce funcționează, ce sună promițător și ce nu funcționează. Datele pot fi colectate prin diferite instrumente, precum sondajele prin chestionar, focus grupurile, interviurile semi-structurate, care sunt modalități de colectare a datelor și care pot ajuta la înțelegerea problemelor legate de tineret. Fiecare metodă produce o formă diferită de date (statistici, date calitative), conducând la un rezultat bazat pe dovezi. Acest lucru este uneori descris ca „susținut de dovezi”, „bazat pe cercetare”, „bazat pe dovezi” sau „bazat pe cunoștințe”.¹⁷³

173 A se vedea: Elemente Esențiale a Cercetărilor și Analizelor în Domeniul de Tineret. Parteneriatul între Comisia Europeană și Consiliul Europei în domeniul tineretului. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/90268416/Youth+Research+Essentials-web.pdf/aa98768c-8868-50bd-e287-af4f4b994537?t=1630581629000>

Sarcină de lucru în grup:

Ce surse de date cu privire la tineret utilizăm în procesul de elaborare a unui document de politică publică națională? Dar a unui document de politică publică locală?

Indicatori de monitorizare și evaluare a politicilor de tineret

Monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret sunt procese esențiale pentru a asigura eficiența și relevanța intervențiilor guvernamentale destinate tinerilor. Aceste procese permit identificarea succeselor și provocărilor în implementarea politicilor, oferind date necesare pentru ajustarea strategiilor și programelor în funcție de evoluțiile contextului național și local.

Existența unui set de indicatori durabili și monitorizarea lor sunt importanți pentru măsurarea progresului, identificarea punctelor forte și a punctelor slabe, împărtășirea experiențelor, îmbunătățirea eficienței și responsabilitatea față de părțile interesate. Lipsa datelor și cercetării de înaltă calitate și cuprinzătoare limitează luarea deciziilor bazate pe dovezi în politicile de tineret. Se observă o imagine destul de diversă între statele europene în ceea ce privește principalele obiective și indicatori pentru evaluarea politicilor de tineret. Doar un număr mic de țări au o listă detaliată de indicatori de evaluare și monitorizare a politicilor de tineret. Putem distinge în mod clar următoarele tendințe:

- țări cu o listă precisă de indicatori care sunt legați de diferite documente strategice pentru tineret și de planurile lor de implementare și alte documente strategice;
- țări în care nu există o listă cuprinzătoare sau o prezentare generală a principalelor obiective și indicatori pentru monitorizarea și evaluarea politicii de tineret, din cauza abordării trans-sectoriale a politicii de tineret și a implicării multor ministere și administrații publice diferite în proiectarea și implementarea politicilor de tineret.¹⁷⁴

Tipuri de indicatori

În monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret este important să se utilizeze o gamă variată de indicatori, care să acopere atât aspecte cantitative, cât și calitative ale implementării politicilor. Conform ghidurilor internaționale, a practicilor bune europene, dar și a ghidurilor naționale indicatorii pot fi grupați în următoarele categorii:

- **Indicatori de rezultat** măsoară impactul politicilor asupra tinerilor, cum ar fi rata de ocupare a forței de muncă în rândul tinerilor, nivelul de participare la educația formală și non-formală, sau gradul de implicare civică.
- **Indicatori de proces** evaluează modul în care politicile sunt implementate, incluzând numărul de tineri care beneficiază de anumite servicii, eficiența alocării resurselor, și calitatea proceselor decizionale participative.

174 A se vedea: Lonean I., Braziene R., Taru M. *Evaluarea politicii de tineret*. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/YP-Evaluation-Review-WEB.pdf/3c20fa95-54b8-bccd-c57e-b12df07840f7?t=1612348488000>

- **Indicatori de impact** se concentrează pe efectele pe termen lung ale politicilor, cum ar fi îmbunătățirea calității vieții tinerilor, reducerea ratei de sărăcie sau îmbunătățirea stării de sănătate.

O altă categorie de indicatori includ indicatori cantitativi și calitativi. **Indicatorii cantitativi** sunt esențiali pentru a măsura progresul concret al politicilor de tineret. Exemple de astfel de indicatori includ:

- rata de angajare a tinerilor - procentul de tineri angajați pe piața muncii, în special în locuri de muncă stabile și care corespund nivelului lor de educație;
- nivelul de participare la educația non-formală - numărul de tineri care participă la activități de educație non-formală, cum ar fi cursurile de formare profesională, traininguri și ateliere;
- accesul la servicii de sănătate - numărul de tineri care au acces la servicii de sănătate adaptate nevoilor lor specifice, inclusiv servicii de sănătate mentală și sexuală.
- **Indicatorii calitativi** oferă o imagine mai detaliată a experiențelor și percepțiilor tinerilor în legătură cu politicile de tineret. Acești indicatori sunt adesea colectați prin metode, precum interviuri, focus grupuri sau chestionare. Exemple de indicatori calitativi includ:
 - satisfacția tinerilor față de serviciile de tineret - măsurată prin sondaje de opinie sau focus grupuri, acest indicator evaluează percepția tinerilor asupra calității și relevanței serviciilor de tineret disponibile;
 - nivelul de implicare civică - evaluat prin participarea tinerilor la procesele decizionale, cum ar fi participarea la consultări publice sau implicarea în organizații de tineret.

Pentru ca indicatorii să fie utili în monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret, este esențial să existe un sistem bine structurat de colectare și analiză a datelor. Aceasta implică:

- Colectarea de date: prin sondaje naționale, statistici oficiale și alte surse relevante, cum ar fi rapoartele organizațiilor de tineret sau datele colectate de centrele de tineret;
- Analiza datelor: utilizarea tehnologiilor moderne pentru a analiza și interpreta datele colectate, oferind astfel informații relevante pentru decidenți.
- Raportarea și feedback-ul: rezultatele monitorizării și evaluării trebuie comunicate periodic părților interesate, inclusiv tinerilor, pentru a asigura transparența și pentru a permite ajustări rapide ale politicilor, dacă este necesar.

Întrebări de recapitulare:

1. Definiți tânărul, politicile de tineret și lucrul de tineret.
 2. Determinați principalii actori cheie din domeniul de tineret la nivel local, național și internațional.
 3. Identificați caracteristicile principale ale politicilor de tineret.
 4. Care sunt nivelele de participare și caracteristicile specifice ale acestora?
 5. Identificați principalele acte normative care reglementează sectorul de tineret.
 6. Enumerați principalele grupuri de tineri vulnerabili și caracteristicile de vulnerabilitate ale acestora.
-

Sarcini de lucru individual:

În baza priorităților naționale de politici de tineret și a practicilor internaționale, propuneți măsuri de politici locale pentru dezvoltarea sectorului de tineret la nivel local.

Bibliografie selectivă:

1. Andriuța V. Integrarea persoanelor refugiate în Republica Moldova și protecția drepturilor acestora. Link: Chișinău, 2024. Disponibil: https://cpr.md/wp-content/uploads/2024/02/Studiu_Integrarea-persoanelor-refugiate-în-Republica-Moldova.pdf
 2. Burrowes A., Dumbravenu C., Dupouey V., Ivanov A., Kralj K., Majamaa V., Schipper L., Vogt S. A toolkit on Quality Standards for Youth Policy. Disponibil: https://www.youthforum.org/files/Toolkit_Quality_Standards.pdf
 3. Buzu A., Ivașcu R., Covrig N. Acces și Calitate pentru Tineri. Analiza percepțiilor beneficiarilor Centrelor de tineret cu privire la accesul, relevanța și calitatea serviciilor prestate. Chișinău, 2021. Disponibil: <https://progen.md/wp-content/uploads/2021/04/Acces-si-calitate-pentru-tineri.pdf>
 4. Elemente cheie a lucrului de tineret. Parteneriat între Comisia Europeană și Consiliul Europei în domeniul tineretului. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/90268416/057520-Youth-Work-Essentials-WEB.pdf/a3b32e6c-3c86-d317-7dab-c79b54eb2b92?t=1630581628000>
 5. Elemente Esențiale a Cercetărilor și Analizelor în Domeniul de Tineret. Parteneriatul între Comisia Europeană și Consiliul Europei în domeniul tineretului. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/90268416/Youth+Research+Essentials-web.pdf/aa98768c-8868-50bd-e287-af4f4b994537?t=1630581629000>
-

6. Fala A., Centrul Analitic Independent "Expert-Grup". Studiul "Analiza dividendelor demografice ale Republicii Moldova", Chișinău, 2022. Disponibil: https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/studiul_dividendle_demografice.pdf
7. Găgăuz, O. Quo vadis? Declinul populației care nu poate fi stopat. În: Sociologie și Demografie, Revista Nr. 3_2020, 2021. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/87-99_4.pdf
8. https://statistica.gov.md/ro/tinerii-neet-in-trimestrul-iv-2023-9430_61056.html
9. Ignatovitch A., Fras M., Basarab T. Youth work in eastern Europe: Realities, perspectives and inspiring initiatives. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/061120+Youth+work+eastern+Europe+WEB.pdf/829e0162-dddb-e50f-82ab-1cd-2320c9105?t=1606750702000>
10. Îndoitu A. Începem cu TINeri. GHID pentru participarea tinerilor în comunitate. Disponibil: <https://cntm.md/sites/default/files/Ghid%20participarea%20tinerilor%20%5Bprint%5D.pdf>
11. Legea nr. 215/ din 29.07.2016 cu privire la tineret. În: Monitorul Oficial, 2016, nr.315-328, art.688. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105800&lang=ro
12. Lonean I., Braziene R., Taru M. Evaluarea politicii de tineret. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/YP-Evaluation-Review-WEB.pdf/3c20fa95-54b8-bcdd-c57e-b12df07840f7?t=1612348488000>
13. Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Compendiu statistic privind monitorizarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în Republica Moldova pentru anii 2019-2022. Disponibil: <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/07/Compendiu-statistic-privind-monitorizarea-drepturilor-persoanelor-cu-dizabilitati-in-Republica-Moldova-pentru-anii-2019-2022-1.pdf>
14. Programul național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134612&lang=ro
15. Recomandarea CM/Rec(2015)3 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind accesul tinerilor din cartierele defavorizate la drepturile sociale. Disponibil: <https://search.coe.int/cm?i=09000016805c46f7>
16. Recomandarea Rec(2003)8 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind promovarea și recunoașterea educației/învățării non-formale a tinerilor. Adoptată de Comitetul Miniștrilor la 30 aprilie 2003 la cea de-a 838-a reuniune a adjunctilor miniștrilor. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/>

[documents/42128013/47261818/COE_rec_2003_8_en.pdf/aa0c9fde-0dd0-43cf-9ca9-2df153dba296?t=1382946352000](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140750&lang=ro)

17. Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Centrului de Tineret. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140750&lang=ro
18. Rezoluția Consiliului Uniunii Europene 2009/C 311/01 din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018). Disponibil: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009G1219(01))
19. Social Innovation: A Practice Guide. Disponibil: https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/social_innovation_guide_for_practitioners.pdf
20. Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret „Tineret 2030”. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137226&lang=ro
21. Strategia de Tineret a Organizației Națiunilor Unite “Tineret 2030”. Disponibil: https://www.unyouth2030.com/_files/ugd/b1d674_9f63445fc59a-41b6bb50cbd4f800922b.pdf
22. Strategia Sectorului de Tineret a Consiliului Europei 2030. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>
23. Strategia UE de tineret „Engage, Connect, Empower” (2019-2027). Disponibil: https://youth.europa.eu/strategy_en
24. T-KIT 15. Politici participative de tineret. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261149/PREMS+026323+-GBR+2600+TKIT+15+9346-9+Web.pdf/74210326-7bac-becc-73f0-43455104af82?t=1697448098513>
25. UNICEF, Evaluarea participativă a barierelor pentru copiii romi și familiile acestora în accesarea serviciilor, Chișinău, UNICEF Moldova. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/851/file/Evaluarea-participati-va-a-barierelor-copii-romi.pdf>

.....

9. BUNE PRACTICI NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE DE DEZVOLTARE A POLITICILOR SECTORIALE/LOCALE ÎN BAZA DATELOR

Conținuturi:

1. Cadrul european și al ONU al politicilor de tineret
2. Bune practici în dezvoltarea politicilor sectoriale/ locale cu integrarea perspectivei tinerilor
3. Coordonarea intersectorială a politicilor de tineret: modele orizontale și verticale

Obiective de referință:

- să cunoască principalele documente de politici publice de tineret la nivel european și ONU;
- să compare bunele practici naționale și internaționale în integrarea perspectivei tinerilor în politicile publice, atât la nivel sectorial cât și la nivel local;
- să stabilească importanța și mecanismele de coordonare intersectorială a politicilor de tineret.

Competențe:

- determinarea cadrului internațional de politici de tineret;
- aplicarea bunelor practici naționale și internaționale în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret;
- utilizarea mecanismelor de coordonare intersectorială.

Termeni-cheie: comisie de co-management.

9.1. Cadrul european și al ONU al politicilor de tineret

Politicile de tineret la nivel european sunt ghidate în principal de două instituții majore: Uniunea Europeană (UE) și Consiliul Europei (CoE). Aceste instituții oferă un cadru pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret în statele membre, punând accent pe participare, incluziune socială, acces la drepturi și mobilitate.

Sarcină de lucru în grup:

Ce programe și strategii a Uniunii Europene, a Organizației Națiunilor Unite și a Consiliului Europei relevante pentru tinerii din Republica Moldova cunoașteți?

Uniunea Europeană

Politicile de tineret sunt un domeniu de politici relativ nou pentru instituțiile și structurile UE. Deși primele trimiteri oficiale la o politică europeană de tineret pot fi urmărite încă din Tratatul Comunității Economice Europene (CEE) din 1957 (art.50 din tratat prevedea că „Statele membre, în cadrul unui program comun, încurajează schimbul de tineri și a lucrătorilor de tineret”), tineretul și politica de tineret au jucat un rol minor în operațiunile Uniunii până la Tratatul de la Maastricht din 1992.¹⁷⁵

Principalele acte normative și strategii la nivelul Uniunii Europene includ:

- Tratatul de la Lisabona (2009): acesta consolidează rolul tineretului în politica UE, menționând în mod explicit importanța promovării bunăstării tinerilor și încurajând statele membre să colaboreze pentru a îmbunătăți educația și ocuparea forței de muncă pentru tineri;
- Carta Europeană a Tineretului pentru Voluntariat (2011): aceasta subliniază importanța voluntariatului ca mijloc de dezvoltare personală și socială pentru tineri și stabilește standarde pentru programele de voluntariat în UE.

Principalele instituții implicate în dezvoltarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea politicilor de tineret în Uniunea Europeană sunt:

- Comisia Europeană: Prin intermediul Direcției Generale pentru Educație, Tineret, Sport și Cultură (DG EAC), Comisia este responsabilă de implementarea strategiei de tineret, gestionarea programului Erasmus+ și dezvoltarea de noi politici în domeniu.
- Parlamentul European: Comisia pentru Cultură și Educație (CULT) din Parlamentul European supraveghează și contribuie la dezvoltarea politicilor de tineret, asigurând că interesele tinerilor sunt reprezentate în legislația europeană.
- Consiliul Uniunii Europene: Formează grupuri de lucru pe teme de tineret, unde statele membre colaborează pentru a defini și coordona politica de tineret la nivel european.

Uniunea Europeană are mai multe documente care determină prioritățile în domeniul de tineret. Mai jos sunt prezentate câteva documente și programe-cheie, care stabilesc cadrul regulatoriu și de politici de tineret în UE.

Strategia UE pentru tineret 2019-2027, intitulată „**Engage, Connect, Empower**”, reprezintă un cadru de acțiune la nivelul Uniunii Europene destinat să sprijine statele membre în promovarea și dezvoltarea politicilor de tineret. Aceasta este o continuare a eforturilor anterioare ale UE de a crea un mediu favorabil pentru tineri, care să le permită să participe activ în societate, să-și dezvolte abilitățile și să aibă acces la oportunități egale.

Strategia are trei obiective principale, care reflectă abordarea integrată și incluzivă a UE față de tineret:

175 A se vedea: [Williamson H., Fris M., Lavchyan Z.. ESTE TIMPUL! Un manual de referință pentru politica de tineret dintr-o perspectivă europeană.](https://www.williamson-h.com/)

<https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261623/Youth+policy+manual+2021+WEB.pdf/32a8859d-ee44-cbb8-016b-0aa3928a4c99?t=1633436172000>

- **Engage (Implicare):** promovarea participării tinerilor la viața democratică și civică;
- **Connect (Conectare):** sprijinirea legăturilor între tineri, comunitățile lor și lumea largă;
- **Empower (Împuternicire):** oferirea de oportunități tinerilor pentru a-și dezvolta competențele, a-și îmbunătăți angajabilitatea și a participa pe piața muncii.

Strategia se bazează pe un set de 11 obiective europene de tineret, stabilite prin consultări extinse cu tinerii din întreaga Europă. Aceste obiective reflectă preocupările și aspirațiile tinerilor europeni și ghidează acțiunile specifice ale strategiei:

1. Conectarea UE cu tinerii: crearea de canale de comunicare și platforme care să permită tinerilor să interacționeze direct cu factorii de decizie și să-și exprime opiniile asupra politicilor care îi afectează.
2. Egalitatea de gen: combaterea discriminării de gen și promovarea egalității între bărbați și femei, asigurându-se că tinerii de toate genurile au acces egal la oportunități și resurse.
3. Societăți incluzive: promovarea incluziunii sociale prin sprijinirea tinerilor din grupuri vulnerabile și marginalizate, asigurându-se că nimeni nu este lăsat în urmă.
4. Informație și dialog constructiv: asigurarea accesului tinerilor la informații corecte și relevante, care să le permită să facă alegeri informate și să participe activ la viața democratică.
5. Sănătatea mintală și bunăstarea: promovarea sănătății mintale și a bunăstării tinerilor prin inițiative care vizează reducerea stresului, prevenirea bolilor mintale și încurajarea unui stil de viață sănătos.
6. Angajare de calitate pentru toți: crearea de oportunități de angajare de calitate pentru tineri, asigurându-se că aceștia au acces la locuri de muncă sigure și care corespund abilităților și calificărilor lor.
7. Educație și formare de calitate: asigurarea accesului tinerilor la educație și formare de calitate, care să le permită să dezvolte competențele necesare pentru a prospera în societatea și economia de azi.
8. Tinerii și Europa verde: implicarea tinerilor în tranziția către o economie verde, promovând durabilitatea și protecția mediului.
9. Organizațiile de tineret și Europa: sprijinirea organizațiilor de tineret și asigurarea unui cadru care să permită acestora să joace un rol activ în societate.
10. Programe de mobilitate pentru toți: extinderea accesului tinerilor la programele de mobilitate, cum ar fi Erasmus+, pentru a le permite să dobândească experiențe internaționale și să-și dezvolte competențele interculturale.
11. Europa rurală pentru tineri: dezvoltarea de oportunități specifice pentru tinerii din mediul rural, asigurându-se că aceștia au acces egal la educație, formare și locuri de muncă.

Strategia UE pentru tineret este implementată printr-o varietate de mecanisme care includ cooperarea interguvernamentală, dialogul structurat cu tinerii și utilizarea fondurilor UE, cum ar fi Erasmus+ și Fondul Social European. De asemenea, strategiile naționale de tineret ale statelor membre sunt aliniate cu obiectivele europene, asigurând o coordonare și o coerență între nivelurile național și european.

Erasmus+ este principalul program al Uniunii Europene dedicat educației, formării, tineretului și sportului, având ca scop sprijinirea tinerilor și a altor categorii de populație în dobândirea competențelor și experiențelor necesare pentru a se dezvolta într-o societate dinamică și interconectată. Lansat în 2014, Erasmus+ continuă tradiția programelor Erasmus anterioare, extinzându-și aria de acoperire și beneficiarii. Programul acoperă perioada 2014-2020, iar ulterior a fost reînnoit pentru perioada 2021-2027.

Erasmus+ își propune să contribuie la realizarea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene în domeniul educației, formării și tineretului. Printre obiectivele principale ale programului se numără:

1. Îmbunătățirea competențelor și a angajării: Erasmus+ sprijină dezvoltarea personală și profesională a tinerilor, oferindu-le oportunități de învățare și formare atât în context formal, cât și non-formal;
2. Promovarea incluziunii sociale și a diversității: Programul promovează accesul egal la educație și formare, asigurându-se că tinerii din grupuri vulnerabile sau defavorizate au acces la oportunitățile oferite;
3. Întărirea dimensiunii europene a educației și formării: Erasmus+ facilitează mobilitatea tinerilor și a personalului educațional între țările participante, promovând schimbul intercultural și colaborarea internațională;
4. Susținerea modernizării și internaționalizării instituțiilor de învățământ: Programul sprijină instituțiile de învățământ superior, școlile, organizațiile de tineret și alte entități educaționale în dezvoltarea capacităților și în implementarea de practici inovatoare.

Pentru a atinge obiectivele sale, Erasmus+ se concentrează pe mai multe priorități esențiale:

- Mobilitatea în scop educațional: programul oferă finanțare pentru mobilitatea studenților, elevilor, stagiarilor, lucrătorilor de tineret și personalului educațional, facilitându-le experiențe internaționale care contribuie la dezvoltarea competențelor lor și la creșterea angajabilității;
- Cooperarea pentru inovare și schimbul de bune practici: Erasmus+ sprijină parteneriatele strategice între instituțiile de învățământ, organizațiile de tineret și alte entități relevante, care colaborează pentru a dezvolta și implementa practici educaționale inovatoare și eficiente;
- Sprijin pentru reforme de politică: programul contribuie la dezvoltarea și implementarea de politici publice eficiente în domeniul educației și tineretului, în special prin promovarea cooperării între factorii de decizie din diferite țări;

- Îmbunătățirea incluziunii și diversității: Erasmus+ pune un accent deosebit pe asigurarea accesului egal la oportunitățile de învățare și mobilitate, cu o atenție specială acordată tinerilor din grupuri vulnerabile sau cu nevoi speciale.

Programul Erasmus+ este structurat pe mai multe acțiuni-cheie:

1. Acțiunea-cheie 1 (KA1) – Mobilitatea persoanelor în scop educațional: include mobilitatea studenților, profesorilor, lucrătorilor de tineret și a altor categorii de personal educațional, oferind oportunități de învățare și formare în străinătate.
2. Acțiunea-cheie 2 (KA2) – Cooperarea pentru inovare și schimbul de bune practici: sprijină parteneriatele între instituții și organizații, contribuind la dezvoltarea și implementarea de practici educaționale inovatoare.
3. Acțiunea-cheie 3 (KA3) – Sprijin pentru reformele de politică: se concentrează pe sprijinirea reformelor de politică în domeniul educației, formării și tineretului, promovând colaborarea între statele membre ale UE și alte țări participante.
4. Jean Monnet: Componentă specială care sprijină activitățile de educație și cercetare în domeniul studiilor europene, promovând cunoașterea și înțelegerea procesului de integrare europeană.

Erasmus+ a avut un impact semnificativ asupra educației, formării și tineretului în Europa și nu numai. Până în prezent, milioane de tineri au beneficiat de mobilități educaționale și formare în străinătate, ceea ce a contribuit la creșterea angajabilității, dezvoltarea competențelor interculturale și întărirea sentimentului de cetățenie europeană.¹⁷⁶ Doar în 2022 programul a avut un buget total de 4 miliarde EUR, cu 26.000 de proiecte, aproximativ 73.000 de organizații și aproximativ 1,2 milioane de participanți la activități de mobilitate.

Dialogul UE cu tinerii este un mecanism esențial prin care tinerii din Uniunea Europeană pot participa activ la procesul decizional la nivel european. Inițiat în 2010, Dialogul UE cu tinerii a fost creat pentru a asigura că vocile tinerilor sunt auzite și luate în considerare în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret. Acest mecanism este un element central al Strategiei UE pentru tineret 2019-2027 și reflectă angajamentul Uniunii Europene de a încuraja participarea civică și democratică a tinerilor.

Dialogul UE cu tinerii își propune să faciliteze un schimb continuu și constructiv de idei între tineri și factorii de decizie politică la toate nivelurile, de la local la european. Principalele obiective ale Dialogului sunt:

- Implicarea tinerilor în procesul decizional: Dialogul își propune să ofere tinerilor o platformă prin care să contribuie direct la formularea politicilor de tineret, asigurându-se că perspectivele și nevoile lor sunt reflectate în deciziile politice;
- Consolidarea dialogului structurat: Dialogul UE cu tinerii este structurat în așa fel încât să faciliteze o comunicare bidirecțională între tineri și liderii politici, creând oportuni-

¹⁷⁶ A se vedea: Factsheets and statistics on Erasmus+. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/statistics-and-factsheets>

tăți pentru ca tinerii să discute direct cu cei care influențează politicile la nivel național și european;

- Promovarea coeziunii și solidarității între tinerii europeni: Dialogul încurajează cooperarea între tinerii din diferite state membre, promovând un sentiment de apartenență la comunitatea europeană și încurajând schimbul de bune practici și experiențe.

Dialogul UE cu tinerii este organizat în cicluri de 18 luni, fiecare ciclu concentrându-se pe un anumit set de teme și priorități care sunt considerate relevante pentru tinerii europeni. Procesul include mai multe etape esențiale:

1. Consultarea tinerilor: la începutul fiecărui ciclu, sunt organizate consultări pe scară largă în toate statele membre pentru a colecta opiniile și sugestiile tinerilor cu privire la temele specifice ale ciclului. Consultările sunt realizate prin intermediul chestionarelor online, forumurilor de discuții și evenimentelor locale, regionale și naționale;
2. Dialogul național și european: după consultarea inițială, tinerii și organizațiile de tineret participă la întâlniri și discuții cu factorii de decizie politică la nivel național și european. Aceste întâlniri sunt facilitate de grupuri de lucru formate din reprezentanți ai guvernelor, ai instituțiilor europene și ai organizațiilor de tineret;
3. Forumul European de Tineret: o componentă centrală a Dialogului este Forumul European de Tineret, un eveniment în cadrul căruia tinerii din toate statele membre au ocazia să se întâlnească și să discute direct cu liderii politici de la nivel european. Forumul este un loc unde sunt formulate recomandări politice care sunt apoi transmise instituțiilor europene;
4. Implementarea și monitorizarea: după finalizarea fiecărui ciclu, recomandările rezultate din Dialogul UE cu tinerii sunt integrate în procesul decizional al UE. Acestea sunt urmărite și evaluate în cadrul următorului ciclu, asigurându-se că politicile implementate reflectă sugestiile și nevoile exprimate de tineri.

Prioritățile Dialogului sunt aliniate cu obiectivele generale ale Strategiei UE pentru tineret și sunt adaptate pentru a reflecta preocupările actuale ale tinerilor europeni. Printre temele abordate în ciclurile recente ale Dialogului s-au numărat:

- **Participarea democratică:** promovarea implicării tinerilor în procesele democratice la toate nivelurile, inclusiv în alegerile europene și naționale;
- **Egalitatea de gen:** discutarea modalităților prin care politicile de tineret pot contribui la realizarea egalității de gen în toate aspectele vieții;
- **Incluziunea socială:** identificarea și abordarea barierelor care împiedică tinerii din grupuri vulnerabile să participe pe deplin în societate;
- **Sănătatea mentală:** Abordarea provocărilor legate de sănătatea mentală a tinerilor și promovarea unor politici care să sprijine bunăstarea emoțională și mentală a acestora.

Dialogul UE cu tinerii a avut un impact semnificativ asupra dezvoltării politicilor de tineret în Uniunea Europeană. Prin facilitarea unei comunicări directe între tineri și factorii de decizie, acest mecanism a contribuit la crearea unor politici mai incluzive și mai adaptate nevo-

ilor tinerilor. De asemenea, Dialogul a consolidat participarea civică a tinerilor și a promovat sentimentul de cetățenie europeană.

Consiliul Europei (CoE)

Consiliul Europei este una din structurile campion în dezvoltarea politicilor de tineret și în setarea de standarde în acest domeniu. Acesta își desfășoară activitatea în baza unor politici bine structurate și a unei rețele de instituții cu atribuții clar stabilite.

Principalele acte normative și strategii a Consiliului Europei sunt:

- **Carta Europeană a Participării Tinerilor la Viața Locală și Regională** (1992, revizuită în 2003): document fundamental care promovează dreptul tinerilor de a participa activ la viața publică și la procesele decizionale, în special la nivel local și regional.
- **Recomandarea CM/Rec(2016)7 privind accesul tinerilor la drepturi**: acest document îndeamnă statele membre să asigure accesul egal al tinerilor la drepturi fundamentale, subliniind importanța combaterii excluziunii sociale și economice a tinerilor.
- **Strategia sectorului de tineret a Consiliului Europei 2030**: o strategie cuprinzătoare care vizează promovarea drepturilor tinerilor, asigurarea coeziunii sociale și crearea de oportunități de dezvoltare pentru tineri prin intermediul educației, participării și accesului la drepturi.

Principalele instituții la nivelul Consiliului Europei implicate în dezvoltarea politicilor de tineret sunt:

- **Congresul Autorităților Locale și Regionale**: această instituție promovează implicarea tinerilor în guvernarea locală și regională și implementează Carta Europeană a Participării Tinerilor.
- **Consiliul Consultativ al Tinerilor (Advisory Council on Youth)**: acest organism asigură reprezentarea tinerilor în structurile decizionale ale Consiliului Europei și contribuie la formularea politicilor de tineret.
- **Departamentul pentru Tineret a Consiliului Europei** este responsabil de implementarea strategiei de tineret a CoE și gestionează programe de educație și formare pentru tineri, sprijinind participarea acestora la viața democratică.

Consiliul Europei (CoE) joacă un rol central în dezvoltarea și promovarea politicilor de tineret în Europa, oferind un cadru politic și instituțional solid care sprijină participarea tinerilor la viața democratică. Activitatea CoE în domeniul politicilor de tineret este ghidată de mai multe documente esențiale și inițiative, care au contribuit la conturarea unui model european distinct în acest sector.

Strategia sectorului de tineret 2030 a Consiliului Europei reprezintă un cadru strategic de referință pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret în statele membre ale Consiliului Europei. Această strategie stabilește obiective clare și priorități care au ca scop promovarea drepturilor tinerilor, consolidarea democrației participative și facilitarea coezi-

unii sociale în Europa. Strategia este orientată spre asigurarea unei dezvoltări durabile și incluzive a tineretului până în anul 2030.

Strategia sectorului de tineret 2030 urmărește trei obiective strategice principale, care sunt esențiale pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale tinerilor și pentru consolidarea participării acestora în societate:

1. **Accesul la drepturi:** asigurarea că toți tinerii au acces egal și efectiv la drepturi fundamentale, prin dezvoltarea unor politici care să combată discriminarea și excluziunea socială.
2. **Participarea democratică:** promovarea participării active a tinerilor în viața publică și democratică la toate nivelurile, inclusiv în procesele decizionale care le afectează direct viața.
3. **Coerența și coordonarea politicilor:** încurajarea unei abordări intersectoriale în dezvoltarea politicilor de tineret, pentru a asigura coerența și eficiența intervențiilor care vizează tinerii.

Implementarea Strategiei sectorului de tineret 2030 este realizată printr-o cooperare strânsă între Consiliul Europei, statele membre și organizațiile de tineret. Mecanismele de implementare includ:

1. **Modelul de co-management:** un aspect distinctiv al politicilor de tineret ale Consiliului Europei, modelul de co-management implică tinerii și organizațiile de tineret în procesul decizional, asigurând o guvernare participativă și incluzivă;
2. **Rețelele de tineret:** strategia încurajează crearea și consolidarea rețelilor de tineret la nivel național și european, care facilitează schimbul de bune practici și promovarea inițiativelor comune;
3. **Monitorizarea și evaluarea:** Consiliul Europei, în colaborare cu statele membre, monitorizează implementarea strategiei și evaluează impactul acesteia asupra tinerilor, pentru a asigura că obiectivele stabilite sunt atinse în mod eficient.

Strategia sectorului de tineret 2030 a Consiliului Europei are un impact semnificativ asupra modului în care sunt dezvoltate și implementate politicile de tineret în Europa. Prin promovarea drepturilor tinerilor, încurajarea participării democratice și sprijinirea incluziunii sociale, strategia contribuie la construirea unei Europe mai echitabile și mai consolidate. De asemenea, prin abordarea sa intersectorială, strategia asigură coerența și complementaritatea intervențiilor în domeniul tineretului.

Alte documente cheie și inițiative ale Consiliului Europei sunt:

1. **Carta Europeană a Participării Tinerilor la Viața Locală și Regională**¹⁷⁷

Adoptată în 1992 și revizuită în 2003, această carte este unul dintre cele mai importante documente care susțin dreptul tinerilor de a participa activ la procesul decizional la nivel local și regional. Carta oferă îndrumări pentru autoritățile locale și regionale

177 A se vedea: [Carta Europeană revizuită privind Participarea tinerilor în viața locală și regională \(21 mai 2003\)](https://rm.coe.int/16807038ec).
<https://rm.coe.int/16807038ec>

privind modul în care pot încuraja și facilita participarea tinerilor în procesele de guvernare și în luarea deciziilor care îi privesc.

2. Recomandarea CM/Rec(2016)7 privind accesul tinerilor la drepturi¹⁷⁸

Această recomandare îndeamnă statele membre să adopte măsuri care să asigure accesul egal al tinerilor la drepturi, punând accent pe importanța eliminării barierelor sociale, economice și culturale care limitează oportunitățile tinerilor. Recomandarea subliniază necesitatea unei abordări intersectoriale, în care toate politicile relevante sunt aliniate pentru a susține incluziunea și participarea tinerilor.

3. Recomandarea CM/Rec(2015)3 privind accesul tinerilor din cartiere defavorizate la drepturi sociale¹⁷⁹

Această recomandare adresează nevoile tinerilor care trăiesc în cartiere defavorizate, subliniind importanța accesului acestora la educație, locuri de muncă, servicii de sănătate și locuințe adecvate. Documentul îndeamnă statele membre să creeze programe specifice pentru a sprijini acești tineri și a preveni excluziunea socială.

4. Recomandarea CM/Rec(2017)4 privind lucrul de tineret¹⁸⁰

Această recomandare recunoaște lucrul de tineret ca fiind un instrument crucial pentru sprijinirea dezvoltării personale și sociale a tinerilor. Documentul încurajează statele membre să investească în dezvoltarea capacităților lucrătorilor de tineret și să asigure un cadru legal și financiar adecvat pentru desfășurarea activităților de tineret.

5. Recomandări și inițiative pentru grupuri specifice de tineri:

- Tinerii romi: Consiliul Europei a dezvoltat mai multe inițiative pentru a sprijini integrarea tinerilor romi, promovând accesul acestora la educație, locuri de muncă și servicii sociale. Programe precum „ENTER”¹⁸¹ urmăresc să reducă excluziunea socială și să îmbunătățească accesul tinerilor romi la drepturi sociale.
- Tinerii refugiați: Prin intermediul inițiativei „Acțiunea pentru Tineret Refugiat”¹⁸² și alte recomandări, CoE susține integrarea tinerilor refugiați în societățile gazdă, promovând accesul la educație, locuri de muncă și participarea civică.
- Accesul la drepturi pentru tinerii din cartiere defavorizate: Recomandarea „Accesul tinerilor la drepturi” îndeamnă statele membre să adopte măsuri concrete pentru a îmbunătăți accesul tinerilor din cartiere defavorizate la drepturi și servicii sociale esențiale.

178 A se vedea: [Recomandarea CM/Rec\(2016\)7 adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 28 septembrie 2016](https://rm.coe.int/1680702b6e) <https://rm.coe.int/1680702b6e>

179 A se vedea: [Recomandarea CM/Rec\(2015\)3 privind accesul tinerilor din cartiere defavorizate la drepturi sociale](https://rm.coe.int/168066671e) <https://rm.coe.int/168066671e>

180 A se vedea: [Recomandarea CM/Rec\(2017\)4 privind lucrul de tineret](https://rm.coe.int/1680717e78). <https://rm.coe.int/1680717e78>

181 A se vedea: [The Enter! proiect al Consiliului Europei](https://www.coe.int/en/web/enter/about-enter) <https://www.coe.int/en/web/enter/about-enter>

182 A se vedea: [Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec\(2019\)4 privind sprijinirea tinerilor refugiați în tranziție la vârsta adultă](https://rm.coe.int/recommendation-cm-2019-4-supporting-young-refugees-transition-adulthood/168098e814#:~:text=Member%20States%20should%20provide%20young.in%20human%20beings%20or%20exploitation.). <https://rm.coe.int/recommendation-cm-2019-4-supporting-young-refugees-transition-adulthood/168098e814#:~:text=Member%20States%20should%20provide%20young.in%20human%20beings%20or%20exploitation.>

6. *Strategia CoE pentru Tineret 2030*¹⁸³

Această strategie pentru perioada 2020-2030 se concentrează pe trei piloni principali: accesul tinerilor la drepturi, participarea tinerilor în societate și promovarea coeziunii sociale. Strategia încurajează statele membre să dezvolte politici de tineret incluzive, care să răspundă nevoilor diverse ale tinerilor și să asigure participarea acestora la procesele decizionale.

7. Modelul de co-management

Un aspect distinctiv al politicilor de tineret ale CoE este modelul de co-management, în care tinerii și organizațiile de tineret participă în mod egal la deciziile privind politicile de tineret. Acest model este implementat prin intermediul Consiliului Consultativ al Tinerilor, care joacă un rol central în garantarea faptului că perspectivele și nevoile tinerilor sunt integrate în inițiativele CoE.

Cadrul ONU al politicilor de tineret

Națiunile Unite (ONU) joacă un rol esențial în stabilirea standardelor și promovarea politicilor de tineret la nivel global, asigurând că tinerii sunt recunoscuți ca actori esențiali în dezvoltarea durabilă și în implementarea obiectivelor globale. Cadrul ONU pentru politicile de tineret este construit în jurul mai multor documente strategice și programe globale care ghidează statele membre în dezvoltarea și implementarea unor politici incluzive și eficiente pentru tineri.

Programul Mondial de Acțiune pentru Tineret (WPAY):¹⁸⁴ adoptat în 1995 de Adunarea Generală a ONU, Programul Mondial de Acțiune pentru Tineret (WPAY) este unul dintre principalele cadre strategice la nivel global pentru promovarea drepturilor și dezvoltării tinerilor. WPAY identifică 15 domenii prioritare, printre care se numără educația, ocuparea forței de muncă, sănătatea, participarea tinerilor și eradicarea sărăciei. Acest program oferă recomandări și linii directoare pentru statele membre în vederea elaborării și implementării unor politici de tineret care să răspundă provocărilor cu care se confruntă tinerii la nivel mondial.

Principalele domenii prioritare ale WPAY includ:

- Educația: accesul la educație de calitate pentru toți tinerii, cu accent pe educația non-formală și formarea profesională.
- Ocuparea forței de muncă: crearea de oportunități de angajare pentru tineri, reducerea șomajului în rândul tinerilor și promovarea antreprenoriatului.
- Sănătatea: asigurarea accesului tinerilor la servicii de sănătate, inclusiv sănătatea reproductivă și mentală.

183 A se vedea: *Strategia Sectorului de Tineret 2030 a Consiliului Europei*. <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>

184 A se vedea: *Programul Mondial de Acțiune pentru Tineret (WPAY)*. <https://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>

- Participarea: promovarea implicării active a tinerilor în procesele decizionale la toate nivelurile, de la local la global.

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD):¹⁸⁵ Adoptate în 2015, Obiectivele de Dezvoltare Durabilă (ODD) reprezintă un set de 17 obiective globale menite să eradică sărăcia, să protejeze planeta și să asigure prosperitatea pentru toți, până în 2030. Tinerii sunt recunoscuți ca fiind un grup țintă esențial pentru atingerea acestor obiective, iar multe dintre țintele ODD sunt direct legate de nevoile și aspirațiile tinerilor.

Printre țintele relevante pentru tineri se numără:

- ODD 4: Asigurarea unei educații de calitate incluzive și echitabile și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții.
- ODD 8: Promovarea unei creșteri economice sustenabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a muncii decente pentru toți, cu un accent special pe tineri.
- ODD 10: Reducerea inegalităților, asigurând accesul egal la oportunități economice și sociale pentru toți, inclusiv pentru tineri.
- ODD 16: Promovarea societăților pașnice și incluzive, asigurând accesul la justiție pentru toți și construind instituții eficiente și responsabile la toate nivelurile, inclusiv prin implicarea tinerilor în procesele decizionale.

În septembrie 2015, Republica Moldova, alături de 192 de state membre ale Națiunilor Unite, s-a angajat să implementeze Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, care reprezintă un plan comun pentru pace și prosperitate pentru oameni și planetă, în prezent și viitor, axată pe 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD). Atât Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (SND), cât și Planul de Acțiuni al Guvernului „Construim Moldova Europeană”, care descriu viziunea strategică de dezvoltare a țării pe termen scurt, mediu și lung, adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și angajamentele internaționale asumate de către Republica Moldova, inclusiv în cadrul Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă, la contextul național. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă sunt monitorizate și evaluate de Echipa de Țară a Națiunilor Unite în cadrul rapoartele anuale ONU privind rezultatele țării elaborate în coordonare cu Guvernul. Începând cu anul 2022, Guvernul s-a angajat să monitorizeze și să raporteze anual privind nivelul de realizare a ODD-urilor în țară, ceea ce permite statului să facă intervențiile necesare pentru a ajusta și/sau accelera ritmul implementării ODD-urilor.¹⁸⁶

Naționalizarea țintelor ODD s-a rezultat și în modificarea unor indicatori globali considerați relevanți pentru Republica Moldova. Din 144 indicatori globali cantitativi au fost preluați fără nici o schimbare 103 indicatori. Indicatorii globali care au fost ajustați (8 indicatori), în lista națională a indicatorilor au fost supliți cu 2 indicatori adiționali. În cazul indicatorilor pentru care nu a fost posibilă identificarea unui indicator național echivalent cu cel global sau ajustat, în procesul de consultare au fost stabiliți indicatori proxy în număr de 26. Cei

¹⁸⁵ A se vedea: Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și Tinerii. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/youth/>

¹⁸⁶ A se vedea: Implementarea ODD în Republica Moldova. <https://moldova.un.org/ro/sdgs>

mai mulți indicatori au rezultat din indicatorii globali care conțineau în definiție mai mulți indicatori sau pentru care sunt enumerate mai multe criterii de prezentare a indicatorului. Din 13 indicatori globali prin divizare au fost definiți 33 indicatori. În final, 144 indicatori globali s-au transpus în agenda națională în 172 indicatori ODD.¹⁸⁷

Strategia ONU pentru Tineret „Tineret 2030”:¹⁸⁸ Lansată în 2018, Strategia ONU pentru Tineret „Tineret 2030” este un cadru global care își propune să coordoneze și să amplifice eforturile ONU în sprijinul tinerilor. Strategia are trei piloni principali:

- Conectarea, sprijinirea și împuternicirea tinerilor: crearea unor oportunități mai mari pentru tineri de a-și dezvolta abilitățile și de a participa activ la viața economică și socială.
- Crearea de medii favorabile pentru tineret: asigurarea că toate politicile și programele ONU sunt aliniate pentru a sprijini dezvoltarea tinerilor și pentru a le oferi un cadru legal și instituțional care să răspundă nevoilor lor.
- Promovarea drepturilor tinerilor: apărarea drepturilor tinerilor la nivel global, cu un accent deosebit pe incluziunea socială, egalitatea de gen și combaterea discriminării.

Strategia „Tineret 2030” este implementată prin colaborarea cu diverse agenții ONU, guverne, organizații internaționale și regionale, și alte părți interesate, pentru a maximiza impactul eforturilor globale de sprijinire a tinerilor.

Parteneriate și inițiative globale: În cadrul Organizației Națiunilor Unite (ONU), mai multe agenții colaborează pentru a promova politicile de tineret, inclusiv Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF), Agenția Națiunilor Unite pentru Sănătatea Sexuală și Reproductivă (UNFPA), Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO) și Organizația Internațională a Muncii (OIM). Aceste agenții oferă sprijin tehnic și financiar pentru dezvoltarea și implementarea programelor de tineret, promovând accesul tinerilor la educație, sănătate și oportunități economice.

Sarcină de lucru în grup:

Analizați lista indicatorilor de monitorizare a ODD în Republica Moldova și identificați indicatori relevanți pentru tineret

187 A se vedea: Naționalizarea Indicatorilor pentru Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. https://statistica.gov.md/public/files/SDG/docs/Indicators_ONU_RO.pdf

188 A se vedea: Strategia ONU pentru Tineret „Tineret 2030”. <https://www.unyouth2030.com/>

9.2. Bune practici în dezvoltarea politicilor sectoriale/locale cu integrarea perspectivei tinerilor

Integrarea perspectivei tinerilor în dezvoltarea politicilor sectoriale și locale este esențială pentru a asigura că politicile publice reflectă în mod adecvat nevoile și aspirațiile acestei categorii de populație. Bunele practici identificate la nivel internațional și european oferă un ghid valoros pentru autoritățile naționale și locale, demonstrând modalități eficiente de implicare a tinerilor în procesul decizional.

Modelul 1. Co-crearea politicilor prin participarea activă a tinerilor

Una dintre cele mai eficiente metode de integrare a perspectivei tinerilor în politicile sectoriale și locale este co-crearea acestor politici prin implicarea directă a tinerilor în procesul decizional. Experiențele din diverse țări europene, precum Suedia și Finlanda, au demonstrat că participarea activă a tinerilor, prin consultări publice, grupuri de lucru și consilii consultative de tineret, poate îmbunătăți semnificativ calitatea politicilor publice. De exemplu, modelul de Co-Management implementat de Consiliul Europei, unde tinerii și organizațiile de tineret participă egal la luarea deciziilor, poate fi replicat la nivel local pentru a asigura că perspectivele tinerilor sunt luate în considerare în toate domeniile de politici, de la educație și sănătate până la locuințe și ocuparea forței de muncă.

Modelul de Co-Management implementat de Consiliul Europei reprezintă o abordare inovatoare și unică în implicarea tinerilor în procesul de elaborare a politicilor de tineret. Acest model a fost dezvoltat pentru a asigura că tinerii și organizațiile de tineret au un cuvânt decisiv în formularea și implementarea politicilor care îi afectează direct. Modelul de co-management este recunoscut pentru capacitatea sa de a promova o democrație participativă reală, în care tinerii sunt nu doar consultanți, ci și co-decidenți.

Structura și funcționarea modelului de Co-Management presupune mai multe elemente cheie:

1. **Parteneriat egal între tineri și autorități publice:** La baza modelului de co-management stă parteneriatul egal între reprezentanții tinerilor și reprezentanții autorităților publice. Acest parteneriat se manifestă prin participarea tinerilor și a organizațiilor de tineret în structuri decizionale comune, cum ar fi Comitetul European de Coordonare a Tineretului (European Steering Committee for Youth - CDEJ) și Consiliul Consultativ pentru Tineret (Advisory Council on Youth - CCJ).
2. **Consiliul mixt pentru tineret (Joint Council on Youth):** Un element central al modelului de co-management este Consiliul mixt pentru tineret, care reunește membrii CDEJ (reprezentanții guvernelor) și membrii CCJ (reprezentanții tinerilor). În cadrul acestui consiliu, ambele părți au drepturi egale de vot, ceea ce asigură că deciziile referitoare la politicile de tineret sunt luate prin consens și cooperare. Acest consiliu este responsabil pentru definirea priorităților strategice ale Consiliului Europei în domeniul tineretului și pentru alocarea resurselor disponibile.

3. Procesul de decizie: Deciziile privind politicile de tineret, inclusiv alocarea bugetelor pentru programe și proiecte, sunt luate în cadrul sesiunilor comune ale Consiliului mixt pentru tineret. Acest proces de decizie este transparent și participativ, permițând atât tinerilor, cât și guvernelor să influențeze direcția politicilor de tineret în mod direct.
4. Responsabilitățile partenerilor: Reprezentanții tinerilor, prin intermediul Consiliului Consultativ pentru Tineret, își asumă responsabilitatea de a aduce în atenția decidenților nevoile, preocupările și aspirațiile tinerilor din Europa. De cealaltă parte, reprezentanții guvernelor, prin Comitetul European de Coordonare a Tineretului, sunt responsabili de asigurarea cadrului legal și de implementarea politicilor la nivel național, în conformitate cu deciziile luate în comun.
5. Buget și resurse: Modelul de co-management implică și o componentă de gestionare comună a resurselor financiare. Bugetul pentru programele de tineret ale Consiliului Europei este administrat în comun de reprezentanții tinerilor și de autoritățile publice, asigurându-se că fondurile sunt distribuite în mod echitabil și eficient, în conformitate cu prioritățile stabilite.

Beneficiile modelului de Co-Management includ:

- Democrație participativă: modelul de co-management promovează o formă autentică de democrație participativă, în care tinerii sunt implicați activ în toate etapele procesului de elaborare a politicilor.
- Îmbunătățirea relevanței politicilor: implicarea directă a tinerilor asigură că politicile de tineret sunt relevante și bine adaptate nevoilor lor reale.
- Transparență și responsabilitate: deciziile sunt luate într-un mod transparent și responsabil, ceea ce contribuie la creșterea încrederii tinerilor în instituțiile publice.

Deși modelul de co-management al Consiliului Europei este un exemplu de succes în implicarea tinerilor, acesta se confruntă și cu anumite provocări, cum ar fi necesitatea de a menține un echilibru între interesele diverse ale tinerilor și cele ale autorităților publice. Cu toate acestea, modelul oferă oportunități considerabile pentru dezvoltarea unor politici de tineret mai incluzive și mai eficiente, care să reflecte cu adevărat diversitatea și complexitatea societăților europene.

Co-managementul în Republica Moldova

Înființarea structurilor de co-management reprezintă un instrument eficient de împuternicire și promovare a implicării tinerilor în procesele decizionale care îi afectează, cum ar fi educația, protecția socială, angajabilitatea, sănătatea, mediul etc. În ultimii ani, co-managementul conceptul a crescut ca subiect important în mai multe sectoare, inclusiv în sectorul tineretului. La baza acestui concept se află principiul conform căruia cei care dețin puterea (politicieni, funcționari publici, furnizori de servicii) distribuie în mod egal drepturile și responsabilitățile cu reprezentanții grupurilor-țintă/beneficiarilor.¹⁸⁹

¹⁸⁹ A se vedea: [Structurile de Co-management](https://cntm.md/wp-content/uploads/2022/03/Co-Management-Structure.pdf). Consiliul Național al Tineretului din Moldova. <https://cntm.md/wp-content/uploads/2022/03/Co-Management-Structure.pdf>

Procesul de co-management cuprinde următoarele etape:

- A. Co-crearea: se referă la politicile dezvoltate, programele și serviciile specifice dezvoltate în strânsă colaborare între factorii decizionali și beneficiari;
- B. Co-Management: se referă la întreprinderea continuă a monitorizării, guvernării și luării deciziilor partajate între factorii decizionali și beneficiari cu privire la implementarea unei politici, a unui program, furnizarea de servicii sau furnizarea de servicii sau gestionarea unui proces.¹⁹⁰

O structură de co-management poate îmbrăca diferite forme și posedă diverse competențe în ceea ce privește domeniul și obiectivul acestuia. În Republica Moldova comisiile de co-management sunt create și gestionate în conformitate cu Legea cu privire la tineret și Hotărârea de Guvern nr. 733/2011 cu privire la crearea Comisiei guvernamentale pentru politicile de tineret.¹⁹¹

Hotărârea nr. 733/2011 stabilește formarea unei comisii guvernamentale responsabile pentru coordonarea și supravegherea implementării politicilor de tineret în Republica Moldova. Această hotărâre reflectă angajamentul guvernului de a îmbunătăți cadrul instituțional și de a asigura o abordare coerentă și integrată a politicilor de tineret. Scopul și obiectivele principale ale Comisiei sunt:

1. Crearea Comisiei guvernamentale pentru politicile de tineret: hotărârea stabilește formarea unei comisii guvernamentale care să coordoneze politicile de tineret, asigurându-se că toate inițiativele și programele guvernamentale dedicate tinerilor sunt implementate în mod eficient și coerent.
2. Responsabilitățile comisiei: comisia este responsabilă de supravegherea implementării politicilor naționale de tineret, de coordonarea activităților intersectoriale și de monitorizarea progresului în atingerea obiectivelor stabilite prin strategiile naționale de tineret.
3. Componenta comisiei: comisia este compusă din reprezentanți ai diferitelor ministere și agenții guvernamentale, precum și din organizații de tineret și alte părți interesate. Această structură intersectorială asigură o abordare integrată în dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret.
4. Rolul consultativ și de coordonare: comisia are un rol consultativ, oferind recomandări guvernului privind politicile de tineret și contribuind la îmbunătățirea cadrului legal și instituțional în acest domeniu.
5. Monitorizarea și raportarea: comisia este responsabilă de monitorizarea implementării politicilor de tineret și de raportarea progresului către guvern, asigurând transparența și eficiența în realizarea obiectivelor stabilite.

¹⁹⁰ A se vedea: Ghid co-management realizat în cadrul Proiectului „Participarea semnificativă a tinerilor pentru un viitor democratic mai bun”. Chișinău, anul 2021. <https://cntm.md/wp-content/uploads/2021/11/ghid-co-management.pdf>

¹⁹¹ A se vedea: Hotărârea de Guvern nr. 733/2011 cu privire la crearea Comisiei guvernamentale pentru politicile de tineret. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=10936&lang=ro

Modelul 2. Integrarea perspectivei tinerilor în planificarea urbană

Planificarea urbană este un domeniu în care integrarea perspectivei tinerilor poate avea un impact semnificativ asupra calității vieții acestora. Bune practici din orașe precum Copenhaga (Danemarca) și Rotterdam (Olanda) au demonstrat că implicarea tinerilor în dezvoltarea spațiilor publice și a infrastructurii urbane poate duce la crearea unor medii mai prietenoase și mai incluzive.

Un exemplu remarcabil este proiectul „Youth Cities” din Rotterdam, care a implicat tinerii în planificarea și designul spațiilor urbane. Prin consultări și ateliere de lucru, tinerii au contribuit la dezvoltarea unor zone urbane care să răspundă nevoilor lor specifice, cum ar fi crearea de spații recreative, îmbunătățirea siguranței publice și accesul la transportul public.

Modelul 3. Parteneriate intersectoriale pentru abordarea problemelor tinerilor

Un alt exemplu de bună practică este colaborarea intersectorială între autoritățile locale, organizațiile de tineret și sectorul privat pentru a aborda problemele complexe cu care se confruntă tinerii, cum ar fi șomajul, excluziunea socială și accesul la educație. În Germania, programul „Jugend Stärken”¹⁹² („Întărirea Tinerilor”) a fost dezvoltat printr-un parteneriat între mai multe ministere, agenții guvernamentale și ONG-uri pentru a oferi suport tinerilor aflați în dificultate.

Acest program a demonstrat că o abordare integrată, care implică mai multe sectoare, poate asigura sprijinul necesar pentru tineri în tranziția lor de la educație la piața muncii, oferindu-le oportunități de formare profesională, mentorat și consiliere.

Modelul 4. Utilizarea datelor și a cercetărilor pentru fundamentarea politicilor

O altă bună practică este utilizarea datelor și a cercetărilor pentru fundamentarea politicilor sectoriale și locale. De exemplu, în Regatul Unit, „UK Youth Index” este un instrument care colectează și analizează date despre bunăstarea tinerilor în diverse domenii, cum ar fi sănătatea mentală, educația și locuințele. Aceste date sunt apoi utilizate de autoritățile locale pentru a dezvolta politici care să răspundă nevoilor identificate ale tinerilor.

Acest tip de abordare bazată pe date permite dezvoltarea unor politici bine fundamentate, care sunt adaptate realităților locale și care pot fi monitorizate și ajustate în funcție de evoluțiile situației tinerilor.

În Republica Moldova au fost elaborate instrumente similare de colectare și analiză a datelor, care permit identificarea necesităților tinerilor la nivel național și local, precum și permit prioritizarea intervențiilor de politici publice pentru a spori impactul acestora. Astfel, Consiliul Național al Tineretului din Moldova a elaborat și lansat 2 ediții a GAP Youth Index.¹⁹³

192 A se vedea: Programul „Jugend Stärken”. <https://www.jugend-staerken.de/>

193 A se vedea: Indicele de Tineret. Metodologia de cuantificare a inegalităților dintre tineri și maturi. <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/indicele-de-tineret-metodologia-de-cuantificare-inegalit%C4%83%C8%9Bilor-dintre-tineri-%C8%99i-maturi>

GAP Youth Index este un instrument inovator dezvoltat de Consiliul Național al Tineretului din Moldova (CNTM), în colaborare cu UNFPA. Acest index măsoară progresul și inegalitățile dintre tineri și adulți în diverse domenii, cum ar fi educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă și participarea civică. Datele colectate prin intermediul acestui index oferă o imagine clară asupra provocărilor specifice cu care se confruntă tinerii în Republica Moldova. GAP Youth Index este utilizat de autoritățile naționale și locale pentru a fundamenta politicile de tineret și pentru a monitoriza impactul acestora. Instrumentul contribuie la identificarea decalajelor și a domeniilor în care sunt necesare intervenții suplimentare, asigurând astfel o abordare bazată pe date și adaptată la nevoile tinerilor.

Valorile finale ale Indicelui de Tineret arată că decalajele dintre tineri și adulți sunt destul de mari, deși s-au redus în ultimii ani. Valorile Indicelui au coborât de la 0,60 în 2015 la 0,54 în 2018 (unde 1 este inegalitate maximă și 0 egalitate perfectă). Tendința descendentă a continuat și în anul 2019.¹⁹⁴

Tab.9.1. Valoarea Indicelui de Tineret

	2015	2016	2017	2018
Participarea în procesul decizional	0,51	0,51	0,51	0,69
Activitatea economică	0,68	0,60	0,55	0,47
Situații de risc	0,60	0,69	0,82	0,60
Sănătatea	0,61	0,55	0,58	0,59
Indicele de Tineret	0,60	0,58	0,60	0,54

Un alt instrument statistic dezvoltat în Republica Moldova care permite evaluarea situației tinerilor în profil regional este Regional Youth Score Card.¹⁹⁵ Acest instrument esențial a fost dezvoltat Centrul de Informare și Resurse “Pro Bono” pentru consolidarea capacităților locale de guvernare. Acest card de scor regional oferă o evaluare detaliată a situației tinerilor în diverse regiuni ale țării, acoperind aspecte precum accesul la educație, sănătate, locuri de muncă și participarea civică.

Score Cardul permite compararea performanțelor între regiuni și identificarea celor mai bune practici care pot fi replicate în alte zone. De asemenea, acest instrument sprijină autoritățile locale în alocarea eficientă a resurselor și în dezvoltarea de politici care să fie sensibile la nevoile tinerilor din fiecare regiune specifică. Score cardul reprezintă o analiză a performanțelor pentru fiecare unitate administrativă pe marginea indicatorilor analizați. Indicatorii se referă la subiectele care afectează cel mai mult tinerii. Aceștia sunt calculați pentru fiecare domeniu separat. Tabelul 9.2 reprezintă scorul final pentru toate domeniile, iar informația este prezentată în ordine descrescătoare aferentă scorului final pentru anul 2021.

194 A se vedea: Indicele de Tineret. Metodologia de cuantificare a inegalităților dintre tineri și maturi.

<https://moldova.unfpa.org/ro/publications/indicele-de-tineret-metodologia-de-cuantificare-inegalit%C4%83%C8%9Bi-lor-dintre-tineri-%C8%99i-maturi>

195 A se vedea: Score Cardul Regional de Tineret. https://probono.md/publicatii-2/#dearflip-df_5932/1/

Tabl.9.2. Score cardul pe UTA nivel II

Performanța 2017	Scor final 2017	Unitatea administrativă de nivel II	Scor final 2021	Performanța 2021
Înaltă	0,65	Chișinău	0,78	Înaltă
Medie	0,63	Criuleni	0,75	Înaltă
Medie	0,56	Ialoveni	0,73	Înaltă
Medie	0,63	Fălești	0,72	Înaltă
Înaltă	0,75	Cimișlia	0,70	Înaltă
Medie	0,49	Taraclia	0,70	Înaltă
Medie	0,57	Rezina	0,69	Înaltă
Medie	0,55	Ungheni	0,68	Înaltă
Medie	0,59	Șoldănești	0,67	Înaltă
Medie	0,64	Briceni	0,67	Înaltă
Înaltă	0,66	Sângerei	0,67	Înaltă
Înaltă	0,66	Nisporeni	0,66	Înaltă
Medie	0,49	Strășeni	0,66	Înaltă
Medie	0,51	UTA Găgăuzia	0,66	Înaltă
Medie	0,58	Telenești	0,65	Înaltă
Medie	0,53	Orhei	0,64	Medie
Medie	0,57	Cahul	0,64	Medie
Medie	0,59	Florești	0,64	Medie
Medie	0,57	Edineț	0,64	Medie
Medie	0,51	Dubăsari	0,63	Medie
Medie	0,51	Râșcani	0,63	Medie
Medie	0,47	Leova	0,61	Medie
Medie	0,51	Anenii Noi	0,61	Medie
Medie	0,51	Soroca	0,61	Medie
Medie	0,53	Călărași	0,61	Medie
Medie	0,57	Ștefan Vodă	0,60	Medie
Medie	0,55	Căușeni	0,60	Medie
Medie	0,51	Hîncești	0,59	Medie
Medie	0,54	Basarabeasca	0,58	Medie
Medie	0,44	Dondușeni	0,57	Medie
Medie	0,51	Drochia	0,57	Medie
Medie	0,54	Glodeni	0,53	Medie
Medie	0,46	Bălți	0,53	Medie

Medie	0,51	Cantemir	0,52	Medie
Medie	0,45	Ocnița	0,51	Medie

În urma calculelor și analizei rezultatelor din cadrul Score Cardului de Tineret pentru anul 2021 putem concluziona și formula următoarele concluzii și recomandări:

- în cadrul unor indicatori, pentru mai multe localități s-au observat progrese sau regrese semnificative. În aceste cazuri se recomandă realizarea unor analize suplimentare pentru a fi stabilite cauzele și factorii care au determinat aceste schimbări. Aceste cazuri pot servi drept exemple pozitive sau practici care trebuie evitate pentru a avea impact la nivel local asupra situației tinerilor pe diferite domenii;
- Autoritățile Publice Locale trebuie să își adapteze politicile și programele locale pentru a corespunde necesităților reale ale tinerilor, inclusiv să asigure implementarea programelor bazate pe rezultate de impact, asigurând astfel o dinamică pozitivă pe fiecare din cele șase domenii de cercetare. Politicile și programele generaliste nu pot avea un impact suficient asupra tinerilor sau a categoriilor de tineri afectați de anumite probleme concrete;
- Pe domenii administrate de Autoritățile Publice Centrale, este necesară asigurarea unui proces de monitorizare continuu a performanței la nivel local și implementarea unor măsuri active de suport și motivare pentru a asigura dezvoltarea uniformă a serviciilor și programelor la nivel local. De exemplu, în domeniul educației este necesară analiza motivelor pentru care cea mai mică rată de promovare la BAC a fost înregistrată în Briceni în 2017 și în Râșcani în 2021, iar ulterior să fie stabilite măsuri de redresare a acestora. Identificarea soluțiilor pentru instalarea grupurilor sanitare suficiente în instituțiile de învățământ. În 2021, doar 41,38% din toate instituțiile de învățământ din Cantemir aveau acces la grup sanitar, înregistrând cea mai mică pondere la acest indicator. Dotarea școlilor cu calculatoare pentru a spori alfabetizarea digitală. Cea mai mică pondere în anul 2021 de calculatoare raportate la numărul de elevi a fost înregistrată în Anenii Noi (7,14%) pe când cea mai mare pondere în același an a fost înregistrată în Ialoveni (17,38%). Atragerea cadrelor didactice în instituțiile de învățământ. În anul 2021, în Basarabeasca ponderea cadrelor didactice în total elevi reprezenta 6,43%, iar rezultatul cel mai bun a fost înregistrat în Briceni de 12,00%;
- Politicile publice locale trebuie să includă măsuri active de educare și capacitate a tinerilor în domeniul participării civice și electorale. Astfel, pentru a reduce decalajele de participare în procesele electorale și în viața civică se recomandă APL de nivel II dezvoltarea programelor de încurajare a tinerilor să participe la ciclurile electorale și să candideze pentru pozițiile de consilieri locali. Cea mai mică rată de participare la vot în anul 2019 a fost înregistrată în raionul Cantemir, de doar 21,15% pe când în Criuleni această pondere este de 34,50%. Cea mai mică pondere a consilierilor tineri raportat la total consilieri în același an de referință este în Ștefan Vodă de doar 9,03% pe când în mun. Chișinău ea reprezintă 27,78%. De asemenea, se recomandă autorităților publice

și ONG-urilor concentrarea mai multor activități de educare electorală și civică în regiunile care au o performanță mai slabă. Partidelor politice li se recomandă includerea tinerilor în primele poziții la alegerile locale și naționale dar și dezvoltarea programelor interne de instruire și educare a membrilor tineri de partid.

Modelul 5. Promovarea inovației sociale și a antreprenoriatului în rândul tinerilor

Inovația socială și antreprenoriatul sunt recunoscute ca modalități eficiente de integrare a perspectivei tinerilor în politicile publice. În Spania, programul „EmprendeJoven” a fost dezvoltat pentru a sprijini antreprenoriatul tinerilor, oferindu-le resurse și suport pentru a-și dezvolta propriile afaceri. Programul include mentorat, acces la finanțare și incubatoare de afaceri dedicate tinerilor, contribuind astfel la crearea de locuri de muncă și la reducerea șomajului în rândul tinerilor.

Esența metodelor de inovație socială și utilizare a antreprenoriatului, presupun oferirea instrumentelor și resurselor necesare tinerilor pentru a putea soluționa în mod independent anumite probleme sociale cu care aceștia se confruntă.

Sarcină de lucru în grup:

Identificați pe fiecare domeniu relevant tinerilor regiunile unde tinerii sunt cel mai mult afectați negativ

9.3. Coordonarea intersectorială a politicilor de tineret: modele orizontale și verticale

Sarcină de lucru în grup:

Cum în mod practic asigurăm coordonarea politicilor naționale și locale pentru a asigura că acestea integrează și perspectiva tinerilor?

Dezvoltarea unor politici sectoriale calitative și care răspund necesităților reale ale tinerilor impune o cooperare puternică inter-instituțională, atât la nivel național cât și local. Un exemplu concret al acestui caracter cros-sectorial este colaborarea interministerială necesară pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret. Aceasta implică nu doar Ministerul Educației și Cercetării, dar și Ministerul Sănătății, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, și alte instituții relevante. Fiecare dintre aceste ministere are un rol specific în asigurarea că politicile de tineret sunt coerente și că se sprijină reciproc pentru a atinge obiectivele comune. De exemplu, nivelul și calitatea educației influențează direct capacitatea tinerilor de a se integra pe piața muncii și le afectează, de asemenea, conștientizarea problemelor de sănătate, ceea ce evidențiază interdependența dintre aceste sectoare. În acest sens, orice

politică sectorială națională sau locală (sănătate, angajare, antreprenariat, etc.) în care tinerii au anumite necesități sau vulnerabilități, sau există careva disparități față de alte categorii ale populației, trebuie să includă o analiză detaliată a acestora și să formuleze obiective, rezultate și măsuri specifice tinerilor.

Abordarea cross-sectorială asigură, de asemenea, că politicile sunt adaptate la nevoile specifice ale tinerilor din diverse grupuri demografice și sociale. Aceasta implică o colaborare strânsă între autoritățile locale și cele naționale, garantând astfel o implementare eficientă a politicilor la nivel comunitar, unde nevoile și provocările tinerilor pot varia semnificativ de la o regiune la alta.

Politicile de tineret din Republica Moldova sunt parte integrantă a unui cadru strategic național mai amplu, care include strategii sectoriale și de dezvoltare la nivel național. De exemplu, Strategia „Tineret 2030” este aliniată cu obiectivele Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”¹⁹⁶ și alte documente strategice care vizează domenii precum educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă și incluziunea socială. Această interconectare este esențială pentru a asigura coerența politicilor publice și pentru a facilita o abordare holistică a nevoilor tinerilor. La nivel local, autoritățile sunt încurajate să alinieze politicile de tineret cu planurile locale de dezvoltare, asigurând astfel o implementare eficientă și adaptată la contextul specific al fiecărei comunități.

Coordonarea intersectorială este esențială pentru a asigura eficiența și coerența politicilor de tineret. Având în vedere complexitatea problemelor cu care se confruntă tinerii, este necesar ca diferite sectoare (educație, sănătate, muncă, etc.) să colaboreze pentru a oferi soluții integrate. În acest context, coordonarea intersectorială poate fi realizată prin două modele principale: modele orizontale și modele verticale.¹⁹⁷

1. Modele orizontale de coordonare

Acest tip de model de coordonare se referă la colaborarea între diferite ministere, agenții guvernamentale și alte instituții publice care au responsabilități în domeniul politicilor de tineret. Scopul acestor modele este de a asigura că politicile și programele destinate tinerilor sunt coerente și complementare. Exemplu de bună practică:

- Grupurile Interministeriale de Lucru: în multe țări europene, cum ar fi Finlanda și Suedia, au fost create grupuri interministeriale care se reunesc periodic pentru a discuta și coordona politicile de tineret. Aceste grupuri includ reprezentanți din ministerele educației, sănătății, muncii, culturii și alte ministere relevante. Scopul este de a asigura că toate politicile care afectează tinerii sunt dezvoltate în mod coerent și că nu există suprapuneri sau conflicte între diferitele inițiative guvernamentale.

196 A se vedea: [Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”](https://www.legis.md/cautare/get-Results?doc_id=134582&lang=ro) https://www.legis.md/cautare/get-Results?doc_id=134582&lang=ro

197 A se vedea: [Șerban A.M., Barber T. Perspective Privind Guvernanța Politicilor de Tineret](https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/122018-Insights_web.pdf/99400a12-31e8-76e2-f062-95abec820808?t=1544113783000) https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/122018-Insights_web.pdf/99400a12-31e8-76e2-f062-95abec820808?t=1544113783000

- Consiliul Național pentru Tineret din Moldova (CNTM):¹⁹⁸ În Republica Moldova, Consiliul joacă un rol esențial în facilitarea coordonării între diferitele sectoare implicate în politicile de tineret. CNTM colaborează cu diverse ministere și agenții pentru a se asigura că politicile de tineret sunt bine integrate și răspund nevoilor tinerilor din toate domeniile.

2. Modele verticale de coordonare

Modelele verticale de coordonare se referă la colaborarea între diferitele niveluri de guvernare – național, regional și local – pentru a asigura o implementare coerentă și eficientă a politicilor de tineret. Aceste modele sunt esențiale pentru a asigura că strategiile naționale sunt adaptate și aplicate corespunzător la nivel local, luând în considerare specificitatea a fiecărei comunități. Exemplu de bună practică:

- Programul „Youth Strategy” din Germania: în Germania, Strategia națională de tineret este implementată printr-o colaborare strânsă între guvernul federal și autoritățile regionale (Länder). Fiecare land dezvoltă propriile planuri de acțiune, adaptate la nevoile locale, dar acestea sunt alinate cu obiectivele naționale, asigurând astfel o coerență între niveluri.
- Parteneriate Național-Local: un exemplu eficient de coordonare verticală poate fi găsit în și în Republica Moldova, unde autoritățile naționale implementează anumite programe în domeniul de tineret în strânsă colaborare și cu resurse financiare atât de la nivel local, cât și național. Câteva astfel de programe pot fi menționate: Programul Național de Dezvoltare a Centrelor de Tineret sau Programul Național de dezvoltare a Consiliilor Locale ale Tinerilor.

Coordonarea intersectorială, fie ea orizontală sau verticală, aduce multiple beneficii în implementarea politicilor de tineret:

- Eficiență sporită: prin evitarea duplicării eforturilor și a resurselor, coordonarea intersectorială permite o utilizare mai eficientă a fondurilor publice și asigură că toate intervențiile sunt complementare.
- Politici mai bine fundamentate: colaborarea între diferite sectoare și niveluri de guvernare permite dezvoltarea unor politici mai bine fundamentate, care iau în considerare toate aspectele relevante pentru tineri.
- Adaptabilitate și flexibilitate: modelele verticale permit adaptarea politicilor naționale la contextul specific al fiecărei regiuni sau localități, asigurând astfel că intervențiile sunt relevante și eficiente.

¹⁹⁸ A se vedea: Pagina web a Consiliului Național al Tineretului din Moldova: www.cntm.md

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați principalele surse de date privind situația tinerilor la nivel național și local.
 2. Identificați domeniile cu vulnerabilitate sporită pentru tineri.
 3. Evidențiați principalele documente de politici publice europene și la nivel internațional.
 4. Analizați situația tinerilor la nivel regional. Identificați diferențele de la regiune la regiune.
 5. Evaluați instrumentele statistice de identificare a domeniilor de vulnerabilitate a tinerilor la nivel național și local.
-

Sarcini de lucru individual:

1. Analizați un document de politică publică prin prisma indicatorilor ODD naționalizați în Republica Moldova.
 2. Formulați indicatori de monitorizare a situației tinerilor pe unul din domeniile alese.
-

Bibliografie selectivă:

1. Carta Europeană revizuită privind Participarea tinerilor în viața locală și regională (21 mai 2003).
 2. Factsheets and statistics on Erasmus+. Disponibil: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/resources-and-tools/statistics-and-factsheets>
 3. Ghid co-management realizat în cadrul Proiectului „Participarea semnificativă a tinerilor pentru un viitor democratic mai bun”. Chișinău, anul 2021. Disponibil: <https://cntm.md/wp-content/uploads/2021/11/ghid-co-management.pdf>
 4. Hotărârea de Guvern nr. 733/2011 cu privire la crearea Comisiei guvernamentale pentru politicile de tineret. În: Monitorul Oficial, 2011, nr.166-169, art.807. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=10936&lang=ro
 5. Williamson H., Lavchyan M.F.Z. ESTE TIMPUL! Un manual de referință pentru politica de tineret dintr-o perspectivă europeană.
 6. Implementarea ODD în Republica Moldova. Disponibil: <https://moldova.un.org/ro/sdgs>
-

7. Indicele de Tineret. Metodologia de cuantificare a inegalităților dintre tineri și maturi. <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/indicele-de-tineret-metodologia-de-cuantificare-inegalit%C4%83%C8%9Bilor-dintre-tineri-%C8%99i-maturi>
8. Naționalizarea Indicatorilor pentru Obiectivele de Dezvoltare Durabilă. Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/SDG/docs/Indicators_ONU_RO.pdf
9. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și Tinerii. Disponibil: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/youth/>
10. Programul Mondial de Acțiune pentru Tineret (WPAY). Disponibil: <https://www.un.org/esa/socdev/unyin/documents/wpay2010.pdf>
11. Recomandarea CM/Rec(2015)3 privind accesul tinerilor din cartiere defavorizate la drepturi sociale
12. Recomandarea CM/Rec(2016)7 adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 28 septembrie 2016
13. Recomandarea CM/Rec(2017)4 privind lucrul de tineret
14. Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec(2019)4 privind sprijinirea tinerilor refugiați în tranziție la vârsta adultă. Disponibil: <https://rm.coe.int/recommendation-cm-2019-4-supporting-young-refugees-transition-adulthoo/168098e814#:~:text=Member%20States%20should%20provide%20young,in%20human%20beings%20or%20exploitation.>
15. Score Cardul Regional de Tineret. Disponibil: https://probono.md/publicatii-2/#dearflip-df_5932/1/
16. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” . Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro
17. Strategia ONU pentru Tineret „Tineret 2030”. Disponibil: <https://www.unyouth2030.com/>
18. Strategia Sectorului de Tineret 2030 a Consiliului Europei. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>
19. Adina Marina Șerban A.M., Terry Barber T. Perspective Privind Guvernanța Politicilor de Tineret
20. Structurile de Co-management. Consiliul Național al Tineretului din Moldova. Disponibil: <https://cntm.md/wp-content/uploads/2022/03/Co-Management-Structure.pdf>

10. INSTRUMENTE DE INTEGRARE A PERSPECTIVEI TINERILOR ÎN POLITICILE SECTORIALE/LOCALE

Conținuturi:

- 10.1. Cadrul de monitorizare a politicilor sectoriale/locale din perspectiva tinerilor
- 10.2. Mecanisme și structuri de monitorizare a politicilor de tineret sectoriale/locale

Obiective de referință:

- să identifice cadrul de monitorizare a politicilor sectoriale/locale din perspectiva tinerilor;
- să evalueze instrumentele și structurile existente pentru monitorizarea și integrarea perspectivei tinerilor în politicile sectoriale și locale, propunând îmbunătățiri acolo unde este necesar;
- să poată formula indicatori specifici tinerilor în documentele de politici publice sectoriale și locale.

Competențe:

- dezvoltarea de politici publice sectoriale și locale bazate pe nevoile și aspirațiile tinerilor, utilizând un proces participativ și dovezi concrete;
- formularea de obiective și indicatori specifici tinerilor în documentele sectoriale și de politici publice locale.

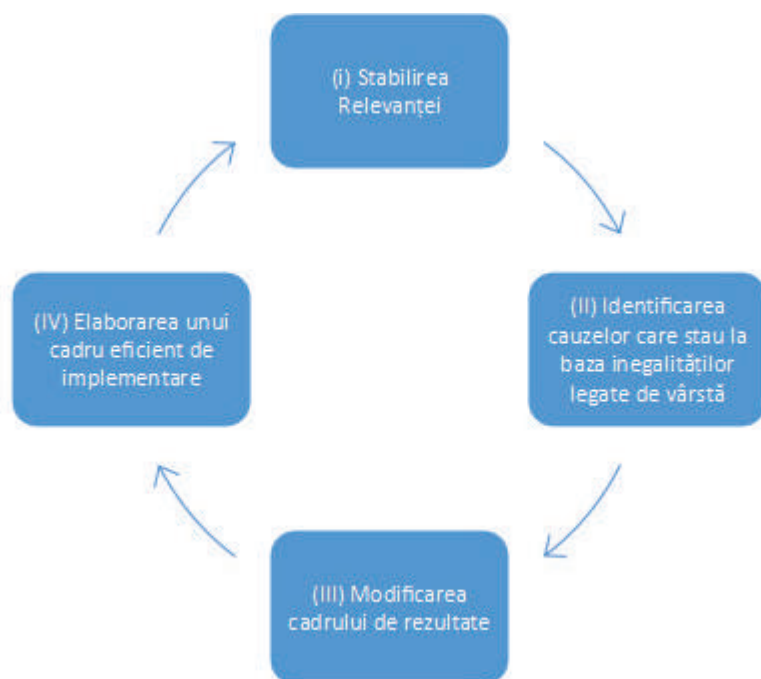
Termeni-cheie: inegalități, cauze structurale, cadru de rezultate.

10.1 Cadrul de monitorizare a politicilor sectoriale/locale din perspectiva tinerilor

Integrarea perspectivei tinerilor în politicile sectoriale și locale, dar și monitorizarea acestora este un proces complex care necesită un set de instrumente bazate pe evidență. Abordarea integratoare a priorităților tinerilor este un efort coordonat care vizează asigurarea faptului că interesele, preocupările și nevoile persoanelor tinere dintr-o anumită societate sunt o prioritate în planificarea, elaborarea și implementarea politicilor din acea societate. Scopul integrării necesităților și priorităților tinerilor este de a face tot posibilul ca rezultatele politicilor să diminueze discrepanțele legate de vârstă. În general, politicile oarbe referitoare la tineri perpetuează și duc la sporirea acestor discrepanțe. Este important de menționat că integrarea priorităților și necesităților tinerilor este un proces care trebuie îndeplinit de la un capăt la celălalt; cu alte cuvinte, integrarea necesităților tinerilor nu poate fi abordată folosind jumătăți de măsură. Integrarea presupune urmărirea pas cu pas a întregului proces de

elaborare a politicilor. Integrarea perspectivei de vârstă în procesul de elaborare a politicilor publice se referă, în principal, la patru etape cruciale, prezentate în figura de mai jos și explicate într-un mod mai detaliat ulterior.

Fig.10.1. Procesul de integrare a inegalităților de vârstă

Etapele procesului de integrare a priorităților tinerilor sunt următoarele:

- I. E necesar de a stabili dacă politica publică vizată este relevantă din punct de vedere al necesităților tinerilor, cu alte cuvinte dacă domeniul propunerii de politică se intersectează cu interesele și nevoile relevante ale acestora. Determinarea importanței unei propuneri de politică din punct de vedere al tinerilor arată cât de necesară este integrarea a perspectivei tinerilor în politica dată. Cea mai eficientă modalitate de a defini relevanța politicii pentru tineri este determinarea decalajelor legate de tineri. Cu cât mai mare este decalajul, cu atât mai relevantă este politica din punct de vedere al tinerilor. Trebuie de menționat faptul că orice concluzie referitoare la relevanța pentru tineri trebuie obligatoriu să fie susținută de dovezi bazate pe statistici dezagregate legate de tineri, și obligatoriu validate prin instrumente calitative (interviuri, focus grupuri, etc).
- II. Una dintre principalele ipoteze pentru integrare a priorităților și necesităților tinerilor este faptul că decalajele legate de vârstă sunt rezultatele unor cauze structurale. Pentru a defini aceste cauze, metodologia integrării propune un cadru extins bazat pe drepturile omului. În această perspectivă trebuie să analizăm:
 - a. autoritățile responsabile și capacitatea lor de a promova interesele tinerilor;
 - b. tinerii și gradul lor de abilitare pentru a beneficia pe deplin de oferta politicii publice, și
 - c. relațiile de piață și modul în care acestea funcționează în raport cu interesele și beneficiile persoanelor tinere.

III. Scopul identificării cauzelor structurale urmărește luarea lor în vizor într-un mod cât mai coordonat, prin intermediul planificării politicilor publice. Iată de ce, cadrul de rezultate al documentului va trebui modificat în așa mod încât acesta să specifice clar obiectivele și activitățile care vor fi întreprinse în vederea combaterii cauzelor ce duc la inegalitățile legate de tineri.

IV. A patra etapă a procesului de integrare presupune anticiparea riscurilor și lacunelor de implementare, precum și asigurarea existenței unui cadru eficient de implementare care să garanteze faptul că contribuțiile integrării necesităților tinerilor în propunerea de politică vor fi puse în aplicare conform prevederilor.

Definirea relevanței pentru tineri

Primul pas în procesul de integrare a problemelor legate de tineri constă în determinarea măsurii în care politica discutată este relevantă din punct de vedere al necesităților și priorităților tinerilor. Lucrând în această direcție, vom fi capabili să definim și să înțelegem cât de importantă este propunerea de politică din perspectiva tinerilor și de cât efort va fi necesar pentru procesul de integrare. În cazul în care o propunere de politică se dovedește a fi extrem de relevantă, trebuie să luăm în considerare un proces bine consolidat de integrare, și dimpotrivă, dacă relevanța este una mai redusă, eforturile de integrare vor trebui să fie calibrate în mod corespunzător. În practică, cele mai multe dintre politicile publice sunt relevante din perspectiva tinerilor. Întrebarea este cât de relevante sunt acestea?

Relevanța pentru tineri și integrarea priorităților tinerilor trebuie să fie proporționale între ele pentru orice propunere de politică

Relevanța pentru tineri va fi determinată folosind conceptul de decalaj legat de tineri, decalaj care reprezintă diferența între valoarea medie a rezultatului unei politici în rândul populației generale și valoarea medie a rezultatului aceleiași politici în rândul persoanelor tinere. Prin rezultat al politicii înțelegem orice beneficiu pe care o politică publică intenționează să îl producă în cadrul unui grup specific de populație. La definirea rezultatului politicii, dincolo de scopul declarat al acesteia, trebuie de ținut cont de: serviciile oferite, plățile disponibile, bunurile și serviciile gratuite, serviciile de consolidarea capacităților, oportunitățile de a participa/de a fi reprezentat/de a influența luarea deciziilor, accesul la informațiile relevante și efectele negative ale politicii (vezi tabelul de mai jos).

Cel mai simplu și eficient mod de a stabili decalajul legat pentru tineri, este consultarea a două tipuri de indicatori:

- indicatori dezagregați după vârstă (indicatori disponibili pe bază de vârstă și alte criterii, cum ar fi sex, reședință, etnie etc.), și
- indicatori relevanți în aspectele de tineri (indicatori care se referă direct sau indirect la persoanele tinere, cum ar fi, accesul la servicii de educație, instruire etc.).

În aceste condiții posibilitatea de a avea acces la statistici ample, actualizate, fiabile și dezagregate pe vârstă, este de o importanță determinantă.

Tab.10.1. Determinarea decalajului în raport cu tinerii

Nr.	Rezultate ale politicilor publice	Media Generală pe țară	Femei	Tineri 14-24 / 14-35		Vârștnici 57+		Săraci (cea mai săracă quintilă)		Roma		Dizabilități	
				M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
	Beneficii obținute												
	Plăți obținute												
	Reprezentare în organele decizionale												
	Servicii obținute												
	Nivelul de implicare în procesul de luare a deciziilor												
	Nivelul de informare												
	Capacitățile profesionale relevante												
	Activele / bunurile aflate în posesie												
	Venitul disponibil												
	Gradul de risc												

Pentru a calcula decalajele legate de tineri (relevanța politicii publice din punct de vedere al priorităților și necesităților tinerilor) se definește: fie a rezultatului celui mai dorit al politicii și calcularea decalajului pentru tineri (așa cum este ilustrat în cazul aprovizionării centralizate cu apă, prezentat în tabelul de mai jos), fie a rezultatului negativ care urmează să fie diminuat.

Cum poate fi determinată relevanța pentru tineri? (cifrele sunt prezentate exclusiv în scop ilustrativ și nu pot fi considerate valori de referință).

Tab.10.2. Stabilirea relevanței acțiunii pentru tineri

Indicator (dacă e relevant)	Exemplu	% Mediu în populația generală	% Mediu în populația tânără	% Decalajul legat de vârstă
Rezultatul pozitiv al politicii	Aprovizionarea centralizată cu apă	68,3%	59,0%	-9,3
Rezultatul negativ al politicii	Rata de sărăcie	12,7%	13,9%	-1,2

Aceste prime calcule au menirea de a oferi o primă impresie a inegalităților legate de tineret, din sectoarele menționate. Trebuie de știut că, mediile prezentate pot fi înșelătoare, deoarece trec cu vederea lacunele mai profunde existente, în rândul unor grupuri mai specifice de vârstă.

Oricând este necesară analiza decalajelor bazate pe mai multe criterii decât vârsta.

În plus, ar fi util de adăugat mai multe informații contextuale cu privire la decalajul constat. Clarificarea mai multor aspecte contextuale se poate face, răspunzând la următoarele întrebări:

- Care a fost dinamica decalajului în ultimii cinci ani?
- Ce diferență pentru tineri similară poate fi găsită în țările UE, țările Parteneriatului Estic, alte țări cu venituri medii spre mici?
- Care sunt celelalte criterii potențiale de demarcare în cadrul grupurilor tinere de vârstă care trebuie examinate? (a se vedea Tabel 10.3).

Tab.10.3. Dezagregarea indicatorului pe diferite categorii de tineri

Rezultatul politicii	Media pentru tineri	Tineri cu dizabilități				Tinere femei	Tineri din mediul rural	Tineri solitari	Tineri romi
		Senzoriale	Fizice	Mintale	Altele				
% din rândul tinerilor									

Analiza datelor va arăta că dincolo de mediile generale pot fi identificate mai multe inegalități semnificative care trebuie abordate. De exemplu: dacă în rândul populației tinere (15-24 de ani) generale rata medie a fumătorilor a fost de 14% în anul 2015, atunci în rândul populației tinere de gen masculin, această rată a fost de tocmai 24.1%. Și se poate presupune faptul că rata fumătorilor este mai mare în rândul tinerilor din anumite grupuri de risc din diferite motive: lipsa educației despre sănătate, lipsa unei supravegheri adecvate a părinților, acces mai facil la produse de tutungerie etc.

Doar dacă ținem cont de toate decalajele potențiale legate de vârstă, vom fi capabili să luăm o decizie informată cu privire la gradul de relevanță a propunerii de politică și la volumul necesar de intervenții, privind integrarea aspectelor de vârstă (a se vedea Tabel 10.4).

Tab.10.4. Relevanța opțiunii de politică

Opțiuni	Descriere	Măsuri ulterioare?
Politică lipsită de relevanță din punct de vedere a vârstei pentru tineri	Decalajul e mai mic de 5%	Nu sunt necesare măsuri ulterioare
Politică relevantă pentru tineri	Decalajul pentru tineri depășește 5%	E nevoie de o analiză mai detaliată pentru a stabili intervențiile pertinente de integrare a necesităților tinerilor

Relevanță neconcludentă	Calcularea exactă a decalajului este dificilă la moment. Există însă unele dovezi care ne fac să credem că politica ar putea fi relevantă.	Ambele decizii, atât cea de a integra problemele tinerilor, cât și cea de a nu o face, vor fi luate în considerare (aducând argumentele de rigoare) și vor fi analizate din punct de vedere al costurilor și beneficiilor. Factorii de decizie sunt îndemnați, cel puțin, să facă o dezagregare pe vârstă a indicatorilor relevanți.
--------------------------------	--	--

Definirea cauzelor structurale

Odată ce am fost capabili să calculăm decalajul pentru tineri și am ajuns la concluzia că propunerea de politică este relevantă din această perspectivă, următoarea etapă a procesului este identificarea principalelor cauze structurale, care au provocat apariția inegalităților și au dus la extinderea lor în timp. Această etapă este critică pentru procesul de integrare, întrucât are la bază presupunerea că cel mai eficient și durabil mod de a face față inegalităților este de a stabili și aborda cauzele lor structurale.

Cel mai eficient mod de a reduce inegalitățile este de lua în vizor cauzele lor structurale. Una din modalitățile de definire și identificare a cauzele fundamentale este utilizarea analizei numite „arborele problemelor”. Arborele problemelor, care ar putea fi folosit pentru stabilirea cauzelor fundamentale, reprezintă o versiune extinsă a abordării bazate pe drepturile omului. Această abordare are la bază ideea că inegalitățile apar în rezultatul unei rup-turi produse între responsabili (factorii de decizie) și titularii de drepturi (persoanele tinere). Vom extinde acest cadru și cu o altă dimensiune, și anume piața – forțele de pe piață care modelează rezultate specifice pentru tineri.

Inegalitățile pentru tineri apar din cauza capacității reduse a responsabililor, a tinerilor puțin împuterniciți și a eșecurilor forțelor pieței.

INEGALITĂȚI PENTRU TINERI		
Responsabili	Titularii de drepturi	Forțele pieței
<ul style="list-style-type: none"> - Capacitatea deficitară de a sprijini tinerii; - Resurse insuficiente pentru a asigura sprijin eficient al tinerilor; - Politici discriminatorii inerente; - Motivație politică scăzută/ existența altor priorități; - Feedback slab și canale deficitare de responsabilizare 	<ul style="list-style-type: none"> - Lipsa cunoștințelor relevante; - Lipsa unui ansamblu de abilități pertinente; - Motivație joasă; - Reprezentare și putere de organizare scăzută; - Capacitate redusă de acoperire a cheltuielilor; - Adresabilitate scăzută. 	<ul style="list-style-type: none"> - Stereotipuri și atitudini nefavorabile; - Practici discriminatorii; - Costuri ascunse pentru deservirea tinerilor; - Îmbolduri vicioase de a nu ține seama de drepturile tinerilor.

Pentru a identifica și a ierarhiza principalele cauze fundamentale e nevoie de un efort conjugat în stabilirea modului în care factorii de decizie sunt responsabili de acest sector:

- a. Dețin oare ei expertiză și capacitate instituțională adecvată pentru a reduce decalajul de vârstă în ocuparea forței de muncă?
- b. Câte resurse au la îndemână în vederea reducerii eficiente a acestor decalaje?

- c. În ce mod factorii de decizie politică abordează nevoile specifice ale persoanelor tinere pentru a-i ajuta să-și găsească un loc de muncă?
- d. Există legi sau politici care să impună anumite cheltuieli în raport cu tinerii în ceea ce privește ocuparea forței de muncă? etc.

Aceeași analiză trebuie efectuată și în cazul titularilor de drepturi – persoanele tinere:

- Dețin sau nu tinerii cunoștințele sau ansamblul de aptitudini necesare pentru a răspunde schimbărilor de pe piața muncii?
- Care este nivelul de motivație al persoanelor tinere de a rămâne pe piața forței de muncă, având în vedere cerințele sistemului de protecție socială și experiență?
- Cum reacționează tinerii vizavi de serviciile de ocupare a forței de muncă, prestate de entitatea responsabilă? etc.

În cele din urmă, piața în sine reprezintă una din sursele inegalității; în cazul nostru vorbim de piața muncii. Analiza, în acest caz, se va concentra pe acele eșecuri ale pieței care îi afectează pe tineri:

- Există niște atitudini și stereotipuri generale, care îi fac pe tineri mai puțin competitivi pe piața muncii?
- Există anumite costuri ascunse pe care le-ar putea suporta un potențial angajator în cazul angajării unei persoane tinere?
- Există stimulente vicioase care să defavorizeze angajarea tinerilor pe piața forței de muncă?

Este important de remarcat faptul că toate ipotezele lansate în legătură cu factorii care cauzează inegalitățile din domeniul vârstei, ar trebui să fie cât mai mult bazate pe dovezi și să nu reflecte nicio părținare instituțională din partea autorilor analizei. Cea de a doua observație relevantă este faptul că ansamblul de întrebări și raționamente nu se limitează neapărat la cel prezentat mai jos, trebuie explorate mai aprofundat oricare problemă în funcție de sectorul de activitate și datele disponibile.

Modificarea cadrului de rezultate

La această etapă cunoaștem: cât de relevantă este propunerea de politică din punct de vedere al tinerilor, cât de mare este decalajul legat de prioritățile și necesitățile tinerilor și care sunt principalele cauze responsabile de această situație. Toate aceste constatări ne permit modificarea și îmbunătățirea cadrului de rezultate al politicii publice, la toate nivelurile sale de intervenție – de la obiectivul general, la planul de acțiune.

Decalajul/ele în cazul tinerilor ne vor permite să modificăm obiectivul general al politicii publice.

De exemplu, dacă o politică publică își propune să sporească rata medie de ocupare a forței de muncă, modificările propuse vor trebui să precizeze intenția de a crește acest indicator și în rândul tinerilor. Cadrul de rezultate va fi adaptat în conformitate cu gradul de

detaliere și specificitate al acestuia. Cel mai eficient mod de a fi specific, este de a introduce un cadru de obiective și referințe.

În ceea ce privește impacturile, vor trebui să fie propuse modificări cu privire la cel puțin:

1. impactul asupra tinerilor,
2. cadrul fezabil referitor la modul în care acest impact va fi măsurat,
3. nivelul de referință, și
4. scopul realist care urmează a fi atins în cadrul ciclului de implementare.

Impact asupra tinerilor	Indicator	Referință, 2014	Scop, 2020
Sporirea oportunităților de angajare în rândul tinerilor	Rată sporită de angajare în rândul tinerilor	30%	40%

În ceea ce privește obiectivele politicii, va fi necesar de stabilit modul în care fiecare obiectiv în parte vizează responsabilii, titularii de drepturi și categoriile pieței. Fiecare obiectiv propus va fi analizat prin prisma principalelor cauze ale inegalității, întrucât acestea se referă la responsabili, deținătorii de drepturi și forțele de piață. De exemplu, în cazul în care se introduce un serviciu nou, trebuie propuse amendamente care să asigure faptul că autoritatea responsabilă de implementare, în funcție de analiza cauzelor fundamentale, are capacitatea adecvată de a oferi servicii prietenoase tinerilor, de a consolida canalele de responsabilizare în raport cu tinerii etc.

Pe de altă parte, trebuie propuse amendamente care să sporească aptitudinile persoanelor tinere de a beneficia de noul serviciu, de a avea acces la informații pertinente, de a lua decizii informate etc. Finalmente, trebuie propuse amendamente, după caz, pentru a asigura faptul că există stimulente adecvate pentru actorii pieței, astfel încât tinerii să nu fie marginalizați sau discriminați.

Obiectivul 1 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili:	Modificări referitoare la titularii de drepturi:	Modificări referitoare la piață
(1)	(1)	(1)
(2)	(2)	(2)
(3)	(3)	(3)
Obiectivul 2 al propunerii de politică		
Modificări referitoare la responsabili:	Modificări referitoare la responsabili:	Modificări referitoare la responsabili:
(1)	(1)	(1)
(2)	(2)	(2)
(3)	(3)	(3)

Ultimul aspect important al integrării cadrului de rezultate constă în modificarea planului de acțiune al politicii publice. Acțiunile propuse vor trebui să asigure, din perspectiva tinerilor, o implementare deplină a modificărilor aduse politicii publice. Modificările vor urmări

aceeași logică – sub fiecare set de acțiuni referitoare la un obiectiv specific, vor fi propuse activități menite să asigure faptul că modificările anterioare aduse obiectivelor politicii, vor fi implementate integral.

Modificările propuse Obiectivului 1	Acțiuni/ Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor
Modificările propuse Obiectivului 2	Acțiuni/ Inițiative pentru a asigura implementarea completă a modificărilor

Modificarea cadrului de rezultate

Ca să asigurăm faptul că modificările nu rămân doar bune intenții, iar perspectivele tinerilor vor fi plasate în centrul efortului de implementare, urmează să propunem modificări care ar consolida cadrul de implementare al perspectivei tinerilor. Analiza cu privire la cauzele structurale ale inegalităților se va dovedi și pentru această etapă foarte utilă.

Implementarea perspectivei tinerilor poate fi consolidată prin îmbunătățirea capacității instituționale.

Vorbind de componenta instituțională este nevoie ca cel puțin (I): să existe o persoană/unitate/autoritate cu un mandat clar, responsabile de integrarea dimensiunii priorității și necesităților tinerilor, și ca (II) acea persoană/unitate/autoritate să dețină o experiență corespunzătoare în acest domeniu.

Măsuri de sporire a capacității instituționale			
<i>Cine va fi responsabil în cadrul instituției de întreg ansamblul de activități legate de tineri?</i>	<i>Cât de puternic este mandatul de integrare a priorităților tinerilor?</i>	<i>Care este nivelul de expertiză?</i>	<i>Care sunt activitățile propuse în cadrul acestei intervenții?</i>

Implementarea perspectivei tinerilor se poate realiza dacă sunt asigurate resurse suficiente

Al doilea pilon de intervenție, în vederea consolidării cadrului de implementare, ține de alocarea de fonduri suficiente pentru procesul de integrare a priorităților tinerilor. Mai întâi de toate, este necesară o evaluare pertinentă a costurilor tuturor activităților propuse, urmată de calcule privind gradul în care aceste costuri vor fi acoperite și de stabilirea strategiei de colectare a fondurilor pentru suma rămasă neacoperită. În cazul în care fondurile disponibile nu sunt suficiente, iar strategia de colectare pare una nerealistă, trebuie identificate cele mai importante activități, garantând astfel cel puțin o implementare parțială a aspectelor legate de tineret.

Măsuri de sporire a durabilității financiare		
Care va fi costul procesului de integrare a aspectelor legate de tineri?	Cât de reală este posibilitatea de a acoperi procesul din sursele proprii?	Care sunt propunerile referitoare la strategia de colectare a fondurilor?

Măsurarea progreselor de integrarea a priorităților tinerilor va consolida eforturile de implementare.

O implementare temeinică reprezintă întotdeauna rezultatul unei bune responsabilizări, situație în care este important de a propune mecanisme cuprinzătoare de responsabilizare pentru cadrul de rezultate. Acest aspect este îndeosebi important mai ales atunci când integrarea priorităților tinerilor este pilotată de o autoritate publică. O responsabilizare mai specifică și independentă, în ceea ce privește abordarea aspectelor legate de tineri, va contribui la învățarea instituțională și va menține atenția tuturor focusată pe rezultate.

Măsuri de sporire a responsabilizării		
Este posibil de a face procesul de acceptabilitate mai independent și favorabil incluziunii? (grup de experți pentru a revizui progresul)	Este posibil de introdus sancțiuni în caz de neatingerea rezultatelor și performanță joasă?	Este posibil de obținut o responsabilizare mai specifică a eforturilor de asigurare a egalității de vârstă? (efectuarea separată a raporturilor)

10.2 Mecanisme și structuri de monitorizare a politicilor de tineret sectoriale/ locale

Monitorizarea este un proces sistematic de colectare a datelor în timpul implementării unei intervenții cu scopul de a urmări progresul față de scopurile și obiectivele stabilite. Monitorizarea continuă a politicilor de tineret este esențială pentru a asigura că acestea rămân relevante, eficiente și adaptate nevoilor în schimbare ale tinerilor.¹⁹⁹ Aceasta nu este doar un proces de verificare a implementării măsurilor propuse, ci și un mijloc de evaluare a impactului real al politicilor asupra vieții tinerilor la nivel local și sectorial.

Politicile de tineret trebuie să fie flexibile și adaptabile, reflectând realitățile și necesitățile tinerilor în diversele lor contexte. Monitorizarea continuă permite identificarea rapidă a situațiilor în care politicile devin irelevante sau ineficiente, facilitând ajustarea lor pentru a răspunde mai bine nevoilor tinerilor. Aceasta este deosebit de importantă în contextul evoluțiilor rapide, cum ar fi schimbările economice, sociale și tehnologice, care pot afecta direct tinerii.

¹⁹⁹ A se vedea: Lonean I., Braziene R., Taru M. Evaluarea Politicilor de Tineret. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/YP-Evaluation-Review-WEB.pdf/3c20fa95-54b8-bccd-c57e-b12df07840f7?t=1612348488000>

Prin monitorizare, autoritățile pot evalua dacă **resursele alocate** sunt utilizate în mod optim și dacă politicile adoptate generează **rezultatele așteptate**. Eficiența politicilor nu se măsoară doar în termenii rezultatelor obținute, ci și în raport cu costurile și resursele utilizate. Monitorizarea continuă ajută la identificarea eventualelor discrepanțe între resursele alocate și rezultatele obținute, permițând astfel o gestionare mai eficientă și mai responsabilă a fondurilor publice.

Un alt aspect esențial al monitorizării este **furnizarea de date și informații** care să susțină procesul decizional. Prin colectarea sistematică și analiza datelor privind implementarea și impactul politicilor de tineret, factorii de decizie pot lua măsuri informate, bazate pe realități concrete și nu pe ipoteze. Acest lucru asigură că politicile sunt fundamentate pe dovezi solide și sunt orientate către rezultate tangibile.

Monitorizarea contribuie la creșterea transparenței și responsabilității în gestionarea politicilor de tineret. Prin raportarea periodică a rezultatelor și a progresului înregistrat, autoritățile demonstrează că sunt responsabile față de tineri și de comunitate pentru implementarea eficientă a politicilor. De asemenea, transparența procesului de monitorizare permite tinerilor și organizațiilor de tineret să urmărească modul în care politicile le afectează viața și să contribuie activ la ajustarea acestora.

Monitorizarea implică nu doar autoritățile și instituțiile publice, ci și tinerii și organizațiile de tineret. Prin includerea acestora în procesul de monitorizare, se promovează participarea activă a tinerilor în guvernare și se asigură că vocea lor este auzită și luată în considerare. Această implicare directă contribuie la crearea unor politici mai relevante și mai bine adaptate nevoilor reale ale tinerilor.

Indicatorii de monitorizare ai Strategiei Naționale de Tineret 2030

Sarcină de lucru în grup:

Analizați indicatorii de monitorizare Strategiei Naționale „Tineret 2030”? Identificați sursele principale de date pentru fiecare.

Strategia Națională „Tineret 2030” este un document strategic esențial pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de tineret în Republica Moldova. Pentru a evalua progresul în atingerea obiectivelor stabilite în această strategie, sunt utilizați indicatori specifici de monitorizare, care permit măsurarea eficienței și impactului politicilor asupra tinerilor.

1. Educație și formare profesională

- Rata de absolvire a învățământului secundar și superior: acest indicator măsoară procentul de tineri care finalizează cu succes învățământul secundar și superior, oferind o imagine asupra accesului la educație și a calității acesteia.

- Procentul tinerilor implicați în programe de formare profesională: evaluarea participării tinerilor la programe de formare profesională este esențială pentru a asigura că aceștia dobândesc competențele necesare pentru integrarea pe piața muncii.
2. Angajare și antreprenariat
- Rata șomajului în rândul tinerilor: monitorizarea acestui indicator este crucială pentru a evalua succesul politicilor de tineret în reducerea șomajului și facilitarea accesului tinerilor la locuri de muncă decente.
 - Numărul tinerilor antreprenori și al start-up-urilor conduse de tineri: acest indicator măsoară gradul de implicare al tinerilor în activități antreprenoriale și eficiența programelor care sprijină inițiativele tinerilor în afaceri.
3. Participare civică și voluntariat
- Procentul tinerilor implicați în activități de voluntariat: indicatorul urmărește nivelul de participare al tinerilor în activități voluntare, reflectând angajamentul acestora față de comunitate și dezvoltarea personală.
 - Participarea tinerilor în procesele decizionale locale și naționale: măsurarea implicării tinerilor în procesele democratice și în structurile de co-management, cum ar fi consiliile de tineret, este esențială pentru promovarea participării active a tinerilor în viața publică.
4. Sănătate și bunăstare
- Accesul tinerilor la servicii de sănătate mentală și fizică: acest indicator măsoară disponibilitatea și utilizarea serviciilor de sănătate de către tineri, cu un accent special pe sănătatea mentală.
 - Procentul tinerilor care adoptă un stil de viață sănătos: indicatorul urmărește comportamentele legate de sănătate ale tinerilor, cum ar fi alimentația sănătoasă, activitatea fizică regulată și evitarea substanțelor nocive.
5. Incluziune socială și egalitate de șanse
- Gradul de incluziune socială a tinerilor din grupuri vulnerabile: evaluarea progresului în integrarea tinerilor proveniți din medii defavorizate, minorități etnice, sau cu dizabilități în societate.
 - Procentul tinerilor care beneficiază de programe de sprijin social: monitorizarea accesului tinerilor la programe de sprijin, inclusiv servicii sociale, burse și subvenții.
6. Cultură și timp liber
- Participarea tinerilor la activități culturale și recreative: indicatorul măsoară gradul de implicare al tinerilor în activități culturale, sport și alte forme de petrecere a timpului liber.
 - Numărul de centre culturale și de tineret: evaluarea infrastructurii disponibile pentru tineri și a accesului acestora la spații culturale și recreative. Aceste date sunt colectate și administrate de Autoritățile Publice Locale de nivel I și II.

Indicatorii de monitorizare la nivel de UE pentru Strategia UE de Tineret

Strategia UE pentru Tineret 2019-2027 este un cadru strategic esențial care ghidează acțiunile Uniunii Europene în domeniul tineretului, având ca scop principal îmbunătățirea participării tinerilor la viața democratică, promovarea incluziunii sociale și facilitarea angajării acestora. Monitorizarea progresului în cadrul acestei strategii este realizată printr-un set de indicatori specifici care evaluează eficiența și impactul politicilor de tineret la nivelul UE.

Monitorizarea Strategiei UE pentru Tineret este realizată printr-o abordare coerentă, care implică colectarea, analiza și raportarea periodică a datelor din toate statele membre ale UE. Aceasta asigură o evaluare continuă a progresului, identificarea provocărilor și ajustarea politicilor pentru a răspunde nevoilor tinerilor.

1.1. Dialogul UE cu Tinerii

- Unul dintre principalele mecanisme de monitorizare este Dialogul UE cu Tinerii, care facilitează colectarea de date direct de la tineri, privind percepțiile lor asupra politicilor implementate și asupra problemelor cu care se confruntă. Aceste date sunt esențiale pentru ajustarea strategiei în timp real.

1.2. Indicatori de bază ai Strategiei

- Indicatorii de monitorizare sunt structurați pe baza celor 11 Obiective Europene de Tineret identificate în cadrul strategiei, fiecare obiectiv având indicatori specifici care măsoară progresul în realizarea sa.

2. Principalii indicatori de monitorizare la nivel de UE

2.1. Participarea democratică și civică (Obiectivul 1)

- Indicatori: Procentul tinerilor care au participat la alegeri, procentul tinerilor implicați în activități de voluntariat și în organizații de tineret.
- Monitorizare: Se colectează date privind participarea tinerilor în procesele democratice la nivel local, național și european, evaluând astfel implicarea civică și gradul de angajament al tinerilor în societate.

2.2. Educație și formare (Obiectivul 4)

- Indicatori: Rata de absolvire a învățământului secundar și superior, accesul tinerilor la educație non-formală, participarea în programele Erasmus+.
- Monitorizare: Indicatorii măsoară accesul și calitatea educației disponibile tinerilor, precum și gradul de participare în programele de mobilitate și formare profesională.

2.3. Angajare și incluziune socială (Obiectivul 6)

- Indicatori: Rata șomajului în rândul tinerilor, rata NEET (tineri care nu sunt nici angajați, nici în educație sau formare), accesul la locuri de muncă de calitate.
- Monitorizare: Acest set de indicatori permite evaluarea impactului politicilor de ocupare a forței de muncă asupra tinerilor, cu accent pe reducerea șomajului și promovarea angajării durabile.

2.4. Sănătate și bunăstare (Obiectivul 5)

- Indicatori: Accesul la servicii de sănătate mentală și fizică, procentul tinerilor care adoptă un stil de viață sănătos.
- Monitorizare: Indicatorii vizează starea de sănătate a tinerilor și accesul acestora la servicii esențiale, evaluând astfel impactul politicilor de sănătate asupra bunăstării generale a tinerilor.

3. Alinierea la nivel național

3.1. Integrarea indicatorilor UE în politicile naționale

- La nivel național, fiecare stat membru este încurajat să alinieze propriile sale strategii de tineret cu obiectivele și indicatorii stabiliți la nivelul UE. Acest proces de aliniere asigură coerența și sinergia între politicile naționale și cele europene, facilitând astfel o abordare unitară și coordonată a provocărilor cu care se confruntă tinerii.

3.2. Monitorizarea coordonată

- Statele membre colectează și raportează periodic datele privind implementarea politicilor de tineret, care sunt apoi integrate în rapoartele de monitorizare la nivelul UE. Acest proces permite comparabilitatea datelor între diferite țări și identificarea celor mai bune practici care pot fi replicate.

3.3. Utilizarea rezultatelor monitorizării

- Rezultatele monitorizării sunt utilizate pentru a ajusta și îmbunătăți politicile naționale și europene. Prin analiza indicatorilor și feedback-ul din partea tinerilor, decidenții politici pot identifica zonele care necesită intervenții suplimentare și pot dezvolta politici mai eficiente.

Structuri de monitorizare la nivel național și local

Ministerul Educației și Cercetării este principalul organism responsabil de monitorizarea politicilor de tineret la nivel național. În această calitate, ministerul se ocupă de:

- Supravegherea implementării strategiilor de tineret: ministerul monitorizează aplicarea strategiilor naționale de tineret, asigurând că obiectivele stabilite sunt atinse conform planificării.
- Colectarea și analiza datelor: ministerul coordonează colectarea datelor relevante de la toate instituțiile și organizațiile implicate în implementarea politicilor de tineret, evaluând eficiența acestora.
- Raportarea periodică: ministerul este responsabil de elaborarea rapoartelor periodice privind stadiul implementării politicilor de tineret și de informarea guvernului și altor părți interesate cu privire la progresul realizat.

Agenția Națională pentru Dezvoltarea Programelor și Activităților de Tineret joacă un rol important în monitorizarea programelor de tineret la nivel național, având următoarele atribuții:

- Monitorizarea programelor naționale de tineret: Agenția urmărește desfășurarea programelor și proiectelor de tineret, colectând date despre progresul acestora și evaluând impactul asupra tinerilor.
- Evaluarea eficienței programelor: Agenția analizează datele colectate pentru a determina eficiența programelor de tineret și propune ajustări necesare pentru îmbunătățirea rezultatelor.
- Raportare către Ministerul Educației și Cercetării: Agenția colaborează strâns cu Ministerul Educației și Cercetării, furnizând rapoarte detaliate despre implementarea și rezultatele programelor de tineret.

În monitorizarea politicilor de tineret la nivel național sunt implicate și alte instituții, cum ar fi:

- Ministerul Sănătății monitorizează impactul politicilor de tineret asupra sănătății tinerilor, colectând date despre accesul la servicii medicale și starea de sănătate a acestora.
- Ministerul Muncii și Protecției Sociale supraveghează monitorizarea aspectelor legate de ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor, analizând datele despre angajabilitate și condițiile de muncă.
- Autoritățile publice locale (APL) sunt implicate în monitorizarea implementării politicilor de tineret la nivel local, furnizând date și feedback Ministerului Educației și Cercetării și altor instituții centrale.

Responsabilitățile administrațiilor publice locale (APL) și implicarea lor în monitorizarea și adaptarea politicilor de tineret la nivel local.

Administrațiile publice locale (APL) joacă un rol esențial în implementarea și monitorizarea politicilor de tineret la nivel local. Fiind cel mai apropiat nivel de guvernare de cetățeni, APL-urile sunt în poziția unică de a înțelege nevoile specifice ale tinerilor din comunitățile lor și de a adapta politicile naționale de tineret pentru a răspunde acestor nevoi. Monitorizarea efectuată de APL-uri contribuie la ajustarea continuă a acestor politici, asigurându-se astfel că ele rămân relevante și eficiente.

1. Colectarea și analizarea datelor la nivel local

- Monitorizarea directă a nevoilor tinerilor: APL-urile sunt responsabile pentru colectarea datelor privind situația tinerilor la nivel local, inclusiv date despre educație, ocuparea forței de muncă, sănătate, participare civică și incluziune socială. Aceste date sunt esențiale pentru a evalua impactul politicilor de tineret și pentru a identifica eventualele lacune sau necesități suplimentare.

- Evaluarea periodică a programelor de tineret: APL-urile monitorizează în mod constant implementarea programelor de tineret în comunitățile lor, evaluând eficiența acestora și impactul asupra tinerilor. Acest proces de evaluare permite APL-urilor să ajusteze programele existente sau să dezvolte noi inițiative care să răspundă mai bine nevoilor tinerilor.
2. Raportarea și feedback-ul către autoritățile centrale
 - Raportarea către instituțiile naționale: APL-urile furnizează rapoarte periodice către Ministerul Educației și Cercetării și alte instituții centrale relevante, prezentând date despre implementarea politicilor de tineret la nivel local. Aceste rapoarte includ atât rezultate cantitative, cât și analize calitative despre starea tineretului în comunitățile locale.
 - Feedback și propuneri de ajustare: Pe baza datelor colectate și a evaluărilor realizate, APL-urile pot propune ajustări ale politicilor naționale de tineret sau pot sugera dezvoltarea unor politici suplimentare care să răspundă nevoilor specifice ale tinerilor din comunitățile lor.
 3. Adaptarea politicilor de tineret la nevoile locale
 - Personalizarea programelor de tineret: APL-urile au responsabilitatea de a adapta programele și politicile naționale la contextul local, asigurându-se că acestea sunt relevante pentru tinerii din comunitatea respectivă. Aceasta poate include modificarea anumitor elemente ale programelor sau dezvoltarea de inițiative locale care să completeze politicile naționale.
 - Implicarea tinerilor în procesul de monitorizare: APL-urile sunt încurajate să implice direct tinerii în procesul de monitorizare și adaptare a politicilor. Aceasta poate include consultări publice, focus grupuri sau crearea unor consilii locale de tineret care să ofere feedback constant despre politicile implementate.
 4. Cooperarea cu alte entități locale și regionale
 - Colaborarea cu ONG-uri și centre de tineret: APL-urile colaborează strâns cu organizațiile neguvernamentale și centrele de tineret locale pentru a monitoriza implementarea politicilor de tineret. Aceste organizații pot oferi informații valoroase despre impactul programelor și pot contribui la ajustarea acestora.
 - Parteneriate regionale: În anumite cazuri, APL-urile pot forma parteneriate cu alte autorități locale sau regionale pentru a dezvolta și monitoriza politici de tineret care depășesc granițele unei singure comunități. Aceste parteneriate pot fi esențiale în abordarea problemelor comune și în maximizarea resurselor disponibile.

Monitorizare participativă și structuri de co-management

Participarea tinerilor a fost primul principiu care a fost pus în aplicare în dezvoltarea sectorului de tineret în instituțiile europene, iar participarea tinerilor la evaluarea politicilor publice care se adresează lor în mod direct este apreciată în domeniul tineretului. Monitorizarea

și evaluarea participativă este un set general de principii privind modul de realizare, nu o anumită metodă de analiză a datelor sau a datelor. Specificul evaluării participative include implicarea diferitelor părți interesate în generarea și interpretarea datelor privind intervenția evaluată.

Participarea tinerilor la evaluarea politicilor publice adresate tinerilor este apreciată în domeniul tineretului – participarea tinerilor a fost primul principiu care a fost folosit în dezvoltarea domeniului tineretului în instituțiile europene. Prin urmare, evaluarea participativă poate avea o semnificație specială în domeniul tineretului. Evaluarea participativă este o metodă relativ nouă de realizare a evaluării. Ea implică diferite grupuri de părți interesate în generarea și interpretarea datelor privind intervenția evaluată.

Evaluarea participativă este un set de principii care completează diverse metodologii de cercetare, mai degrabă decât o metodă sau un tip concret de date. Cuvântul „participator” din termen se referă la diferitele grade, niveluri și modalități de a lua parte activ la diferitele etape ale procesului de evaluare. Participarea la faza de colectare a datelor este relativ ușoară și are doar un impact minor asupra întregului exercițiu de evaluare, dar este probabil cea mai răspândită formă de participare. Co-proiectarea instrumentelor și metodelor de cercetare, analiza datelor, lobby-ul și re-proiectarea politicilor pe baza rezultatelor evaluării sunt mai solicitante, dar au loc mai rar. Participarea la managementul unui exercițiu de evaluare, identificarea problemelor de cercetare, proiectarea metodologiei și redactarea raportului și a concluziilor sunt fazele cele mai solicitante – dar și cele mai rare moduri în care participă tinerii. Beneficiile evaluării participative includ aspecte practice, cum ar fi accesul la grupuri greu accesibile, colectarea de date în masă, construirea încrederii între știință și politică și implicarea cunoștințelor profane în cercetare, precum și aspecte bazate pe valori, cum ar fi împuternicirea oamenilor, respectarea diferitelor forme de expertiză și știință democratizantă. Deoarece evaluarea participativă este un set de principii destul de generale, nu un tip specific de date sau o metodă specifică, ea poate fi utilizată în oricare dintre paradigmele de evaluare și pentru orice scop de evaluare.

Structurile de co-management sunt esențiale pentru asigurarea unei guvernări participative și eficiente în domeniul politicilor de tineret. Aceste structuri, care includ comisii mixte și alte forme de parteneriat între tineri și autoritățile publice, permit o coordonare mai bună a monitorizării politicilor de tineret, asigurând că vocea tinerilor este auzită și că politicile sunt ajustate în funcție de nevoile reale ale acestora.

Rolul în monitorizare

- **Supravegherea continuă:** Comisiile mixte sunt responsabile pentru monitorizarea continuă a politicilor de tineret, având un rol activ în colectarea și analiza datelor. Ele urmăresc îndeaproape progresul politicilor și identifică rapid eventualele probleme sau devieri de la obiectivele stabilite.
- **Feedback direct de la tineri:** Unul dintre avantajele majore ale comisiilor mixte este că

oferă tinerilor un canal direct prin care pot influența procesul de monitorizare. Tinerii pot aduce în discuție problemele cu care se confruntă și pot sugera soluții practice, care sunt apoi integrate în procesul decizional.

- Consiliile locale tinerilor pot avea mai multe funcții de monitorizare și evaluare, printre care:
- Funcție consultativă: Consiliile Locale ale Tinerilor, care funcționează la nivel local, au un rol consultativ în monitorizarea politicilor de tineret. Acestea oferă recomandări autorităților publice pe baza analizei situației tineretului și a impactului politicilor implementate.
- Coordonarea cu alte structuri: Consiliile de tineret colaborează cu structurile de co-management, contribuind la o monitorizare integrată și coerentă. Prin implicarea în procesele de monitorizare, aceste consilii asigură că politicile sunt ajustate în mod constant pentru a răspunde nevoilor emergente ale tinerilor.

Grupurile de lucru intersectoriale

Grupurile de lucru intersectoriale sunt formate pentru a coordona monitorizarea politicilor de tineret care implică mai multe sectoare, cum ar fi educația, sănătatea, ocuparea forței de muncă și incluziunea socială. Aceste grupuri asigură că politicile din diverse domenii sunt monitorizate în mod integrat, evitându-se astfel fragmentarea sau dublarea eforturilor.

Grupurile de lucru intersectoriale contribuie la colectarea și consolidarea datelor din diferite sectoare, facilitând o raportare integrată și comprehensivă. Aceasta permite autorităților să aibă o viziune de ansamblu asupra impactului politicilor de tineret și să ia decizii bine fundamentate.

Beneficiile structurii de co-management în monitorizarea politicilor de tineret include:

- Creșterea implicării tinerilor: Structurile de co-management permit o implicare activă a tinerilor în procesul de monitorizare, ceea ce contribuie la creșterea responsabilității și la îmbunătățirea calității politicilor de tineret. Tinerii nu sunt doar beneficiari ai politicilor, ci și parteneri activi în evaluarea și ajustarea acestora.
- Dezvoltarea de soluții adaptate: Prin colaborarea strânsă dintre tineri și autorități, structurile de co-management facilitează dezvoltarea de soluții care sunt adaptate nevoilor reale ale tinerilor. Aceste soluții sunt mai bine fundamentate și au șanse mai mari de succes.
- Reducerea duplicării eforturilor: Structurile de co-management contribuie la reducerea duplicării eforturilor prin coordonarea activităților de monitorizare între diferitele structuri implicate. Acest lucru asigură o utilizare mai eficientă a resurselor și o monitorizare mai coerentă a politicilor de tineret.
- Îmbunătățirea transparenței și responsabilității: Prin includerea tinerilor și a altor părți interesate în structurile de co-management, procesul de monitorizare devine mai transparent, iar autoritățile publice devin mai responsabile în fața celor pe care îi servesc.

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați instrumentele de evaluare a situației tinerilor la nivel local și sectorial.
 2. Identificați sursele de date privind situația tinerilor la nivel local și național.
 3. Evidențiați etapele de integrare a perspectivei tinerilor în politicile publice.
 4. Analizați relevanța unei politici de tineret din perspectiva tinerilor.
-

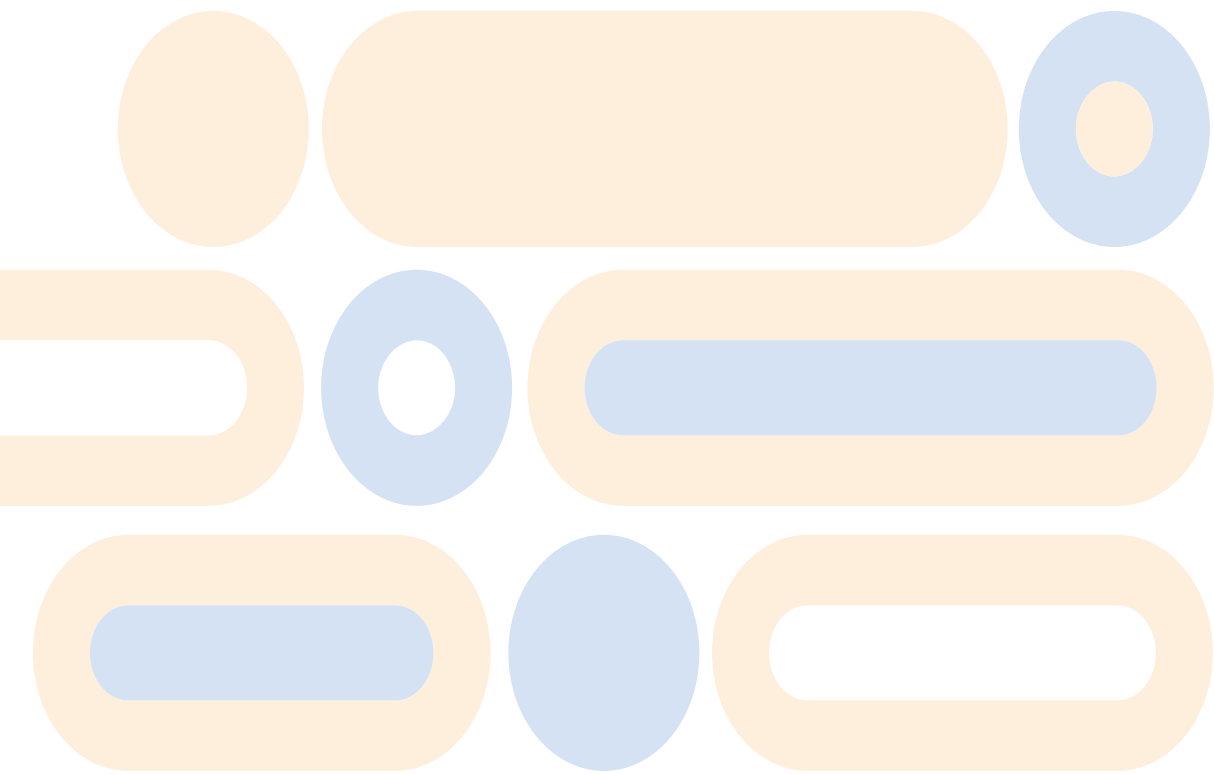
Sarcini de lucru individual:

1. Analizați situația tinerilor dintr-o regiune a Republicii Moldova sub aspect comparativ cu cea a populației generale.
 2. Analizați o strategie locală/raională de dezvoltare din perspectiva tinerilor. Formulați obiective, activități și indicatori specifici tinerilor.
-

Bibliografie selectivă:

1. Lonean I., Braziene R., Taru M. Evaluarea Politicilor de Tineret. Disponibil: <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261953/YP-Evaluation-Review-WEB.pdf/3c20fa95-54b8-bcdd-c57e-b12df07840f7?t=1612348488000>
 2. Șerban A.M., Barber T. Perspective Privind Guvernanța Politicilor de Tineret
 3. Williamson H., Fras M., Lavchyan Z. ESTE TIMPUL! Un manual de referință pentru politica de tineret dintr-o perspectivă europeană.
 4. Score Cardul Regional de Tineret. Disponibil: https://probono.md/publicatii-2/#dearflip-df_5932/1/
 5. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” . Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro
 6. Strategia ONU pentru Tineret „Tineret 2030”. Disponibil: <https://www.unyouth2030.com/>
 7. Strategia Sectorului de Tineret 2030 a Consiliului Europei. Disponibil: <https://www.coe.int/en/web/youth/youth-strategy-2030>
-

**MODULUL IV.
GUVERNANȚA DATELOR ȘI
INSTRUMENTE DE INTELIGENȚĂ
ARTIFICIALĂ PENTRU
EFICIENTIZAREA PROCESELOR
INSTITUȚIONALE**

11. INIȚIERE ÎN GUVERNANȚA DATELOR

Conținuturi:

- 11.1. Definierea guvernancei datelor și importanța datelor în administrația publică locală/centrală, precum și a ecosistemei datelor în ansamblu
- 11.2. Pilonii cheie a cadrului privind guvernancea datelor în sectorul public
- 11.3. Cadrul normativ european și național privind guvernancea datelor
- 11.4. Rolul datelor în îmbunătățirea serviciilor publice, precum și a transparenței și responsabilizării guvernării

Obiective de referință:

- să definească elementele cheie ale cadrului privind guvernancea datelor în sectorul public;
- să determine maturitatea cadrului de guvernancea a datelor în cadrul instituției publice;
- să propună soluții de îmbunătățire a cadrului instituțional privind guvernancea datelor (managementul datelor, vizualizarea datelor, securitatea datelor, aspecte ce țin de date cu caracter personal, sau date guvernamentale deschise, etc.).

Competențe:

- utilizarea datelor demografice în dezvoltarea proiectelor de accesare a fondurilor europene în vederea asigurării bunăstării populației;
- aplicarea principiilor și elementelor-cheie ale cadrului de guvernancea a datelor pentru a asigura calitatea, securitatea și accesibilitatea acestora la toate etapele procesului de elaborare și implementare a politicilor publice.

Termeni-cheie: *guvernancea datelor, date deschise, regulament general privind protecția datelor (GDPR)*

11.1. Definirea guvernancei datelor și importanța datelor în administrația publică locală/centrală, precum și a ecosistemei datelor în ansamblu

Întrebare pentru evocare: Cum ați defini „guvernarea datelor”?

Sarcină de lucru individual: Completarea tabelului

Gândiți-vă la termenul „guvernare”: Notați toate asocierile care vă vin în minte când auziți acest cuvânt.

Gândiți-vă la termenul „date”: Notați toate asocierile care vă vin în minte când auziți acest cuvânt.

Sarcină de lucru în perechi: Completare în perechi a tabelului:

Discutați cu colegul/colega asocierile pe care le-ați notat în fiecare rubrică.

Notați asocierile noi pe care le-ați aflat în cadrul discuției.

Completați-vă lista inițială de asocieri cu idei noi.

Având notițe în ambele rubrici ale tabelului, încercați să creați cât mai multe îmbinări de cuvinte. Notați-le aici sau în caietul de notițe:

Folosind îmbinările de cuvinte create, elaborați propria definiție a termenului „guvernarea datelor”:

Sarcină de lucru în perechi: Completare în perechi a tabelului:

Discutați cu colegul/colega asocierile pe care le-ați notat în fiecare rubrică.

Notați asocierile noi pe care le-ați aflat în cadrul discuției.

Completați-vă lista inițială de asocieri cu idei noi.

Având notițe în ambele rubrici ale tabelului, încercați să creați cât mai multe îmbinări de cuvinte. Notați-le aici sau în caietul de notițe:

Folosind îmbinările de cuvinte create, elaborați propria definiție a termenului „guvernarea datelor”:

În prezent, nu există o singură definiție universală a „guvernancei datelor”. Totuși, mai multe organizații oferă definiții care accentuează diferite aspecte ale acestui concept.

Guvernarea Datelor (OECD):²⁰⁰ Se referă la diverse aranjamente tehnice, politice, de reglementare sau instituționale, care afectează modul în care sunt gestionate datele pe parcursul ciclului lor de viață (de la crearea până la ștergerea lor). Aceste aranjamente se aplică atât în interiorul organizațiilor, cât și la nivel național.

Guvernarea datelor bine concepută, conform **Băncii Mondiale**²⁰¹, este un cadru care ajută la alinierea valorilor și obiectivelor unei organizații, astfel încât să se poată colabora eficient

200 A se vedea: OECD - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

201 A se vedea: OECD, “Informing the Global Data Future: Benchmarking Data Governance Frameworks,” Data & Policy (2023), Cambridge University Press, <https://www.cambridge.org/core/journals/data-and-policy/article/informing-the-global-data-future-benchmarking-data-governance-frameworks/23C5B7F8C65F21602DD5175DDE49E3BF>

intre diferite părți interesate, bazându-se pe încredere și promovarea utilizării datelor.

Guvernanța Datelor (Davies, 2022): Implică reguli, procese și comportamente legate de colectarea, gestionarea, analiza, utilizarea și ștergerea datelor, fie ele personale sau nepersonale. Guvernanța eficientă ar trebui să maximizeze beneficiile și să minimizeze riscurile la fiecare etapă a ciclului de viață al datelor.²⁰²

Guvernanța datelor de către **IBM**²⁰³ promovează disponibilitatea, calitatea și securitatea datelor prin intermediul politicilor și standardelor, care stabilesc proprietarii datelor, măsurile de securitate și utilizarea acestora.²⁰⁴

Guvernanța datelor definită de **Microsoft**²⁰⁵ include procese, politici, roluri, metrice și standarde care asigură utilizarea eficientă și sigură a informațiilor. Acest cadru ajută, de asemenea, la gestionarea datelor pe tot parcursul ciclului lor de viață, asigurând securitatea, confidențialitatea și acuratețea acestora.²⁰⁶

Guvernanța datelor este definită și de DAMA International²⁰⁷ drept „exercitarea autorității și controlului asupra gestionării activelor de date”, implicând definirea și monitorizarea strategiilor, politicilor și standardelor legate de date. Aceasta asigură utilizarea eficientă și sigură a datelor în cadrul unei organizații, contribuind la eficiența operațională și valoarea strategică.²⁰⁸

Chiar dacă nu există o definiție unică a guvernanței datelor, există elemente comune în acest șir al definițiilor disponibile și anume, guvernanța datelor ține de:

- Un cadru sau un set de procese pentru gestionarea datelor pe tot parcursul ciclului lor de viață.
- Reguli, politici și standarde care asigură utilizarea eficientă și sigură a datelor.
- Colaborarea între mai multe părți interesate pentru o guvernanță eficientă.
- Maximizarea beneficiilor utilizării datelor, reducând riscurile și posibilele prejudicii.

Deoarece nu există o abordare unică pentru toate organizațiile, este important ca guvernele și instituțiile publice atât de nivel central cât și local să își adapteze cadrele de guver-

202 A se vedea: Davies T. Data Governance and the Datasphere: Literature Review 2022 (2022), <https://www.the-datasphere.org/wp-content/uploads/2022/11/Data-governance-and-the-Datasphere-Literature-Review-2022.-Tim-Davies.pdf>

203 A se vedea: IBM (International Business Machines Corporation) este o companie multinațională de tehnologie și consultanță, cu sediul central în Armonk, New York, SUA. Fondată în 1911, IBM este una dintre cele mai mari și mai vechi companii de tehnologie din lume. De-a lungul decadelor, IBM a fost un pionier în diverse domenii ale tehnologiei, inclusiv hardware, software, cloud computing și inteligență artificială.

204 A se vedea: IBM, “Data Governance,” IBM Topics, accessed August 20, 2024, <https://www.ibm.com/topics/data-governance>

205 A se vedea: Microsoft este una dintre cele mai mari și mai influente companii de tehnologie din lume, cunoscută în principal pentru dezvoltarea sistemului de operare Windows și a Office. Fondată în 1975 de Bill Gates și Paul Allen, Microsoft a devenit un jucător esențial în industria software-ului și tehnologiei informaționale.

206 A se vedea: Microsoft, “What Is Data Governance?” Microsoft Azure, accessed August 20, 2024, <https://azure.microsoft.com/en-us/resources/cloud-computing-dictionary/what-is-a-data-governance#:~:text=The%20definition%20of%20data%20governance,and%20efficient%20use%20of%20information>

207 A se vedea: DAMA International este o asociație globală non-profit, independentă de furnizori, formată din profesioniști tehnici și de afaceri, dedicată promovării conceptelor și practicilor de management al informațiilor și datelor.

208 A se vedea: DAMA International, “DAMA DMBOK Images,” DAMA, <https://www.dama.org/cpages/dmbok-images>

nanță a datelor în funcție de nevoile și prioritățile specifice. Evaluările periodice ale maturității guvernantei datelor pot ajuta la identificarea punctelor forte și a aspectelor care necesită îmbunătățiri.

Sarcină de lucru individual: Revizuiți propria definiție privind „guvernanța datelor” pe care ați generat-o la început, și identificați aspecte comune cu definițiile prezentate. Ce aspecte sunt comune? Ce diferă? Care sunt elementele noi pe care le oferă definițiile prezentate?

Factorii care „dictează” necesitatea pentru un cadru de guvernanză a datelor în sectorul public

Astăzi, necesitatea unui cadru solid de guvernanză a datelor în sectorul public este determinată de mai mulți factori critici:

Tab.11.1. Factori critici care determină nevoia pentru guvernanză a datelor

Factori critici	Impact și implicații
Conformitate cu reglementările și cerințele legale	Nevoia de a respecta legile și reglementările existente și emergente privind protecția datelor, cum ar fi GDPR în Uniunea Europeană, de a asigura conformitatea legală și protejarea datelor cetățenilor.
Amenințări cibernetice	Amenințările cibernetice și incidente privind securitatea datelor, solicită cadre solide de guvernanză a datelor pentru a îmbunătăți securitatea datelor, a proteja informațiile sensibile și a construi încrederea publicului.
Progresul tehnologic	Inteligența artificială (AI), tehnologia cloud și big data necesită actualizarea cadrelor de guvernanză a datelor pentru a gestiona în mod eficient noile tipuri de date și utilizarea acestora.
Îmbunătățirea serviciilor publice	Îmbunătățirea eficienței, accesibilității și calității serviciilor publice prin luarea deciziilor bazate pe date și transformarea digitală.
Valoarea economică și socială a datelor	Potențialul datelor de a stimula creșterea economică, inovația și de a aborda provocările sociale necesită cadre care să promoveze partajarea datelor, accesul la date deschise și utilizarea etică a datelor.
Cooperare internațională și standarde	Participarea la acorduri internaționale și necesitatea de a respecta standardele globale de management al datelor, facilitarea fluxurilor de date transfrontaliere și cooperarea internațională.

Odată cu adoptarea legilor și reglementărilor privind protecția datelor, cum ar fi Regulamentul general privind protecția datelor (RGPD) al UE (GDPR)²⁰⁹, există o nevoie stringentă de a asigura conformitatea legală și de a proteja datele cetățenilor. De asemenea, Raportul Băncii Mondiale din 2021 „Date pentru o viață mai bună”²¹⁰ afirmă că „Implementarea unor

209 A se vedea: Regulamentul General privind Protecția Datelor, European Union, General Data Protection Regulation (GDPR), <https://gdpr-info.eu/>.

210 A se vedea: World Development Report 2021 - World Bank, World Development Report 2021: Data for Better Lives (Washington, DC: World Bank, 2021), <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021>

reglementări solide de protecție a datelor și a vieții private este o prioritate cheie în crearea unui sistem național integrat de date. Aceste reglementări ar trebui susținute de o monitorizare independentă a conformității, o funcție pe care o poate îndeplini o autoritate de protecție a datelor.”

Amenințări cibernetice: Creșterea numărului de amenințări cibernetice și incidente privind securitatea datelor solicită cadre solide de guvernare a datelor care să îmbunătățească securitatea datelor, să protejeze informațiile sensibile și să promoveze încrederea publicului. Tendințele globale în securitatea cibernetică din 2023 au fost influențate de munca la distanță, progrese de ordin tehnologic și tactici noi aplicate de către infractorii cibernetici. Cel mai răsunător caz în 2023 a constituit incidentul al T-mobile²¹¹. La nivel global, cheltuielile pentru securitatea cibernetică au ajuns la aproximativ 71,1 miliarde de dolari în 2022, dublându-se în

Pe 5 ianuarie, T-Mobile a suferit un atac de securitate care a expus informațiile personale a 37 de milioane de conturi. Informații precum numerele de telefon, datele de naștere, adresele de facturare, adresele de email și înregistrările conturilor au fost compromise în urma breșei, deși nu au fost dezvăluite informații financiare. Acest incident reamintește despre importanța măsurilor necesare pentru protejarea datelor fie a clienților sau cetățenilor, prin efectuarea testelor permanente de securitate.

cinci ani. Cu toate acestea, în 2023, s-a înregistrat un deficit de peste 600.000 de profesioniști calificați în securitate cibernetică. Doar aproximativ 30% din populația globală este protejată de legi privind confidențialitatea consumatorilor similare cu GDPR.

Progresul tehnologic: Progresele ce țin de inteligența artificială (AI) necesită adoptarea unor cadre solide de guvernare a datelor. Conform OECD²¹², tehnologiile digitale precum AI folosesc date pentru a antrena modele care fac predicții și iau decizii. Acest lucru permite obținerea unor perspective valoroase din seturi de date care altfel ar putea rămâne nevalorificate. Odată cu aceste progrese tehnologice, au crescut atât oportunitățile, cât și riscurile asociate cu procesul de colectare a datelor.

Îmbunătățirea serviciilor publice: Guvernanța datelor contribuie semnificativ la creșterea eficienței, accesibilității și calității serviciilor publice. Prin facilitarea luării deciziilor bazate pe date și a transformării digitale, serviciile publice pot fi livrate mai eficient și pot răspunde mai bine nevoilor cetățenilor. Un studiu din 2022 privind efectul accesibilității datelor a concluzionat că, în ultimii ani, conceptul de transparență guvernamentală a evoluat de la simpla publicare a informațiilor către eliberarea activă a datelor brute, care le permite cetățenilor să monitorizeze performanțele instituțiilor publice.²¹³

211 A se vedea: AgileBlue, “Top January 2023 Cyber Attacks,” <https://agileblue.com/top-january-2023-cyber-attacks/#:~:text=T%2DMobile%20Breach%20Results%20in%2037%20Million%20Customer%20Data%20Stolen&text=The%20attack%20was%20conducted%20via,no%20financial%20information%20was%20revealed>.

212 A se vedea: OECD, “Data Governance,” <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/data-governance.html>.

213 A se vedea: Robert D. Behn, “What All Mayors Would Like to Know About Baltimore’s CitiStat Performance Strategy,” *Public Administration Review* 64, no. 4 (2003): 410-424, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/puar.13603>.

Valoarea economică și socială a datelor: Datele au potențialul de a stimula creșterea economică, inovația și de a aborda provocările sociale. Cadrele care promovează partajarea datelor, datele deschise și utilizarea etică a datelor sunt esențiale pentru valorificarea acestui potențial în beneficiul general. Dintr-o perspectivă economică, datele susțin transformarea digitală și au devenit o sursă importantă de valoare, inclusiv pentru luarea deciziilor și producere (OECD, 2019). Datele sunt un activ din ce în ce mai valoros pentru companii, guverne, indivizi și societate în ansamblu. Disponibilitatea datelor a dus la apariția unor produse, servicii și modele de afaceri noi sau la produse și servicii îmbunătățite semnificativ, precum și la creșterea productivității.²¹⁴

Cooperare internațională și standarde: Guvernanța datelor joacă un rol esențial în facilitarea cooperării internaționale și asigurarea respectării standardelor globale de management al datelor. Într-o lume interconectată, fluxurile de date transfrontaliere și colaborarea între state depind de standarde și practici comune de guvernanță. Raportul Băncii Mondiale WDR2021²¹⁵ subliniază importanța unei cooperări internaționale mai strânse în multiple domenii pentru a rezolva multe dintre problemele fundamentale ale noului contract social privind datele. Acest lucru este esențial, deoarece provocările emergente ale guvernancei datelor nu pot fi pe deplin soluționate la nivel național și ar putea fi abordate mai eficient și echitabil prin cooperare internațională.

Exemple de intervenții privind guvernanța datelor

Astăzi, contextul privind guvernanța a datelor se caracterizează prin diversitate și adaptabilitate. Nu există o soluție universală pentru toate situațiile, însă există diverse practici adaptate în ultimii ani în sectorul public, la diferite nivele: cuprinzând inițiative la nivel central, local/ municipal, la nivel de sector sau la nivel instituțional.

- **La nivelul întregului guvern (whole-of-government):** Presupune o abordare centralizată a guvernancei datelor prin stabilirea unor standarde și practici de date unificate și implementarea unor platforme guvernamentale pentru analiza și managementul datelor, prin efort concertat pentru a îmbunătăți procesul de luare a deciziilor și pentru a optimiza furnizarea serviciilor publice în toate sectoarele. De exemplu, Guvernul Singapore utilizează o abordare integrată și centralizată pentru analiza datelor, aplicată la nivelul întregului guvern. În acest context, „*whole-of-government*” înseamnă că toate departamentele și agențiile guvernamentale din Singapore colaborează și utilizează aceleași platforme și practici pentru colectarea, analiza și utilizarea datelor.
- **La nivel local/municipal:** Guvernanța datelor este ajustată pentru a răspunde nevoilor și contextului specific al fiecărei localități. Aceasta se concentrează pe dezvoltarea

214 A se vedea: OECD, Digital Economy Outlook 2021 (Paris: OECD Publishing, 2021), <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f46b3691-en.pdf?expires=1718979980&id=id&accname=guest&checksum=C342256952B7DF210DDCD-9877F8838EF>.

215 A se vedea: World Bank, “International Cooperation Can Address Data Governance Challenges,” in World Development Report 2021: Data for Better Lives, accessed August 20, 2024, <https://wdr2021.worldbank.org/spotlights/international-cooperation-can-address-data-governance-challenges/>.

orașelor și satelor inteligente (Smart Cities), integrând practici de guvernare a datelor care consolidează inițiativele locale de prestări servicii. Scopul este de a furniza servicii publice mai eficiente, mai receptive și mai adaptate la caracteristicile unice ale populației locale. De exemplu, Strategia de excelență în date a orașului Viena își propune să includă toate măsurile necesare pentru a asigura furnizarea rapidă a unor date de înaltă calitate și fiabilitate, transformând orașul într-o „Capitală de Excelență în Date”.²¹⁶

- **La nivel sectorial:** Anumite sectoare care necesită cunoștințe specializate sau trebuie să respecte reglementări stricte, cum ar fi domeniul sănătății, sectorul bancar, domeniul educațional, altele, adoptă frecvent modele sectoriale pentru guvernarea datelor. De exemplu, Ministerul Educației din Malaiezia a implementat un model de guvernare a datelor adaptat specific nevoilor sectorului educațional, menit să ghideze ministerul în gestionarea eficientă a datelor educaționale. Astfel, aceste modele sunt concepute pentru a răspunde caracteristicilor unice de confidențialitate, securitate și etică din fiecare sector, asigurând astfel că reglementările și cerințele specifice sunt respectate cu precizie și atenție.
- **La nivel instituțional:** În cadrul instituțiilor, guvernarea datelor se concentrează pe aspectele interne. Exemplul Noii Zeelande este interesant în ceea ce privește sectorul public:²¹⁷ Stats NZ²¹⁸ a lucrat împreună cu guvernul pentru a concepe un nou Cadru Operațional de Guvernare a Datelor (COGD). Stats NZ sprijină agențiile publice să își dezvolte capacitățile și să îmbunătățească responsabilitatea pentru date, menținând în același timp ritmul rapid al modului în care datele influențează modul de funcționare al guvernului. Astfel, agențiile elaborează și implementează politici specifice pentru a valorifica la maximum datele pe care le dețin. În acest context, datele sunt considerate extrem de valoroase, la fel ca orice alt activ esențial pentru succesul instituției, cum ar fi resursele umane sau infrastructura.

Notă: Această abordare de guvernare a datelor la nivel instituțional implică adesea reglementări detaliate privind gestionarea datelor în cadrul instituției pentru a îmbunătăți operațiunile interne și a valorifica datele pentru a atinge obiectivele și strategiile organizaționale. Unele organizații investesc în îmbunătățirea alfabetizării în domeniul datelor, astfel încât angajații lor să poată înțelege, interpreta și utiliza datele eficient și responsabil, așa cum face Airbnb cu inițiativa sa educațională pe intern.²¹⁹

În concluzie, aceste exemple de diverse tipuri de intervenții privind guvernarea datelor asigură ca datele să fie gestionate eficient și etic de la cel mai înalt nivel în guvern până

216 A se vedea: OECD, OECD Digital Economy Papers: No. 301 – The Role of Data for Digital Transformation (Paris: OECD Publishing, 2021), https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e57ce301-en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/e57ce301-en&csp_=a0066c230595e581609efe5ae0dff019&itemIGO=oecd&itemContentType=book

217 A se vedea: New Zealand Government, “Fact Sheet: Open Data Governance,” <https://data.govt.nz/docs/fact-sheet-odg/>

218 A se vedea: Stats NZ, “Homepage,” <https://www.stats.govt.nz/>.

219 A se vedea: Atlan, “Data Governance Examples: 4 Top Companies Doing It Right,” <https://atlan.com/data-governance-examples/>.

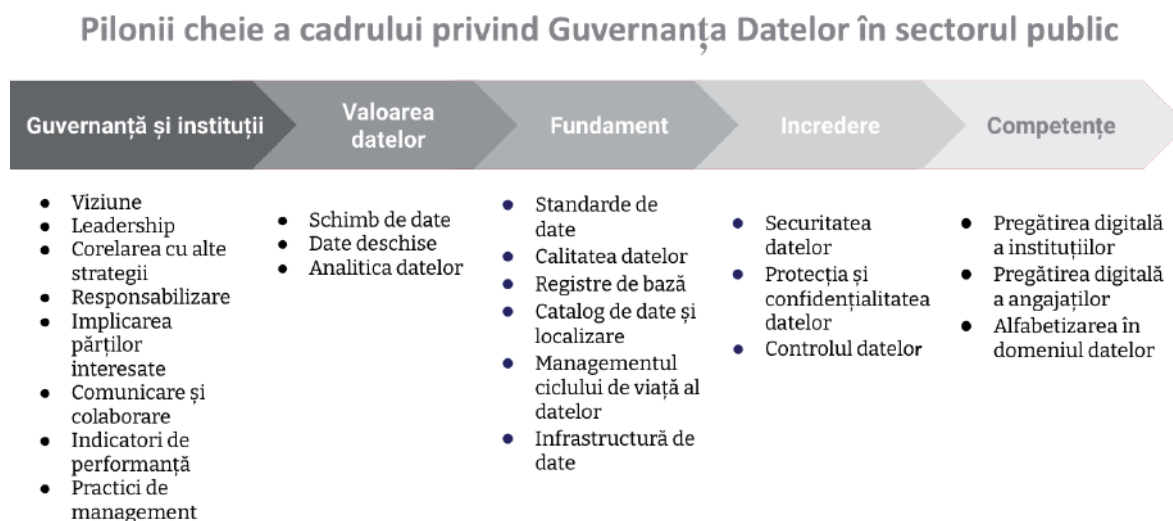
la municipii și sectoare individuale, recunoscând complexitatea și multiplele utilizări ale datelor ca resursă pentru binele public, creșterea economică și dezvoltarea socială.

11.2. Pilonii cheie a cadrului privind guvernarea datelor în sectorul public

În prezent, nu există un cadru universal adoptat și agreat de toți actorii cheie în ceea ce privește guvernarea datelor, similar cu lipsa unui consens asupra definițiilor exacte ale „guvernării datelor”. Totuși, există anumiți piloni și componente esențiale care trebuie luate în considerare.

Astfel, cadrul de guvernare a datelor funcționează optim atunci când acești piloni de bază sunt bine echilibrați—fiecare componentă este crucială și necesită o atenție corespunzătoare pentru a crea un sistem armonios și eficient. Cadrul propus se bazează pe piloni fundamentali—guvernare și instituții, valoarea datelor, fundament, încredere și competențe—fiecare având subcomponente critice care formează un ecosistem al guvernării datelor în sectorul public. Acest cadru a fost dezvoltat pe baza mai multor documente și cadre conceptuale: recomandările Raportului Băncii Mondiale WDR21²²⁰, metodologia Global Data Barometer,²²¹ recomandărilor OECD și altor surse relevante. Acest cadru poate fi ajustat și adaptat pentru a răspunde nevoilor sau cerințelor specifice atât în scop de planificare, precum și în scop de evaluare a maturității cadrului fie la nivel de instituție, fie la nivel de sector.

Fig. 11.1. Pilonii cheie ai cadrului privind Guvernarea Datelor în sectorul public

Guvernare și instituții: Acest pilon este esențial pentru un cadru eficient de guvernare a datelor. El impune reguli, politici și proceduri bine definite pentru a asigura gestionarea, partajarea și protejarea datelor într-un mod deschis și transparent. Structurile de guvernare sunt responsabile de stabilirea acestor norme, asigurând implementarea lor corectă și

²²⁰ A se vedea: World Bank, World Development Report 2021: Data for Better Lives (Washington, DC: World Bank, 2021), <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021>.

²²¹ A se vedea: Global Data Barometer, “Research Methodology,” <https://globaldatabarometer.org/research/methodology/>

monitorizarea constantă. Totuși, aceste structuri trebuie să fie suficient de flexibile pentru a se adapta la peisajul de date în continuă schimbare și la avansul tehnologic, asigurând că procesele de guvernare nu împiedică inovația.

Exemple de acțiuni strategice posibile pentru dezvoltarea acestui pilon:

- Stabilirea unui consiliu național pentru guvernarea datelor: Rolurile cheie ale acestui consiliu sunt de a lua decizii strategice legate de guvernarea datelor și de a asigura implementarea politicilor și practicilor de guvernare a datelor. În Moldova, la începutul lunii iulie 2024 a fost lansat un sub-comitet cu privire la Inteligența Artificială și Guvernarea Datelor.
- Definirea unui cadru de guvernare a datelor: Aceasta implică stabilirea unei viziuni clare și a unui set bine definit de obiective și scopuri pe termen lung, identificarea părților interesate cheie, definirea rolurilor și responsabilităților și configurarea structurilor și proceselor de guvernare pentru a atinge aceste obiective.
- Numirea unui Ofițer pentru Guvernarea Datelor: care ar fi responsabil pentru definirea priorităților, asigurarea finanțării, stabilirea politicilor, procedurilor și standardelor legate de inițiativele de guvernare a datelor. Ofițerul pentru GD joacă un rol esențial în promovarea unei culturi a deciziilor bazate pe date în sectorul public.
- Stabilirea unor linii clare de comunicare și colaborare între instituțiile publice: Comunicarea trebuie să fie prioritizată ca funcție critică, alocându-se resurse financiare și de personal adecvate pentru a sprijini implementarea acesteia. Evaluarea și îmbunătățirea continuă a eficacității eforturilor de comunicare utilizând metrici precum acoperirea, implicarea și impactul vor permite instituțiilor publice să își îmbunătățească strategiile de comunicare privind guvernarea datelor.
- Dezvoltarea și implementarea unui Scorecard (Fișă de punctaj) pentru monitorizarea progresului: acesta poate fi un instrument intern, online, de raportare care permite atât vizualizarea, cât și înțelegerea modului în care Guvernul și fiecare Minister, în special, progresează în realizarea obiectivelor agendei sale de guvernare a datelor în sectorul public. Scorecardul poate fi elaborat și la nivel de APL, ca instrument intern.

Pilonul Valoarea Datelor subliniază importanța beneficiilor pe care le pot aduce datele atunci când sunt utilizate corect. Acest pilon se concentrează pe valorificarea datelor ca o resursă strategică, esențială pentru luarea deciziilor bine informate și pentru întărirea managementului riscurilor și conformității cu reglementările. Obiectivul principal este de a maximiza potențialul datelor, reducând în același timp riscurile și costurile asociate gestionării acestora. Totuși, în acest proces, este important să se țină cont de considerente etice, asigurându-se că utilizarea maximă a datelor nu compromite drepturile individuale, ci contribuie și la binele comun.

Exemple de acțiuni strategice posibile pentru dezvoltarea acestui pilon:

- **Definirea politicilor de guvernare a datelor:** Aceasta implică stabilirea unor politici și cadre clare care să contureze principiile guvernării datelor, standardele pentru date

și protocoalele de partajare. Scopul este de a asigura că datele sunt colectate, gestionate și partajate într-un mod consistent și transparent.

- **Dezvoltarea unei culturi de partajare a datelor:** Acest lucru presupune colaborarea între agențiile guvernamentale și partenerii externi pentru a facilita schimbul eficient de date și informații.
- **Îmbunătățirea capacităților de analiză a datelor:** Aceasta include investiții în tehnologii avansate precum învățarea automată și inteligența artificială, pentru a extrage informații valoroase din date, care să informeze luarea deciziilor.
- **Promovarea și susținerea datelor deschise:** Aceasta se referă la încurajarea publicării datelor într-un format accesibil și utilizabil de către cetățeni, companii și cercetători, contribuind astfel la creșterea transparenței și responsabilității publice

Pilonul Fundament servește drept bază pentru practicile solide de gestionare a datelor și include elemente esențiale precum registrele fundamentale, cataloagele de date, infrastructura, managementul ciclului de viață al datelor, calitatea și standardele. O fundație solidă susține o abordare unificată a gestionării datelor, îmbunătățind consistența, accesibilitatea și organizarea, prevenind astfel fragmentarea și ineficiența. Acest pilon stabilește baza pentru practicile de gestionare a datelor. O abordare echilibrată aici înseamnă investiții în infrastructura solidă de date și în practicile de gestionare, fiind totodată suficient de agilă pentru a se adapta la noile tipuri și surse de date emergente.

Exemple de acțiuni strategice posibile pentru dezvoltarea acestui pilon:

- Consolidarea infrastructurii de date, care include hardware, software și rețele pentru a sprijini colectarea, stocarea, procesarea și analiza datelor.
- **Îmbunătățirea standardelor și definițiilor datelor** pentru a asigura consistența și interoperabilitatea datelor între diferite departamente, agenții și sisteme din sectorul public, în special pentru noile sisteme.
- Creșterea calității datelor prin includerea de politici, proceduri și controale pentru a măsura, monitoriza și îmbunătăți calitatea datelor în cadrul organizațiilor din sectorul public.
- **Îmbunătățirea managementului ciclului de viață al datelor** pentru a asigura că datele sunt gestionate și securizate corespunzător la fiecare etapă a ciclului lor de viață în fiecare instituție publică.
- Stabilirea cataloagelor de date la nivelul fiecărei instituții publice, care să ofere un inventar cuprinzător al activelor de date disponibile în cadrul instituțiilor publice.
- Crearea registrelor de bază pentru a asigura că datele sunt consistente, precise și accesibile tuturor părților interesate. Definirea procedurilor și reglementărilor pentru utilizarea registrelor de bază de către instituțiile publice, cu roluri clare pentru deținătorii și administratorii de date.

Pilonul Încredere reprezintă coloana vertebrală etică a guvernării datelor, preocupându-se de asigurarea confidențialității, securității și utilizării etice a datelor. Acest pilon este

esențial pentru cultivarea și menținerea încrederii între indivizi, instituții și societate, prin promovarea unor practici de gestionare a datelor care sunt responsabile, etice și transparente. Încrederea trebuie menținută în mod dinamic, nu doar stabilită inițial. Aceasta necesită un angajament continuu cu părțile interesate pentru a înțelege preocupările și așteptările lor în continuă schimbare.

Exemple de acțiuni strategice posibile pentru dezvoltarea acestui pilon:

- **Îmbunătățirea politicilor și procedurilor de securitate a datelor** pentru a asigura confidențialitatea, integritatea și disponibilitatea datelor. Acestea pot include criptarea datelor, controalele de acces și monitorizarea amenințărilor.
- Asigurarea conformității cu reglementările de protecție a datelor: garantarea respectării reglementărilor relevante de protecție a datelor, bazate pe reglementările existente, cum ar fi Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR).
- Consolidarea măsurilor de securitate cibernetică prin investiții în firewall-uri, sisteme de detectare și prevenire a intruziunilor, precum și audit-uri regulate de securitate, pentru a proteja împotriva atacurilor cibernetice și a breșelor de securitate a datelor.
- Programe de formare și sensibilizare privind confidențialitatea datelor pentru angajații din sectorul public, pentru a asigura că aceștia înțeleg importanța protecției și confidențialității datelor și pentru a promova o cultură a protecției datelor.
- Stabilirea unor controale eficiente ale datelor precum controalele de acces la date, politicile de stocare a datelor și procedurile de ștergere a acestora, pentru a asigura că datele sunt utilizate doar în scopul intenționat și sunt gestionate corespunzător pe parcursul întregului lor ciclu de viață.

Pilonul Competențe subliniază importanța competențelor digitale pentru o guvernare robustă a datelor. Pe măsură ce volumul de date crește în cadrul instituțiilor publice, este esențial ca angajații să dețină competențele digitale necesare pentru gestionarea și utilizarea acestor date. Aceasta implică nu doar cunoștințe tehnice și abilități în utilizarea datelor, ci și competențe soft, cum ar fi comunicarea eficientă și colaborarea, pentru a asigura utilizarea etică, sigură și conformă a datelor cu standardele relevante. Competențele digitale le oferă angajaților capacitatea de a gestiona datele adecvat. Echilibrarea acestui pilon înseamnă oferirea de formare pentru cele mai noi instrumente digitale, dar și încurajarea unui mediu în care competențele soft, cum ar fi gândirea critică și colaborarea, sunt promovate.

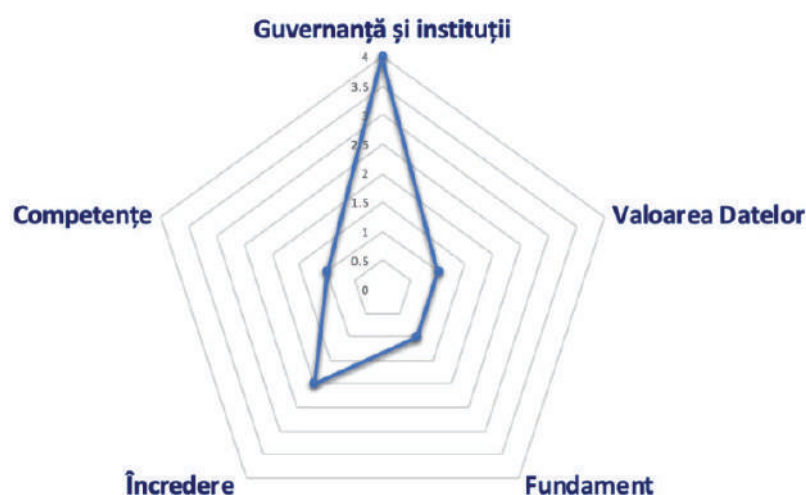
Exemple de acțiuni strategice posibile pentru dezvoltarea acestui pilon:

- Dezvoltarea programelor de formare pentru a îmbunătăți competențele digitale ale angajaților din sectorul public, inclusiv formare în utilizarea instrumentelor și platformelor digitale, precum și în securitate digitală.
- Oferirea de programe de formare pentru a îmbunătăți competențele de alfabetizare în domeniul datelor ale angajaților din sectorul public, inclusiv analiza, interpretarea și vizualizarea datelor.

- Elaborarea unui plan de acțiuni pentru a îmbunătăți pregătirea digitală instituțională, inclusiv dezvoltarea de politici digitale, proceduri și cadre de guvernare.
- Stabilirea parteneriatelor cu organizații din sectorul privat, mediul academic și alte părți interesate pentru a împărtăși bune practici, cunoștințe și resurse. Crearea Comunităților de Practiceni (CoP) pentru a facilita sprijinul reciproc și dezvoltarea carierei în domeniul guvernării datelor.

În concluzie, o abordare echilibrată a guvernării datelor este esențială pentru a asigura un ecosistem de date robust și eficient, în care toate componentele sunt bine dezvoltate și funcționează sinergic pentru a se sprijini reciproc. **Fig.11.2.** evidențiază un exemplu dezechilibrat al cadrului privind guvernarea datelor. Totuși, un astfel de grafic ajută la o vizualizare clară și simplă a domeniilor prioritare pentru intervenție, contribuind la echilibrarea ecosistemului de date într-un interval de timp rezonabil.

Fig.11.2. Exemplu de cadru dezechilibrat al guvernării datelor

Sarcină de lucru individual:

Individual, timp de 10 minute, răspundeți la întrebările din **Anexa „Diagnostic rapid al maturității cadrului de guvernare al datelor la nivel local”** în care răspunsurile sunt date pe o scală de la 0 la 4, unde 0 reprezintă un stadiu practic inexistent, iar 4 indică un nivel avansat/matur.

Sarcină de lucru în grup:

Discuții în grup: În cadrul discuțiilor, împărtășiți rezultatele obținute în urma completării chestionarului. Discutați - Ce funcționează bine în primăria dvs în ceea ce privește guvernarea datelor? Care sunt principalele dificultăți? Ce acțiuni ar putea fi implementate pentru a îmbunătăți situația? De ce este nevoie pentru a îmbunătăți situația?

Prezentări în plen: Fiecare grup, va împărtăși succint una din ideile discutate și concluziile cheie.

11.3. Cadrul normativ european și național privind guvernarea datelor

Cadrul național de politici privind datele

Document de politică publică	Detalii
Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru 2022-2030 ²²²	<p>În strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru 2022-2030, datele sunt esențiale și integrate în mai multe dimensiuni:</p> <ul style="list-style-type: none">- Fundamente digitale: Datele sunt un pilon de bază pentru infrastructura digitală, susținând interoperabilitatea, identitatea digitală și accesul la servicii.- Reglementare: Protecția datelor este un element central în cadrul reglementărilor, asigurând conformitatea cu standardele internaționale și securitatea cibernetică.- Oportunități sectoriale: Datele sunt cruciale pentru inovare și îmbunătățirea serviciilor în sectoare precum sănătatea, educația, și finanțele digitale.- Incluziune digitală: Accesul la date și adoptarea lor sunt factori cheie pentru o transformare digitală care să fie accesibilă întregii societăți.
Proiectul de lege privind protecția datelor cu caracter personal ²²³ va intra în vigoare după 24 de luni de la data publicării în Monitorul Oficial.	<p>Proiectul de lege privind protecția datelor cu caracter personal a fost votat în a doua lectură la data de 25 iulie 2024, fiind armonizat cu legislația Uniunii Europene. Documentul transpune Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). Proiectul de lege a fost elaborat în contextul executării art. 13 alin. (1) din Acordul de Asociere, conform căruia Republica Moldova s-a angajat să asigure un nivel înalt de protecție a datelor cu caracter personal, în conformitate cu instrumentele internaționale ale Uniunii Europene și ale Consiliului Europei.</p> <p>Documentul conține prevederi care se referă la drepturile persoanei vizate, operatorul și persoana împuternicită de operator, transferurile de date cu caracter personal către alte state sau către organizațiile internaționale, cazurile specifice de prelucrare a datelor cu caracter personal, remediile legale, răspunderea și sancțiunile aplicate pentru nerespectarea cadrului legal.</p>
Legea nr. 182/2008 ²²⁴ cu privire la aprobarea Regulamentului Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal.	Această lege reglementează organizarea și funcționarea Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal (CNPDCP), și este la moment în proces de revizuire.

222 A se vedea: Guvernul Republicii Moldova, *Strategia de Transformare Digitală 2023-2030*, https://www.egov.md/sites/default/files/document/attachments/strategia_de_transformare_digitala_2023-2030.pdf.

223 A se vedea: Parlamentul Republicii Moldova, „Proiect de Act Normativ,” <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6965/language/ro-RO/Default.aspx>.

224 A se vedea: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94529&lang=ro

<p>Legea nr. 305/2012²²⁵ cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public</p>	<p>Această lege reglementează reutilizarea informațiilor din sectorul public, promovând accesul la date deschise. Legea stipulează că datele deținute de instituțiile publice trebuie să fie disponibile publicului în mod deschis, în formate reutilizabile și cu un acces cât mai puțin restrictiv.</p>
<p>Concepția privind principiile datelor guvernamentale deschise, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.700/2014</p>	<p>Prezenta Concepție are ca obiective principale publicarea datelor guvernamentale în formate deschise și accesibile, uniformizarea cerințelor pentru structura acestor date, sporirea transparenței guvernului și responsabilizarea funcționarilor publici. De asemenea, urmărește facilitarea accesului cetățenilor la informații valoroase, eliminarea barierelor legale pentru publicarea datelor și reducerea timpului și costurilor asociate răspunsurilor la petiții prin publicarea datelor structurate online.</p> <p>Concepția stabilește următoarele principii cheie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Deschidere a datelor în mod implicit și proactiv; - Protecție a securității datelor cu caracter sensibil; - Deschidere a datelor primare; - Publicare a datelor online; - Publicare a datelor la timp; - Publicare a datelor în formate deschise și procesabile automat (de ex. JSON, CSV, XML, ODS, XLS, XLSX și formatele din domeniul datelor geospațiale); - Publicare a datelor angro; - Descriere a datelor; - Reutilizare a datelor; - Prioritizare spre publicare.
<p>Legea nr. 436-XVI/2006 privind administrația publică locală²²⁶</p>	<p>Deși legea nu definește direct datele sau schimbul de date, aceasta stabilește categoriile de participanți și clarifică rolurile și responsabilitățile APL-urilor, ceea ce implică nevoia de a accesa, gestiona și partaja date pentru îndeplinirea atribuțiilor lor.</p> <p>Notă: APL-urile au oportunitatea de a accesa date/informații, cu titlu gratuit, deținute în Registrele Informaționale de Stat (Registrul de stat al populației, Registrul de stat al unităților de drept, Registrul bunurilor imobile, Registrele informaționale deținute de Casa națională de asigurări sociale, Compania Națională de Asigurări în Medicină, ș. a.) și a le folosi în scopurile de serviciu, evitând în acest sens informația pe suport de hârtie.</p>

225 A se vedea: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22449&lang=ro

226 A se vedea: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17373&lang=ro

<p>Legea nr. 142/2018 cu privire la schimbul de date și interoperabilitate²²⁷</p>	<p>Scopul legii este de a facilita și eficientiza schimbul de date și interoperabilitatea în cadrul sectorului public, precum și între sectorul public și cel privat, în vederea creșterii calității serviciilor publice prestate, a creării noilor servicii publice electronice și asigurării securității informaționale. Legea menționează că prin schimbul de date se înțelege punere la dispoziție a datelor/informațiilor de către autoritățile publice/private și consum al datelor de către consumatori de date sau transmitere a datelor dintr-un sistem informațional către un alt sistem informațional</p>
<p>Hotărârea Guvernului nr. 211/2019 privind platforma de interoperabilitate (MConnect)²²⁸</p>	<p>Hotărârea prevede în pct. 45 că consumatorii de date care nu dețin sisteme informaționale capabile să consume date în regim automatizat prin platforma MConnect pot accesa datele respective utilizând serviciul MAccess. Conectarea acestor consumatori de date se realizează conform procedurii generale pentru conectarea consumatorilor de date, stabilite de prezentul Regulament, cu particularitățile stabilite în prezenta secțiune. Consumul de date prin intermediul serviciului MAccess se efectuează prin accesarea de către consumator a URL-ului https://maccess.gov.md, interfață web de acces la date, pusă la dispoziție de autoritatea competentă.</p>

Cadrul european de politici privind datele

Pe lângă Regulamentul General privind Protecția Datelor (GDPR), următoarele documente de politici cheie sunt importante pentru domeniul de guvernare a datelor și inteligența artificială la nivel de Uniune Europeană:

Strategia Europeană pentru Date (2020)²²⁹ a fost introdusă pentru a îmbunătăți guvernarea datelor, având ca principal obiectiv facilitarea partajării și reutilizării datelor între sectoare și state membre. Această strategie subliniază importanța creării unei piețe unice pentru date, care să sprijine inovația și transformarea digitală. Prin stabilirea unor linii directoare clare pentru utilizarea datelor, se urmărește ca acestea să fie utilizate eficient, menținând în același timp standardele de confidențialitate și securitate.

Regulamentul privind guvernarea datelor (Data Governance Act)²³⁰ a intrat în vigoare în Mai 2022, conceput ca un instrument puternic pentru inovație și creare de noi locuri de muncă. Aceasta va permite Uniunii Europene să se asigure că este în fruntea celui de-al doilea val de inovație bazat pe date. Este un instrument conceput pentru a supraveghea reutilizarea datelor publice sau protejate în diverse sectoare. Aceasta urmărește facilitarea partajării datelor prin reglementarea noilor entități cunoscute sub numele de intermediari de date și prin promovarea partajării datelor din motive altruiste. DGA acoperă atât datele cu caracter personal, cât și cele non-personale, iar Regulamentul general privind protecția

227 A se vedea: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129134&lang=ro

228 A se vedea: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113642&lang=ro

229 A se vedea: Comisia Europeană, Strategia pentru date. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/strategy-data>

230 A se vedea: Comisia Europeană, Data Governance Act Explained. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-governance-act-explained>

datelor (GDPR) se aplică ori de câte ori sunt implicate date personale. Includerea măsurilor de protecție suplimentare, pe lângă GDPR, are scopul de a spori încrederea în partajarea și reutilizarea datelor. Această consolidare a încrederii este esențială pentru creșterea disponibilității datelor pe piață.

Data Act intrat în vigoare la 11 Ianuarie 2024²³¹ sau Regulamentul (UE) 2023/2854 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023.²³² Prezentul regulament asigură accesul utilizatorilor din Uniune la datele generate prin utilizarea produselor conectate sau serviciilor conexe, permițându-le să partajeze aceste date cu terți la alegerea lor. Deținătorii de date sunt obligați să furnizeze aceste date utilizatorilor și terților, în condiții echitabile, rezonabile și nediscriminatorii. Regulamentul adaptează normele de drept contractual pentru a preveni exploatarea dezechilibrelor contractuale care ar împiedica accesul echitabil la date. În cazuri excepționale, deținătorii de date trebuie să furnizeze datele necesare organismelor publice sau instituțiilor UE. De asemenea, se urmărește facilitarea tranziției între servicii de prelucrare a datelor și consolidarea interoperabilității datelor în Uniune.

Legea privind Europa interoperabilă,²³³ care a intrat în vigoare la 11 aprilie 2024, va facilita schimbul transfrontalier de date și va accelera transformarea digitală a sectorului public. Introduce obligația de a partaja anumite soluții de interoperabilitate (cum ar fi software-ul open-source) și date între entitățile din sectorul public, instituțiile, organismele și agențiile Uniunii, cu un accent pe eliminarea sarcinilor inutile (cum ar fi obstacolele juridice, organizaționale, semantice și tehnice). Scopul este de a economisi bani și timp pentru cetățeni, afaceri și sectorul public.

Directiva (UE) 2019/1024²³⁴ privind datele deschise și reutilizarea informațiilor din sectorul public, stabilește cadrul juridic pentru reutilizarea informațiilor din sectorul public, cum sunt informațiile geografice, funciare, statistice sau juridice deținute de organismele din sectorul public și de **întreprinderile publice**, precum și a datelor care beneficiază de finanțare publică.

Fiecare dintre aceste politici și altele relevante joacă un rol crucial în construirea unui cadru robust și coerent de guvernare a datelor în cadrul Uniunii Europene, asigurând că datele pot fi utilizate pentru a stimula inovația, a sprijini luarea deciziilor și a promova beneficiile economice și sociale, protejând în același timp drepturile și confidențialitatea individului.

231 A se vedea: Comisia Europeană, Data Act. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-act>

232 A se vedea: Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene, Regulamentul (UE) 2023/2854 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023, privind norme armonizate pentru un acces echitabil la date și o utilizare corectă a acestora și de modificare a Regulamentului (UE) 2017/2394 și a Directivei (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind datele).

233 A se vedea: Comisia Europeană, Interoperable Europe Act Enters into Force for Better Connected Public Services, People, and Businesses. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/interoperable-europe-act-enters-force-better-connected-public-services-people-and-businesses>

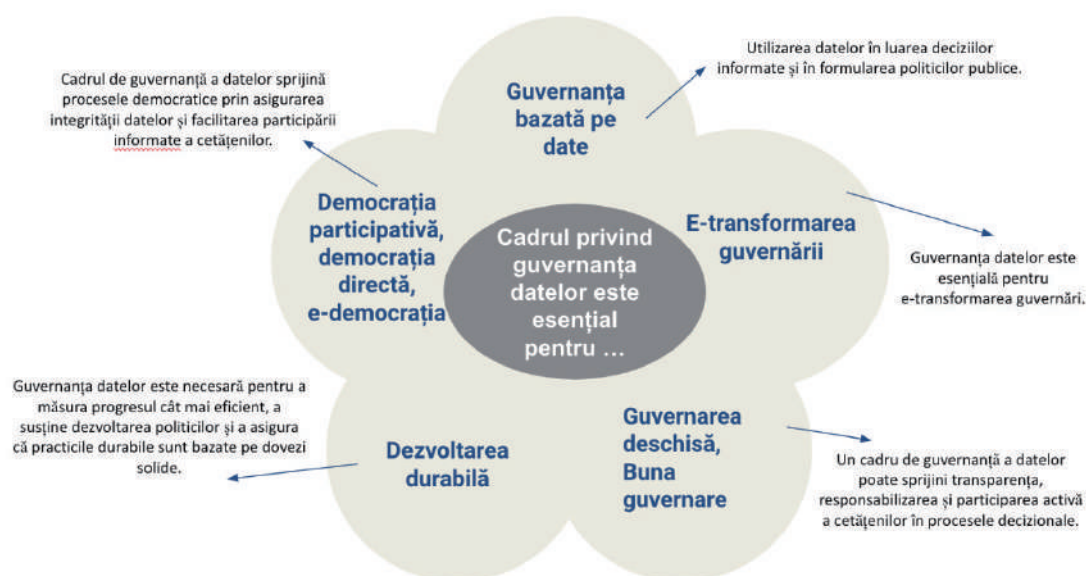
234 A se vedea: EUR-Lex, Open Data and the Reuse of Public Sector Information. <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/open-data-and-the-reuse-of-public-sector-information.html#:~:text=Directiva%20stabile%C8%99te%20cadrul%20juridic%20pentru,care%20beneficiaz%C4%83%20de%20finan%C8%9Bare%20public%C4%83>

11.4. Rolul datelor în îmbunătățirea serviciilor publice, precum și a transparenței și responsabilizării guvernării

Guvernanța datelor nu este doar o necesitate tehnică, ci și un element fundamental pentru avansarea valorilor democratice, dezvoltării durabile, inovației digitale și a unei bune guvernări. Un cadru robust privind guvernanța datelor este esențial pentru consolidarea proceselor democratice.

Pe măsură ce **guvernanța bazată pe date** (*data-driven governance*) devine din ce în ce mai centrală în definirea politicilor publice, aceasta se concentrează pe utilizarea datelor ca element central în formularea și implementarea acestora, în special ca alternativă la formele tradiționale, centralizate și birocratice de guvernanță (de sus în jos).²³⁵ Guvernanța bazată pe date pune accent pe valorificarea datelor, generând soluții mai rapide, mai eficiente și mai receptivă la nevoile instituției sau localității.

Fig.11.3. Rolul guvernanței datelor în promovarea democrației și a dezvoltării durabile

Mai mult ca atât, un sector public bazat pe date este unul dintre cei șase indicatori ai guvernanței digitale, conform Recomandării Consiliului privind Strategiile de Guvernare Digitală (OECD).²³⁶ Aceasta subliniază importanța datelor ca element fundamental care permite organizațiilor din sectorul public să colaboreze în prognozarea nevoilor, să îmbunătățească calitatea serviciilor publice și să înțeleagă și să reacționeze corespunzător la schimbări.

Conform OECD,²³⁷ un sector public cu adevărat bazat pe date recunoaște datele ca pe un activ/bun strategic cheie, definindu-le valoarea și măsurându-le impactul pentru a genera schimbări semnificative. Un astfel de sector public elimină activ barierele în gestionarea, partajarea și reutilizarea datelor, utilizându-le pentru a transforma planificarea, monitoriza-

²³⁵ A se vedea: Chandler D. Current History: Data Governance. <https://www.davidchandler.org/wp-content/uploads/2020/02/Current-History-Data-Governance-PUBLISHED.pdf>.

²³⁶ A se vedea: OECD, Enhancing Access to and Sharing of Data. https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/enhancing-access-to-and-sharing-of-data_276aaca8-en.

²³⁷ A se vedea: OECD, Enhancing Access to and Sharing of Data. https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/enhancing-access-to-and-sharing-of-data_276aaca8-en.

rea politicilor și serviciilor publice. Sectorul public valorizează publicarea datelor deschise și promovează utilizarea datelor atât în cadrul instituțiilor publice, cât și între acestea. Mai mult, respectă drepturile cetățenilor asupra datelor lor, asigurând etica, transparența utilizării și protecția confidențialității și securității.

Guvernele care adoptă o abordare strategică în ceea ce privește datele sunt mai bine echipate pentru a anticipa tendințele și nevoile sociale, ceea ce duce la dezvoltarea unor planuri pe termen lung mai eficiente. Utilizarea activă a datelor este esențială pentru proiectarea și furnizarea continuă a serviciilor publice, precum și pentru analiza și evaluarea sistematică a activităților guvernului atât la nivel central cât și local. Această abordare promovează transparența, atât în ceea ce privește succesele, cât și eșecurile, susținând astfel responsabilizarea și stimulând angajamentul și încrederea publicului.

În plus, un cadru de guvernare a datelor este crucial pentru dezvoltarea durabilă și atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD). Acesta permite măsurarea eficientă a progresului, ghidează dezvoltarea politicilor informate și asigură că practicile durabile sunt susținute de dovezi solide.

Prin abordarea lacunelor de date și investiții în sisteme de date, este posibilă accelerarea progresului către atingerea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, conform Raportului privind Starea Datelor SDG Globale din 2023.²³⁸ Raportul indică lacune semnificative de date, în special pentru ODD 5 (Egalitatea de gen), ODD 13 (Acțiune climatică) și ODD 16 (Pace, justiție și instituții puternice). Același raport constată că investiția în sisteme naționale de date mai robuste poate genera profituri sau beneficii economice substanțiale (până la 32 USD pentru fiecare dolar investit). Cu toate acestea, în ciuda beneficiilor, datele și statisticile sunt subfinanțate, în special în țările în curs de dezvoltare. Donatorii ar trebui să își mărească Asistența oficială pentru Dezvoltare (AOD) alocată datelor la cel puțin 0,7% până în 2030, arată raportul.

În aprilie 2023, Departamentul de Statistică a DESA²³⁹ împreună cu agenții internaționale, Birourile Naționale de Statistică, organizații ale societății civile și institute de cercetare, au lansat Platforma de colaborare privind Datele Cetățenilor.²⁴⁰ Această platformă facilitează schimbul de cunoștințe, dezvoltarea metodologiilor și colaborarea între toți actorii din ecosistemul național de date, în special organizațiile societății civile și cetățenii. Colaborarea își propune să abordeze lacunele critice de date pentru populațiile marginalizate în contextul Agendei 2030, asigurându-se că experiențele acestora sunt reflectate în statistici. În plus, promovează valori precum echitatea, incluziunea, deschiderea și transparența în date și politici publice.

238 A se vedea: ONU, Pulse of Progress 2023. https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/630718/UN_Pulse_of_Progress_2023.pdf.

239 A se vedea: Department of Economic and Social Affairs (Departamentul pentru Afaceri Economice și Sociale) al Organizației Națiunilor Unite (ONU).

240 A se vedea: Collaborative on Citizen Data Terms of Reference. https://unstats.un.org/UNSDWebsite/statcom/session_55/documents/BG-4c-Collaborative_on_Citizen_Data_ToR-E.pdf.

Guvernanța datelor este și un pilon cheie pentru transformarea digitală a guvernării, prin modernizarea și eficientizarea serviciilor publice, asigurând că strategiile digitale sunt fundamentate pe date credibile și actuale.

În cele din urmă, cadrul de guvernanță a datelor susține principiile guvernării deschise și ale buneii guvernări, iar guvernele naționale și locale parte din Parteneriatul pentru Guvernare Deschisă (OGP) au adoptat sistematic angajamente naționale sau locale legate de date pentru o guvernare deschisă. În luna ianuarie 2024, Primăriile Căușeni și Leova au devenit parte din OGP Local,²⁴¹ fiind primele APL-uri din Republica Moldova care aderă la această platformă globală. Guvernul Republicii Moldova a aderat în 2011 și a implementat 5 Planuri Naționale de Acțiuni privind Guvernarea Deschisă.²⁴² În fiecare Plan, datele au fost pe lista de angajamente asumate de către Guvern.

Ce sunt datele deschise?

Concepția privind principiile datelor guvernamentale deschise aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.700/2014, definește „date deschise” drept:

- Date guvernamentale structurate – date statistice reflectate într-o listă sau o formă non-narativă, care pot fi transmise în format digital și procesabile automat, cuprinzând informații statistice și datele din sisteme informaționale/baze de date, inclusiv cele geografice (GIS).
- Datele deschise sunt datele pe care autoritățile și instituțiile publice, în virtutea competențelor, le produc și care nu conțin restricții legate de viața privată, confidențialitate sau securitate.
- Datele deschise reprezintă acele date/informații care pot fi liber accesate, reutilizate și redistribuite, de către publicul larg.
- Termenul „date” în contextul datelor deschise nu include informațiile oferite unei autorități sau instituții publice de către altă autoritate sau instituție publică, decât cele subordonate direct; sau imagini, fotografii sau copii scanate ale documentelor originale.
- Termenul „date deschise” depășește termenul „acces la informație” prin faptul că datele deschise vor fi publicate în formate procesabile automat și destinate reutilizării.

În aprilie 2011, Moldova a devenit una dintre primele țări din Europa de Est care a lansat un portal de date deschise. Portalul www.date.gov.md a reunit seturi de date publicate de diverse ministere și instituții ale administrației publice centrale, sub o singură platformă. La moment, această sub-pagină <https://date.gov.md/home/publicpages> găzduiește seturi de date din mai multe domenii precum sănătate, educație, transport, etc.

Prin crearea portalului datelor guvernamentale deschise (www.date.gov.md), s-a urmărit promovarea transparenței, eficienței administrative, responsabilizării publice și al potențialului economic al reutilizării datelor. Deschiderea datelor guvernamentale reprezintă

²⁴¹ A se vedea: Open Government Partnership, OGP Local. <https://www.opengovpartnership.org/ogp-local/>.

²⁴² A se vedea: Open Government Partnership, Republic of Moldova. <https://www.opengovpartnership.org/members/republic-of-moldova/>.

o caracteristică a administrației publice moderne, manifestată printr-un set de politici care promovează transparența și asumarea responsabilității.

Lansarea inițială a acestei platforme fost determinată de o directivă emisă de prim-ministru de atunci, care obliga ministerele să publice trei seturi noi de date în fiecare lună. Pentru a se asigura că acest lucru continuă, Planul național de acțiuni privind Guvernarea Deschisă pentru 2012-2014, a inclus un angajament de a elabora o lege privind reutilizarea informațiilor din sectorul public, după Directiva UE. Țări precum Ucraina și Georgia, au urmat exemplul Moldovei și au adoptat inițiative similare la nivel național în perioada imediat următoare.

Scurt istoric

Datele deschise (sau open data) sunt date care sunt accesibile în mod deschis, licențiate sub o licență deschisă și pot fi utilizate, editate și partajate de oricine în orice scop. Termenul de „date deschise” a devenit popular odată cu apariția Internetului și a World Wide Web și, mai ales, odată cu lansarea inițiativelor guvernamentale de date deschise precum Data.gov.uk sau Data.gov.in.

Datele deschise se referă la informațiile colectate, produse sau finanțate de organizații publice (denumite și informații din sectorul public) și care sunt puse la dispoziție în mod gratuit pentru reutilizare în orice scop. Licența specifică termenii de utilizare.²⁴³ Pentru a fi considerate cu adevărat date deschise, acestea trebuie să fie disponibile gratuit într-un format care poate fi citit de computer, permițând oricui să le utilizeze, să le publice și să le republice după cum consideră de cuviință, fără restricții precum drepturi de autor, brevete, altele (Open Knowledge Foundation, 2012).

Termenul de „date deschise” a apărut în 1995, odată cu un raport al unei agenții științifice americane care susținea schimbul liber de date geofizice și de mediu pentru a înțelege mai bine fenomenele globale. Practicile moderne de date deschise au fost influențate semnificativ de principiile software-ului liber și open source, cu personalități marcante precum Tim O'Reilly și Lawrence Lessig jucând roluri esențiale în definirea principiilor datelor publice deschise în timpul unei întâlniri din 2007 în Sebastopol, California (Chignard, 2013).

La data de 9 mai 2013, Președintele Obama a semnat un Ordin Executiv²⁴⁴ prin care impunea ca datele guvernamentale să fie deschise și să poată fi citite de mașini în mod implicit (din Engleză ‚by default’, pentru a îmbunătăți eficiența și transparența proceselor guvernamentale. Administrația de atunci a lansat mai multe inițiative Open Data în diverse sectoare, inclusiv sănătate, energie, mediu, educație, finanțe, siguranță publică și dezvoltare globală. De asemenea, Casa Albă a prezentat Proiectul Open Data pentru a oferi cele mai bune practici, exemple și coduri software pentru a ajuta agențiile federale să își deschidă datele. Aceste inițiative au făcut ca date valoroase, finanțate din banii contribuabililor, să fie mai accesibile inovatorilor și publicului larg.

²⁴³ A se vedea: Data Europa, What Is Open Data? <https://data.europa.eu/en/dataeuropa-academy/what-open-data>.

²⁴⁴ A se vedea: Arhivele Casei Albe sub Președinția Obama, Open Government Initiative. <https://obamawhitehouse.archives.gov/open>.

De atunci, mișcarea open data a fost adoptată de numeroase guverne naționale și locale din întreaga lume, astfel, generând o schimbare a culturii organizaționale, forțând organizațiile să facă datele disponibile în mod implicit, promovând astfel un nivel mai înalt de transparență și sporind încredere în guvernare.

Întrebări de recapitulare:

1. Numiți pilonii cheie ai guvernării datelor în sectorul public și explicați rolul fiecăruia în asigurarea unui cadru robust de management al datelor.
2. Identificați principalele reglementări europene și naționale care influențează guvernarea datelor în administrația publică atât la nivel central cât și local.
3. Analizați modul în care implementarea unui cadru de guvernare a datelor poate contribui la îmbunătățirea serviciilor publice la nivel local, care ar fi rolul datelor deschise în acest proces?

Sarcini de lucru individual:

1. Evaluați maturitatea cadrului de guvernare a datelor în instituția dvs. Cum ar putea fi acesta îmbunătățit pentru a răspunde mai bine nevoilor instituționale și ale cetățenilor?

Bibliografie selectivă:

1. AgileBlue. Top January 2023 Cyber Attacks. Disponibil: <https://agile-blue.com/top-january-2023-cyber-attacks/#:~:text=T%2DMobile%20Breach%20Results%20in%2037%20Million%20Customer's%20Data%20Stolen&text=The%20attack%20was%20conducted%20via,no%20financial%20information%20was%20revealed>.
2. Atlan. Data Governance Examples: 4 Top Companies Doing It Right. Disponibil: <https://atlan.com/data-governance-examples/>.
3. Behn R.D. What All Mayors Would Like to Know About Baltimore's CitiStat Performance Strategy. În: *Public Administration Review*, 64, no. 4 (2003), p. 410-424. Disponibil: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/puar.13603>.
4. Chandler D. *Current History: Data Governance*. Disponibil: <https://www.davidchandler.org/wp-content/uploads/2020/02/Current-History-Data-Governance-PUBLISHED.pdf>.

5. Comisia Europeană. Data Act. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-act>.
6. Comisia Europeană. Data Governance Act Explained. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/data-governance-act-explained>.
7. Comisia Europeană. Interoperable Europe Act Enters into Force for Better Connected Public Services, People, and Businesses. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/interoperable-europe-act-enters-force-better-connected-public-services-people-and-businesses>.
8. Comisia Europeană. Strategia pentru date. Disponibil: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/strategy-data>.
9. DAMA International. DAMA DMBOK Images. Disponibil: <https://www.dama.org/cpages/dmbok-images>.
10. Davies T. Data Governance and the Datasphere: Literature Review 2022. Disponibil: <https://www.thedatasphere.org/wp-content/uploads/2022/11/Data-governance-and-the-Datasphere-Literature-Review-2022.-Tim-Davies.pdf>.
11. EUR-Lex. Open Data and the Reuse of Public Sector Information. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/open-data-and-the-reuse-of-public-sector-information.html#:~:text=Directiva%20stabile%C8%99te%20cadrul%20juridic%20pentru,care%20beneficiaz%C4%83%20de%20finan%C8%9Fare%20public%C4%83>.
12. European Union. General Data Protection Regulation (GDPR). Disponibil: <https://gdpr-info.eu/>.
13. Global Data Barometer. Research Methodology. Disponibil: <https://global-databarometer.org/research/methodology/>.
14. Guvernul Republicii Moldova. Strategia de Transformare Digitală 2023-2030. Disponibil: https://www.egov.md/sites/default/files/document/attachments/strategia_de_transformare_digitala_2023-2030.pdf.
15. IBM. Data Governance. Disponibil: <https://www.ibm.com/topics/data-governance>.
16. Microsoft. What Is Data Governance? Disponibil: <https://azure.microsoft.com/en-us/resources/cloud-computing-dictionary/what-is-a-data-governance#:~:text=The%20definition%20of%20data%20governance,and%20efficient%20use%20of%20information>.
17. New Zealand Government. Fact Sheet: Open Data Governance. Disponibil: <https://data.govt.nz/docs/fact-sheet-odg/>.
18. OECD. Data Governance. Disponibil: <https://www.oecd.org/en/topics/sub-issues/data-governance.html>.

19. OECD. *Digital Economy Outlook 2021*. Paris: OECD Publishing, 2021. Disponibil: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/f46b3691-en.pdf?expires=1718979980&id=id&accname=guest&checksum=C342256952B-7DF210DDCD9877F8838EF>.
20. OECD. *Informing the Global Data Future: Benchmarking Data Governance Frameworks*. Data & Policy (2023). Cambridge University Press. Disponibil: <https://www.cambridge.org/core/journals/data-and-policy/article/informing-the-global-data-future-benchmarking-data-governance-frameworks/23C5B7F8C65F21602DD5175DDE49E3BF>.
21. OECD. *Smart City Data Governance: Challenges and the Way Forward*, Chapter 2 Governing data in smart cities – A review of experiences. Disponibil: https://www.oecd-ilibrary.org/sites/e57ce301-en/1/3/2/index.html?itemId=/content/publication/e57ce301-en&_csp_=a-0066c230595e581609efe5ae0dff019&itemIGO=oecd&itemContentType=book.
22. Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene. Regulamentul (UE) 2023/2854 al Parlamentului European și al Consiliului din 13 decembrie 2023, privind norme armonizate pentru un acces echitabil la date și o utilizare corectă a acestora și de modificare a Regulamentului (UE) 2017/2394 și a Directivei (UE) 2020/1828 (Regulamentul privind datele).
23. Parlamentul Republicii Moldova. Proiectul de lege privind protecția datelor cu caracter personal. Disponibil: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactenormative/tabid/61/LegislativId/6965/language/ro-RO/Default.aspx>.
24. Legea nr. 182/2008 **cu privire la aprobarea Regulamentului Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal structurii, personalului-limită și a modului de finanțare a Centrului Național pentru Protecția Datelor**. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr. 140-142, art. 578.
25. Legea nr. 305/2012 cu privire la reutilizarea informațiilor din sectorul public. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 64-68, art. 197. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22449&lang=ro.
26. Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr.32-35, art.116. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=17373&lang=ro.
27. Legea nr. 142/2018 cu privire la schimbul de date și interoperabilitate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 295-308, art. 452. Dis-

ponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129134&lang=ro.

28. Hotărârea Guvernului nr. 211/2019 privind platforma de interoperabilitate (MConnect). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.132-138, art.254. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113642&lang=ro.
 29. Stats NZ. Homepage. Disponibil: <https://www.stats.govt.nz/>.
 30. World Bank. International Cooperation Can Address Data Governance Challenges. În: *World Development Report 2021: Data for Better Lives*. Disponibil: <https://wdr2021.worldbank.org/spotlights/international-cooperation-can-address-data-governance-challenges/>.
 31. World Bank. World Development Report 2021: Data for Better Lives. Washington, DC: World Bank, 2021. Disponibil: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2021>.
-

12. ÎNȚIERE ÎN INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ PENTRU GUVERN (NIVEL LOCAL/CENTRAL)

Conținuturi:

- 12.1. Definiții cheie cu privire la instrumentele de Inteligență Artificială
- 12.2. Practici de reglementare normativă la nivel internațional și european privind Inteligența Artificială
- 12.3. Instrumente de Inteligență Artificială cu potențial de eficientizare a proceselor interne instituționale

Obiective de referință:

- să înțeleagă valoarea instrumentelor de Inteligență Artificială pentru procesele interne și să valorifice potențialul acestora pentru instituția publică, urmând principiile cheie;
- să analizeze modul de funcționare a Inteligenței Artificiale, valoarea adăugată a instrumentelor de Inteligență Artificială, precum și riscurile pe care le prezintă atât pentru individ, cât și pentru instituții publice;
- să inițieze discuții și schimb de experiențe în utilizarea instrumentelor de Inteligență Artificială.

Competențe:

- implementarea inteligenței artificiale pentru a eficientiza procesele instituționale și a spori capacitatea de pregătire a propunerilor de proiecte și de accesare a fondurilor pentru dezvoltarea locală;
- utilizarea instrumentelor simple de Inteligență Artificială pentru a îmbunătăți procesele interne ale instituțiilor publice, sporind astfel eficiența și capacitatea de pregătire a diverselor tipuri de documente, inclusiv a propunerilor de proiecte.

Termeni-cheie: *Inteligența Artificială (IA), genIA, învățarea automată.*

12.1 Definiții cheie legate de instrumente de Inteligență Artificială

Exercițiu de brainstorming:

- Credeți că viața dvs este deja impactată de Inteligența Artificială?!
- Ați folosit vreodată asistenți vocali precum Siri sau Google Assistant? Știați că aceștia folosesc Inteligența Artificială?
- Când faceți cumpărături online, ați observat că primiți sugestii de produse pe care ați putea dori să le cumpărați? Știați că aceste recomandări sunt generate de AI?
- Folosiți aplicații de navigație precum Google Maps sau Waze? Știați că acestea folosesc AI pentru a vă oferi cele mai rapide rute în timp real?
- Ați observat că rețelele de socializare vă arată postări și reclame care par să fie exact pe gustul dvs? Știați că aceste platforme folosesc AI pentru a personaliza conținutul pentru dvs?
- Când folosiți servicii de streaming, precum Netflix sau Spotify, ați remarcat că vi se recomandă filme sau muzică bazate pe preferințele dvs? Știați că aceste recomandări sunt generate de AI?
- Ați primit vreodată un e-mail de la bancă sau de la o altă instituție care vă avertizează despre activități suspecte? Știați că AI este utilizată pentru a detecta și preveni fraudă?

Inteligența artificială (IA) este un termen din ce în ce mai frecvent în discursul public și nu este un subiect de science-fiction ci este o realitate care influențează deja multiple aspecte ale vieții cotidiene și promite să aibă un impact semnificativ asupra viitorului nostru, iar mai multe administrații publice centrale și locale la nivel global implementează soluții pe bază de AI pentru a eficientiza procesele instituționale, îmbunătăți serviciile prestate, procesa volume mai mari de date și lua decizii mai informate, etc.

Inteligența artificială reprezintă capacitatea unui sistem informatic de a efectua sarcini care, în mod normal, ar necesita inteligență umană, cum ar fi recunoașterea vorbirii, luarea deciziilor, și învățarea din experiență. IA funcționează prin algoritmi de învățare automată (*din eng machine learning*), care permit sistemelor să analizeze date, să învețe din ele și să îmbunătățească continuu performanțele lor fără intervenția umană. Această abilitate de adaptare și auto-îmbunătățire face ca IA să fie o tehnologie revoluționară cu un potențial vast.

Definiția pentru sisteme de AI aplicată drept referință la nivel European și nu doar, este cea de către OECD, din Martie 2024: „Un sistem AI este un sistem bazat pe mașini care, pentru obiective explicite sau implicite, deduce, din inputurile pe care le primește, cum să genereze outputuri precum predicții, conținut, recomandări sau decizii care pot influența mediile fizi-

ce sau virtuale. Diferite sisteme IA variază în ceea ce privește nivelurile lor de autonomie și adaptabilitate după implementare.”²⁴⁵

Inteligența artificială generativă, uneori numită genIA, este o formă de inteligență artificială (IA) care poate crea conținut original – cum ar fi text, imagini, video, audio sau cod software – ca răspuns la solicitare sau prompt de către utilizator. Experții din domeniu consideră că inteligența artificială generativă (genIA) reprezintă a patra revoluție industrială.

Inteligența artificială generativă se bazează pe modele avansate de învățare automată numite modele de învățare profundă (**deep learning**) – algoritmi care simulează procesele de învățare și de luare a deciziilor ale creierului uman. Aceste modele funcționează prin identificarea și codificarea tiparelor și relațiilor din cantități uriașe de date, folosind apoi aceste informații pentru a înțelege cererile sau întrebările în limbaj natural ale utilizatorilor și pentru a răspunde cu conținut nou relevant.

IA a fost un subiect tehnologic de mare interes în ultimul deceniu, dar inteligența artificială generativă, și în special apariția ChatGPT în 2022, a adus IA în prim-planul atenției mondiale și a declanșat un val fără precedent de inovație și adoptare a IA. Inteligența artificială generativă oferă beneficii enorme de productivitate pentru indivizi și organizații, și, deși prezintă provocări și riscuri reale, afacerile continuă să exploreze modul în care această tehnologie poate îmbunătăți fluxurile lor interne de lucru și să îmbogățească produsele și serviciile oferite.

Conform cercetărilor realizate de McKinsey, o treime dintre organizații utilizează deja în mod regulat inteligența artificială generativă. Iar compania Gartner²⁴⁶ prognozează că peste 80% dintre organizații vor implementa aplicații de inteligență artificială generativă sau vor fi folosi interfețe de programare a aplicațiilor (API-uri) de inteligență artificială generativă până în 2026.²⁴⁷

Învățarea automată (eng. **machine learning**) reprezintă o categorie de algoritmi utilizați în multiple aplicații, precum: motoarele de căutare (Google), YouTube, Spotify, Siri (Apple), Alexa (Amazon), Cortana (Microsoft), filtrarea mesajelor nesolicitate, diagnosticarea medicală, analiza pieței de valori etc. Învățarea automată este o ramură a **inteligenței artificiale**.

Învățarea profundă vs învățarea automată: Învățarea profundă (eng. **deep learning**) este un subset al **învățării automate** care stă la baza principalelor realizări din domeniul inteligenței artificiale: recunoașterea facială, sinteza vocală, crearea de fotografii realiste ale oamenilor (folosind un set de fotografii, algoritmul creează noi fețe, practic inventându-le), AlphaGO (care a învins cel mai bun jucător uman la **go**) ș.a.

Învățarea profundă folosește o tehnică, denumită „**rețele neuronale profunde**”, îmbunătățind astfel abilitatea de a găsi și amplifica cele mai mici modele în datele existente. Aceste rețele au multiple straturi de „noduri de calcul” (eng. **computational nodes**) care lucrează

²⁴⁵ A se vedea: OECD, AI Wonk: Definition of Artificial Intelligence, <https://oecd.ai/en/wonk/definition>

²⁴⁶ A se vedea: Gartner, About Gartner, <https://www.gartner.com/en/about>

²⁴⁷ A se vedea: IBM, Generative AI, <https://www.ibm.com/topics/generative-ai>

împreună pentru analiza și prelucra datele existente și a livra rezultatul final sub forma unei predicții.

Părintele învățării profunde este considerat **Geoffrey Hinton**, care în 1986 a publicat o lucrare împreună cu alți doi colegi, David Rumelhart și Ronald Williams, în care se descrie o tehnică denumită „retropropagare” (eng. backpropagation).

Ce sunt modelele de limbaj mari (LLM)? LLM sunt sisteme avansate de inteligență artificială (AI) care au fost dezvoltate pentru a procesa, înțelege și genera text într-un mod care seamănă foarte mult cu modul în care comunică oamenii. Aceste modele se bazează pe tehnici de învățare profundă și sunt instruite pe seturi de date extrem de mari, care conțin miliarde de cuvinte extrase din diverse surse, cum ar fi site-uri web, cărți și articole. Această instruire extinsă permite LLM-urilor să înțeleagă nuanțele limbajului, structura gramaticală, contextul și chiar unele aspecte ale cunoștințelor generale.

În contextul administrației publice fie locale sau centrale, LLM-urile pot juca un rol esențial în eficientizarea și automatizarea anumitor procese administrative. De exemplu, modele de limbaj avansate precum GPT-4 de la OpenAI folosesc o rețea neuronală specifică, numită transformator, care le permite să gestioneze sarcini lingvistice complexe cu un nivel remarcabil de precizie. Aceste modele pot fi utilizate pentru o gamă largă de aplicații relevante pentru APL-uri, inclusiv:

- **Răspunsul la întrebări:** LLM-urile pot fi integrate în sisteme de asistență virtuală pentru a răspunde rapid și corect la întrebările cetățenilor, îmbunătățind astfel interacțiunea și satisfacția acestora.
- **Rezumatul documentelor:** Aceste modele pot ajuta funcționarii publici să economisească timp prin generarea de rezumate ale documentelor oficiale sau ale rapoartelor lungi, facilitând accesul rapid la informațiile esențiale.
- **Traducerea din diferite limbi:** LLM-urile pot oferi servicii de traducere automată, ceea ce este util în comunitățile multilingve sau în comunicarea cu cetățeni din diverse regiuni.
- **Generarea de conținut:** IA poate fi utilizată pentru a crea automat comunicate de presă, anunțuri sau alte documente administrative, reducând sarcina de lucru a angajaților.
- **Conversații interactive:** Modelele de limbaj pot fi integrate în chatboți care pot dialoga cu cetățenii, oferind suport 24/7 pentru întrebări comune sau solicitări.

Pe măsură ce aceste modele continuă să evolueze, ele prezintă un potențial enorm pentru îmbunătățirea și automatizarea diverselor procese din administrațiile publice locale. De la servicii pentru cetățeni și crearea de conținut până la educație și cercetare, LLM-urile pot contribui semnificativ la eficientizarea operațiunilor.

Totuși, utilizarea LLM-urilor nu este lipsită de provocări. Există aspecte legate de etica și impactul social al acestor tehnologii, cum ar fi riscul de utilizare abuzivă a informațiilor generate, altele. Integrând aceste modele de LLM în activitățile zilnice, APC-urile și APL-urile

din Moldova pot beneficia de inovații care simplifică procesele administrative, cresc eficiența și oferă servicii mai bune cetățenilor.

Scurt context istoric al Inteligenței Artificiale (IA)

Inteligența artificială nu este un fenomen nou, deși originea sa exactă nu este ușor de trasat. Istoria sa începe cu matematicianul și filosoful britanic Charles Babbage (1791–1871) și matematicianul britanic Ada Lovelace (1815–1852). Babbage a conceput „Analytical Engine”, o mașină mecanică de calcul considerată un precursor al computerului modern, iar Lovelace a jucat un rol esențial în dezvoltarea principiilor de programare pentru această mașină. Deși „Analytical Engine” nu a fost construită în timpul vieții lui Babbage și Lovelace, aceasta a inclus deja principalele componente pe care le găsim în computerele moderne – cum ar fi o unitate centrală de procesare care efectuează calcule și spațiu de stocare pentru date și rezultatele calculelor.

Un pas important în concepția teoretică și practică a inteligenței artificiale a fost realizat de Alan Turing (1912–1954), matematicianul și informaticianul britanic care a lucrat ca specialist în spargerea codurilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Într-o lucrare intitulată „Despre calculabilitatea cu numere, cu aplicații la problema Entscheidungsproblem”, Turing a dezvoltat câteva dintre fundamentele calculatoarelor moderne și ale domeniului informaticii (Turing, 1936). De asemenea, el a conceput faimosul Test Turing²⁴⁸ pentru inteligența artificială.

Proiectul de cercetare de la Dartmouth din vara anului 1956 este considerat locul de naștere al AI așa cum o cunoaștem astăzi. În propunerea pentru conferință, inițiatorii au formulat un obiectiv ambițios, argumentând că „fiecare aspect al învățării sau orice altă caracteristică a inteligenței poate fi descrisă atât de precis încât o mașină poate fi creată pentru a o simula” (McCarthy et al., 1955).

Din 1956, am avut de-a face cu cel puțin două așa-numite „iarni AI”. O iarnă AI este „o perioadă de finanțare redusă și de interes scăzut în cercetarea AI,” cauzată de o criză de percepție asupra AI din partea investitorilor și autorităților guvernamentale (Wikipedia, 2019a). De exemplu, în anii 1980, domeniul nu a avut succese practice semnificative, parțial din cauza limitărilor în stocarea și procesarea informațiilor digitale. Tehnologiile AI au dispărut din atenția publicului, dar au continuat să evolueze în laboratoarele de cercetare (Lauterbach și Bonime-Blanc, 2018).

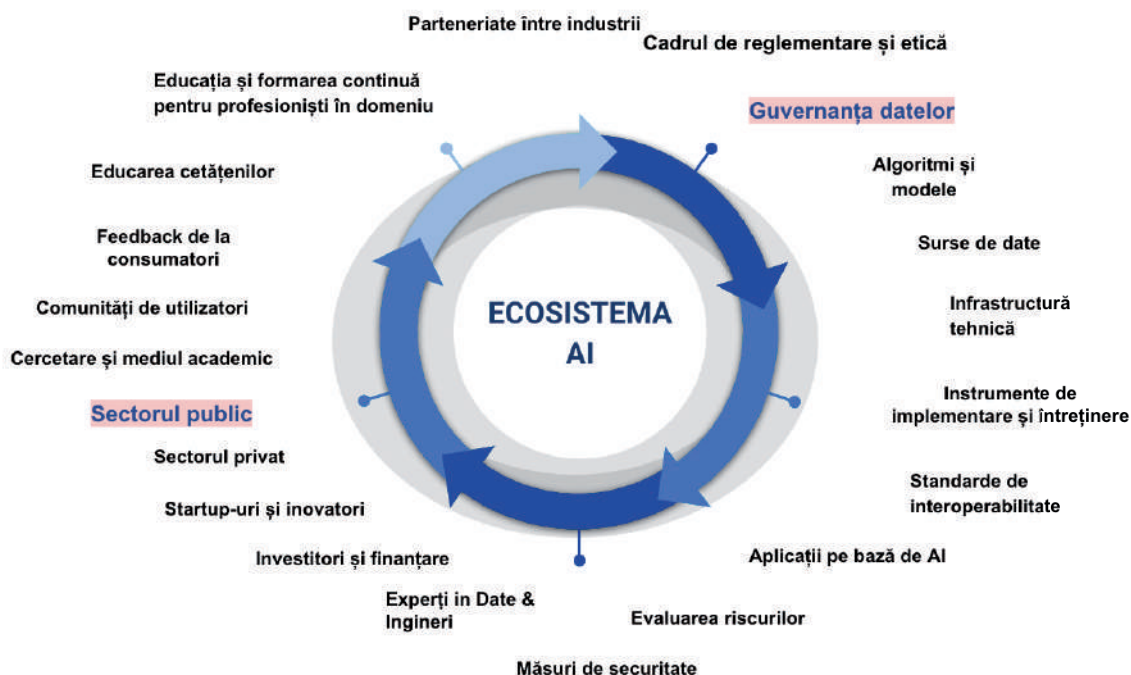
Ecosistema Inteligenței Artificiale

Astăzi, spre deosebire de anii '80, ecosistemul IA reprezintă un mediu complex și interconectat, în care diverse componente tehnice, educaționale și de guvernare sunt interconectate și colaborează între ele pentru a susține dezvoltarea și implementarea tehnologiilor IA. În cadrul acestui ecosistem, fiecare componentă joacă un rol esențial în asigurarea unei

²⁴⁸ A se vedea: AI Training, Ce este Testul Turing? <https://aitraining.ro/ce-este-testul-turing/>

infrastructuri sustenabile și de încredere, care să sprijine inovația și utilizarea responsabilă a inteligenței artificiale.

Fig.12.1. Ecosistema AI

În primul rând, guvernanța datelor și cadrul de reglementare și etică sunt fundamentale pentru a asigura că IA este dezvoltată și utilizată în moduri care respectă valorile fundamentale ale societății și protejează drepturile individuale. De asemenea, măsurile de securitate și evaluarea riscurilor sunt esențiale pentru a proteja atât sistemele IA, cât și utilizatorii acestora.

Pe de altă parte, colaborarea dintre sectorul public, sectorul privat, comunitățile de utilizatori, cercetători și inovatori este vitală pentru succesul ecosistemului IA. Fiecare dintre acești actori contribuie cu resurse, cunoștințe și perspective unice care stimulează inovația și permit dezvoltarea unor soluții IA eficiente și adaptate nevoilor reale.

Educația și formarea continuă joacă, de asemenea, un rol crucial, atât în pregătirea profesioniștilor din domeniu, cât și în educarea cetățenilor pentru a înțelege și a se adapta la schimbările aduse de IA. Prin acest proces de educație, se asigură că utilizarea IA este nu doar tehnologică, ci și etică și socială, contribuind la un ecosistem IA care este benefic pentru întreaga societate. Prin integrarea acestor precum și altor elemente diverse, ecosistemul IA devine un mediu dinamic și cooperant care sprijină dezvoltarea continuă a inteligenței artificiale, contribuind astfel la eficientizarea proceselor instituționale și la îmbunătățirea serviciilor oferite cetățenilor.

12.2. Practici de reglementare normativă la nivel internațional și european privind Inteligența Artificială

În cursa pentru reglementarea Inteligenței Artificiale există la moment trei mari jucători: Uniunea Europeană (UE), Statele Unite ale Americii (SUA) și China – toate implicate într-o cursă pentru reglementarea inteligenței artificiale (AI), fiecare urmărind obiective diferite.²⁴⁹

- **Regulamentul privind Inteligența Artificială al UE**²⁵⁰ este o viziune strategică, holistică, bazată pe evaluarea riscurilor sistemelor IA, concentrându-se pe minimizarea prejudiciilor sociale, cum ar fi discriminarea în procesele de angajare bazate pe IA, altele. Această abordare urmărește să atenueze riscurile asociate cu tehnologiile IA prin reglementări detaliate, punând accent pe protecția valorilor societale și a drepturilor omului. Actul a intrat în vigoare la 1 august 2024, cu prevederi care vor fi implementate treptat în următoarele 6 până la 36 de luni.
- **SUA** se află în proces de definire a poziției sale cu privire la guvernarea IA. Deși Ordinul Executiv al Administrației Biden privind IA²⁵¹ marchează un pas inițial important, reglementarea cuprinzătoare necesită acțiuni legislative. SUA urmărește să elaboreze un cadru de reglementare care să echilibreze necesitatea unui ecosistem IA deschis și competitiv, siguranța și controlul tehnologiilor AI potențial periculoase, menținând totodată leadership-ul tehnologic și abordând provocările generate de China.
- **Abordarea Chinei** în reglementarea IA se concentrează pe consolidarea controlului statului asupra informațiilor. Reglementările sunt concepute pentru a afirma autoritatea guvernamentală, asigurându-se că dezvoltarea IA este în conformitate cu interesele statului și preocupările de securitate, mai degrabă decât să promoveze inovația în sectorul IA.

Această abordare comparativă a reglementării IA evidențiază diferențele de obiective, metodologii și provocări cu care se confruntă principalele puteri mondiale în guvernarea IA.

249 A se vedea: Perrigo B. AI Regulation: How Governments Are Trying to Control the Technology. <https://time.com/6848922/ai-regulation/>

250 A se vedea: Uniunea Europeană, *Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>

251 A se vedea: Casa Albă, *Fact Sheet: President Biden Issues Executive Order on Safe, Secure, and Trustworthy Artificial Intelligence*, accesat la 20 august 2024. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/10/30/fact-sheet-president-biden-issues-executive-order-on-safe-secure-and-trustworthy-artificial-intelligence/>.

Lideri globali	Abordările cheie
Uniunea Europeană (UE)	<p>Abordarea UE privind guvernanta IA se bazează pe implicarea mai multor părți interesate, fiind atât cuprinzătoare, cât și precaută. Scopul principal este de a echilibra progresul tehnologic cu respectarea valorilor etice și prin menținerea încrederii publicului larg. În acest proces, UE consultă și implică un spectru larg de părți interesate, cum ar fi dezvoltatorii de IA, utilizatorii, autoritățile publice, mediul academic și societatea civilă. Acest lucru se face pentru a se asigura că Actul IA al UE și alte politici în domeniu sunt bine fundamentate și răspund preocupărilor tuturor celor implicați. Prin această abordare colaborativă, UE reflectă interesele și valorile cetățenilor săi și își propune să stabilească un standard global în domeniul AI, conducând astfel la crearea unor standarde internaționale.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Actul IA al UE este un cadru legislativ cuprinzător care clasifică sistemele AI în funcție de nivelul lor de risc, aplicând un set larg de cerințe pentru diferite categorii de aplicații AI. Scopul său este de a atenua riscurile prin impunerea unor obligații stricte pentru sistemele IA cu risc ridicat, concentrându-se pe protejarea drepturilor fundamentale și asigurarea siguranței. - UE pune accent pe o abordare reglementară precaută, bazată pe risc, care urmărește să abordeze preventiv posibilele prejudicii asociate tehnologiilor IA, în special concentrându-se pe prejudicii sociale, cum ar fi discriminarea. - Actul IA al UE este conceput pentru a fi direct aplicabil în toate statele membre ale UE, stabilind un set uniform de reguli și obligații pentru sistemele IA, supravegheate de autoritățile naționale responsabile. - În timp ce atât UE, cât și SUA recunosc natura globală a provocărilor IA și necesitatea cooperării internaționale, Actul IA al UE poziționează UE ca un factor de referință în stabilirea standardelor în guvernanta globală a IA, aspirând să influențeze normele și practicile internaționale.

<p>Statele Unite ale Americii (SUA)</p>	<p>SUA își menține poziția de lider mondial în domeniul inteligenței artificiale prin investiții masive în acest sector. În 2022, Statele Unite au atras investiții de 47,4 miliarde de dolari în AI, de aproximativ 3,5 ori mai mult decât China, care este al doilea cel mai mare investitor²⁵². În octombrie 2023, președintele Biden a emis un Ordin Executiv pentru a consolida poziția SUA ca lider în inovațiile IA, asigurând în același timp gestionarea riscurilor asociate. Acest ordin introduce noi standarde pentru siguranța și securitatea IA, și se concentrează pe protejarea vieții private, promovarea echității și a drepturilor civile, protecția consumatorilor și a muncitorilor, precum și pe susținerea inovației și competiției globale.</p> <p>Ordinul Executiv al președintelui Biden este o directivă administrativă care conturează abordarea guvernului SUA de a promova inovația IA, gestionând în același timp riscurile asociate. Acesta pune accent pe securitatea națională, competitivitatea economică, protecția vieții private, echitatea și utilizarea etică a IA, direcționând acțiuni specifice în cadrul agențiilor federale.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Strategia SUA, așa cum este articulată în Ordinul Executiv, se orientează spre promovarea inovației și competitivității în sectorul AI, abordând în același timp preocupările legate de siguranță, securitate și etică. Sugerează un cadru mai flexibil, adaptabil, destinat să evolueze odată cu tehnologiile IA. - Ordinul Executiv al SUA direcționează agențiile federale să dezvolte și să implementeze standarde, ghiduri și acțiuni pentru a asigura dezvoltarea și implementarea responsabilă a IA. Solicită colaborarea cu Congresul pentru a stabili un cadru legal mai robust, evidențiind o abordare mai descentralizată și specifică fiecărui sector. - Abordarea SUA, conform Ordinului Executiv, se concentrează pe menținerea leadership-ului american în inovația IA și asigurarea utilizării sigure, securizate și etice a IA atât pe plan intern, cât și internațional, accentuând rolul SUA în modelarea cadrelor și standardelor globale prin angajamente bilaterale și multilaterale.
--	--

252 A se vedea: Carnegie Endowment for International Peace, *Charting the Geopolitics and European Governance of Artificial Intelligence*. <https://carnegieendowment.org/research/2024/03/charting-the-geopolitics-and-european-governance-of-artificial-intelligence?lang=en¢er=europe>.

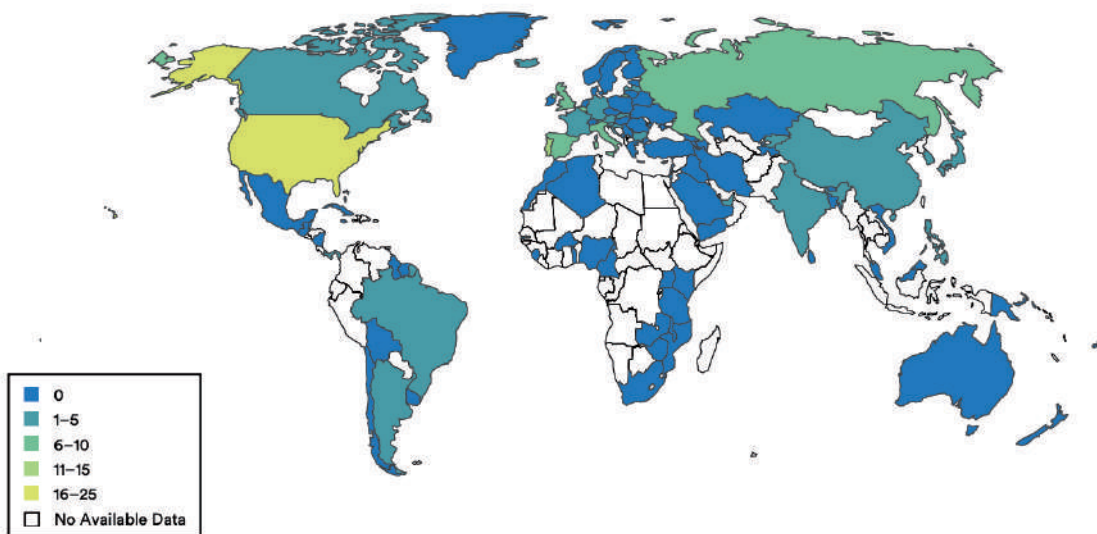
China:	<p>Abordarea Chinei în governanța IA se concentrează pe echilibrarea sprijinului pentru dezvoltarea IA cu controlul intens pentru a reduce riscurile sociale și economice.²⁵³ Guvernul chinez a intensificat treptat reglementările în domeniul IA, adoptând o strategie care să nu împiedice inovația. În prezent, această strategie include cerințe stricte de securitate cibernetică și protecție a datelor, deși majoritatea reglementărilor sunt încă neobligatorii și în faza de experimentare. Pe măsură ce tehnologia evoluează, se așteaptă ca reglementările să devină mai clare și mai detaliate, fiind integrate în viitoarele legi privind IA și în reglementările la nivel provincial, pentru a asigura o supraveghere eficientă în diverse sectoare.</p> <ul style="list-style-type: none"> - China promovează controlul de stat, concentrându-se pe menținerea ordinii sociale, dezvoltarea economică și consolidarea controlului statului asupra informațiilor. - Abordarea Chinei include atât măsuri de sprijin pentru dezvoltarea IA, cât și reglementări prudențiale pentru atenuarea riscurilor, cu un accent puternic pe moderarea conținutului, protecția datelor și governanța algoritmilor. - China folosește un mix de reglementări obligatorii și standarde neobligatorii, cu un rol semnificativ pentru guvernele provinciale și auto-disciplina industriei în etapele inițiale. - China subliniază controlul intern și utilizarea strategică a IA pentru dezvoltarea națională și gestionarea socială, cu un accent pe stabilirea propriilor reguli în spațiul cibernetic, în timp ce se angajează în cooperare internațională pentru a influența standardele și normele globale.
---------------	--

Raportul Artificial Intelligence Index Report 2023 al Universității Stanford din 2023²⁵⁴ a analizat actele normative a 127 de țări și a evidențiat o creștere semnificativă a adoptării de legi care fac referire la „inteligența artificială”, de la o singură lege în 2016 la 37 de legi până în 2022. De asemenea, o examinare a discuțiilor parlamentare despre AI în 81 de țări arată că referințele la

Fig.12.2. Numărul de legi, acte normative pe AI adoptate per țară 2016-2022

Number of AI-Related Bills Passed Into Law by Country, 2016–22

Source: AI Index, 2022 | Chart: 2023 AI Index Report

253 A se vedea: *AI Governance in China: Strategies, Initiatives, and Key Considerations*, March 2024 <https://www.twobirds.com/en/insights/2024/china/ai-governance-in-china-strategies-initiatives-and-key-considerations#:~:text=Enacted%20in%202022%2C%20the%20Shanghai.and%20promote%20industrial%20parks%20where>

254 A se vedea: Stanford University, *AI Index Report 2023*, https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2023/04/HAI_AI-Index-Report_2023.pdf

AI în activitățile legislative au crescut de aproximativ 6,5 ori din 2016.

Același raport constată că tendințele legislative din 2022 pun accent pe integrarea IA în într-un mod responsabil și etic. Guvernele adoptă legi care nu doar încurajează avansarea inteligenței artificiale, ci și vizează atenuarea riscurilor acesteia, asigurarea securității și promovarea beneficiilor echitabile pentru întreaga societate. Se recunoaște din ce în ce mai mult importanța și impactul inteligenței artificiale în multiple domenii, de la industriile creative la securitatea națională. Guvernele caută activ să stabilească cadre legale care nu doar sprijină dezvoltarea IA, ci și abordează riscurile. Guvernele depun eforturi semnificative pentru a-și actualiza cadrul normativ ca răspuns la dezvoltarea rapidă a IA și implicațiile acesteia asupra societății. Legislația care se adoptă reflectă un spectru larg de aplicații pentru IA, de la îmbunătățirea industriilor creative și educației până la asigurarea securității naționale. Mai multe guverne încorporează prevederi ce țin de programele de formare în domeniul IA și recunosc necesitatea stringentă de a educa și pregăti forța de muncă pentru un viitorul din ce în ce mai impactat de IA.

Republica Moldova are un document de politică publică numit Cartea Albă²⁵⁵, elaborată de Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, împreună cu părțile interesate din sectorul de guvernanță a datelor și IA – sectorul public, sectorul privat, industria TIC, mediul academic și sectorul asociativ, care servește drept viziune de accelerare a creării unui ecosistem de guvernanță a datelor și a adoptării inteligenței artificiale (IA) pentru dezvoltarea Republicii Moldova: *Un ecosistem de guvernanță al datelor și inteligență artificială pentru o creștere sustenabilă și durabilă, centrat pe necesitățile umane.*

12.3. Instrumente de Inteligență Artificială cu potențial de eficientizare a proceselor interne instituționale

Întrebare pentru brainstorming: Ați utilizat până la moment instrumente de IA pentru activitatea instituției dvs? Dacă da, ce anume? Ce experiență aveți? Dacă nu, ce v-a oprit din a folosi instrumente de IA? Ați fi interesat/ă să încercați?

Inteligența Artificială oferă soluții inovatoare pentru optimizarea și eficientizarea proceselor interne în cadrul instituțiilor publice. Implementarea unor instrumente de IA nu doar că reduce timpul necesar pentru realizarea sarcinilor administrative, dar și îmbunătățește acuratețea și consistența proceselor, permițând funcționarilor să se concentreze pe activități mai strategice. De la automatizarea sarcinilor repetitive, până la analiza avansată a datelor pentru luarea deciziilor informate, IA poate transforma modul în care funcționează instituțiile publice, asigurând o mai bună alocare a resurselor și un serviciu public de înaltă calitate. În continuare, vom explora câteva exemple practice de instrumente de IA care pot fi integrate pentru a spori eficiența proceselor instituționale.

255 A se vedea: Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării din Republica Moldova, *Cartea Albă cu privire la Guvernarea Datelor și Inteligența Artificială*. <https://mded.gov.md/ministerul-dezvoltarii-economice-si-digitalizarii-a-elaborat-cartea-alba-cu-privire-la-guvernanta-datelor-si-inteligenta-artificiala/>.

Mai jos sunt câteva exemple din practicile emergente implementate de APC-uri și APL-uri la nivel global în ultimul an, cu GenIA:

Transformarea interacțiunii cetățenilor cu administrația

Asistenți virtuali pentru suport continuu: Implementarea asistenților virtuali bazati pe GenIA poate oferi cetățenilor asistență non-stop pentru a obține informații, a solicita documente, sau a accesa diverse servicii. De exemplu, un cetățean ar putea întreba agentul virtual despre procedura de obținere a unui certificat de naștere, iar acesta i-ar ghida pas cu pas prin proces.

Feedback în timp real și adaptare: GenIA poate fi folosită pentru a colecta și analiza feedback-ul cetățenilor în timp real. Aceste informații anonimizate pot ajuta administrațiile locale să înțeleagă mai bine nevoile comunității și să adapteze rapid serviciile publice pentru a răspunde acestor nevoi.

Automatizarea proceselor de aplicare și aprobare: Cetățenii care doresc să aplice pentru autorizații sau permise pot folosi un sistem GenIA care îi ajută să completeze corect formularele, să urmărească statusul aplicației lor și să primească notificări automate pe parcursul procesului.

Analiza sentimentelor cetățenilor: Administrațiile publice pot utiliza GenIA pentru a analiza sentimentele cetățenilor exprimate în comentarii online sau în feedback-uri. Acest lucru ajută la identificarea rapidă a problemelor și la implementarea soluțiilor înainte ca acestea să devină critice.

Utilizarea GenAI pentru a stimula inovația și creșterea economică în comunitățile locale

Analiza economică pentru atragerea de investiții: Administrațiile publice locale pot folosi GenAI pentru a analiza datele economice disponibile, identificând tendințele emergente și evaluând oportunitățile de piață pentru atragerea de noi afaceri. GenAI poate ajuta la realizarea unei analize detaliate a impactului economic, evaluând cum va influența aceasta resursele locale, cum ar fi forța de muncă disponibilă, cererea de locuințe și impactul asupra infrastructurii. Aceste informații pot fi apoi folosite pentru a crea strategii eficiente de atragere a investițiilor și de susținere a dezvoltării economice locale.

Evaluarea impactului asupra infrastructurii: În cazul unui proiect de dezvoltare, cum ar fi construcția unui nou cartier rezidențial sau a unei facilități industriale, GenAI poate ajuta administrația locală să prevadă impactul asupra infrastructurii existente, cum ar fi drumurile, utilitățile și serviciile publice (școli, spitale, etc.). De exemplu, pentru un proiect de construcție a unei fabrici, GenAI poate analiza rapid cum va afecta aceasta traficul rutier, necesarul de apă și electricitate, precum și necesitatea extinderii serviciilor de siguranță publică. Astfel, autoritățile pot planifica și alocă resursele în mod optim pentru a face față noilor cerințe.

Optimizarea resurselor locale: GenAI poate fi folosită pentru a dezvolta scenarii și planuri de alocare optimă a resurselor într-un oraș sau o comunitate. De exemplu, dacă un oraș se confruntă cu creșterea rapidă a populației și cu o cerere crescută pentru servicii publice, GenAI poate ajuta la planificarea extinderii infrastructurii de utilități, la gestionarea cerințelor

de transport public și la asigurarea accesului adecvat la educație și sănătate. Prin utilizarea GenAI, administrația locală poate lua decizii bazate pe date, care să maximizeze eficiența utilizării resurselor și să îmbunătățească rezultatele pentru comunitate.

Promovarea antreprenoriatului și a dezvoltării economice locale: Administrațiile locale pot folosi GenAI pentru a sprijini antreprenorii și pentru a stimula dezvoltarea economică. De exemplu, GenAI poate analiza piețele locale pentru a identifica nișe neexplorate, oferind astfel informații valoroase pentru cei care doresc să înceapă o afacere. În plus, GenAI poate ajuta la crearea de programe de mentorat și suport pentru start-up-uri, oferind recomandări personalizate bazate pe tendințele economice și pe nevoile pieței locale.

Planificarea urbană și dezvoltarea durabilă: GenAI poate juca un rol crucial în planificarea urbană, ajutând administrațiile locale să dezvolte orașe inteligente și durabile. De exemplu, în planificarea unui nou proiect de dezvoltare, GenAI poate evalua impactul asupra mediului, poate sugera soluții ecologice și poate optimiza utilizarea spațiului pentru a crea zone rezidențiale, comerciale și industriale bine echilibrate.

Aceste câteva exemple evidențiază cum GenAI poate fi un instrument esențial pentru administrațiile publice în stimularea inovației, atragerea investițiilor și optimizarea resurselor, contribuind astfel la dezvoltarea economică sustenabilă a comunităților.

Câteva exemple de instrumente IA și tipuri de sarcini ce pot fi realizate:

Sursa	Categoria și tipul de sarcini
https://chat.openai.com/	Chatbot/Asistent virtual ChatGPT Poate fi folosit în diverse moduri și pentru multiple scopuri, demonstrând flexibilitate și eficiență în mai multe domenii de aplicare.
https://zapier.com/ai/chat-bot	Chatbot personalizat Este creat sau modificați pentru a îndeplini funcții particulare, cum ar fi oferirea de asistență clienților, procesarea comenzilor, răspunsul la întrebări frecvente sau ghidarea utilizatorilor prin diferite procese. Prin ajustarea comportamentului și răspunsurilor chatboților pentru a reflecta tonul, stilul și informațiile relevante pentru utilizatorii finali, aceștia devin un instrument eficient și specific pentru scopurile dorite.
https://claude.ai/	Chatbot/Asistent virtual Claude poate procesa cantități mari de informații, genera idei, crea text și cod, ajuta la înțelegerea subiectelor, ghida prin situații complexe, simplifică sarcinile repetitive.
https://www.wix.com/	Creator de site-uri web Wix facilitează crearea rapidă de site-uri web profesionale prin instrumente AI care generează șabloane personalizate și oferă funcții avansate, cum ar fi redimensionarea imaginilor și crearea de logo-uri.

https://www.shortwave.com/	<p>Generator de scriere AI</p> <p>Shortwave este un instrument AI care facilitează gestionarea și scrierea e-mailurilor, economisind timp și îmbunătățind productivitatea.</p>
https://runwayml.com/	<p>Instrument IA de lucru cu video</p> <p>Runway permite crearea de videoclipuri inovatoare și creative, oferind flexibilitate totală în procesul de editare și producție video.</p>
https://www.midjourney.com	<p>Instrument IA pentru imagini</p> <p>Midjourney este un instrument AI specializat în generarea de imagini de calitate superioară, potrivite pentru diverse aplicații vizuale.</p>
https://www.adobe.com	<p>Instrument IA pentru imagini</p> <p>Adobe Photoshop include funcții AI pentru editarea imaginilor, facilitând îmbunătățirea și transformarea creativă a fotografiilor.</p>
https://openai.com/index/dall-e-3/	<p>Instrument IA pentru imagini</p> <p>DALL·E 3 este cunoscut pentru capacitatea sa de a genera imagini pe baza unor descrieri textuale simple, oferind utilizatorilor o experiență intuitivă și ușor de utilizat.</p>

Instrumente IA pentru prelucrarea datelor:

Sursa	Categoria și tipul de sarcini
https://julius.ai/?via=uni-teai	<p>Julius AI este un instrument inteligent de analiză a datelor care interpretează, analizează și vizualizează date complexe într-un mod intuitiv și ușor de utilizat. Punctul său forte constă în capacitatea de a face analiza datelor accesibilă și acționabilă, chiar și pentru cei care nu sunt specialiști în știința datelor sau statistică.</p> <p>Suportă orice format de fișier de date, .xls, .xlsx, .xlsm, .xlsb, .csv, Google Sheets și baze de date Postgres.</p>
https://www.datacamp.com/	<p>DataLab este un caiet de date bazat pe IA conceput pentru a simplifica și accelera transformarea datelor în informații acționabile. Este creat pentru a simplifica procesul de transformare a datelor brute în informații utile, prin utilizarea inteligenței artificiale. Prin intermediul unei interfețe de chat ușor de utilizat, DataLab permite utilizatorilor să scrie și să ajusteze codul, să analizeze date și să creeze rapoarte, toate într-un singur loc.</p>

https://www.tableau.com/	<p>Tableau este o platformă de analiză și vizualizare a datelor care permite utilizatorilor să interacționeze cu datele lor. Unul dintre cele mai importante avantaje ale Tableau este faptul că nu necesită cunoștințe de programare. Acesta permite utilizatorilor să creeze rapoarte vizuale, cum ar fi grafice și tabele, pe care le pot distribui ușor prin intermediul diferitelor platforme, inclusiv desktop și mobile. Tableau este flexibil, permițând rularea atât în cloud, cât și pe servere locale (on-premise), ceea ce înseamnă că poate fi adaptat la nevoile specifice ale unei organizații, indiferent de infrastructura IT disponibilă.</p>
MonkeyLearn	<p>MonkeyLearn este o platformă prietenoasă cu utilizatorii care nu au cunoștințe de programare, oferind funcționalități avansate de analiză a textului cu ajutorul inteligenței artificiale. Aceasta ajută utilizatorii să își organizeze și să vizualizeze datele într-un mod eficient, automatizând multe dintre procesele care ar necesita în mod normal mult timp și efort manual. Prin utilizarea clasificatorilor de text și a extractoarelor de text, MonkeyLearn poate sorta automat datele pe baza subiectului sau a intenției și poate extrage informații relevante, cum ar fi caracteristicile produselor sau detalii despre utilizatori. Această automatizare reduce semnificativ timpul de procesare și permite utilizatorilor să se concentreze pe aspectele mai strategice ale afacerii lor.</p>

Sarcină de lucru în perechi: În perechi, discutați despre un scenariu specific în care instituția dvs ar putea beneficia de un instrument de IA. Începeți prin a identifica un proces intern care ar putea fi optimizat. Apoi, explorați împreună următoarele puncte:

Ce tip de instrument de IA ar fi cel mai potrivit pentru acest proces (ex. automatizarea sarcinilor repetitive, analiză avansată a datelor, lucru cu texte mari, etc.)?

Care ar fi pașii necesari pentru implementarea acestui instrument în cadrul instituției?

Ce provocări ați anticipa în implementarea acestuia și cum ar putea fi depășite?

Ce sunt prompturile și de ce sunt importante?

Indiferent de ce model de IA este folosit, de exemplu ChatGPT, Gemini, Claude, etc. succesul din folosirea IA vine din calitatea inputurilor sau așa numitelor prompturi pe care le folosim pentru a genera outputuri, adică rezultate. Un prompt este instrucțiunea pe care o dați unui model de IA. Este cheia pentru obținerea de răspunsuri relevante și utile. Claritatea și detaliile oferite în prompt sunt esențiale pentru a obține rezultate relevante. Cu cât instrucțiunea este mai bine formulată, cu atât IA va genera un răspuns mai aproape de nevoile utilizatorului.

Un prompt bine formulat:

- Clarifică scopul dorit.
- Specifică tonul, formatul sau stilul răspunsului.
- Oferă detalii suplimentare care ajută IA să înțeleagă contextul.

Exemplu:

- **Prompt slab:** „Creează un anunț pentru un eveniment local.”
- **Prompt bun:** „Creează un anunț prietenos pentru Facebook (sau altă platformă) despre un eveniment local, adresat tinerilor. Include detalii despre data, ora, locul și hashtag-uri relevante.”

Reguli de bază pentru crearea prompturilor eficiente

- Claritatea este esențială. Evitați expresiile vagi. Specificați exact ce rezultat doriți. Exemplu: „**Generează o postare formală, oficială despre consultări publice privind bugetul local.**”
- Includeți detalii relevante. Oferiți informații despre ton (formal, prietenos), format (postare social media, afiș) sau stil. Exemplu: „**Scrive o invitație într-un ton prietenos și motivațional pentru a atrage tinerii la consultările publice.**”
- Folosiți pași secvențiali, dacă este nevoie. Dacă rezultatul este complex, cereți răspunsuri pas cu pas. Exemplu: „**Creează un mesaj pentru un eveniment, apoi generează sugestii pentru hashtag-uri relevante.**”
- Adaptați promptul pentru IA vizuală. Când lucrați cu IA pentru imagini, descrieți detaliile vizuale în mod precis. Exemplu: „**Creează o imagine a unei adunări comunitare în primărie, cu scaune aranjate în cerc și oameni discutând cu entuziasm.**”

Exemple practice pentru APL-uri

a. Comunicarea cu cetățenii

- Text: Prompt: „**Scrive o postare pentru rețelele de socializare despre o întâlnire publică pentru a decide bugetul local. Folosește un ton formal și clar.**” Rezultat: „Primăria invită locuitorii la consultările publice privind bugetul local pentru 2025. Evenimentul va avea loc pe 15 noiembrie, ora 14:00, la Primărie.”
- Imagine: Prompt: „**Generează un afiș digital cu textul ‚Vino să discutăm despre bugetul local 2025!‘ și include o imagine a unei primării prietenoase.**”

b. Colectarea și analiza feedback-ului

- Analiză text: Prompt: „**Rezumă principalele sugestii din feedback-ul primit la consultările publice despre buget.**” Rezultat: „Sugestiile principale includ crearea unui teren de sport, îmbunătățirea infrastructurii și organizarea de evenimente culturale.”
- Clasificare: Prompt: „**Analizează răspunsurile colectate și clasifică-le în categorii: educație, infrastructură, cultură, etc.**”

c. Crearea materialelor vizuale

- Prompt: „**Creează o imagine care să reprezinte o consultare publică. Atmosfera trebuie să fie prietenoasă, cu oameni discutând activ într-o sală decorată tradițional.**”

Recomandări pentru utilizarea prompturilor

1. Experimentați. Testați prompturi diferite pentru a vedea ce oferă cele mai bune rezultate.
2. Furnizați contexte clare. Adăugați detalii relevante despre publicul țintă sau obiectivul mesajului.
3. Solicitați exemple multiple. Dacă nu sunteți mulțumiți de primul răspuns, cereți alte variante.
4. Utilizați IA pentru verificare. Prompturile pot genera rezultate excelente, dar este important să verificați și să adaptați conținutul pentru conformitate și relevanță.

Cum poate sprijini IA activitatea APL-urilor?

- Promovare: Generarea de anunțuri și afișe personalizate.
- Feedback: Analiza automată a sugestiilor primite de la cetățeni.
- Planificare: Crearea de rapoarte bazate pe date colectate.
- Inovație: Generarea de idei noi pentru proiecte și inițiative comunitare.

Beneficiile utilizării IA și a prompturilor sunt numeroase. De la economisirea timpului și resurselor până la implicarea mai activă a cetățenilor în procesele decizionale, IA poate sprijini APL-urile în promovarea transparenței și inovării. Spre exemplu, generarea automată de materiale promoționale sau analiza rapidă a datelor colectate poate îmbunătăți semnificativ eficiența administrației. Prompturile bine gândite reprezintă cheia pentru a valorifica la maximum potențialul oferit de Inteligența Artificială.

Întrebări de recapitulare:

1. Determinați: Care sunt principalele tipuri de instrumente de IA menționate în curs și ce sarcini specifice pot realiza în cadrul instituțiilor publice?
2. Identificați: Care sunt avantajele și posibilele provocări în implementarea instrumentelor de IA pentru optimizarea proceselor interne instituționale?
3. Evidențiați: Exemplele de bune practici în utilizarea IA pentru eficientizarea proceselor instituționale.
4. Analizați: Cum poate contribui utilizarea IA la dezvoltarea economică și la îmbunătățirea interacțiunii cu cetățenii în instituțiile publice?

Sarcini de lucru individual:

1. **Propuneți** un plan de acțiune pentru implementarea unui instrument de Inteligență Artificială în cadrul instituției dvs., având în vedere următoarele aspecte: tipul de instrument, beneficiile așteptate, posibilele obstacole și strategii de depășire a acestora. Evaluați impactul potențial pe termen scurt asupra eficienței proceselor interne și asupra serviciilor oferite cetățenilor.

Bibliografie selectivă:

1. AI Training. *Ce este Testul Turing?*. Disponibil: <https://aitraining.ro/ce-este-testul-turing/>.
2. *AI Governance in China: Strategies, Initiatives, and Key Considerations* March 2024. Disponibil: <https://www.twobirds.com/en/insights/2024/china/ai-governance-in-china-strategies-initiatives-and-key-considerations#:~:text=Enacted%20in%202022%2C%20the%20Shanghai,and%20promote%20industrial%20parks%20where>.
3. Casa Albă. *Fact Sheet: President Biden Issues Executive Order on Safe, Secure, and Trustworthy Artificial Intelligence*. Disponibil: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/10/30/fact-sheet-president-biden-issues-executive-order-on-safe-secure-and-trustworthy-artificial-intelligence/>
4. Carnegie Endowment for International Peace. *Charting the Geopolitics and European Governance of Artificial Intelligence*. Disponibil: <https://carnegieendowment.org/research/2024/03/charting-the-geopolitics-and-european-governance-of-artificial-intelligence?lang=en¢er=europe>
5. Gartner. *About Gartner*. Disponibil: <https://www.gartner.com/en/about>.
6. IBM. *Generative AI*. Disponibil: <https://www.ibm.com/topics/generative-ai>.
7. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării din Republica Moldova. *Cartea Albă cu privire la Guvernanța Datelor și Inteligența Artificială*. Disponibil: <https://mded.gov.md/ministerul-dezvoltarii-economice-si-digitalizarii-a-elaborat-carta-alba-cu-privire-la-guvernanta-datelor-si-inteligen-ta-artificiala/>.
8. OECD. *AI Wonk: Definition of Artificial Intelligence*. Disponibil: <https://oecd.ai/en/wonk/definition>.
9. Perrigo, Billy. „AI Regulation: How Governments Are Trying to Control the Technology.” *Time*. Disponibil: <https://time.com/6848922/ai-regulation/>.
10. Stanford University. *AI Index Report 2023*. Disponibil: https://aiindex.stanford.edu/wp-content/uploads/2023/04/HAI_AI-Index-Report_2023.pdf.
11. Uniunea Europeană. *Regulamentul (UE) 2024/1689 al Parlamentului European și al Consiliului*. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32024R1689>

SUBIECTE/TESTE DE EVALUARE

Prin moment critic al recensământului se înțelege:

- a. Perioada de înregistrare
- b. Intervalul dintre două recensăminte
- c. Momentul de referință pentru care se fac înregistrările

Unitatea de înregistrare la recensământul populației este:

- a. Familia
- b. Gospodăria
- c. Persoana

Vârsta este o caracteristică:

- a. Demografică fundamentală
- b. Socio-economică
- c. Socio-culturală

Sunt caracteristici demografice fundamentale:

- a. vârsta, sexul, religia
- b. vârsta, sexul, categoria socială, ocupația
- c. vârsta, sexul, starea civilă

Raportul dintre numărul persoanelor de sex feminin și efectivul total al populației reprezintă:

- a. ponderea populației de sex masculin
- b. raportul de feminitate
- c. ponderea populației de sex feminin

Raportul de masculinitate se calculează ca:

- a. raport între numărul persoanelor de sex feminin și numărul persoanelor de sex masculin
- b. raport între numărul persoanelor de sex masculin și numărul persoanelor de sex feminin
- c. raport între numărul persoanelor de sex masculin și efectivul total al populației

Numărul persoanelor de sex feminin corespunzător unui efectiv de 100 de persoane de sex masculin reprezintă:

- a. raport de masculinitate
- b. raport de feminitate
- c. un indicator statistic al variației

Se consideră că o populație este îmbătrânită dacă:

- a. greutatea populației vârstnice este mai mică de 7

- b. greutatea populației vârstnice variază între 7-12%
- c. greutatea populației vârstnice este mai mare de 12%

Conceptele-cheie care caracterizează îmbătrânirea activă sunt:

- a. autonomia, independența
- b. autonomia, independența, calitatea vieții
- c. autonomia, independența, calitatea vieții și speranța de viață sănătoasă

Factorii determinanți ai îmbătrânirii active sunt:

- a. servicii sociale și de sănătate
- b. determinanții comportamentali
- c. determinanții personali
- d. mediul fizic
- e. determinanții sociali
- f. determinanții economici
- g. toți cei menționați mai sus
- h. niciunul

Republica Moldova a aderat la Planul Internațional de la Madrid privind Îmbătrânirea ..

- a. da
- b. nu

O țară este îmbătrânită dacă ponderea populației de peste 60 ani este de..

- a. 5%
- b. 10%
- c. 12%
- d. 15%

Îmbătrânirea populației prezintă provocări pentru:

- a. piața muncii
- b. sistemul de sănătate
- c. sistemul de asigurări sociale
- d. relațiile intergeneraționale
- e. sistemul de educație
- f. infrastructură
- g. toate domeniile sociale

Ce reprezintă politicile de tineret:

- a. măsurile, acțiunile și programele guvernamentale care au ca beneficiari tinerii;
- b. ansamblu de principii, metode și măsuri menite să asigure tinerilor oportunități de participare, de bunăstare, dezvoltare personală și profesională;

- c. activitățile profesionale și voluntare desfășurate de lucrătorii de tineret care sprijină dezvoltarea tinerilor și facilitarea integrării lor sociale.

Care este instituția cheie responsabilă la de implementarea și monitorizarea politicilor de tineret la nivel local:

- a. autoritățile publice locale
- b. centrele de tineret
- c. consiliile de tineret

Care este scopul principal al guvernății datelor în administrația publică?

- a. să promoveze transparența și utilizarea responsabilă a datelor
- b. să crească numărul de aplicații mobile
- c. să dezvolte infrastructuri private de date

Care credeți că este principalul beneficiu al implementării inteligenței artificiale în sectorul public?

- a. crearea de divertisment personalizat pentru cetățeni
- b. automatizarea și eficientizarea proceselor administrative
- c. dezvoltarea de noi platforme de socializare

LISTA EXERCIȚII

Ex.1. Se cunosc următoarele date cu privire la efectivul populației și la numărul născuților vii din localitatea A.

	Efectivul populației	Născuți vii
Urban	234030	2240
Rural	172204	1834
Total	406234	4074

Să se calculeze:

1. Rata generală de natalitate.
2. Ratele specifice pe cele 2 medii.
3. Contribuția fiecărui mediu la formarea natalității generale.

Ex.2. Se prezintă următoarele date.

Procentul femeilor și bărbaților angajați în câmpul muncii cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani care au indicat că în ultimele 3 luni, de cel puțin câteva ori pe săptămână/lună au fost prea obosiți după muncă pentru a face treburi prin casă

Variabile de dezagregare	Bărbați total	Femei total	Urban Total	Rural Total	General total
	%	%	%	%	%
Vârsta					
15-19	46,4	3,8	56,7	33,2	45,5
20-24	53,3	64,6	73,1	38,2	57,4
25-29	41,2	61,0	49,9	44,5	47,5
30-34	57,1	62,4	62,3	54,5	59,1
35-39	58,2	64,4	71,5	47,0	60,9
40-44	47,2	60,0	60,4	48,0	53,4
45-49	50,0	65,7	63,0	55,8	58,6
50-54	51,9	64,0	57,8	59,1	58,5
55-59	50,0	61,5	56,4	55,5	55,9
60-64	52,4	65,1	59,3	56,1	57,3
Regiunea					
Chișinău	56,6	70,3	62,2	62,6	62,3
Nord	59,2	63,2	61,3	61,3	61,3
Centru	44,7	62,3	65,8	46,5	52,2
Sud	48,8	52,8	56,2	47,6	50,4
Nivelul de studii					

Variabile de dezagregare	Bărbăți total	Femei total	Urban Total	Rural Total	General total
	%	%	%	%	%
Primar	16,4	27,6	84,1	4,4	17,2
Gimnazial	53,8	52,2	63,6	48,4	53,2
Secundar general	57,9	63,4	60,1	60,4	60,3
Secundar vocațional	51,4	62,9	67,8	47,5	55,8
Post secundar vocațional	49,4	65,2	63,0	52,2	57,4
Superior	50,0	65,9	58,9	55,9	58,0
Nivelul de bunăstare					
Chintila I	50,0	60,6	58,5	49,6	54,6
Chintila II	45,3	58,0	55,7	49,7	51,9
Chintila III	48,2	60,3	59,7	49,4	53,8
Chintila IV	46,4	61,0	61,0	42,0	52,3
Chintila V	55,5	65,5	67,8	49,2	59,7
Total grupul de vârstă 15-64 ani	51,3	61,9	61,9	50,8	56,3

Să se realizeze următoarele sarcini:

Identificați cel puțin 3 inegalități.

Elaborați arborele problemei pentru o inegalitate.

Formulați măsuri/acțiuni de remediere a inegalității, prin indicarea responsabililor și a termenului de realizare.

Anexa 1.

Diagnostic rapid al maturității cadrului de guvernare al datelor la nivel local

Acest chestionar are scopul de a diagnostica rapid diverse aspecte ale guvernării datelor la nivel local.

Instrucțiuni pentru completare:

- Citiți cu atenție fiecare întrebare și alegeți răspunsul care reflectă cel mai bine situația curentă din cadrul instituției dumneavoastră.
- Selectați nivelul de maturitate pe o scară de la 0 la 4, unde:
 - 0 indică un nivel scăzut de maturitate sau inexistența unui anumit aspect.
 - 4 indică un nivel ridicat de maturitate și implementare eficientă.
- Răspundeți la toate întrebările din fiecare pilon (Guvernare și instituții, Valoarea Datelor, Fundament, Încredere, Competențe).

1. Guvernare și Instituții

- 1.1. Există o viziune clară și obiective bine definite pentru guvernarea datelor în cadrul primăriei Dvs?
 - 0 - Nu există nicio viziune clară.
 - 1 - Viziunea și obiectivele sunt vagi și nespecifice.
 - 2 - Există o viziune, dar obiectivele nu sunt bine definite.
 - 3 - Există o viziune clară și obiective bine definite, dar implementarea este limitată.
 - 4 - Viziunea și obiectivele sunt clare și sunt implementate eficient.
- 1.2. Este numită o persoană responsabilă de Guvernarea Datelor în cadrul primăriei sau mai multe persoane responsabile de gestionarea datelor?
 - 0 - Nu există persoană desemnată responsabilă pentru Guvernarea Datelor.
 - 1 - Există discuții despre importanța desemnării unei persoane responsabile pentru date, însă aceasta este una din multiplele sarcini.
 - 2 – Persoana responsabilă pentru Guvernarea Datelor numită, dar fără o echipă dedicată.
 - 3 - Există persoana responsabilă și o echipă mică responsabilă de gestionarea datelor.
 - 4 - Persoana responsabilă pentru Guvernarea Datelor și echipa sa sunt bine organizați și eficienți.

2. Valoarea datelor

- 2.1. În ce măsură se valorifică datele pentru luarea deciziilor în cadrul primăriei?
 - 0 - Datele nu sunt utilizate pentru luarea deciziilor.

- 1 - Datele sunt utilizate rar și nestructurat.
 - 2 - Datele sunt utilizate ocazional pentru decizii minore.
 - 3 - Datele sunt frecvent utilizate pentru luarea deciziilor importante.
 - 4 - Datele sunt un element central în procesul de luare a deciziilor.
- 2.2. Există politici clare de partajare și schimb de date între diferite departamente ale Primăriei sau cu alte instituții?
- 0 - Nu există politici clare de partajare a datelor.
 - 1 - Politicile există, dar nu sunt implementate corespunzător.
 - 2 - Politicile sunt implementate parțial.
 - 3 - Politicile sunt implementate în majoritatea cazurilor.
 - 4 - Există politici clare și acestea sunt implementate eficient.
- 2.3. În ce măsură sunt promovate și utilizate datele deschise la nivelul comunității locale?
- 0 - Datele deschise nu sunt promovate.
 - 1 - Există câteva inițiative de promovare a datelor deschise.
 - 2 - Datele deschise sunt promovate, dar utilizarea lor este limitată.
 - 3 - Datele deschise sunt bine promovate și utilizate în diverse scopuri.
 - 4 - Datele deschise sunt larg utilizate și apreciate în comunitate.

3. Fundament

- 3.1. Există o infrastructură digitală adecvată pentru colectarea, stocarea și procesarea datelor?
- 0 - Infrastructura digitală este inexistentă sau foarte limitată.
 - 1 - Infrastructura este prezentă, dar insuficientă.
 - 2 - Infrastructura există, dar are nevoie de îmbunătățiri majore.
 - 3 - Infrastructura este adecvată și susține majoritatea nevoilor.
 - 4 - Infrastructura digitală este completă și modernă.
- 3.2. Există politici de management al ciclului de viață al datelor (de la colectare la ștergere)?
- 0 - Nu există astfel de politici.
 - 1 - Politicile sunt în faza de elaborare.
 - 2 - Politicile există, dar nu sunt implementate corespunzător.
 - 3 - Politicile sunt implementate, dar cu unele lacune.
 - 4 - Politicile sunt bine implementate și respectate.
- 3.3. Cât de bine sunt gestionate registrele și cataloagele de date la nivel local?
- 0 - Nu există registre sau cataloage de date.
 - 1 - Există câteva registre, dar sunt incomplete.

- 2 - Registrele și cataloagele sunt parțial gestionate.
- 3 - Registrele și cataloagele sunt gestionate eficient.
- 4 - Registrele și cataloagele sunt bine gestionate și accesibile.

4. Încredere

- 4.1. Cât de eficiente sunt măsurile de securitate a datelor implementate în cadrul primăriei?
- 0 - Măsurile de securitate sunt inadecvate sau inexistente.
 - 1 - Măsurile de securitate sunt minime și insuficiente.
 - 2 - Există măsuri de securitate, dar cu lacune.
 - 3 - Măsurile de securitate sunt implementate eficient în majoritatea cazurilor.
 - 4 - Măsurile de securitate sunt foarte eficiente și bine implementate.
- 4.2. În ce măsură este respectată confidențialitatea și protecția datelor la nivel local?
- 0 - Confidențialitatea și protecția datelor sunt rareori respectate.
 - 1 - Confidențialitatea și protecția datelor sunt respectate parțial.
 - 2 - Există eforturi, dar implementarea nu este consistentă.
 - 3 - Confidențialitatea și protecția datelor sunt respectate în majoritatea cazurilor.
 - 4 - Confidențialitatea și protecția datelor sunt respectate integral și eficient.
- 4.3. Sunt angajații instruiți în mod regulat cu privire la protecția datelor și securitatea cibernetică?
- 0 - Nu există sesiuni de instruire.
 - 1 - Instruirile sunt foarte rare și insuficiente.
 - 2 - Există câteva sesiuni de instruire, dar nu acoperă toate aspectele.
 - 3 - Instruirile sunt regulate și acoperă majoritatea subiectelor relevante.
 - 4 - Instruirile sunt frecvente și cuprinzătoare.

5. Competențe

- 5.1. Cât de pregătiți sunt angajații primăriei pentru a gestiona și utiliza datele în activitatea lor zilnică?
- 1 - Angajații nu sunt pregătiți.
 - 2 - Angajații au pregătire minimă.
 - 3 - Pregătirea există, dar necesită îmbunătățiri.
 - 4 - Majoritatea angajaților sunt bine pregătiți pentru a gestiona datele.
 - 5 - Angajații sunt foarte bine pregătiți și competenți în gestionarea datelor.
- 5.2. Există programe de formare continuă pentru îmbunătățirea competențelor digitale ale angajaților?
- 0 - Nu există programe de formare.

- 1 - Există câteva programe, dar insuficiente.
- 2 - Programele de formare sunt implementate ocazional.
- 3 - Programele de formare sunt implementate cu regularitate și acoperă majoritatea necesităților.
- 4 - Programele de formare sunt frecvente, bine structurate și acoperă toate necesitățile de formare ale angajaților.

5.3. Cât de bine sunt pregătiți angajații în competențele soft, cum ar fi comunicarea și colaborarea, esențiale pentru gestionarea datelor?

- 0 - Angajații nu sunt pregătiți în competențele soft.
- 1 - Pregătirea în competențele soft este minimă.
- 2 - Pregătirea există, dar necesită îmbunătățiri semnificative.
- 3 - Majoritatea angajaților sunt bine pregătiți în competențele soft.
- 4 - Angajații sunt foarte bine pregătiți și competenți în competențele soft necesare.

Notă: Instrucțiuni pentru calcularea scorului mediu:

1. Pentru a calcula scorul mediu pe fiecare pilon, adunați punctajele obținute la fiecare întrebare din cadrul pilonului respectiv.
2. Împărțiți suma totală a punctajelor la numărul de întrebări din acel pilon pentru a obține scorul mediu.
3. Pentru a obține scorul mediu total al chestionarului, adunați scorurile medii ale tuturor pilonilor și împărțiți suma obținută la numărul de piloni (5 în total).

Descrierea generică a cadrului de maturitate:

Absent (0)	Nascent (1)	Emergent (2)	In expansiune 3)	Matur (4)
Nu există procese, politici sau responsabilități stabilite pentru acest domeniu. De asemenea, nu există inițiative pentru implementarea acestuia în viitorul apropiat.	Aspectul evaluat este la un stadiu foarte rudimentar. Există recunoașterea necesității, dar inițiativele sunt limitate și incoerente. Politicile sau practicile abia încep să fie dezvoltate, dar nu sunt încă formalizate sau implementate.	La acest nivel, există o structură incipientă, dar aceasta este insuficientă și fragmentată. Există politici sau proceduri inițiale, dar acestea nu sunt implementate corespunzător și au numeroase lacune. Responsabilitățile sunt atribuite, dar fără resurse sau suport adecvat.	La acest nivel, instituția are procese și politici în vigoare, dar acestea nu sunt complet optimizate. Implementarea este parțială sau incoerentă în anumite arii, iar îmbunătățirile sunt necesare pentru a atinge un nivel mai ridicat de maturitate. Există o viziune clară, dar resursele și structurile de suport necesită consolidare.	La acest nivel, procesele și politicile sunt bine stabilite și funcționează eficient, instituția are capacitatea de a gestiona datele într-un mod consistent și bine structurat. Există indicatori de performanță clar definiți, un plan de Monitorizare și Evaluare, care asigură revizuiți și îmbunătățiri în periodice.

